

LÁSZLÓ NORBERT

**CASH FLOW KIMUTATÁSOK
A SZÁMVITELI BESZÁMOLÓKBAN**

VEZETŐI SZÁMVITEL TANSZÉK

Témavezetők:

Dr. Bosnyák János

Dr. Pavlik Livia

Copyright © László Norbert, 2013.

Minden jog fenntartva!

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM

Gazdálkodástani Ph. D program

**CASH FLOW KIMUTATÁSOK
A SZÁMVITELI BESZÁMOLÓKBAN**

Ph.D. értekezés

LÁSZLÓ NORBERT

Budapest, 2013.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	5
Táblázatjegyzék.....	7
Ábrajegyzék	9
Rövidítések jegyzéke	11
Bevezetés.....	13
I. A témakör elméleti megalapozása.....	16
1. Érték és értékváltozás fogalmai	16
1. 1. Közgazdasági értékfelfogás	18
1. 2. Számviteli értékfelfogás.....	18
1. 3. A közgazdasági és a számviteli értékfelfogás összefüggése.....	19
1. 4. Jövedelem mint értékváltozás	20
2. Számviteli elméletek.....	21
2. 1. Német (porosz) mérlegelméletek	22
2. 2. Angolszász érdekhordozói elméletek.....	27
2. 3. Az érdekhordozók és információs igényeik.....	29
2. 4. Számviteli posztulátumok	34
3. Teljesítménymérés a számvitelben: eredmény és/vagy cash flow	36
3. 1. A gazdálkodási folyamat.....	36
3. 2. A teljesítmény mérése	37
3. 3. A pénzügyi beszámolóban megjelenő kimutatások	41
3. 4. Átjárás az egyes modellek között.....	44
4. Cash flow kimutatás modellek.....	46
4. 1. A pénzügyi helyzet bemutatásának lehetőségei a számviteli beszámolók részeként	46
4. 2. Általános alapváltozás modell.....	46
4. 3. Mi tartozzon bele az „alap”-ba?	49
4. 4. A Cash flow kimutatás tagolása, kategóriák.....	50
4. 5. A Cash flow kimutatások összeállítási módszerei	51
II. Az alkalmazott gyakorlat: számviteli szabályozások	54
1. Az érdekhordozók és információs igényeik	54
1. 1. Érdekhordozók	54
1. 2. Információigények	55

1. 3. Prioritás az érdekhordozók között.....	57
2. Számviteli beszámolók szabályozása	58
2. 1. Magyarország.....	58
2. 2. Nemzetközi számvitel	60
2. 3. A beszámolók vállalati méret szerinti differenciálása	62
3. Cash flow kimutatások a pénzügyi beszámolókbán	67
3. 1. Az Amerikai Egyesült Államok (USA) szabályozása (US GAAP).....	68
3. 2. Az Egyesült Királyság (UK) szabályozása (UK GAAP).....	69
3. 3. A nemzetközi számviteli szabályozás (IAS/IFRS)	69
3. 4. További fejlett angolszász országok szabályozása	70
3. 5. Az Európai Unió (EU) szabályozása	73
3. 6. A magyar szabályozás (Számviteli törvény).....	74
4. Mi tartozzon bele az „alap”-ba?	76
5. A Cash flow kimutatás tagolása, kategóriák	79
6. További előírások a Cash flow kimutatásra vonatkozó szabályozásokban	90
6. 1. Nettó vagy bruttó bemutatás	90
6. 2. Pénzmozgással nem járó tranzakciók kezelése	90
6. 3. Szegmentálás.....	91
6. 4. Egyéb közzétételek	92
III. A témához kapcsolódó empirikus kutatások	93
1. Az érdekhordozók közötti prioritás vizsgálata	93
2. A számvitel szabályozása	95
2. 1. Nemzeti számviteli szabályozások összehasonlítása	95
2. 2. Az IAS/IFRS-ek szerinti nemzeti számviteli gyakorlat összehasonlítása ...	100
2. 3. Az IAS/IFRS-ekkel való összhang vizsgálatára irányuló kutatások.....	102
2. 4. Cash flow kimutatásokkal kapcsolatos kutatások	105
3. A cash flow adatok információértékével foglalkozó empirikus kutatások.....	110
IV. Hipotézisek megalapozása és megfogalmazása	118
V. Hipotézisek ellenőrzése	122
1. Az adatbázisok és a mintavételi eljárások bemutatása	122
2. A felállított hipotézisek ellenőrzése	127
VI. Összefoglalás és következtetések	164
Hivatkozások jegyzéke	172
Mellékletek.....	180

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Információk osztályozása	32
2. táblázat: Az érdekhordozók és az információk kapcsolata	33
3. táblázat: Az eredmény (teljesítmény) értelmezési lehetőségei	38
4. táblázat: A számviteli politika hatása az eredményre és a cash flow-ra	42
5. táblázat: Alapba tartozó vagyonelemek definiálása	50
6. táblázat: Érdekhordozók.....	56
7. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata a világon (2011)	61
8. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata az EU-ban (2010)	61
9. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata az EU-ban az egyedi beszámolóknál (2010)...	62
10. táblázat: Vállalkozások méret szerinti kategóriáinak határértékei (2011)	63
11. táblázat: Magyar vállalkozások méret szerinti kategorizálása (2010)	65
12. táblázat: Vállalkozások méret szerinti megoszlása Magyarországon (2010)	66
13. táblázat: „Cash” bázisok az egyes szabályozásokban	78
14. táblázat: Cash flow kategóriák	80
15. táblázat: Cash flow kimutatás problémás besorolási kérdések	82
16. táblázat: A pénzügyi kimutatások javasolt formátuma	85
17. táblázat: Javaslat a pénzügyi beszámoló összefüggés kimutatására	87
18. táblázat: A fizetett kamatok és a fizetett nyereségadó bemutatása	106
19. táblázat: A Cash flow kimutatás bázisának definiálása	107
20. táblázat: A kapott és a fizetett kamatok és osztalékok besorolása	108
21. táblázat: A bemutatott empirikus vizsgálatok főbb jellemzői.....	117
22. táblázat: Vállalkozások méretkategorizáló adatainak vizsgálata	123
23. táblázat: A hipotézisek teszteléséhez használt adatbázisok összefoglalása	126
24. táblázat: A kötelezettségek vizsgálatánál alkalmazott mutatószámok és jelölésük	129
25. táblázat: Kötelezettségkategóriák megjelenése a kisebb és nagyobb vállalkozásoknál.....	130
26. táblázat: Teljesen eladósodott vállalkozások száma és aránya	132
27. táblázat: A kötelezettségkategóriák arányának középértékei.....	134
28. táblázat: A hitelezői kötelezettségarányok konfidencia intervalluma.....	135
29. táblázat: A pénzügyi helyzet leíró módszerek alkalmazási gyakorisága	137

30. táblázat: Az éves beszámolók Cash flow kimutatásainak többletinformáció tartalma	139
31. táblázat: Az éves beszámolók Cash flow kimutatás sorainak többletinformáció tartalma	140
32. táblázat: Az egyes országok számviteli beszámolási rendszere.....	143
33. táblázat: A pénzügyi beszámoló kimutatásainak sorrendje	150
34. táblázat: Az adózás előtti eredmény és a működési cash flow parciális korrelációja a részvényhozammal	160

Ábrajegyzék

1. ábra: A vállalati „fekete doboz”	17
2. ábra: A vállalati beszámolás általános sémája	17
3. ábra: A vállalati beszámolás számviteli sémája	19
4. ábra: A számviteli elméletek szerkezete	21
5. ábra: Mérlegelméletek általános sémája	22
6. ábra: Mérlegelméletek fejlődése	23
7. ábra: A számviteli információk ábrázolása	30
8. ábra: Számviteli érdekek osztályozása.....	31
9. ábra: Gazdálkodási körforgás.....	37
10. ábra: Naturál- és pénzfolyamatok eltéréseinek esetei	45
11. ábra: A magyar számviteli beszámolási rendszert befolyásoló határértékek alakulása.....	59
12. ábra: Cash flow kimutatás szabályozások alakulása.....	72
13. ábra: Események besorolása az összefüggéstáblába	88
14. ábra: Kié a vállalat?.....	94
15. ábra: A nemzetközi számviteli probléma okai	96
16. ábra: Számviteli rendszerek hierarchikus csoportosítása (Nobes, 1980).....	97
17. ábra: Nemzeti számviteli szabályok eltérései az EU-n belül	99
18. ábra: Nemzeti számviteli szabályok eltérései az EU-n kívül.....	99
19. ábra: IFRS-t alkalmazó országok számviteli gyakorlatának összehasonlítása 1. ...	101
20. ábra: IFRS-t alkalmazó országok számviteli gyakorlatának összehasonlítása 2. ...	102
21. ábra: Az IAS 7 összhangja a nemzeti szabályozással	103
22. ábra: Egyes standardok eltérései az EU-ban	104
23. ábra: Nemzeti számviteli szabályok eltérései a standardoktól az EU-n kívül	104
24. ábra: Számviteli kimutatások (eredmény, cash flow) információtartalma.....	111
25. ábra: A kötelezettségkategóriák megjelenése a kisebb és nagyobb vállalkozásoknál.....	130
26. ábra: A nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások dendrogramja.....	148
27. ábra: Cash Flow kimutatás helye a beszámolóban.....	151
28. ábra: A Cash flow kimutatás elnevezése.....	151
29. ábra: Folyószámlahitel figyelembe vétele a „cash” bázis részeként.....	152

30. ábra: Kapott kamat besorolása a Cash flow kategóriákba	153
31. ábra: Kapott osztalék besorolása a Cash flow kategóriákba	153
32. ábra: Fizetett kamat besorolása a Cash flow kategóriákba	153
33. ábra: Az alkalmazott nemzeti gyakorlat eltérése az IAS 7 főszabályától formai és tartalmi szempontok mentén.....	154
34. ábra: Az alkalmazott nemzeti gyakorlat összesített eltérése az IAS 7 főszabályától	155
35. ábra: Az IAS 7 Cash flow kimutatás összeállítás alkalmazott nemzeti gyakorlatának dendrogramja (8 ország).....	156
36. ábra: Az IAS 7 Cash flow kimutatás összeállítás alkalmazott nemzeti gyakorlatának dendrogramja Magyarországgal kiegészítve (9 ország).....	158
37. ábra: Az adózás előtti eredmény és a működési cash flow egyedi és járulékos információtöbblete	163

Rövidítések jegyzéke

- AAA:** American Accounting Association (Amerikai Számviteli Társaság; USA)
- AICPA:** American Institute of Certified Public Accountants (Okleveles Könyvvizsgálók Amerikai Intézete; USA)
- AMEX:** AMERICAN stock EXchange (Amerikai Értéktőzsde; USA)
- APB:** Accounting Principles Board (Számviteli Alapelvek Bizottsága; USA)
- ASB:** Accounting Standards Board (Számviteli Standard Testület; Egyesült Királyság)
- ASC:** Accounting Standards Codification (egységes szerkezetbe foglalt számviteli standardok; USA)
- DP:** Discussion Paper (vitairat)
- ED:** Exposure Draft (nyilvános tervezet)
- EVA:** Egyszerűsített vállalkozói adó (Magyarország)
- FASB:** Financial Accounting Standards Board (Pénzügyi Számviteli Standard Testület; USA)
- FRED:** Financial Reporting Exposure Draft (pénzügyi beszámolási nyilvános tervezet; Egyesült Királyság)
- FRS:** Financial Reports Standard (pénzügyi beszámolási standardok; Egyesült Királyság)
- FRSSE:** Financial Reporting Standard for Smaller Entities (pénzügyi beszámolási standard a kisebb vállalkozásoknak; Egyesült Királyság)
- GAAP:** Generally Accepted Accounting Principles (általánosan elfogadott számviteli elvek)
- IAS:** International Accounting Standard (nemzetközi számviteli standard)
- IASB:** International Accounting Standards Board (Nemzetközi Számviteli Standard Testület)
- IASC:** International Accounting Standards Committee (Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság)
- IASCF:** International Accounting Standards Committee Foundation (Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság Alapítvány)
- IFRIC:** International Financial Reporting Interpretations Committee (Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Értelmezési Bizottság és az általa kiadott értelmezések)

IFRS: International Financial Reporting Standard (nemzetközi pénzügyi beszámolási standard)

IOSCO: International Organization of Securities COMmissions (Értékpapír-piaci és Tőzsdefelügyelet Nemzetközi Szervezete)

NYSE: New York Stock Exchange (New York-i Értéktőzsde; USA)

SD: Staff Draft (munkaterv)

SEC: Securities and Exchange Commission (Értékpapír- és Tőzsdefelügyeleti Bizottság; USA)

SFAS: Statement of Financial Accounting Standards (jelentés a pénzügyi számviteli standardokról; USA)

SIC: Standing Interpretations Committee (Állandó Értelmezési Bizottság és az általa kiadott értelmezések)

SME: Small and Medium-sized Entities (kis- és közepes méretű vállalkozások)

SSAP: Statements of Standard Accounting Practice (jelentés a standard számviteli gyakorlatról; Egyesült Királyság)

Szv. Tv.: Számviteli törvény (Magyarország):

1991. évi XVIII. törvény a számvitelről

2000. évi C. törvény a számvitelről

TAO: Társasági adó (Magyarország)

Bevezetés

A pénzügyi beszámolókból megjelenő Cash flow kimutatás szabályozása viszonylag fiatal múltra tekinthet vissza, hiszen az e területen élen járó angolszász országokban is csak mintegy húsz éve írják elő kötelező használatát. Azonban e rövid idő is elég volt ahhoz, hogy elterjedjen a világon és egyre több országban jelenjen meg a pénzügyi beszámolás kötelező elemeként. Ez főként a nagyobb vállalkozásokra igaz, mivel a kisebb cégeknél jellemzően a Cash flow kimutatás összeállításától már eltekintenek az egyszerűsítés jegyében. Az egyes országok Cash flow kimutatás szabályozásai főbb vonalakban megegyeznek, s a nemzetközi kutatások is azt bizonyítják, hogy a számviteli standardok közül itt találhatóak a legkisebb eltérések, azonban ha a részletekbe is belemélyülünk, akkor a felszínre kerülnek kisebb-nagyobb, a nemzeti sajátosságok alapján kialakuló különbségek.

Az értekezésben a profitorientált vállalkozások számviteli beszámolójában megjelenő Cash flow kimutatással foglalkozom. A vállalkozásoknál további megkötést teszek, hogy nem speciális ágazatban működnek (például hitelintézetek, biztosító társaságok, államigazgatási szervek), mivel ezek a szervezetek a pénzáramlás szempontjából részben másként viselkednek. A Cash flow kimutatásokból elsősorban a nyilvános általános célú számviteli beszámolóban szereplő változatokkal foglalkozom, s a téma lehatárolásából adódóan nem térek ki a más célú (például belső számviteli vagy pénzügyi) Cash flow kimutatásokra. A kutatási témát három részterületre bontottan vizsgáltam: 1) érdekhordozói információigények, 2) szabályozások és alkalmazott gyakorlat, 3) cash flow adatok információértéke. Mindegyik esetben szükséges az elméleti háttér, a jelenlegi gyakorlat, illetve a korábbi kutatások bemutatása. A disszertáció felépítésében ez utóbbi tagolás kapott prioritást, s ezeken belül jelenik meg a vizsgált három részterület. Az így kialakult szerkezetet a következő bekezdések írják le.

Az első részben a téma elméleti hátterét tekintem át a vonatkozó szakirodalom feldolgozásán keresztül. Ennek során kitérek a közgazdasági és a számviteli értékfelfogásra, amely a teljesítményméréshez felhasználható eredmény és cash flow fogalmak értelmezésének levezetéséhez szükséges. Ezután a számviteli elméletek

fejlődését taglalom, amely a pénzügyi beszámoltatás érdekhordozóinak igényeiből levezetett információnyújtáshoz vezet el minket. A vállalkozás gazdálkodási körfolyamatán szemléltetve bemutatom a teljesítménymérés időzítési és összemérési problémáit, s összehasonlítom az elhatárolás elvű (accrual based accounting) és a pénzbázisú (cash based accounting) számvitelt, valamint a realizációs elvre épülő eredménykimutatást a Cash flow kimutatással. Végül a Cash flow kimutatások elméletével foglalkozom, általánosan bemutatva azt szabályfüggetlen környezetet feltételezve.

A második rész a felvázolt elmélet gyakorlati megvalósulásáról szól, azaz az egyes országok és a nemzetközi számvitel (IAS/IFRS-ek) milyen szabályozást alakítottak ki a Cash flow kimutatásra. E terület főként az angolszász országokban tekinthet vissza nagyobb múltra – bár ez is csak néhány évtizedet jelent –, ebből adódóan az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság kiemelten szerepel az alkalmazott gyakorlat bemutatásánál, de természetesen a nemzetközi és a magyar számviteli vonatkozások is megjelennek. A múlt és a jelen szemléltetése mellett kitérek napjaink aktualitásaira is, például az IASB-FASB összehangolt, a pénzügyi beszámolás kimutatásaira vonatkozó felülvizsgálatára (IASCF [2008], IFRS Foundation [2010]).

A témákhoz három terület empirikus kutatásait tekintem át: érdekhordozók és információs igényeik, számviteli beszámolók szabályozása, cash flow adatok információértéke.

Az egyes szabályrendszerek igyekeznek kerülni az érdekhordozók közötti prioritás nyílt kimondását, azonban a gyakorlat azt igazolja vissza, hogy elsősorban a tulajdonosokat tekintik a pénzügyi beszámolás fő címzettjeinek, s utánuk a másik forrásbiztosítók, a hitelezők szerepelnek (Benedict – Elliott [2001], Lakatos [2009]). A kisebb vállalkozásoknál az egyes érdekhordozói szerepek összemosódhatnak, de előfordulhat, hogy egy részük meg sem jelenik, így például, ha nincs hitelező, akkor a pénzügyi helyzet alakulását bemutató beszámolórészek – mint például a Cash flow kimutatás – iránt is kisebb az érdeklődés. A számviteli előírások vállalati méret alapú megkülönböztetése minden szabályozásban előkerül, ami a Cash flow kimutatásoknál többnyire azt jelenti, hogy a nagyobb vállalkozásoknak kötelező elkészíteniük azt, a kisebbeknek azonban nem.

Annak ellenére, hogy a világon mindenhol hasonló felhasználói igényeket kell a pénzügyi beszámoltatás keretében kielégíteni, a nemzeti sajátosságok jelentősen befolyásolják egy ország számviteli szabályrendszerének kialakulását. Ezen eltérések alapján jól hierarchizálható rendszerbe rendezhetőek az egyes nemzetek (Nobes – Parker [2008]). A globalizáció és a nemzetközi számvitel térhódításának köszönhetően az eltérések folyamatosan csökkennek (konvergencia, harmonizáció), s az egyik legkisebb különbséget a Cash flow kimutatások terén mutatták ki (Purvis – Gernon – Diamond [1998], Bae – Tan – Welker [2008], Beke [2010]). A nemzetközi számvitel térhódításával a szabályozásból eredő különbségek megszűnnek, azonban – a szabályozás bizonyos fokú szabadságából eredően – az alkalmazott gyakorlat mégsem vált egységessé, kisebb különbségek továbbra is megfigyelhetőek az egyes országok között (Nobes [2011]).

A cash flow adatok hasznosságával már az előtt foglalkoztak, hogy a Cash flow kimutatás a pénzügyi beszámoló részének kötelező elemévé vált volna (például Bowen – Burgstahler – Daley [1987]). A kutatások elsősorban a tőzsdei vállalkozások körére terjedtek ki, s főként az Amerikai Egyesült Államok vállalkozásait vették górcső alá. Mindegyik kutatás megállapította, hogy a cash flow adatok mérhető hasznossággal rendelkeznek, s javítják a gazdálkodóról készített jövőbeli becslések pontosságát.

Az értekezésemben az empirikus kutatások bemutatásához hasonlóan három területre állítottam fel hipotéziseimet. A korábbi kutatásokkal összehasonlítva egyrészt abban léptem tovább, hogy a magyar gyakorlatra még nem születtek ilyen jellegű elemzések (érdekhordozói igények és a magyar Cash flow szabályozás kapcsolata, illetve az eredmény és cash flow adatok részvényhozammal való összefüggése), másrészt a nemzetközi összehasonlítások széles körűek, de csak felszíni vizsgálatok voltak, míg itt egy szűkebb körű (csak cash flow témakörre korlátozott), de mélyebben a részletekbe menő elemzést hajtottam végre. A fejezetben bemutatom a hipotézisek vizsgálatához felhasználni kívánt adatgyűjtést és adatbázisokat, amelyeken matematikai-statisztikai módszerekkel tesztelem az állításokat.

A disszertáció céljaként tűztem ki, hogy hozzájáruljak a magyarországi Cash flow kimutatás szabályozásának és alkalmazott gyakorlatának a fejlesztéséhez. Az elemzések alapján levont következtetéseket és javaslatokat a záró fejezetben foglaltam össze.

I. A témakör elméleti megalapozása

Az első rész a Cash flow kimutatások elméleti modelljét mutatja be. Ehhez azonban szükséges az érték és értékváltozás fogalmának definiálása, a számviteli elméletek fejlődésének bemutatása, illetve a teljesítménymérésben megjelenő eredmény és cash flow adatok eltéréseivel foglalkozó kérdések megválaszolása.

1. *Érték és értékváltozás fogalmai*

Szervezeteket sokféle alapvető cél (nyereségszerzés, kereslet kielégítés, foglalkoztatás, szociális szempontok) érdekében lehet létrehozni. Chikán megfogalmazás szerint: „Az üzleti vállalkozás olyan emberi tevékenység, amelynek alapvető célja, létének értelme fogyasztói igények kielégítése nyereség elérése mellett.”¹

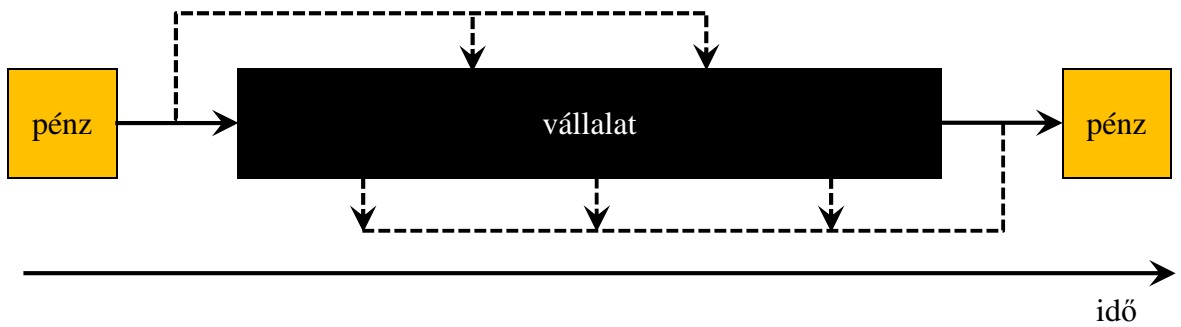
Az értekezésben a profitorientált vállalkozásokkal foglalkozom, de a megállapítások többsége igaz a többi gazdálkodó szervezetre is. E leszűkítésből adódóan a vállalkozás, a vállalat, valamint a gazdálkodó szervezet és gazdálkodó egység fogalmakat szinonimaként használom.

A vállalkozásokat teljes élettartamuk alatt vizsgálva, a megalapításukkor – és esetleg később is – pénzt fektetnek be a forrásbiztosítói, melyből folyamatosan, illetve a megszüntetésükor pénzt szeretnének kivenni, mely lehetőség szerint nagyobb értékkel bír, mint amennyit befektettek. Amennyiben csak külső szereplőként vesznek részt a vállalkozás finanszírozásában, akkor ezen időszak alatt számukra a vállalat tevékenysége csak egy „fekete doboz”. Sok mikroökonómiai modell is „fekete doboz”-ként kezeli a vállalatot².

¹ Chikán [2003] 24. oldal

² Kopányi (szerk.) [1993] 130. oldal

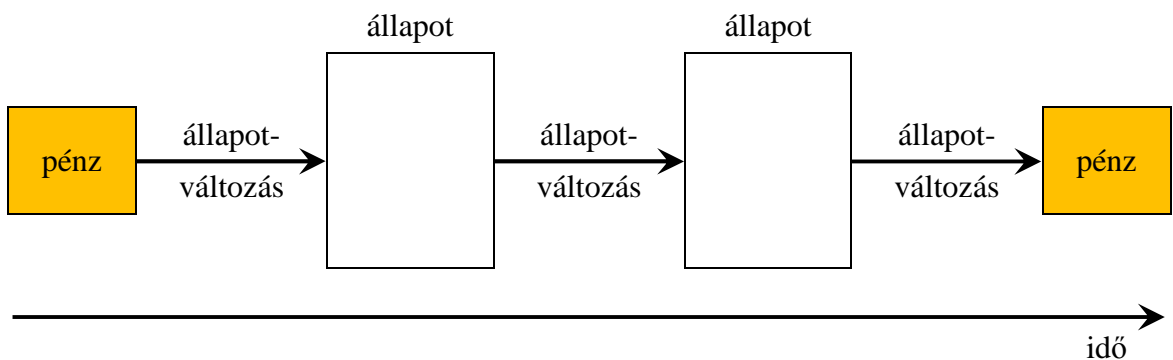
1. ábra: A vállalati „fekete doboz”

Forrás: saját szerkesztés

A gazdaság szereplői azonban a döntéseikhez időnként szeretnének információt szerezni a gazdálkodó egységekről, ezért a gazdálkodási folyamatot – technikailag – megszakítják, s adatokat közölnek a gazdálkodó szervezet állapotáról és annak változásáról.

2. ábra: A vállalati beszámolás általános sémája

Forrás: saját szerkesztés

Az adatközlés egyik formája a pénzügyi beszámoló, amelyet rendszeresen minden gazdálkodó szervezetnek el kell készítenie meghatározott szabályrendszer szerint. Ahhoz azonban, hogy a beszámolóban bemutatandó állapotot (stock) és folyamatot (flow) bemutató adatok körét meg tudjuk határozni, szükségünk van az érték fogalmának definiálására.

1. 1. Közgazdasági értékfelfogás

A közgazdasági elméletek szinte mindegyike foglalkozik az érték fogalmának pontos meghatározásával. A disszertációban a neoklasszikus (mainstream) közgazdaságtan értékfelfogása jelenik meg. A pénzügyi közgazdaságtan megközelítésében az érték a jelen időpontra átszámított jövőbeli pénzáramlások összege. A számítást felírhatjuk folytonos modellben, de a gyakorlatban inkább a diszkrét modell terjedt el, melyben az egy időszakon belüli pénzáramlásoknál már nem tesznek különbséget az időérték szempontjából:

$$\begin{array}{ll} \text{folytonos modell} & \text{diszkrét modell} \\ V(0) = \int_{t=0}^{\infty} CF_t * e^{-r(t)} * dt & V(0) = \sum_{t=0}^{\infty} \frac{CF_t}{(1 + r_t)^t} \end{array}$$

Az érték és ezen keresztül az értékváltozások meghatározásához a jövőbeli pénzáramlások ismeretére van szükség.

1. 2. Számviteli értékfelfogás

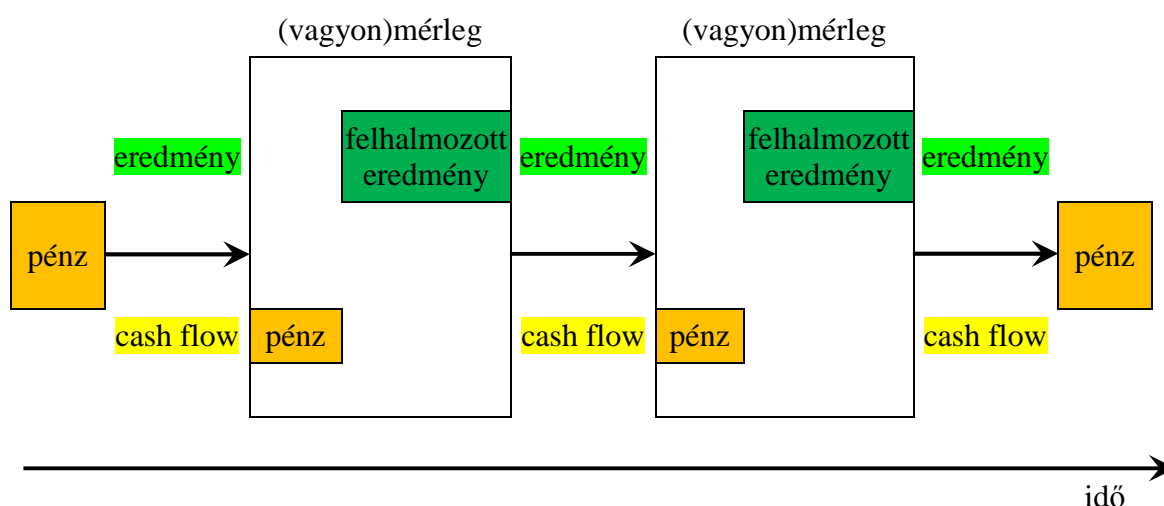
A gazdálkodó szervezetek állapotáról és tevékenységéről a számviteli rendszer az elsődleges információforrás. Itt az érték fogalma mindig egy adott rendszer alapján értelmezhető. Az azonban mindegyik számviteli elméletre igaz, hogy egy gazdálkodó egység értékét az alkalmazott szabályrendszer szerint meghatározott vagyon összegével azonosítja, melynek megjelenítését a mérlegben történő bemutatással valósítja meg. A gazdálkodó teljesítményének mérésére az adott szabályrendszer szerint definiált vagyon (vagy annak egy meghatározott részének) értékváltozása szolgál. A számviteli beszámolóknak két kiemelt vagyonrész értékváltozásával találkozhatunk:

- reálbázis: eredmény = nettó vagyon³ változása;
- pénzbázis: cash flow = pénzeszközök változása.

Ezek alapján a vállalati folyamat számviteli rendszere az alábbi képet mutatja:

³ Nettó vagyon = Saját tőke = Eszközök – Idegen források

3. ábra: A vállalati beszámolás számviteli sémája

Forrás: saját szerkesztés

1. 3. A közgazdasági és a számviteli értékfelfogás összefüggése

A számviteli értéknél nem alkalmazhatjuk közvetlenül a közgazdasági értékfelfogást, mivel a gyakorlatban több problémába is ütközünk az adatok rendelkezésre állása, illetve megbízhatósága terén. A számviteli értékfelfogás mentén is csak közelítjük az érték meghatározását, melyhez definiáljuk, hogy mely vagyoni elemeket és milyen értékelési elvek és eljárások alkalmazásával mérjük.⁴ A számviteli elméletekkel a következő fejezet részletesen foglalkozik.

Az előzőekből adódóan egy adott gazdálkodó esetében egyszerre akár több számviteli érték is létezhet, s amennyiben a számviteli rendszerben változtatást hajtunk végre, akkor ebből következően megváltozhat a számviteli érték, de a közgazdasági érték elvben nem módosul. Az előbbi állítás csak közvetlen összefüggésben igaz, viszont a számviteli változtatások közvetett módon hathatnak a közgazdasági értékre is:

- az adózás sok esetben a számviteli értékhez kötődően kerül meghatározásra, így a számviteli jövedelem változtatásával módosulhat az adófizetési kötelezettség (nagysága, időzítése), s ily módon a közgazdasági érték is változhat;
- a gazdasági döntések meghozatalánál felhasználhatjuk a számviteli adatokat, így ha sikerül a számviteli rendszer változtatásának segítségével jobb adatokat

⁴ Bosnyák [1996] 6-7. oldal

előállítanunk, s ezáltal jobb döntéseket hoznunk, akkor az pozitív kihatással van a közgazdasági értékre is.⁵

1. 4. Jövedelem mint értékváltozás

Adam Smith volt az első közgazdász, aki a jövedelmet a vagyon növekedéseként (változásaként) definiálta 1776-ban megjelent *The Wealth of Nations* című művében.⁶ Hicks jövedelemfelfogása⁷ is hasonló: a jövedelmet az értékváltozással azonosítja.

A számviteli érték többféle megközelítéséből adódóan az értékváltozással mért számviteli jövedelemnél is többfajta változattal találkozhatunk. Az egyes számviteli érték és jövedelem értelmezések függenek a felhasználás céljától, így egyazon gazdálkodó esetében akár különböző számadatokat is felvehetnek. Riahi-Belkaoui az alábbi jövedelem felhasználási célokat különíti el:

- adózás;
- osztalékfizetési politika;
- befektetés és döntéshozatal;
- előrejelzés.⁸

A gyakorlatban az eltérő jövedelemértelmezés tipikus esete az adózás területe, mivel az adózás alapjául szolgáló jövedelem (adóalap) jellemzően eltérést mutat a számviteli jövedelem (adózás előtti eredmény) értékétől.

⁵ Bosnyák [1996] 7-8. oldal

⁶ Riahi-Belkaoui [2000] 390. oldal

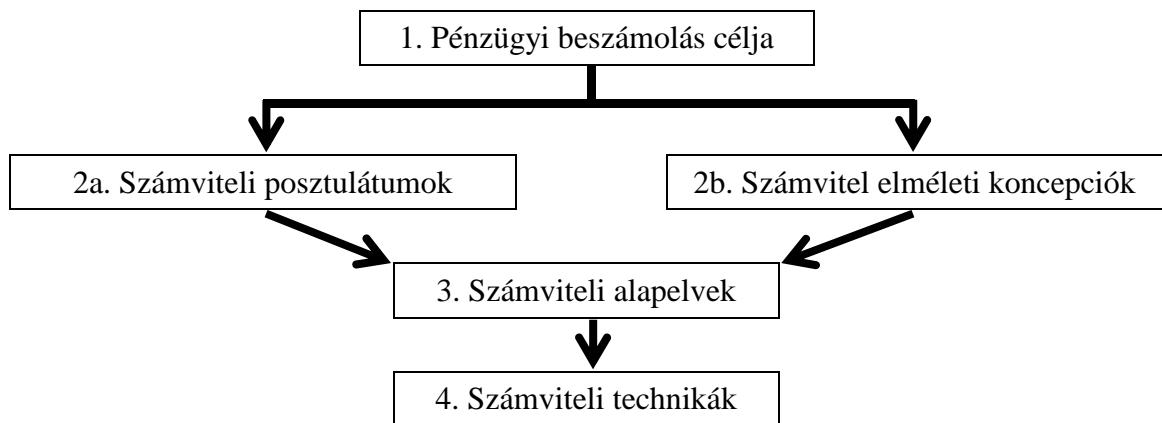
⁷ Hicks [1978] 232. oldal

⁸ Riahi-Belkaoui [2000] 386. oldal

2. Számviteli elméletek

A számvitel feladatának sokszor a gazdasági tevékenység adatainak feltárását, mérését és kommunikálását tekintik. A számviteli technikák kifejlődéséhez Riahi-Belkaoui szerint az eltérő megközelítések és módszerek ellenére az alábbi ábrán látható elemek és összefüggéseik útján juthatunk el.⁹

4. ábra: A számviteli elméletek szerkezete

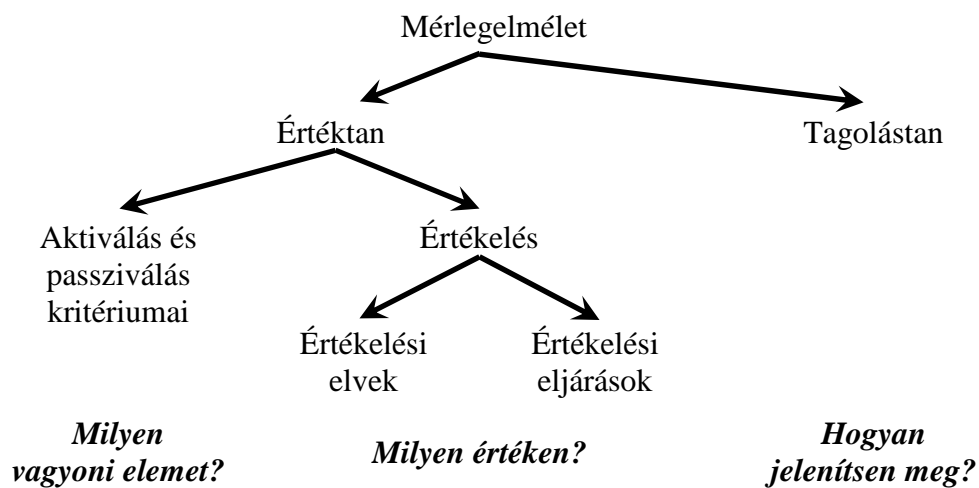
Forrás: Riahi-Belkaoui [2000] 162. oldal

A számvitel történetében átfogó számviteli elméletek a XX. század elejétől jelentek meg, amelyeknél két nagy irányzatot lehet megkülönböztetni: a német (porosz) illetve az angolszász elméleteket.

A mérleg összeállításának kérdései a XX. század elején kerültek a figyelem középpontjába, mind elméleti, mind gyakorlati téren. A számviteli elméletek a vagyon, a saját tőke és/vagy az eredmény meghatározásával foglalkoztak. A mérleg fogalmába itt egyaránt beletartozik a mai szóhasználatban megjelenő mérleg, amely a vagyonmérleget jelenti, és az eredménykimutatás is, amelyet akkoriban eredménymérlegnek neveztek. Az egyes elméleteknek a következő ábrán látható problémákra kellett választ adniuk.

⁹ Riahi-Belkaoui [2000] 162-163. oldal

5. ábra: Mérlegelméletek általános sémája

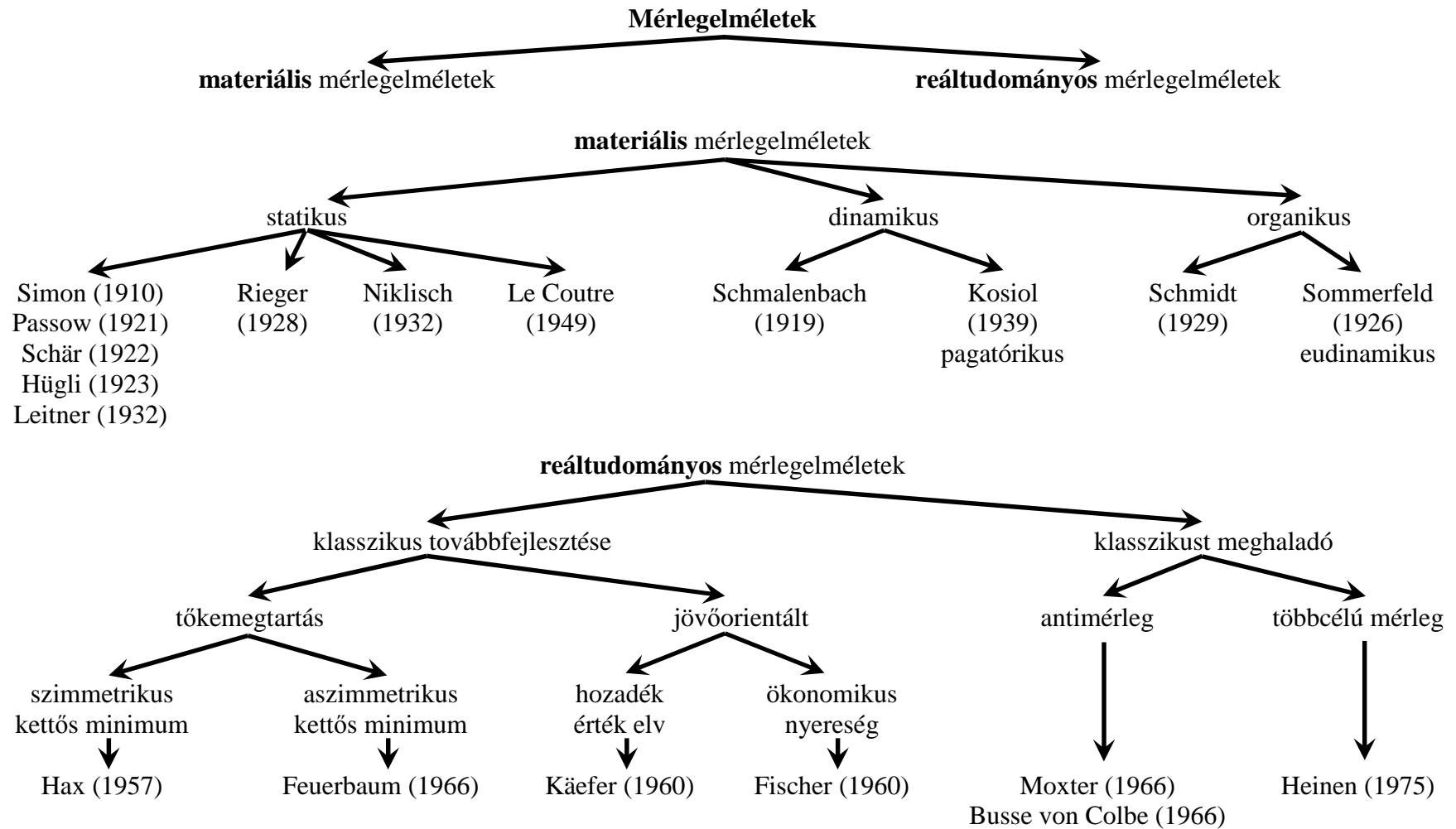

Forrás: Bosnyák [2006] Számvitel I. Könyvviteltan előadás 2. dia (BCE 2006. október 10.)

2. 1. Német (porosz) mérlegelméletek

A mérlegelméletek kialakulása két szakaszra bontható: A XX. század első felében a materiális mérlegelméletek, míg a 1960-as és 70-es években a reáltudományos mérlegelméletek megszületésével találkozhatunk. A két nagy csoporton belül azonban sok alváltozat készült, amelyet a következő ábra foglal össze.

6. ábra: Mérlegelméletek fejlődése

Forrás: Baricz [1997b] 141-165. oldalak és Bosnyák [2006] Számvitel I. Könyvvitelan előadás 3-4. és 8. dia alapján saját szerkesztés

2. 1. 1. *Materiális mérlegelméletek*

A materiális mérlegelméletek egy-egy mérlegcél kiválasztva vezetnek le a mérlegkészítési szabályokat. Különbség az egyes változatok között abban van, hogy mit tekintenek a modell céljának.

A statikus mérlegelméletek a vagyon, illetve ezen belül a saját tőke értékének meghatározására helyezik a hangsúlyt. Az első kísérletekben – Simon (1910), Passow (1921), Schär (1922), Hügli (1923) és Leitner (1932) – az értéktan dominanciája jellemző, s kizárólag a vagyonnal foglalkoznak, amelyet az időérték elv alapján napi áras értékeléssel határoznak meg. Rieger (1928) a totál elszámolás részelszámolásaként jeleníti meg a vagyon értékelését, s a két időpont közötti vagyoneltérést mint fiktív eredményt értelmezi. A tagolástan Niklisch (1932) munkájában jelenik meg, amelynek során a ma is használatos vagyonszortosítást írja le: az eszközöket az újratermelési folyamatban betöltött szerepük, míg a forrásokat az eredetük szerint bontva mutatja be. A statikus mérlegelméletet Le Coutre (1949) fűzte össze kerek rendszerré, de kísérletet tett a vagyon mellett az eredmény meghatározására is, mégpedig bekerülési áras értékeléssel, ezzel viszont már a dinamikus mérlegelmélet felé közeledett.

A dinamikus mérlegelméletek a realizált eredmény meghatározásának adnak prioritást, de vagyonmérleget is készítenek, viszont ezt csak az eredményszámítási időszakok végén átmeneti „tárolóként” értelmezik. A dinamikus mérlegelméletet elsőként Schmalenbach (1919) mutatta be egységes és összefüggő rendszerként. Az eredmény meghatározásánál a realizációs elvet és a bekerülési áras értékelési eljárást alkalmazta, de az óvatos becslés elvét is megengedettnek tartotta bizonyos esetekben. A modellben felveti a naturál- és pénzfolyamatok elválásának problémáját, de a számításaiban a naturálfolyamatokból indul ki. Az elmélet fő nézeteit osztja Kosiol (1939) is, viszont pagatórikus mérlegelméletében a pénzfolyamatokat tekinti kiindulásnak, s abból vezet le különböző korrekciókon keresztül a realizált eredményt. Mai szemmel nézve ez igazából az eredményből kiinduló indirekt cash flow levezetése, csak visszafelé bemutatva (cash flow-ból levezetve az eredményt).

A statikus mérlegelméletek a vagyoni koncentrálnak, mely hasznos lehet kritikus helyzetekben (alapítás, átalakulás, végelszámolás, felszámolás). A folyamatosan működő vállalkozások esetében azonban az eredmény meghatározása, így a dinamikus mérlegelmélet tanai alkalmazhatóak jobban, viszont ezt kritikával szokták illetni, mivel csak nominális tőkemegtartást biztosít. A két rendszer előnyeinek kombinálására születtek meg az organikus mérlegelméletek, amelyek az eredmény meghatározása mellett a vagyoneértékeléssel is azonos szinten szándékoztak foglalkozni. Ennek kivitelezését duális értékeléssel (realizációs és időérték elv párhuzamosan) kívánták megvalósítani. Az egyes modellek között a reáltőke megtartásához szükséges eredménybontásban vannak különbségek. Schmidt (1929) három részre bontotta az eredményt:

- normál forgalmi – organikus – eredmény,
- az árváltozásokból eredő látszateredmény,
- az eszközök átértékeléséből származó eredmény.

Sommerfeld (1926) az eredmény szétválasztásánál figyelembe veszi még a gazdasági fejlődést is, s az azon felüli tőkemegtartásra helyezi a hangsúlyt.

2. 1. 2. Reáltudományos mérlegelméletek

A XX. század első felében megjelenő elméletek a beszámoló készítésének célját egy-egy mérlegcélból vezették le, ezt azonban az 1950-es évekre a gyakorlat nem igazolta vissza, így az elméletek az egyes érdekhordozói igényekből történő beszámolási cél levezetésére tértek át.

A mérlegelméletekkel kapcsolatos kutatások az 1960-as évektől éledtek fel újra a koalíciós vállalatelmélet megjelenésének köszönhetően. A munkákban főként a klasszikus mérlegelméletek továbbfejlesztésével találkozhatunk. A reáltudományos mérlegelméleteket a koalíciós tagok információigényének kielégítési módja szempontjából két csoportba sorolhatjuk aszerint, hogy a mérlegen belül, vagy azon kívül kívánják-e azt megvalósítani.

A klasszikus modell továbbfejlesztésénél a tőkemegtartásra épülő elméletekben – a Schmidt féle organikus mérlegelmélet alapján – kétféle tőkemegtartást is meghatároznak: pénzgazdálkodási tőkemegtartás és állományi tőkemegtartás, s a kettős

minimum elve alapján a kisebbik változást mutatják ki eredményként. A teória két képviselője csak abban tér el egymástól, hogy az áremelkedések miatti látszatnyereség csökkenthető-e az árcsökkenések miatti látszatveszteséggel (Hax (1957) szimmetrikus kettős minimum) avagy nem (Feuerbaum (1966) aszimmetrikus kettős minimum). A jövőorientált változatban az értékelésre helyezik a hangsúlyt, mivel az érdekhordozók számára nem a múlt, hanem a jövő befolyásolja a döntéseket. A jövőbeli árak alkalmazását szorgalmazzák, amelyeket Käefer (1960) a hozadék érték elv, Fischer (1960) az ökonomikus nyereség alapján kívánt meghatározni.

A klasszikus mérlegelméleteket meghaladó tézisek képviselői abból indulnak ki, hogy az érdekhordozók információigényét teljesen (antimérleg) vagy részben (több célú mérleg) a mérlegen kívül lehet csak kielégíteni. Moxter (1966) és Busse von Colbe (1966) szerint a mérleg helyett inkább a pénzfolyamatok és a múlt-jelen mellett a jövőre vonatkozó információk fontosabbak a döntéshozatal szempontjából. Az ő nézeteik alapján kezdődtek azok a kutatások, melyek azzal foglalkoztak, hogy ezeket az igényeket hogyan lehetne kielégíteni a mérleg adataiból kiindulva. E vizsgálódásoknak köszönhetjük, hogy a Cash flow kimutatás, a Likviditási mérleg és a Tőkeforgalmi kimutatás egyre nagyobb szerepet kapott a beszámolóban. Heinen (1975) a problémát abban látja, hogy a mérlegelméletek egy-egy mérlegcélból indulnak ki, viszont a koalíciós tagok információigényei nem vezethetők le, s azok között ellentmondások is lehetnek. A megoldást így az egyes érdekhordozókhoz rendelt – akár különböző – célok alkalmazásával kívánja levezetni, s az információkat egy alpmérlegben, illetve azt kiegészítő részmérlegekben bemutatni (Mozgásmérleg, Alapváltozás kimutatás, Cash flow kimutatás, Tőkeforgalmi kimutatás, illetve Napiérték-mérleg, Adómérleg, Tervmérleg). A maga idejében az elmélet gyakorlati kivitelezése összetettsége miatt megvalósíthatatlan volt, de manapság az informatika jelentős fejlődésének köszönhetően akár már kivitelezhető is lehetne. Ennek megvalósításával Lakatos¹⁰ foglalkozott részletesebben.

A mérlegelméletekkel részletesen Baricz foglalkozik a Mérlegtan című könyvben.¹¹

¹⁰ Lakatos [2009] 159-167. oldal

¹¹ Baricz [1997b] 139-165. oldal

2. 2. Angolszász érdekhordozói elméletek

Az angolszász irodalomban az érdekhordozói elméleteken keresztül lehetünk tanúi a számvitel XX. századi fejlődésének. Ezen elméletek egy-egy érintett szemszögéből vizsgálták, hogy kinek készül a pénzügyi beszámoló és neki milyen információigénye van.

2. 2. 1. *Korai érdekhordozói elméletek*

Henry Rand Hatfield (1927) Tulajdonosi elmélete (Proprietary Theory) a vállalkozást a tulajdonossal azonosítja, s a beszámolás céljának a tulajdonosok között felosztható vagyon nagyságának meghatározását tartja.

$$\Sigma \text{Eszköz} - \Sigma \text{Kötelezettség} = \text{Tulajdonosokra jutó vagyon}$$

Az Egységelmélet (Entity Theory), mely William A. Patton (1922) nevéhez köthető, a tulajdonost elkülöníti a vállalkozástól, s konkrét érdekhordozót nem is azonosít be. Az elmélet a jogi egység beszámoltatást jelöli meg célként.

$$\Sigma \text{Eszköz} = \Sigma \text{Rendelkezésre álló tőke}$$

Az Alapelmélet (Fund Theory) – Willian J. Watter (1947) – nem az érdekhordozókhoz, hanem az eszközökhöz azonosít célokat, s mindegyik eszközhöz hozzárendeli a forrásoldali megfelelőjét (alapját), és ezen keresztül egy objektív – személyfüggetlen – érték meghatározására törekszik.

$$\Sigma \text{Eszköz} = \Sigma \text{Alapok (eszközökön lévő korlátozások)}$$

A gyakorlatban az összerendelés nehezen valósítható meg, bár a költségvetési számvitel területén találhatunk rá példát.

A Waino Soujanen (1958) által publikált Vállalat elmélet (Enterprise Theory) csak a tőzsdei vállalkozásokkal foglalkozik, s a vállalatot a forrásbiztosítók egy közös cél érdekében létrehozott intézményeként határozza meg. A menedzsment feladatának a megfelelő osztalék biztosítását, valamint a munkavállalókkal, a vevőkkel és a kormányzati szervekkel kapcsolatos baráti viszony fenntartását tekinti.

George J. Staubus (1959) a Reziduális tőkeelméletben (Residual Equity Theory) a tulajdonosi és az egységelméletet kombinálja. A tulajdonosokat, illetve a forrásbiztosítókat (tulajdonosok és hitelezők) emeli ki az érdekhordozókból, s őket teszi a beszámoltatás címzettjének, mivel ők viselik a végső kockázatot. Az elmélet szerint ez a megközelítés a többi érintett érdekeit is jól szolgálja.

$$\Sigma \text{Eszköz} - (\Sigma \text{Kötelezettségek} + \Sigma \text{Elsőbbségi részvények}) = \text{Reziduális tőke}$$

A Menedzsment elmélet (Commander Theory) szerint a számviteli beszámolóknak a vállalatvezetés információigényét kell kiszolgálnia, mivel ők hozzák meg a gazdálkodó egység döntéseit.

2. 2. 2. Modern érdekhordozói elméletek

A korai érdekhordozói elméletek csak egy-egy szereplőre (például a tulajdonosra vagy magára a gazdálkodó egységre) koncentráltan próbálták az információigényeket kielégíteni, s így elkerülték az érintettek közötti konfliktusokból adódó problémák kezelését. E megközelítések egyszerűbb gazdasági egységeknél még akár működhetnek is, viszont a vállalatok méretének növekedésével, és az ezzel együtt járó érdekhordozói szerepkörök szétválásával már nem alkalmasak funkciójuk betöltésére.

A koalíciós szemlélet a vállalatelméleti kutatásokból került át a számvitel területére, amely szerint a koalíciós tagok (érintettek, érdekhordozók) mindegyikének szüksége van információra a saját döntéseihez. Ezzel azonban felvállalt egy másik problémát: az egyes érdekhordozóknak részben eltérőek az érdekeik, ezért kompromisszumot kell találni a beszámoltatásban (mélység, terjedelem, tartalom), így a számvitel feladata ezen igények szabályozott keretek közötti kielégítése.

Az érdekhordozói elméletek részletesebb kifejtését Baricz¹², Lakatos¹³, Riahi-Belkaoui¹⁴ és Schroeder – Clark – Cathey¹⁵ munkáiban találhatjuk meg.

¹² Baricz [1997b] 9-12. oldal

¹³ Lakatos [2009] 13-30. oldal

¹⁴ Riahi-Belkaoui [2000] 167-169. oldal

¹⁵ Schroeder – Clark – Cathey [2009] 497-503. oldal

2. 3. Az érdekhordozók és információs igényeik

A számvitelt és annak feladatát már sokan, sokféleképpen definiálták, de abban általános az egyetértés, hogy az egyik kiemelt feladata az információszolgáltatás az érdekhordozók (stakeholder-ek) felé a gazdálkodó egység állapotáról és teljesítményéről.

2. 3. 1. Érdekhordozók

Az érdekhordozókból a leggyakrabban hét szereplőt szoktak megkülönböztetni, három belsőt: tulajdonosok, vállalatvezetők és alkalmazottak, valamint négy külsőt: vevők, szállítók, hitelezők és állami szervezetek. Az érdekhordozók körét azonban Riahi-Belkaoui sokkal tágabban értelmezi. A közvetlen felhasználók köre (tulajdonosok, menedzsment, munkavállalók, hitelezők és szállítók, vevők, adóhatóságok) megegyezik a fentebb bemutatottakkal, viszont közvetett felhasználóként további tíz csoportot említ:

- pénzügyi elemzők és tanácsadók;
- tőzsdék;
- ügyvédek;
- szabályozási vagy nyilvántartási hatóságok;
- pénzügyi sajtó és adatszolgáltatók;
- kereskedelmi szövetségek;
- szakszervezetek;
- versenytársak;
- nagyközönség;
- egyéb kormányzati szervek.¹⁶

A vállalkozás és az általa közölt adatok, valamint az érdekhordozók közé bekerülhet a folyamba egy szereplő: az elemző vagy tanácsadó. E speciális érdekhordozó viszont csak közvetítő szerepet játszik, így az őt felkért érintett érdekinek

¹⁶ Riahi-Belkaoui [2000] 90. oldal

megfelelően fog viselkedni. Hasonlóan értelmezhető a brókercégek és a hitelminősítők szerepe is.

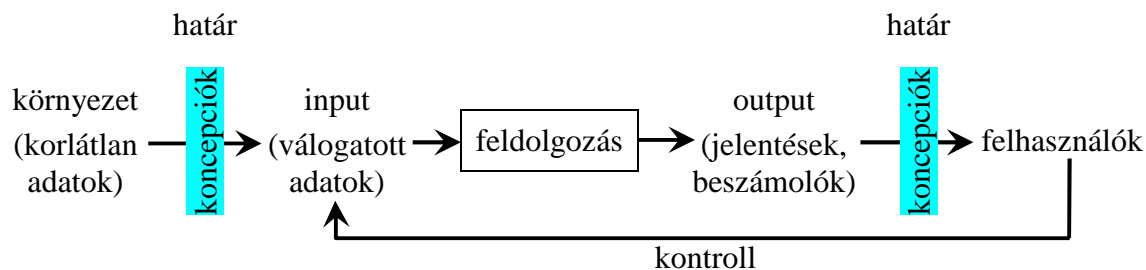
Természetesen egy személy egyszerre több szerepkörben is megjelenhet – főleg kisebb gazdálkodóknál a tulajdonos egyben menedzser és munkavállaló is –, de a következőkben a tisztán szétválasztott szerepkörökkel foglalkozok, amelyekből azonban levezethetőek az összevont szerepek is.

A szakirodalomban hol a tulajdonos, hol a befektető (jelenlegi és leendő) megnevezéssel találkozunk, az értekezésemben azonban – mivel az információigényük megegyezik – szinonimaként fogom ezeket a fogalmakat használni. A tulajdonosi szerepkört időnként kettébontják¹⁷ nagytulajdonosokra (meghatározó részvényesek) és kistulajdonosra (kisrészvényesek), mivel eltérő lehetőségeik vannak mind az információszerzés, mind a vállalatvezetésbe való beleszólás tekintetében. Ahol ez a megkülönböztetés fontos a téma szempontjából, ott ezt külön fogom jelezni, de többségében erre az elválasztásra nincs szükség.

2.3.2. Információigények

A bemutatandó információk körét az érdekhordozók igényeiből lehet levezetni, azonban az összes információigény kielégítése nem valósítható meg, így valamilyen módon szabályozni szükséges, hogy mit is kell a gazdálkodó egységnek a tevékenységéről bemutatnia. Az információszolgáltatás a pénzügyi kimutatásokban és jelentésekben valósul meg, amelynek folyamatát az alábbi ábra szemlélteti.

7. ábra: A számviteli információk ábrázolása

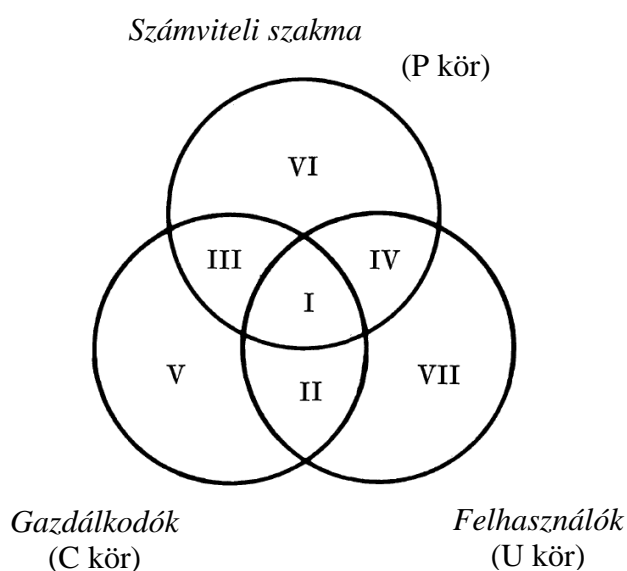
Forrás: Glautier – Underdown [2001] 10. és 38. oldal (saját fordítás)

¹⁷ Lásd például Baricz [1997b] 15. oldal

Kérdésként merülhet fel, hogy a korlátlanul rendelkezésre álló környezeti adatokból milyen szűrők alkalmazásával jussunk el a felhasználók számára biztosított pénzügyi beszámolóhoz. Egyik lehetőségként felmerülhet, hogy minél több adat közlése az elérendő cél, hiszen így mindenki nagyobb eséllyel kapja meg az általa igényelt információt. Lakatos azonban felhívja a figyelmet rá, hogy egy bizonyos (optimális) szint után az újabb adatok közzététele már rontja az érdekhordozók informáltságát (hosszabb kiválasztási és értelmezési idő), s két kutatást is idéz, amelyek ezt alátámasztják: Gonedes – Dopuch (1974) és Piontkowski – Hoffjan (2009).¹⁸ A számviteli szabályozás túlterheltségével foglalkozik Riahi-Belkaoui is, s azt főleg a kisebb magánvállalkozásoknál tartja veszélyesnek.¹⁹ A probléma egyik lehetséges megoldása, hogy definiáljuk a közzeendő adatok hasznossági jellemzőit.

Az információk osztályozására és az eltérő érdekekből fakadó konfliktusok bemutatására Cyert és Ijiri három csoportot különít el: gazdálkodók, felhasználók és számviteli szakma.²⁰ Az alábbi ábrán láthatjuk a gazdálkodó által nyújtott – önkéntes vagy kötelező – információk körét (C kör), a felhasználók által igényelt információk halmazát (U kör) és az adatok azon részét, melyet a számvitel mint szakma képes kezelni (P kör).

8. ábra: Számviteli érdekek osztályozása

Forrás: Cyert – Ijiri [1974] 30. oldal (saját fordítás)

¹⁸ Lakatos [2009] 34. oldal

¹⁹ Riahi-Belkaoui [2000] 102-105. oldal

²⁰ Cyert – Ijiri [1974] 30. oldal

Az ábra egyes részeinek értelmezését az alábbi táblázat foglalja össze.

1. táblázat: Információk osztályozása

Kategória	Értelmezés	Megjegyzés
I	nyújtott, hasznos és meghatározható	legkedvezőbb eset (nincs teendő)
II	nyújtott és hasznos, de nem meghatározható	túl szubjektív (pl. előrejelzések)
III	nyújtott és meghatározható, de nem hasznos	hamar eltűnik ez a halmaz (pl. milliók utáni számjegyek)
IV	meghatározható és hasznos, de nem nyújtott	közzé kellene-e tenni? (pl. belső részletes számítások)
V	nyújtott, de se nem meghatározható, se nem hasznos	hamar eltűnik ez a halmaz (ha a gazdálkodó ezt felismeri)
VI	meghatározható, de se nem nyújtott, se nem hasznos	nincs rá kereslet (nem kell vele foglalkozni)
VII	hasznos, de se nem nyújtott, se nem meghatározható	nehezen meghatározható és a bizonytalanság miatt nem szívesen közölt adatok (pl. aktuális érték, ha jelentősen eltér a bekerülési értéktől)

Forrás: Cyert – Ijiri [1974] 30-32. oldal alapján saját szerkesztés

A körök egy adott állapotot jelenítenek meg az adatokról, de dinamikus szemléletben nézve ezek természetesen változhatnak (elhelyezkedés, méret), szerencsés esetben közelednek egymáshoz, így a metszetek területe növekszik.

Az érdekhordozók információigényét jellemzően három területre tagolhatjuk: vagyoni (financial position), pénzügyi (changes in financial position) és jövedelmi (financial performance) helyzetet bemutatóak. A vagyoni helyzetből a saját tőkét időnként külön, negyedik kategóriaként kiemelik, ahogy a mérlegelméleteknél is láthattuk.

2. 3. 3. Az érdekhordozók és az információigények összekapcsolása

A koalíció tagjainak eltérő az információigényük, s szerepükből adódik, hogy mire kíváncsiak az adott gazdálkodó egységről. Az érdekhordozók és az általuk

támasztott információigény összefüggéseivel, valamint az érintettek közötti érdekütközésekkel többek között Baricz²¹, Baricz – Róth²², Benedict – Elliott²³, Glautier – Underdown²⁴ és Lakatos²⁵ foglalkozik. Az összefüggéseket szemlélteti az alábbi táblázat is.

2. táblázat: Az érdekhordozók és az információk kapcsolata

Érdek megjelenítés	Információt igénylők - érdekhordozók							
	Tulajdonosok		Hitelezők	Menedzserek	Partnerek		Munkavállalók	Költségvetés
	"Nagy"	"Kis"			Szállítók	Vevők		
Vagyoni helyzet	O		O	O	O			
Pénzügyi helyzet	O		X	O	X		O	
Jövedelmezőség	X	X		X			X	X
Saját tőke	O	O	O	O	X	X		

X = elsődlegesen fontos; O = másodlagosan fontos

Forrás: László (szerk.) [2005] 3. oldal

A cash flow információk a pénzügyi helyzet kategóriájába tartoznak, így a táblázatból jól látható, hogy elsősorban a vállalkozás hitelezői és szállítói érdeklőnek ezen információk iránt. Emellett azonban nem szabad megfeledkezni a tulajdonosról és a menedzserekről sem, hiszen egyrészt a vállalat értékét a jövőbeli pénzáramlások diszkontált értéke határozza meg, másrészt a hosszú távú működés feltétele a megfelelő likviditás fenntartása.

Az egyes szerepkörök nem feltétlenül tisztán jelennek meg a gyakorlatban, hanem időnként egy-egy gazdasági szereplő egyszerre többet is betölthet belőlük. Az egyik ilyen összefonódás a kisebb gazdálkodóknál következhet be (tulajdonos, menedzser, munkavállaló), így az információigényekből eredő érdekütközések is módosulhatnak (csökkenhetnek), aminek eredményeként a pénzügyi beszámolás terjedelme is szűkülhet. Erről részletesebben a számviteli beszámolók fajtáinak taglalásánál lesz szó.

²¹ Baricz [1997b] 12-26. oldal

²² Baricz – Róth [2002] 11-16. oldal

²³ Benedict – Elliott [2001] 351-354. oldal

²⁴ Glautier – Underdown [2001] 10-13. oldal

²⁵ Lakatos [2009] 27-30. oldal

Speciális helyzetről beszélhetünk a tervgazdaságokban is, ahol az állam egyben tulajdonosi, hitelező és piaci partneri viszonyt is betölt.²⁶

2. 3. 4. *Prioritás az érdekhordozók között*

A pénzügyi beszámolásnál keletkező érdekütközésekből eredő problémák csökkentésének egyik lehetősége, ha szűkítjük az érdekhordozók körét. A menedzsment hozzáfér a gazdálkodó adataihoz, az állam pedig ki tudja kényszeríteni a saját információigényét, így e kettőt nem biztos, hogy az általános pénzügyi beszámoltatás keretében kell kielégíteni. A munkavállalók és a piaci partnerek jellemzően kevésbé érdeklődnek a pénzügyi beszámoló iránt, így ha őket is kivesszük a körből, akkor már csak a forrásbiztosítók, vagyis a tulajdonosok és a hitelezők maradnak a pénzügyi beszámoltatás célközönségeként.²⁷

2. 4. Számviteli posztulátumok

A számviteli posztulátumok (alapfeltevések) magától értetődő állítások vagy axiómák, amelyek általánosan elfogadottak a pénzügyi beszámolás céljának megfelelően, hogy ábrázolják a gazdasági, a politikai, a szociológiai és a jogi környezetet, amelyben a számviteli rendszernek működni kell. Az alábbiakban az értekezés szempontjából fontos alapfeltevéseket mutatom be röviden.

2. 4. 1. *Számviteli egység/személy alapfeltevése (entity postulate)*

A számviteli/gazdálkodó egységet önálló személyként kell kezelni, s el kell különíteni a tulajdonosától. A számvitelben a gazdálkodó egység eseményeit, s nem a tulajdonosét kell rögzíteni. Számviteli egység alatt értelmezhetünk egyéni vállalkozókat, jogi személyiséggel rendelkező vagy nem rendelkező társaságokat, s egyaránt lehetnek önálló jogi egységek vagy csoportok is.

²⁶ Baricz [1997b] 25. oldal

²⁷ Baricz [1997b] 23-24. oldal

2. 4. 2. Vállalkozás folytatásának alapfeltevése (going-concern/continuity postulate)

A vállalkozás folytatásának követelménye szerint a gazdálkodó képes és szeretné is a belátható jövőben folytatni a tevékenységét. Ebben az esetben a számviteli beszámolókat egy sorozat részeként lehet értelmezni. Amennyiben a követelmény nem teljesül, mert a gazdálkodó nem tudja, vagy nem akarja folytatni tevékenységét, a számviteli elvek és a beszámolás célja is megváltozik. A feldolgozásra kerülő témáknál feltételezem a vállalkozás folytatásának elve teljesülését, s ahol ettől eltérő megállapítások lesznek, ott azt külön jelzem.

2. 4. 3. Számviteli időszak alapfeltevése (accounting period postulate)

Habár a vállalkozás folytatásának alapkövetelményével feltételeztük, hogy a gazdálkodó nem fogja beszüntetni a tevékenységét belátható időn belül, az érdekhordozóknak rövid távon is szükségük van információkra a döntéseik meghozatalához. Ebből adódóan időszakosan beszámolót kell készíteni a tájékoztatás céljából. A gyakorlatban legtöbbször az éves beszámoltatással találkozhatunk, de bizonyos esetekben más időközönkénti tájékoztatás is lehet (például a tőzsdei vállalatoknál a féléves vagy negyedéves gyorsjelentések). A folyamat megszakítása miatt több probléma (időzítés, mérés) is előkerülhet, melyeket a későbbi fejezetekben fogok részletesen kifejteni.

3. *Teljesítménymérés a számvitelben: eredmény és/vagy cash flow*

Az időszakonkénti beszámoló készítés valamint a naturál- és a pénzfolyamatok elszakadása miatt kérdésként merül fel, hogy a számviteli teljesítmény mérését hogyan valósítsuk meg: mikor és mivel mérjük azt.

3.1. A gazdálkodási folyamat

A gazdálkodási folyamat időszakonkénti megszakításából eredően kérdésként merül fel, hogy a gazdálkodó egység adott időszakra vonatkozó teljesítményét hogyan mérjük. A témával kapcsolatban sokféle elméleti megközelítést alkalmaztak az egyes szerzők, de részletesebben csak az aktuális gyakorlatban megjelenő modellekkel foglalkoznak. A fejezet a következő szakemberek munkáin alapul: Bosnyák [1996] 10-20. oldal; Baricz – Róth [2002] 108-111. oldal; Benedict – Elliott [2001] 363-370. oldal; Riahi-Belkaoui [2000] 170-173. oldal; Schroeder – Clark – Cathey [2009] 146-148. oldal.

Amennyiben egy esemény több lépésre felbontva jelenik meg a vállalkozásnál, kérdésként merül fel, mikor jelenítsük meg a teljesítményt, vagyis az eseménysorozat melyik pontjában értelmezzük ennek keletkezését. Egy termelő vállalkozásnál a folyamat például az alábbi szakaszokból állhat:

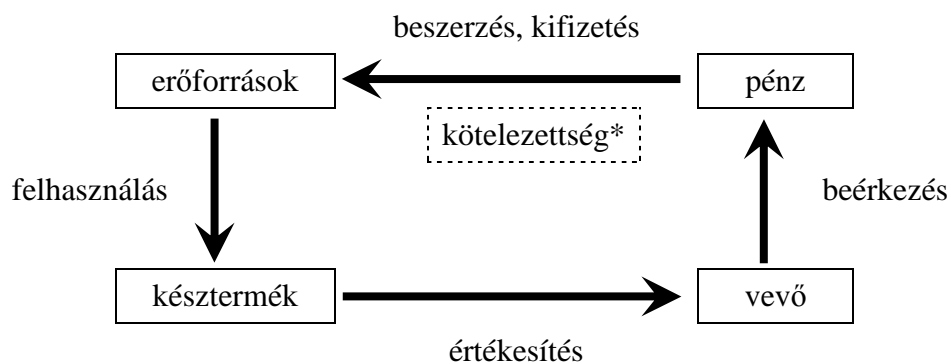
- vevői megrendelés beérkezése;
- erőforrások megrendelése;
- erőforrások beszerzése, beérkezése;
- erőforrások ellenértékének kifizetése;
- erőforrások felhasználása;
- késztermékek létrehozása;
- késztermékek értékesítése (vevői megrendelés teljesítése);
- vevői követelések beérkezése.

A felsorolt események természetesen nem szigorú időrendi sorrendelt jelölnek, hanem felcserélődhetnek (például előlegek: előbb történik meg a fizetés, mint a reálmozgás), kimaradhatnak (például vevői megrendelés nélkül folyik a termelés), összevonódhatnak (például készpénzes vásárlások vagy eladások). A fentiekén kívül Benedict – Elliott a

késztermék értékesítésénél szétbontja a kiszállítást és a számlázást²⁸, Schroeder – Clark – Cathey pedig külön lépésként megemlíti még a termék reklámozását is²⁹.

A számviteli rendszerekben a naturál- és pénzmozgásokat rögzítik, s így a folyamatot az alábbi ábrán lehet szemléltetni.

9. ábra: Gazdálkodási körforgás

*Amennyiben a beszerzés elválna a kifizetéstől, akkor szállítói kötelezettség (esetleg előleg miatti követelés) is bekerülhet a folyamatba.

Forrás: saját szerkesztés

3. 2. A teljesítmény mérése

A teljesítményt jellemzően két adat különbségével (hozam – ráfordítás) mérhetjük, amelyet a következő általános képlettel írhatunk fel:

$$Er(t) = H(t) - R(t)$$

ahol $Er(t)$: időszak során keletkező teljesítmény (eredmény)

$H(t)$: időszak során elszámolt hozam (bevétel)

$R(t)$: időszak során elszámolt ráfordítás

A méréssel kapcsolatban két problémát azonosíthatunk:

1. Mikor értelmezzük a bevétel keletkezését (timing)?
2. Milyen ráfordítással hasonlítuk ezt össze (matching)?

A bevétel időzítése szempontjából a leggyakrabban három esettel találkozhatunk: létrehozás (H_1), realizálás (H_2), pénzügyi realizálás (H_3).³⁰ A ráfordítások értelmezését

²⁸ Benedict – Elliott [2001] 367. oldal

²⁹ Schroeder – Clark – Cathey [2009] 147. oldal

³⁰ Bosnyák [1996] 10-20. oldal; Baricz – Róth [2002] 108-111. oldal és Riahi-Belkaoui [2000] 173. oldal. Viszont ezen felül további hármat (vevői megrendelés, erőforrások beszerzése, késztermék kiszállítása) értelmez Benedict – Elliott [2001] 340. oldal.

két ágra bonthatjuk aszerint, hogy a mérésüket a hozamok időzítéséhez kötjük-e vagy sem. Amennyiben az összerendelést választjuk, akkor ugyanazzal a három esettel találkozhatunk (R_1 , R_2 és R_3), amennyiben attól időben elkülönítetten vizsgáljuk, akkor a naturál- (R_4) és a pénzfolyamatok (R_5) alapján lesz két a esetünk.³¹ A jelölések magyarázatát az alábbi modelleknél fejtem ki részletesen.

3. táblázat: Az eredmény (teljesítmény) értelmezési lehetőségei

Folyamat (időzítés)	Hozam ³² (output)	Ráfordítás	
		hozamhoz időzített (outputhoz kötött)	nem hozamhoz időzített (inputhoz kötött)
belső (létrehozott)	H_1	R_1	-
naturál (realizált)	H_2	R_2	R_4
pénzügyi (pü-ileg realizált)	H_3	R_3	R_5

Forrás: saját szerkesztés

Az előzőek alapján látható, hogy ebben az értelmezésben ötféle eredménykategória meghatározása adódik.³³

3. 2. 1. Megtermelt (létrehozott) eredmény

A hozamot a teljesítmény (késztermék, szolgáltatás) létrehozásának időpontjában számoljuk el, s ezt az eléréséhez szükséges termelési tényezők bekerülési értékével vetjük össze.

$$Er_1(t) = H_1(t) - R_1(t)$$

ahol $Er_1(t)$: időszak során létrehozott (megtermelt) eredmény

$H_1(t)$: időszak során létrehozott (megtermelt) teljesítmények ellenértéke (piaci értéke)

$R_1(t)$: időszak során létrehozott (megtermelt) teljesítmények bekerülési értéke (ráfordítása)

³¹ Ez utóbbi variációval csak Bosnyák [1996] foglalkozott Magyarországon.

³² A hozam helyett sokszor szinonimaként használjuk a bevételt, bár ezek nem minden esetben felcserélhetőek.

³³ Itt csak az egyes modellek főbb jellemzőit mutatom be, a témával részletesebben foglalkozik Bosnyák [1996] 10-20. oldal

Az időzítésben itt számoljuk el leghamarabb az eredményt, így csak fix árak és „biztosra vehető” értékesítés esetén alkalmazható. Erre Bosnyák a direkt tervutasításos gazdasági rendszert³⁴, Riahi-Belkaoui a nemesfémek, illetve bizonyos helyzetekben a mezőgazdasági és ásványi termékek esetét említi³⁵.

3. 2. 2. *Realizált eredmény*

Az összemérés itt is az output oldalhoz kötött, vagyis a ráfordítások alatt a hozamok eléréséhez szükséges teljesítmények bekerülési értékét értjük, viszont a hozamok időzítése a realizáláshoz, más szóval a kibocsátáshoz kötődik.

$$Er_2(t) = H_2(t) - R_2(t)$$

ahol $Er_2(t)$: időszak során realizált eredmény

$H_2(t)$: időszak során kibocsátott (realizált) teljesítmények piaci ellenértéke

$R_2(t)$: időszak során kibocsátott (realizált) teljesítmények bekerülési értéke (ráfordítása)

Ez a számviteli szabályozások legáltalánosabban elterjedt eredmény modellje, melynek kialakulását Schmalenbach klasszikus dinamikus mérlegelméletéhez köthetjük.

3. 2. 3. *Pénzügyileg realizált eredmény*

Az előző rendszerrel összehasonlítva a hozamot annak pénzügyi rendezéséhez, vagyis a pénz befolyásához időzíti, viszont az összemérés logikáját megtartja, vagyis ráfordításként itt is a hozam eléréséhez szükséges erőforrások értékét alkalmazzuk.

$$Er_3(t) = H_3(t) - R_3(t)$$

ahol $Er_3(t)$: időszak során pénzügyileg realizált eredmény

$H_3(t)$: kibocsátott teljesítmények időszak során pénzügyileg realizált ellenértéke

$R_3(t)$: időszak során pénzügyileg realizált teljesítmények bekerülési értéke (ráfordítása)

A pénzügyileg realizált eredményt, vagyis amikor a hozamokat a pénz beérkezésekor számolják el, de ezt a hozzá kapcsolódó erőforrás felhasználással vetik össze, a volt

³⁴ Bosnyák [1996] 12. oldal

³⁵ Riahi-Belkaoui [2000] 173. oldal

szocialista országok egy részében alkalmazták (Bulgária, Jugoszlávia, Románia, Szovjetunió).³⁶

3. 2. 4. *Rendszermozgások eredménye*

E modell már szakít az előző három összemérési technikájával, mivel a hozamokat – amely itt most a realizált hozam (H_2) – az outputhoz (kibocsátáshoz) köti, míg a ráfordításokat ettől függetlenül az input oldalról határozza meg, s nem foglalkozik azzal, hogy ezek az adott időszakban keletkeztek-e hozamot vagy sem.

$$Er_4(t) = H_2(t) - R_4(t)$$

ahol $Er_4(t)$: időszakhoz kapcsolódó rendszermozgások eredménye

$H_2(t)$: időszak során kibocsátott (realizált) teljesítmények piaci ellenértéke

$R_4(t)$: időszak során beáramlott teljesítmények bekerülési értéke (ráfordítása)

Az input oldal ezen számbavétele főként akkor okoz problémát, ha egy erőforrást több időszakon keresztül fogunk használni és így több éven keresztül generál majd nekünk hozamot, viszont a bekerülés teljes összegét a beáramláskor vesszük figyelembe. Ebből adódóan ez a számítás nem alkalmas egy adott időszaki teljesítmény reális mérésére. A gyakorlatban ezt a fajta megközelítést nem alkalmazták.

3. 2. 5. *Rendszermozgások pénzügyi eredménye*

Az eredményszámítás megtartja az input és az output külön kezelését, viszont a mozgásokat a pénz be- és kiáramlások időpontjában számolja el.

$$Er_5(t) = H_3(t) - R_5(t)$$

ahol $Er_5(t)$: időszakhoz kapcsolódó rendszermozgások pénzügyi eredménye

$H_3(t)$: kibocsátott teljesítmények időszak során pénzügyileg realizált ellenértéke

$R_5(t)$: beáramlott teljesítmények időszak során pénzügyileg rendezett bekerülési értéke (ráfordítása)

Az előző esetenél felvetett probléma (több időszakon keresztül használt eszközök) itt is fennáll, vagyis ebben az egyszerűsített formában teljesítménymérésre nem használható. A későbbiekben látni fogjuk azonban, hogy e számítás megegyezik a cash flow

³⁶ Bordáné [1989b] 70. oldal

kalkuláció eredményágú részével, viszont a cash flow-ban majd eredmény semleges tőke mozgások is megjelennek.

3. 3. A pénzügyi beszámolóban megjelenő kimutatások

A pénzügyi beszámolóknak kétféle számviteli modell is megjelenhet az előbb bemutatottakból: az elhatárolás elvű számvitel (accrual based accounting) szerint készített mérleg és eredménykimutatás (Er_2), valamint a pénz bázisú számvitel (cash based accounting) logikájára épülő Cash flow kimutatás ($\sim Er_5$).

Az elhatárolás elvű számvitel az események realizálásához köti az eredmény keletkezését, mind a bevételek mind a hozzájuk kapcsolt ráfordítások tekintetében, függetlenül attól, hogy ezek pénzmozgással jártak-e vagy sem. A Cash flow kimutatásoknál a pénz ki- és beáramlások a meghatározóak. Arra a kérdésre, hogy „melyik modell a jobb?” nem lehet egyértelmű választ adni, mivel az attól függ, hogy milyen célra szeretnék azokat felhasználni.

A vállalkozás vagy a vezetés adott időszaki teljesítményének mérésére az elhatárolás elvű eredményszámítás használatos inkább, mivel egyrészt a bevétel elismerését ahhoz az időszakhoz köti, melyben a tevékenységet ténylegesen végrehajtották, másrészt az összeméréshez a bevételek érdekében felmerülő ráfordításokat veszi figyelembe. Ezzel szemben a pénz bázisú elszámolás egyrészt késlelteti az értékesítés teljesítményként történő elismerését, másrészt a teljesítményeket nem az érdeklődők befektetett ráfordításokkal méri össze. Ez utóbbi különösen a befektetett eszközöknél okozhat nagy eltérést (lásd a korábbi érveléseket).³⁷

Abban azonban általános az egyetértés, hogy az eredmény elméleti síkon vizsgálva jobb teljesítménymérő, mint a cash flow, viszont a gyakorlatban az eredmény bizonyos esetekben nehezebben meghatározható fogalom, mint a készpénz és annak változása. Amennyiben a gazdálkodóknak döntési lehetőséget adunk több számviteli eljárás közötti választásra, akkor nemcsak a szabályok testreszabhatóságából eredő hasznok, hanem a lehetőségek kijátszásából eredő torzítások is belekerülhetnek a pénzügyi kimutatásokba. A gazdálkodóknak a döntést követően rögzíteniük kell, hogy melyik alternatívát választották (számviteli politika), s ezeknek a beszámolóbeli

³⁷ Bordáné [1989b] 69-70. oldal

kimutatások értelmezéséhez szükséges részét a beszámoló részeként közzé kell tenniük (kiegészítő melléklet), hogy értelmezni tudják a felhasználók az abban foglalt adatokat. Ha az egyes választható alternatívákat aszerint vizsgáljuk, hogy hatással vannak-e az eredményre, illetve a cash flow-ra, akkor a következő megállapításokra juthatunk. Az eredményre az értékeléssel foglalkozó esetek többsége hat, kivéve a saját tőke ágon megvalósítandó értékeléseket (pl. értékhelyesbítés), míg a formai és tagolási kérdéseket érintőeknek nincs eredményhatásuk. A Cash flow kimutatásra közvetlenül egyik alternatívának sincs hatása, azonban az eredménymódosulások egy része változást okoz a társasági nyereségadó mértékében, így ebből adódóan közvetett módon mégis lehet azoknak cash flow hatása is. A cash flow-t igen, de eredményt nem befolyásoló szituáció csak olyan szabályozásban létezik, ahol a gazdálkodónak választási lehetősége van a Cash flow kimutatás bázisának a megválasztásában. A bemutatott esetek összefoglalását a következő táblázat szemlélteti.³⁸

4. táblázat: A számviteli politika hatása az eredményre és a cash flow-ra

		Cash Flow-ra	
		hatással van	nincs hatással
Eredményre	hatással van	adóvonzzal is járó eredményváltozások	adóvonzzal nem járó eredményváltozások
	nincs hatással	Cash flow bázis változtatása	formai, tagolástani kérdések + nem eredményágú értékelések

Forrás: saját szerkesztés

A magyar szabályozást vizsgálva Bosnyák disszertációjában összesen 39 választási lehetőséget elemzett, hogy azoknak van-e hatása a mérlegfőösszegre, a saját tőkére, az adózás előtti eredményre és az adóalapra.³⁹ A kutatást kiegészítve a cash flow-ra gyakorolt hatással megállapítható, hogy:

- döntő többségük (30 eset) hatást gyakorol az eredményre és az adózáson keresztül a cash flow-ra is;
- 6 esetben változik az eredmény, de mivel ez nem von magával adóváltozást, így a cash flow sem módosul;
- az eredményt 3 választás nem befolyásolja és ezeknek cash flow hatásuk sincs;

³⁸ A témával foglalkozott Bosnyák [1996] is a „Számviteli értékelési eljárások hatása a pénzáramlásokra” című fejezetében (82-91. oldal)

³⁹ Bosnyák [2003] 54-55. oldal

- olyan változat nem szerepel, mely a cash flow-ra hatna, de az eredményre nem, mivel a magyar szabályozás nem ad választási lehetőséget a cash flow bázis meghatározásánál.

A menedzsment készíti el a beszámolót – közte az eredménykimutatást is –, viszont az eredmény gyakran a menedzsment teljesítménymérésére is szolgál, így felmerül a kérdés, hogy ez mennyiben befolyásolja az eredményadatok megbízhatóságát. A szabályozásnak és a könyvvizsgálatnak ezért ebből a szempontból is fontos szerepe van, hogy ezt az eredménymanipulálást segítsen megfelelő keretek között tartani.⁴⁰ Az eredménymanipulálás okaival és változataival kapcsolatos kutatásokról összefoglalót találhatunk Riahi-Belkaoui [2000] könyvének 366-369. oldalán vagy Dechow – Skinner [2000] cikkének 235-250. oldalán. A számviteli eredmény megbízhatóságával Rappaport is foglalkozik, s a tulajdonosi érték meghatározásának szempontjából ő is inkább a pénzáramlásokra koncentrál, mivel szerinte „... a készpénz a tény, az eredmény csak vélemény.”⁴¹ Ez azonban Rappaport szerint sem azt jelenti, hogy az eredmény felesleges, csak tudni kell, hogy mire és hogyan használható.⁴² Hasonló megállapítást tesz Epstein – Mirza is, miszerint a Cash flow kimutatás összeállítása „Javítja a különböző vállalkozások működésének teljesítményéről szóló beszámolások összehasonlíthatóságát, mert kiküszöböli ugyanannak az ügyletnek és eseménynek a különböző számviteli módszerekkel történő kezeléséből adódó hatásokat.”⁴³

A Cash flow kimutatások használatát erősíti, hogy a legtöbb projekt, illetve vállalatértékelési modell cash flow adatokkal dolgozik. Ezen kívül a Cash flow kimutatások felhasználhatóak még likviditás tervezésére, menedzselésre is. A cash flow adatok javára írható az is, hogy sokkal könnyebben érthetőek a nem szakmabeli érdekhordozók számára, mint az eredményadatok.⁴⁴

⁴⁰ Lásd például Dechow [1994] 5-8. oldal

⁴¹ Rappaport [2002] 30. oldal

⁴² Rappaport [2002] 46. oldal

⁴³ Epstein – Mirza [2003] 141. oldal

⁴⁴ Riahi-Belkaoui [2000] 223-224. oldal

3. 4. Átjárás az egyes modellek között

A pénzügyi beszámolók jellemzően mindkét kimutatást (eredménykimutatás és Cash flow kimutatás) tartalmazzák, melyből az egyiket a könyvviteli elszámolásokban a neki megfelelő rendszernek adott prioritással állítanak elő, s a másik kimutatáshoz különböző transzformációk útján juthatunk el. A gyakorlatban a Schmalenbach nevéhez köthető dinamikus mérlegelméleten alapuló elhatárolás elvű számvitel alkalmazása az elterjedtebb, szemben Kosiol pagatórikus mérlegelméletével, mely a pénzfolyamatoknak ad prioritást. A naturál- és a pénzfolyamatok eltérései két részre bonthatóak: vannak állandó eltérések (csak az egyikben jelenik meg az esemény) és léteznek időbeli eltérések (mindkét folyamat megjelenik, de időben elválnak egymástól).

Az erre adott kétféle megközelítés szerinti kezelési lehetőségeket mutatom be, mely során főként az eredményt és pénzmozgást is egyaránt érintő tételekkel foglalkozok. Ezen felül azonban vannak olyan események, melyek csak pénzmozgásként jelennek meg, de eredményt nem érintenek (tőkeozgások), ezeket a következő részben csak említés szintjén jelenítem meg.

3. 4. 1. *Naturálfolyamatok prioritása (elhatárolás elvű számvitel)*

Az elhatárolás elvű számvitel a naturálfolyamatoknak ad prioritást, ezért a mérlegben kezelniük kell azokat az eltéréseket, amelyeknél a pénzfolyamatok elválnak ettől. Az eltéréseknél három szintet kell vizsgálnunk:

- időbeli vagy állandó eltérés;
- eredményt vagy pénzmozgást érint-e (kizárólag vagy előbb);
- irányát tekintve növekedésről vagy csökkenésről van-e szó.

A három szempont szerint két részre osztható esetek száma összesen nyolc variációt eredményez, melyet a következő ábra szemléltet. A bemutatott eltérések kezelését az indirekt Cash flow kimutatások levezetésénél fogjuk hasznosítani.

10. ábra: Naturál- és pénzfolyamatok eltéréseinek esetei

Forrás: saját szerkesztés

3. 4. 2. Pénzfolyamatok prioritása (Kosiol pagatórikus mérlegelmélete)

A Kosiol által kidolgozott pagatórikus mérlegelmélet a pénzfolyamatokat helyezi előtérbe, s azokból vezeti le az eltérések segítségével a naturálfolyamatokra épülő realizált eredményt, így a számviteli elszámolások végeredményeként itt is megkapjuk a Cash flow kimutatás és az eredménykimutatás információit is. Annak ellenére, hogy a két rendszer végterméke (a beszámoló kimutatásai) ugyanúgy előállíthatóak, Kosiol elmélete a gyakorlatban nem került közvetlenül alkalmazásra. Kosiol elméletét mégis fontosnak tartják, egyrészt mivel részletesen foglalkozott a naturál- és a pénzfolyamatok elválásával, másrészt kiemelkedő jelentőséget tulajdonítanak neki a pénzügyi tervezés és elemzés alapjaként. A pagatórikus mérlegelmélet részletesebb kifejtését lásd Baricz [1997b] 150-154. oldal vagy Bordáné [1989b] 108-110. oldal.

⁴⁵ A felértékelés nem minden esetben számolható el eredményt növelő tételként (vagy egyáltalán nem számolható el, vagy tőkeágon kerül kimutatásra).

4. Cash flow kimutatás modellek

A cash flow szó szerinti fordításban pénzáramlást jelent, így a Cash flow kimutatás összeállításánál a pénzáramlásokat kell táblázatba foglalni. A szabályozások a hasonlóságok ellenére azonban mégsem mutatnak egységes képet, mivel ha a részleteiket megvizsgáljuk, akkor több különbséget is találhatunk közöttük. A következő részekben bemutatom a Cash flow kimutatás kialakulásához vezető utat, illetve a kimutatás összeállítása során felmerülő problémákat és az erre adott válaszokat.

4.1. A pénzügyi helyzet bemutatásának lehetőségei a számviteli beszámolók részeként

A beszámoló keretében a gazdálkodóknak számot kell adniuk a vagyoni, a jövedelmi és a pénzügyi helyzetükről. A szabályozások abban megegyeznek, hogy a vagyoni helyzetre elsődlegesen a mérleg, a jövedelmire pedig főként az eredménykimutatás szolgáltat adatokat, de a pénzügyi helyzet bemutatására alkalmazott eszközöknél már változatosabb a kép. Ahogy a „Cash flow kimutatások a pénzügyi beszámolóknak” című fejezetben is láthatjuk majd, a szabályozások az időben előrehaladva fokozatosan áttértek a Cash flow kimutatások használatának kötelező előírására, igaz a kisebb vállalkozásoknál ez alól bizonyos esetekben felmentést adnak.

A pénzügyi helyzet bemutatásának azonban nem a Cash flow kimutatás az egyetlen eszköze, hanem emellett a gyakorlatban találkozhatunk még Likviditási és egyéb mutatószámokkal, Likviditási mérlegekkel, Tőkeforgalmi kimutatással vagy Alapváltozások kimutatással is.⁴⁶

4.2. Általános alapváltozás modell

Az Alapváltozás kimutatásokról (Funds Flow Statement) sokféle létezik, de ezek a modellek fő vonalaiban nem térnek el egymástól, csupán a részletekben vannak

⁴⁶ Ezen eszközökről részletes kifejtést lásd: Bordáné [1989b] 115-120. oldal, Bosnyák [1996] 73-81. oldal, Virág – Fiáth [2004] 27-35. oldal, Lukács [2005] 318-330. és 334-336. oldal, Veit [2005] 15-26. oldal, Bíró – Pucsek – Sztanó [2010] 41-45. és 56-58. oldal

kisebb különbségek közöttük. Az alábbiakban a számviteli adatokból származtatható Alapváltozás kimutatások modellfelépítésével foglalkozom.

Az alapként (A) definiált vagyonelemek változását legegyszerűbben a mérlegből tudjuk meghatározni, a záró és a nyitó értékek különbségeként:

$$\Delta A = A_Z - A_{Ny} = A_1 - A_0 \quad (1)$$

ahol A: alapként (fund) definiált vagyonelemek értéke

ΔA : alap változása (fund flow)

A_Z vagy A_1 : időszak végi (záró, tárgyidőszaki) érték

A_{Ny} vagy A_0 : időszak eleji (nyitó, bázis időszaki) érték

A meghatározás valóban egyszerű, de információértéke csekély, mivel csak a változást szemlélteti, de annak okaira nem ad választ. Amennyiben szeretnénk a változás mögött rejlő tényezőket is megismerni, összetettebb modelleket kell alkalmaznunk.

4. 2. 1. Közvetlen (direkt) modell

Az adatforrás szempontjából a kimutatás összeállításának két módszerét lehet megkülönböztetni. A közvetlen (direkt) módszer a forgalmi adatokból vezeti le az alap változását.

$$\Delta A = A^+ - A^- \quad (2)$$

ahol A^+ : alap értékének növekedése / beáramlása (funds in-flow)

A^- : alap értékének csökkenése / kiáramlása (funds out-flow)

4. 2. 2. Közvetett (indirekt) modell

A közvetett (indirekt) módszer a beszámoló két fő kimutatásából, a mérleg és az eredménykimutatás adatainak felhasználásával következtet az alap mozgására. A levezetés a mérlegegyezőségéből indul ki.

$$E = F \quad (3)$$

ahol E: eszközök

F: források

Az összefüggés nemcsak a mérleg állományi adataira igaz, hanem két időszak közti állományváltozására is, mivel ha két időpontban fennáll az egyezőség közöttük, a különbségnek is azonosnak kell lennie.

$$E_0 = F_0 \quad (4)$$

$$E_1 = F_1 \quad (5)$$

$$E_1 - E_0 = F_1 - F_0 \quad (6) = (5) - (4)$$

$$\Delta E = \Delta F \quad (7)$$

ahol E_0 / F_0 : bázis időpontbeli (időszak eleji) eszközök / források értéke

E_1 / F_1 : tárgy időpontbeli (időszak végi) eszközök / források értéke

$\Delta E / \Delta F$: időszaki eszközök / források értékváltozása

A Fund flow kimutatás szempontjából az alapba tartozó vagyoni elemek játszanak kiemelt szerepet, így mind az eszköz, mind a forrás oldalon különválasztjuk az alapba beletartozó tételeket az abból kimaradóktól.

$$E = AE + NAE \quad (8)$$

$$F = AF + NAF \quad (9)$$

ahol AE : alapba tartozó eszköz (bázis részét képező eszközök)

NAE : alapba nem tartozó eszköz (bázis részét nem képező eszközök)

AF : alapba tartozó források (bázis részét képező források)

NAF : alapba nem tartozó források (bázis részét nem képező források)

Az utóbbi két egyenlet felhasználásával a (7) összefüggés az alábbiak szerint írható fel.

$$\Delta AE + \Delta NAE = \Delta AF + \Delta NAF \quad (10)$$

A vizsgálódás tárgyát az alappal kapcsolatos mozgások képezik, így az egyenlet alapba tartozó tételeinek átrendezésével már meg is kaptuk az alapváltozás kimutatás indirekt levezetését.

$$\Delta A = \Delta AE - \Delta AF = \Delta NAF - \Delta NAE \quad (11)$$

A bemutatott összefüggés alapján látható, hogy az indirekt levezetéshez elegendő csupán a mérleg adatait felhasználnunk, az eredménykimutatásra nincs is szükség. Ez így valóban igaz, viszont ha szeretnénk a kimutatás részleteibe többletinformációt tenni, akkor az eredményhatás adatait is beépíthetjük a modellbe. Az eredmény egyébként már így is szerepel a felírásban, csak a saját tőke mint (az általában) az alapba nem tartozó forrás tételei közé egy sorba besűrítve. Amennyiben ezt kibontjuk, akkor az eredménykimutatás adataival gazdagítani tudjuk a kimutatásunk információtartalmát.

$$\Delta NAF = Er + \Delta NAF' \quad (12)$$

$$\Delta A = \Delta AE - \Delta AF = Er + \Delta NAF' - \Delta NAE \quad (13)$$

ahol NAF' : alapba nem tartozó források tárgyévi eredmény nélkül

Er : tárgyévi eredmény

Még további részletezettségre adódik lehetőség, ha az eredményt is felbontjuk, s külön szerepeltetjük a bevételeket és a ráfordításokat.

$$Er = B - R \quad (14)$$

$$\Delta A = \Delta AE - \Delta AF = B - R + \Delta NAF' - \Delta NAE \quad (15)$$

ahol B : bevételek

R : ráfordítások

A fenti összefüggés alapján látható, hogy az alapba nem tartozó források változása és a bevételek azonos, míg az alapba nem tartozó eszközök változása és a ráfordítások ellentétes hatással vannak az alapváltozás kimutatás alakulására.

4. 3. **Mi tartozzon bele az „alap”-ba?**

Az előző fejezetben az alapváltozások (Fund flow) modell általános levezetése látható, viszont egy lényeges kérdésről nem esett szó: mi tartozik bele az alap fogalmába, azaz mi a „fund” a Fund flow kimutatás szempontjából.

A „Cash flow kimutatások a pénzügyi beszámolóban” című fejezetben is látni fogjuk majd, hogy a szabályozások egyre szűkítették a bázis megválasztásának lehetőségét:

1. szabadon megválasztható bázis;
2. több lehetőség közüli választás;
3. pénzeszköz bázis, esetenként a pénzhez közeli elemek kiegészítésével.

Az egyes lehetőségekről készített összefoglalót Bosnyák, mely a következő táblázatban látható.⁴⁷

⁴⁷ A kimutatások bázisának több változat szerinti meghatározását bemutatja még Bordáné [1989a] 806-807. oldal vagy Bordáné [1989b] 83-85. oldal, míg a pénzbázis definiálásával foglalkozik többek között Koblencz [1995] 472. oldal; Bosnyák [1999] 55. oldal; Epstein – Mirza [2003] 142-143. oldal; Korom [2005] 65-67. oldal; Veit [2005] 42., 44. és 64. oldal és Kapásiné [2007] 128. oldal.

5. táblázat: Alapba tartozó vagyonelemek definiálása

Érintett mérlegpozíció	1	2	3	4	5	6
+ Pénzeszközök	✓	✓	✓	✓	✓	✓
+ Könnyen értékesíthető értékpapírok		✓	✓	✓	✓	✓
+ Egyéb „forgó” értékpapírok			✓	✓	✓	✓
+ Rövid lejáratú követelések			✓	✓	✓	✓
+ Készletek				✓		✓
+ Aktív időbeli elhatárolások				✓		✓
- Rövid lejáratú kötelezettségek					✓	✓
- Passzív időbeli elhatárolások					✓	✓

1) pénzeszközök; 2) likvid eszközök; 3) közeljövőben rendelkezésre álló pénzeszközök; 4) forgóeszközök; 5) közeljövőben rendelkezésre álló nettó pénzeszközök; 6) tiszta forgóeszközök (nettó forgótőke)

Forrás: Bosnyák [1996] 74. oldal

A variációs lehetőségek száma kiegészíthető még azzal az esettel, amikor az alapba az összes vagyoni elemet beleszámítjuk, s így a minden mérlegtétel változását bemutató Tőkeforgalmi kimutatáshoz jutunk el. A gyakorlatban azonban a Tőkeforgalmi kimutatás kevésbé használatos a beszámolásban.⁴⁸

4. 4. A Cash flow kimutatás tagolása, kategóriák

A cash flow adatok információvá alakításának egyik lépése azok kategóriákba sorolása. A pénzügyi közgazdaságtan a vállalati tevékenység megítélésénél hármas tagolást alkalmaz: működés, befektetés, finanszírozás, így a Cash flow kimutatások is jellemzően ezzel a felosztással dolgoznak.

⁴⁸ A Tőkeforgalmi kimutatás összeállításáról és működéséről részletesebben ír Bosnyák [1996] 78-81. oldal; Lukács [2002] 334. oldal.

4. 5. A Cash flow kimutatások összeállítási módszerei

Az előző két fejezetben bemutatásra került, hogy a pénzügyi helyzet változását leíró kimutatásokként a mai gyakorlatban leginkább a – szűken vagy tágan értelmezett – pénz bázison alapuló Cash flow kimutatások használatosak, melyet alapvetően három kategóriára (működési, befektetési, finanszírozási) bontanak szét.

Az „Általános alapváltozás modell” fejezetben levezetett képletek pénzbázis alapú és több kategóriát összesítő változatai a következő képet mutatják. A cash flow az egyes kategóriák rész cash flow-inak összege.

$$CF = \sum_{i=1}^N CF_i$$

ahol CF: cash flow (pénzeszköz bázis változása)

CF_i: az i-dik kategória cash flow értéke

A direkt levezetés esetén az egyes részkategóriák közvetlen pénzmozgásaiból határozhatjuk meg az értékét.

$$CF = \sum_{i=1}^N (P_i^+ - P_i^-)$$

ahol P_i⁺: pénz növekedés / beáramlás az i-dik kategóriában

P_i⁻: pénz csökkenés / kiáramlás az i-dik kategóriában

Az indirekt logika alapján a mérleg állományváltozásának és az eredménykimutatásnak az adataiból történik a levezetés.

$$CF = \sum_{i=1}^N (Er_i + \Delta NPF'_i - \Delta NPE_i) = \sum_{i=1}^N (B_i - R_i + \Delta NPF'_i - \Delta NPE_i)$$

ahol NPE_i: pénzbázisba nem tartozó eszközök az i-dik kategóriában

NPF_i' : források (tárgyévi eredmény nélkül) az i-dik kategóriában⁴⁹

Er_i: eredmény az i-dik kategóriában

B_i: bevételek az i-dik kategóriában

R_i: ráfordítások az i-dik kategóriában

⁴⁹ A források jellemzően nem tartoznak a pénzbázisba, kivélt a folyószámlahitelek jelenthetnek, ebben az esetben természetesen, akkor ezek nélkül kell értelmezni a forrásokat: pénzbázisba nem tartozó források (tárgyévi eredmény nélkül).

A Cash flow kimutatás bármelyik kategóriája összeállítható mind a direkt mind pedig az indirekt módszer szerint. Mindegyik változatnak megvannak a maga előnyei, amelyek egyben a másik módszer hátrányait is jelentik.

A direkt (közvetlen) módszer előnyei:

- közvetlenül a pénzmozgásokra épül;
- külön bemutatásra kerülnek a pénzbeáramlások és -kiáramlások, vagyis bruttó szemléletű, így nem rejti el az ellentétes irányú pénzmozgásokat egyetlen változás kimutatásába;
- nagyobb a többletinformáció tartalma, mivel nemcsak a mérleg és eredménykimutatás értékeinek „átrendezésével” készül;
- jobban megérthető belőle a bevétel és pénzbevétel, valamint a ráfordítás és a kiadás különbsége és azok összefüggése;
- a pénzmozgások könnyebben megérthetőek, mint az eredményből kiinduló korrigálások (ez főleg a pénzmozgással nem járó eredménytétel ellentétes irányú korrekciójára igaz: például Miért kell az értékcsökkenést hozzáadni a cash flow levezetéséhez?).

Az indirekt (közvetett) módszer előnyei:

- az eredményből kiindulva mutatja be a korrekciókat egyrészt a pénzmozgással nem járó eredménytétel, másrészt a pénzmozgással járó, de eredményben nem szereplő tételek miatt;
- jobban mutatja az összefüggést a beszámoló másik két kimutatásával (eredménykimutatás és mérleg);
- rávilágít arra, hogy a cash flow érték mi miatt tér el az eredménytől (az eredmény „minőségének” mérésére is használható);
- nem kell az eredménnyel összefüggő egyeztető levezetést készíteni;
- az előző pontokból adódóan könnyebben összeállítható.

A Cash flow kimutatás összeállítása során a befektetési és finanszírozási tevékenység viszonylag kevés elemszámú tételekből áll, így könnyen összeállítható a direkt megközelítés szerint is. A működési rész már számottevően több mozgást tartalmaz, ezért a közvetlen pénzmozgásokból történő levezetés jóval több erőforrást igényel. A két módszer előnyeinek kombinálására azonban létezik egy köztes út, melyet Epstein – Mirza „*módosított közvetett módszer*”-nek nevezett el.⁵⁰ Ennek lényege, hogy az

⁵⁰ Epstein – Mirza [2003] 149-150. oldal

indirekt logikának megfelelő levezetésnél nem az eredményből indul ki és azt módosítja a szükséges korrekciókkal, hanem az egyes bevétel és ráfordítás sorokhoz helyezi a korrekciókat, így becsülve a direkt pénzmozgásokat.

A bemutatottak alapján a legtöbbször egy vegyes összeállítási módozatú Cash flow kimutatással találkozunk, melyet az alábbi általános képlettel lehet felírni.

$$CF = \sum_{i=1}^n (Er_i + \Delta NPF'_i - \Delta NPE_i) + \sum_{i=n+1}^N (P_i^+ - P_i^-)$$

A gyakorlatban a működési részt jellemzően indirekt, míg a befektetési és finanszírozási kategóriát direkt módszerrel állítják össze. A tiszta (csak direkt vagy csak indirekt) megoldásokkal szemben a vegyes modellnél külön foglalkozni kell a kétféle megközelítésből eredő problémákkal is. Amennyiben a gazdasági események felől közelítjük meg a kérdést, akkor szerencsés esetben az csak azonos összeállítási módozatú kategóriát érint, így minden elemet következetesen veszünk figyelembe. Nagyobb odafigyelést igényelnek azonban azok az események, amelyek eltérő összeállítási fajtájú kategóriákat egyaránt érintenek, mivel a direkt résznél csak a pénzmozgással is járó, az indirektnél viszont az összes, azaz nemcsak a pénzmozgással járó változásokat vesszük figyelembe. Ebből adódóan a helyes értékek levezetéséhez korrekciós sorokat kell beépíteni a modellbe, amelyeket jellemzően az indirekt működési részben szoktak elhelyezni.

II. Az alkalmazott gyakorlat: számviteli szabályozások

Az egyes érdekhordozók különböző információigénnyel lépnek fel a gazdálkodó egységgel kapcsolatban, amelyek között érdekütközés is lehet. Vannak, akik könnyebben hozzáférnek a kívánt adatokhoz (például menedzserek), míg külső félként ez nehezebben érhető el, bár bizonyos szereplők gazdasági erejükénél fogva ezt kikényszeríthetik (például állam, hitelezők). Ebből adódóan szükség van a számvitel szabályozására, amelyet e fejezetben a kialakult gyakorlaton keresztül mutatok be, kitérve az érdekhordozók szabályozásban való megjelenésére és a köztük lévő prioritás kérdésére, a számviteli beszámolók fajtáira, majd részletesen tárgyalom a Cash flow kimutatások szabályozását.

1. Az érdekhordozók és információs igényeik

Az elméleti részben bemutatásra került, hogy a gazdálkodó szervezettel milyen érdekhordozók kerülhetnek kapcsolatba, s ők milyen információigénnyel léphetnek fel. A következő részben azt mutatom be, hogy ez hogyan jelenik meg a számviteli szabályozásokban.

1.1. Érdekhordozók

Magyarországon a rendszerváltás után a számviteli törvény megalkotásának folyamatában többször is említést tesznek az érdekhordozók köréről, de végül ezek a jogszabály szövegébe nevesítve nem kerültek bele. Nagy Gábor, az akkori Pénzügyminisztérium főosztályvezetője, egy cikkében a következőket szerepelteti: „tulajdonosok, vezetők, hitelezők, befektetni szándékozók, adóhatóság, önkormányzati és államigazgatási szervek”⁵¹.

⁵¹ Nagy [1991] 92. oldal

A hatályos magyar számviteli törvény⁵² a címzetteket csak általánosan definiálja – a bevezetőben „*a piacgazdaság szereplői*”, a 2. § (1) bekezdésben „*a nemzetgazdaság más szereplői*” –, de konkrét beazonosítással nem találkozunk. A hazai irodalomban az érdekhordozók elkülönítésével Baricz [1997b], Bordáné [1989b], Chikán [2003] és Nagy [1991] már a rendszerváltáskor foglalkozott, s hasonló szereplőket mutatnak be, mint amit a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok (IFRS) a Keretelvekben meghatároz. A szerzők által meghatározott érdekhordozók összehasonlítását a következő oldalon lévő táblázat szemlélteti.

A bemutatottakon kívül Chikán felsorolása az alábbiakkal egészül még ki: versenytársak, stratégiai partnerek, helyi és önkéntes állampolgári közösségek, természeti környezet.⁵³

1. 2. Információigények

Az érdekhordozók információigényét a magyar számviteli törvény három kategóriára különít el: vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzet. Hasonlóan fogalmaz az IAS 1 is az 7. bekezdésében: „*Az általános célú pénzügyi kimutatások célja, hogy a gazdálkodó egység pénzügyi helyzetéről, pénzügyi teljesítményéről és cash flow-iról olyan információkat adjon, amelyek a felhasználók széles köre számára hasznosak gazdasági döntéseik meghozatala során.*”.

A közzeendő adatok körének meghatározásánál több szabályozásban definiálják a hasznosság fogalmát, illetve hogy milyen döntési pontokat figyelembe véve vezethető le, hogy a vizsgált adat hasznos információnak minősül-e (például a US GAAP-ben „*Hasznos pénzügyi információk minőségi jellemzői*”⁵⁴ vagy az IFRS Keretelvekben „*A pénzügyi kimutatások minőségi jellemzői*”).

⁵² 2000. évi C. törvény a számvitelről

⁵³ Chikán [2003] 30-31. oldal

⁵⁴ Conceptual Framework for Financial Reporting: Chapter 3, Qualitative Characteristics of Useful Financial Information (Pénzügyi beszámolás fogalmi kerete: 3. fejezet, Hasznos pénzügyi információk minőségi jellemzői)

6. táblázat: Érdekhordozók

IFRS Keretelvek	Baricz / Baricz – Róth	Bordáné	Chikán	Nagy
befektetők	tulajdonosok	külső tulajdonosok és befektetni szándékozók	tulajdonosok	tulajdonosok befektetni szándékozók
munkavállalók	menedzserek	munkavállalók és érdekképviselői szerveik	menedzserek	vezetők
	munkavállalók		munkavállalók	
	érdekvédelmi szervek			
hitelezők	hitelezők	bankok és más hitelezők		hitelezők
szállítók és egyéb kereskedelmi hitelezők	piaci partnerek (szállítók és vevők)		szállítók	
vevők			vevők	fogyasztók
állam(háztartás) és hivatalai	állam	állam és kormányservezetek	állami intézmények	adóhatóság önkormányzati és államigazgatási szervek
nagyközönség		nagyközönség		

Forrás: Baricz [1997b] 12-13. oldal, Baricz – Róth [2002] 11-12. oldal, Bordáné [1989b] 26. oldal, Chikán [2003] 30-31. oldal, Nagy [1991] 92. oldal és IFRS Keretelvek 9. bekezdés (IASCF [2003] F 6-7. oldal) alapján saját szerkesztés

1. 3. Prioritás az érdekhordozók között

Az amerikai és a brit szabályozás is elsősorban a befektetőkre/tulajdonosokra és a hitelezőkre koncentrál. A német és a francia számviteli szabályozás 1985-ig főleg az állam érdekeit szolgálta ki, majd ezt követően a befektetők és hitelezők szerepe is felértékelődött, de az adóztatás miatt az állam továbbra is fontos érdekhordozó maradt.⁵⁵ A tulajdonos és a hitelező kiemelt védelmét említi az Európai Unió (akkor még Európai Közösség) 1978-ban elfogadott 4. irányelve is (78/660/EGK).⁵⁶

A Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardokban az IAS 1 Hatókörének 3. bekezdése szerint: „Általános pénzügyi kimutatások az olyan felhasználók igényeinek kielégítésére készült kimutatások, akik nincsenek abban a helyzetben, hogy speciális információszükségletükhöz szabott beszámolók készítését kérhessék.”. Bár konkrétan nem sorolja fel az érdekhordozókat, több standardban is a befektetőt és a hitelezőt külön említi, s mellettük a többiekre csak összevontan hivatkozik:

- IAS 14⁵⁷ (30. bekezdés): „a befektetőknek, a hitelezőknek és másoknak”;
- IAS 34 (Cél megfogalmazása): „a befektetők, a hitelezők és más érdekelt felek”;
- IAS 35⁵⁸. (2. bekezdés): „a befektetők, a hitelezők és a pénzügyi kimutatások más felhasználói”.

A megszűnt IAS-ek (14 és 35) helyére lépő IFRS-ekben (8 és 5) már nem találunk említést az érdekhordozókra.

Az első önálló magyar számviteli törvény (1991. évi XVIII. törvény) csak általánosan említi az érdekhordozókat a törvény bevezetőjében, de konkrét csoportokat nem nevez meg, így prioritást sem állít fel köztük. Baricz szerint azonban „a tulajdonosok és a hitelezők érdekvédelmét helyezte a szabályalkotás középpontjába”⁵⁹. A számviteli törvény újrakodifikálásakor (2000. évi C. törvény) Lakatos megállapítása szerint ez tovább erősödött: „enyhe súlypontbeli eltolódás volt a tulajdonosi, befektetői adatigény javára”⁶⁰.

⁵⁵ Baricz [1997a] 412-413. oldal

⁵⁶ Ferenczi [1998] 410. oldal

⁵⁷ Az IFRS 8 hatályba lépésével megszűnt (2009. január 1.)

⁵⁸ Az IFRS 5 hatályba lépésével megszűnt (2005. január 1.)

⁵⁹ Baricz [1997a] 415. oldal

⁶⁰ Lakatos [2009] 95. oldal

2. Számviteli beszámolók szabályozása

2.1. Magyarország

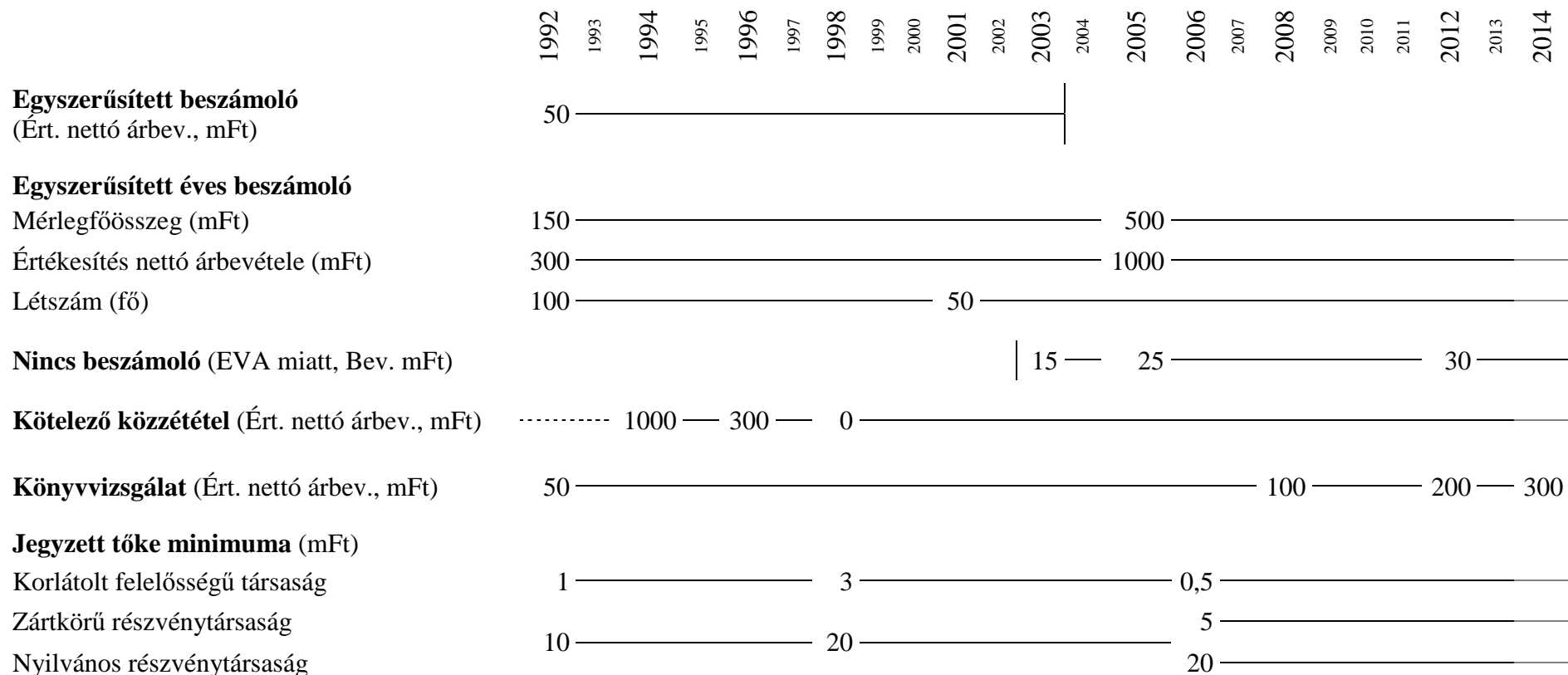
A gazdálkodó egység az érdekeltek információigényét – főként – a számviteli beszámoló elkészítésével és közzétételével teljesíti. A bemutatandó információk köre azonban nem azonos minden gazdálkodó egységnél, s ez alapján a beszámolókból is több változat létezik. A jelenlegi magyar szabályozás (2000. évi C. törvény a számvitelről) szerint öt kategória különíthető el ez alapján:

- nincs számviteli beszámoló készítési kötelezettség: 2/A §;
- egyszerűsített beszámoló: 8. § (4);
- sajátos egyszerűsített éves beszámoló: 9. § (6), (7) és 98/A §;
- egyszerűsített éves beszámoló: 9. §;
- éves beszámoló.

A fentiekből egyszerűsített beszámolót profitorientált gazdálkodó szervezetek 2003-tól már nem készíthetnek, így az értekezésben nem térek ki rá részletesen. Az egyedi beszámolók mellett a vállalatcsoportokra vonatkozóan szabályozásra kerül a konszolidált éves beszámoló is a törvényben, azonban ez lényegét tekintve az éves beszámolónak felel meg, csak nem egy jogi egységre, hanem egy vállalatcsoportra vonatkoztatva. A disszertációban magával a konszolidálás folyamatával nem kívánok foglalkozni, viszont az éves beszámolóval kapcsolatos részek nagyrészt a konszolidált éves beszámolóra nézve is érvényesek lesznek. Az értekezésben nem fogok kitérni a külön kormányrendelettel szabályozott speciális ágazati beszámolókra (Szv. Tv. 5-7. §), bár főbb vonalaiban a megállapítások ezekre a gazdálkodókra is igaznak tekinthetők.

A magyar számviteli beszámolási rendszert főként három mutató: a mérlegfőösszeg, az értékesítés nettó árbevétele és a foglalkoztatottak létszáma befolyásolja, hiszen nagyrészt ez alapján dől el, hogy egy gazdálkodónak milyen beszámolót kell készítenie, illetve hogy kötelezett-e könyvvizsgálatra. A határértékek mellett azonban befolyásolható tényező lehet az is, hogy milyen társasági formában működik a vállalkozás (például Zrt-re vonatkozó korlátozások) és milyen tevékenységet végez (például hitelintézetekre vonatkozó szabályok). A magyar határértékek változásait mutatja a következő ábra 1992-től napjainkig kiegészítve a jövő évre ismert várható változásokkal.

11. ábra: A magyar számviteli beszámolási rendszert befolyásoló határértékek alakulása

Forrás: saját szerkesztés

2. 2. Nemzetközi számvitel

A Nemzetközi Számviteli Standardok Bizottságot (IASC) 1973. június 23-án hozta létre tíz⁶¹ ország (Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Egyesült Királyság, Hollandia, Írország, Japán, Kanada, Franciaország, Mexikó, Németország), hogy egységes Nemzetközi Számviteli Standardokat (IAS) alkossanak, s ezzel növeljék az egyes beszámolók összehasonlíthatóságát. A bizottság 2001-től átalakulva Nemzetközi Számviteli Standard Testület (IASB) néven folytatja tevékenységét, s azóta Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardokat (IFRS) bocsát ki. A standardok gyakorlati megvalósítását értelmezések kiadásával is segítik (az IAS-nél SIC, az IFRS-nél IFRIC).

A nemzetközi standardalkotási folyamatot Epstein – Mirza három fejlődési szakaszra osztja⁶²:

1. szakasz (1973-1989): a világ vezető országaiban alkalmazott számviteli megoldások egybegyűjtése, így egy kérdésre több válaszlehetőséget is kínálva, mintegy „legkisebb közös nevező” létrehozása.

2. szakasz (1989-1995): a pénzügyi beszámolók jobb összehasonlíthatóságának érdekében az túl sok alternatíva leszűkítése.

3. szakasz (1995-2000): központi mag létrehozása az IOSCO-val együttműködve. Az IOSCO korábban már jóváhagyta a 7. IAS-t (Cash flow kimutatás standard) és a megállapodásban szerinte további 14 standard nem igényel továbbfejlesztést. Az IASC 1998 közepére készült el a munkával, s az IOSCO 2000-ben jóváhagyta az IAS-eket.

A 2000. évtől kezdődő időszakot – amit 4. szakasznak is nevezhetnénk – a standardok széleskörű legitimitációja és elterjedése jellemzi. Természetesen a standardok folyamatos fejlesztése, s újabbak kiadása mindegyik szakaszban megtalálható.

Az IAS/IFRS-ek megjelenése az egyes országok számviteli jogrendjében többféleképp is megvalósulhat: áttérés az IAS/IFRS-ek használatára vagy az adott ország nemzeti számviteli szabályainak összehangolása az IAS/IFRS-ekkel. Az

⁶¹ A szakirodalomban néhol csak kilenc taggal találkozhatunk, mivel Írországot egybevonatan kezelik az Egyesült Királysággal.

⁶² Epstein – Mirza [2002] 12-32. oldal

egységesítés a legnagyobb mértékben a tőzsdén jegyzett vállalkozásoknál valósult meg, melynek jelenlegi alakulását az alábbi táblázat foglalja össze:

7. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata a világon (2011)

IFRS-ek alkalmazása	Tőzsdei vállalatoknál		Nem tőzsdei vállalatoknál	
	ország	arány	ország	arány
Kötelező	93	60,8%	25	18,5%
Részben kötelező	6	3,9%	30	22,2%
Engedélyezett	24	15,7%	44	32,6%
Nem engedélyezett	30	19,6%	36	26,7%
Összesen	153	100,0 %	135	100,0 %
Megjegyzés	nincs tőzsde 21		nincs információ 39	

Forrás: Use of IFRSs by Jurisdiction (www.iasplus.com) alapján saját szerkesztés

Sok szabályozásban eltérést tapasztalhatunk az IAS/IFRS-ek alkalmazhatóságát illetően a beszámolók átfogása tekintetében: a konszolidált pénzügyi kimutatásoknál gyakrabban, az egyedi beszámolóknál ritkábban engedik a nemzeti szabályoktól való eltérést, mivel ez utóbbi sok esetben a társasági nyereségadó meghatározásának alapjául is szolgál. Az egyes országokra vonatkozó részletes megjegyzéseket lásd a hivatkozott kutatásban (Use of IFRSs by Jurisdiction).

Az Európai Bizottság 2010-es felmérése⁶³ is ezt támasztja alá, mely szerint a tőzsdei konszolidált beszámolóknál minden tagállamban megvalósult az IAS/IFRS-ek alkalmazása, azonban e körön kívül már nem ennyire egységes a kép.

8. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata az EU-ban (2010)

IAS/IFRS használata	Konszolidált beszámolók		Egyedi beszámolók	
	tőzsdei	nem tőzsdei	tőzsdei	nem tőzsdei
Kötelező	100 %	11 %	33 %	7 %
Engedélyezett	-	89 %	37 %	44 %
Nem engedélyezett	-	-	30 %	49 %

Forrás: Sipos [2010] 399. oldal alapján saját szerkesztés

⁶³ Sipos [2010] 398-399. oldal

A magyar szabályozás – másik hét tagországhoz hasonlóan – mindegyik területen a legkevésbé megengedő, csak a tőzsdén kívüli konszolidált beszámolóknál adja meg a lehetőséget az IAS/IFRS-ek alkalmazására, az egyedi beszámolóknál sem a tőzsdén jegyzett, sem az azon kívüli beszámolók összeállításánál nem fogadja el azt. Az EU tagországok szabályozási gyakorlatát a következő táblázat foglalja össze.

9. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata az EU-ban az egyedi beszámolóknál (2010)

		nem tőzsdei		
		kötelező	engedélyezett	nem engedélyezett
tőzsdei	kötelező	Bulgária*, Ciprus*	Dánia, Észtország, Görögország, Litvánia, Málta, Olaszország	Cseh Köztársaság, Lettország
	engedélyezett	-	Egyesült Királyság, Finnország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Szlovénia	Lengyelország, Portugália, Szlovákia*
	nem engedélyezett	-	-	Ausztria, Belgium, Franciaország, Magyarország, Németország, Románia, Spanyolország, Svédország

A *-gal jelölt országokban a nem tőzsdei konszolidált beszámolóknál kötelező az IAS/IFRS-ek használata, a többi 24 országban megengedett.

Forrás: Sipos [2010] 398-399. oldal alapján saját szerkesztés

2. 3. A beszámolók vállalati méret szerinti differenciálása

Nemzetközi vonatkozásban szintén a beszámolók vállalati méret szerinti differenciálódása felé haladunk és alapvetően három kategóriát különíthetünk el egymásról:

- tőzsdén jegyzett vállalkozások és nagyvállalatok;
- tőzsdén nem jegyzett kis és közepes vállalkozások;
- mikrogazdálkodók.

Az Európai Unióban a tervek szerint a mikrogazdálkodó⁶⁴ kategória létrehozásával a vállalkozásokat öt csoportba sorolnák, melynek határértékeit a következő táblázat szemlélteti.

10. táblázat: Vállalkozások méret szerinti kategóriáinak határértékei (2011)

Kategóriák	Létszám	Mérleg főösszeg*		Árbevétel*	
Mikrogazdálkodó ⁶⁵	10 fő	250 e€	75 mFt	500 e€	150 mFt
Mikrovállalkozás	10 fő	2 000 e€	600 mFt	2 000 e€	600 mFt
Kisvállalkozás	50 fő	10 000 e€	3 000 mFt	10 000 e€	3 000 mFt
Közepes vállalkozás	250 fő	43 000 e€	12 900 mFt	50 000 e€	15 000 mFt
Nagy vállalkozás	az előző kategóriákba be nem sorolt vállalkozások				

* 300 Ft/€ árfolyammal számolva

Forrás: 2004. évi XXXIV. törvény 3. § és Európai Unió Tanácsa 10765/11 tervezete alapján saját szerkesztés

A méret szerinti elkülönítéssel és ennek a beszámoló tartalmára vonatkozó következményével többek között Baricz⁶⁶, Riahi-Belkaoui⁶⁷, Kovács – Mohl⁶⁸ foglalkozott. A tőzsdei és a nagyvállalkozások számára részletesebb beszámolási kötelezettséget kívánnak előírni (például a „teljes” IAS/IFRS vagy a magyar Éves beszámoló), míg a KKV szektorban egy csökkentett tartalmú beszámolás lenne érvényben (például az IFRS for SME vagy a magyar Egyszerűsített éves beszámoló). A mikrogazdálkodók csak egy nagyon egyszerűsített adatszolgáltatásra lennének kötelezve (például a magyar Sajátos egyszerűsített éves beszámoló), amely csak egyszerűsített mérleget és egyszerűsített eredménykimutatást tartalmazna. Ezen egyszerűsítési lehetőségek kidolgozása – a KKV-k és a mikrogazdálkodók számára – a számviteli beszámoltatásnak az egyik aktuális problémája mind a nemzetközi számvitel, mind pedig az Európai Unió és Magyarország esetében is. A mikrogazdálkodók pénzügyi beszámolásának egyszerűsítésében nagy szerepe volt a magyar EU elnökségnek, amely félév alatt sikerült jelentős előrelépést tenni a korábban elakadt

⁶⁴ Európai Unió Tanácsa 10765/11 tervezete

⁶⁵ Az eredeti elképzelésben a 10 fő mellett még 500 e€ mérlegfőösszeg és 1 000 e€ árbevétel szerepelt (Szabó [2011a] 4-5. oldal).

⁶⁶ Baricz [1997b] 29-30. oldal

⁶⁷ Riahi-Belkaoui [2000] 43-47. oldal

⁶⁸ Kovács – Mohl [2011] 280-284. oldal

folyamatban.⁶⁹ A kisebb vállalkozásoknál az érdekhordozók összekapcsolódhatnak (például a tulajdonos megegyezik a menedzsmenttel), vagy bizonyos stakeholder-ek meg sem jelennek (például nincs hitelező), ezért a kielégítendő információigény is kisebb, így ez is az egyszerűsítés irányába hat.

A beszámoltatási kategóriák képzésénél – bármelyik szabályrendszert vizsgáljuk – főként a méret (mérlegfőösszeg, árbevétel, létszám) jelenik meg szempontként, de ezt a besorolást finomíthatja még a vállalkozási forma (tőkeegyesítő, személyegyesítő, egyéni), a nyíltpiaci forgalomban való részvétel (tőzsdén jegyzett részvények, kötvények), a hitelezők bevonásának mértéke vagy a végzett tevékenység (hitelintézeti, biztosítói) is. E finomítások egy részével a magyar szabályozás is él az elkészítendő beszámoló típusának meghatározásánál (Számviteli törvény 4-10. §).

A beszámoló komplexitását tekintve a két szélső esetenél (mikrogazdálkodók és nagyvállalkozások) nagyrészt megegyeznek a vélemények, viszont a középső résznél (KKV szektor⁷⁰) már megoszlanak aszerint, hogy az egyszerűsítés mire is terjedjen ki. Például a Cash flow kimutatást a nagyvállalkozásoknál kötelezőnek tekintik, míg a mikrogazdálkodóknál elhagyhatónak, azonban a KKV-k esetében a Cash flow kimutatás elkészítését az IFRS for SMEs tervezete változatlan formában kötelezőnek írja elő⁷¹, az angol FRSSSE nem teszi kötelezővé, de ajánlja azt⁷², a magyar számviteli törvény nem írja elő és ajánlást sem tesz rá⁷³.

A 2010-es társasági adóbevallás adatbázisában 392 670 vállalkozás szerepel, ebből azonban 68 611 esetben (17,5 %) hiányzik valamelyik méretkategorizáló adat (mérlegfőösszeg, árbevétel, létszám), így 324 059 esetben lehetett a minősítést teljes körűen elvégezni. A hatályos magyar szabályozás az egyszerűsített éves beszámoló készítésének lehetőségét a következő mutatók alapján határozza meg: mérlegfőösszeg 500 mFt, árbevétel 1 000 mFt, létszám 50 fő.⁷⁴ Ezen határértékek alapján a sokaság megoszlását a következő táblázat mutatja.

⁶⁹ Szabó [2011b] 263-264. oldal

⁷⁰ KKV-k csoportjába értve a mikro-, kis- és közepes vállalkozásokat.

⁷¹ IFRS for SMEs 3.17 (d) bekezdés

⁷² FRSSSE D rész

⁷³ Számviteli törvény (2000. évi C. törvény) 96. § (4) bekezdés

⁷⁴ Számviteli törvény (2000. évi C. törvény) 9. § (2) bekezdés

11. táblázat: Magyar vállalkozások méret szerinti kategorizálása (2010)

Melyik határértéket lépi át?	Összes vállalkozás		min. 1-et átlépők		min. 2-t átlépők	
	száma	aránya	száma	aránya	száma	aránya
Egyiket sem	309 908	95,6 %	-	-	-	-
Mfö.	5 779	1,8 %	5 779	40,8 %	-	-
Árb.	846	0,3 %	846	6,0 %	-	-
Létszám	1 359	0,4 %	1 359	9,6 %	-	-
Mfö. + Árb.	2 195	0,7 %	2 195	15,5 %	2 195	35,6 %
Mfö. + Létszám	769	0,2 %	769	5,4 %	769	12,5 %
Árb. + Létszám	176	0,1 %	176	1,2 %	176	2,9 %
Mindhárom	3 027	0,9 %	3 027	21,4 %	3 027	49,1 %
Összesen	324 059	100,0 %	14 151	100,0 %	6 167	100,0 %

Forrás: 2010-es TAO bevallások adatbázisa alapján saját szerkesztés

Az egyszerűsített éves beszámoló készítése azon vállalkozások számára lehetséges, amelyeknél a három mutató közül bármelyik kettő nem haladja meg a határértéket.⁷⁵ Pusztán a méretet figyelembe véve ezzel a lehetőséggel a vállalkozások 98,1 %-a élhetne, azonban ezt némileg csökkentik a korábban említett egyéb minősítő ismérvek, erről azonban az adatbázisban nincs információ. A számításból látható, hogy a vállalkozások döntő része (95,6 %) egyik határértéket sem lépi át, s a maradék több mint fele (2,5 %) is legfeljebb egy mutatónál lépi át azt. Az egyszerűsítési lehetőség mindössze a vállalkozások 1,9 %-ára nem vonatkozik (1 % két határértéket lép át és 0,9 % mind a hármat).

A 2010-es Társasági adó (TAO) bevallás adatbázisban teljes körű adattal rendelkező 324 059 vállalkozás az EU tervezett ötféle méretkategóriája szerint a következő képet mutatná.

⁷⁵ A jogszabály két egymást követő év vizsgálatát írja elő, de ilyen szerkezetben az adatok nem állnak rendelkezésre. Ez azonban érdemben nem befolyásolja a kapott eredményeket.

12. táblázat: Vállalkozások méret szerinti megoszlása Magyarországon (2010)

Kategóriák	Vállalkozások	
	száma (db)	aránya
Mikrogazdálkodó	284 869	87,9 %
Mikrovállalkozás	7 785	2,4 %
Kisvállalkozás	25 817	8,0 %
Közepes vállalkozás	4 646	1,4 %
Nagy vállalkozás	942	0,3 %
Összesen	324 059	100,0 %

Forrás: 2010-es TAO bevallások adatbázisa alapján saját szerkesztés

A hiányos adattal rendelkező 68 611 vállalkozásból 8 015 gazdálkodónál mindhárom adat hiányzik, a maradék 60 596 cég a meglévő mutatók alapján döntő többségében (92,6 %) a mikrogazdálkodók közé tartozna, jelentősen kisebb hányaduk (5,2 %) a mikrovállalkozások csoportjába kerülne, s a többi kategóriába csupán 2,1 %-uk esne (kis 1,5 %, közepes 0,4 %, nagy 0,2 %).

Emellett érdemes még megemlíteni az Egyszerűsített vállalkozói adó (EVA) hatálya alá tartozó vállalkozásokat is (2009-ben 54 040 társas vállalkozás⁷⁶), akik szintén nem szerepelnek a besorolásban, mivel nem kell társasági adó bevallást benyújtaniuk. Az EVA feltételeiből adódóan (2009-ben legfeljebb 25 mFt ÁFÁ-val együtt számított árbevétel) azonban megállapítható, hogy szinte kizárólag a Mikrogazdálkodó kategóriába kerülnének mindannyian. Új elemként jelenik meg 2013. január 1-jétől a Mikrogazdálkodói egyszerűsített beszámoló, illetve két új adózási lehetőség (a kisadózók tételes adója és a kisvállalkozói adó), azonban hogy hányan fognak ezekkel a lehetőségekkel élni, arról jelenleg még nincsenek publikált statisztikai adatok. A feltételekből viszont megállapítható, hogy ezek valószínűleg csak olyan vállalkozásokat fognak érinteni, akik a korábbi egyszerűsítési lehetőségek miatt eddig sem készítettek Cash flow kimutatást, így az értekezés szempontjából a változásoknak nincs érdemi hatásuk.

⁷⁶ Schablik [2011] 20. oldal

3. *Cash flow kimutatások a pénzügyi beszámolókbán*

A beszámolók az egyes szabályrendszerekben többségében hasonlítanak egymáshoz, azonban a részletekben vannak eltérések. A jelenlegi szabályozások általános jellemzője, hogy legalább a három fő kimutatást (mérleg⁷⁷, eredménykimutatás⁷⁸ és Cash flow kimutatás⁷⁹) és egy kiegészítő dokumentumot⁸⁰ tartalmaznak. Ezen felül időnként egyéb kimutatások előírásával is találkozhatunk (például Saját tőke változások kimutatás⁸¹), de ezen a téren már nincs akkora összhang a szabályok között.

A Cash flow kimutatás az egyik legfiatalabb a beszámoló elemei között, s egyik célja a gazdálkodó pénzügyi helyzetében bekövetkezett változásának a bemutatása. A szabályrendszereket vizsgálva e terület fejlődését három szakaszra bonthatjuk:

1. Nincs előírás a pénzügyi helyzetben bekövetkezett változás bemutatásáról.
2. A pénzügyi helyzetében bekövetkezett változás bemutatását tágan értelmező kimutatások használata, melyek a gazdálkodó által meghatározott alap (többségében nettó forgótőke) változást szemléltettek.
3. Cash flow kimutatások alkalmazása.

A következőben a magyar, az Európai Unió és a nemzetközi számvitel, valamint a Cash flow kimutatások szempontjából nagy hagyományokkal rendelkező nemzet, az amerikai és az angol szabályozást mutatom be.⁸²

⁷⁷ Balance sheet vagy Statement of Financial Position

⁷⁸ Profit and Loss Account vagy Income Statement / Comprehensive Income Statement (egy kimutatásként vagy esetenként több részre külön bontva)

⁷⁹ Cash Flow Statement vagy Statement of Cash Flows vagy Statement of Changes in Financial Position

⁸⁰ Kiegészítő melléklet vagy Notes

⁸¹ Statement of Changes in Equity

⁸² A Cash flow kimutatás történelmi alakulásával foglalkozik többek között: Bordáné [1989a] 806-807. oldal; Bordáné [1989b] 83-86. oldal; Bosnyák [1996] 47-51. oldal; Koblencz [1995] 470-471. oldal; Schroeder – Clark [1998] 220-224. oldal; Street – Shaughnessy [1998] 182., 186. és 190. oldal; Korom [2005] 62-69. oldal; Veit [2005] 36-41. oldal; Kousenidis – Negakis – Floropoulos [2006] 687-689. oldal.

3. I. Az Amerikai Egyesült Államok (USA) szabályozása (US GAAP)

Az APB 3. számú ajánlása (The Statement of Source and Application of Funds⁸³) már 1963 októberében javasolta a pénzügyi helyzetben bekövetkező változások bemutatását, bár ezt kötelezően nem írta elő. Változást az 1971 márciusában kiadott 19. számú ajánlás (Reporting Changes in Financial Position⁸⁴) hozott, mely a kimutatást már a beszámoló lényeges elemének tekintette. A vállalkozások négy lehetőség közül választhattak, hogy mit szeretnének alapnak használni a változások kimutatása során: 1) készpénz, 2) készpénz és átmeneti eszközök, 3) „gyors” eszközök vagy 4) működő tőke.⁸⁵ Az 1980-as évek első felében sokat foglalkoztak e kimutatásokkal:

- 1980: Reporting Funds Flows, Liquidity and Financial Flexibility (vita jelentés);
- 1981: Reporting Income, Cash Flows and Financial Position of Business Enterprises (nyilvános tervezet);
- 1984: The Funds Statement: Structure and Use (tanulmány);
- 1985-86: FASB munkacsoport (nyilvános tervezet).⁸⁶

A kutatások arra a következtetésre jutottak, hogy a különböző alapok használata megnehezíti azok értelmezését, s a működő tőke bázis helyett egyre inkább a pénzeszköz bázis felé tolódtak el a vélemények, melynek következtében a 19. ajánlást az SFAS No. 95 Cash flow kimutatásról⁸⁷ szóló standard váltotta fel, amelyet 1987 novemberében tettek közzé és 1988-tól lépett hatályba. A standard két korábbi választási lehetőséget szűkített le: egyrészt csak a pénzeszköz bázis használatát írta elő, másrészt kötelezővé tette a korábban csak ajánlásként szereplő hármas tagolást (működés, befektetés, finanszírozás). Az FASB 2009-ben a hatályban lévő standardokat hierarchikus felépítésűvé rendezte, mely során a korábbi SFAS 95 Cash flow kimutatásról szóló standard az ASC 230-as sorszámot kapta. A standard jelenleg az IASB-vel közös projekt keretében felülvizsgálat alatt áll.

⁸³ Kimutatás az alapok forrásáról és felhasználásáról

⁸⁴ Jelentés a pénzügyi helyzet változásairól

⁸⁵ 1) cash, 2) cash and temporary assets, 3) quick assets, 4) working capital

⁸⁶ Schroeder – Clark [1998] 223-224. oldal

⁸⁷ Statement of Cash Flows

3. 2. Az Egyesült Királyság (UK) szabályozása (UK GAAP)

Angliában 1974-ben adták ki az ED 13 hivatkozású előzetes standard tervezetet, mely az első volt, amelyik előírta a változás kimutatások közzétételét a beszámoló részeként a tőzsdei vállalkozások körében.⁸⁸ A standard SSAP 10: Statements of Source and Application of Funds⁸⁹ címen került kihirdetésre, melyet 1975-től kezdődően kellett alkalmazni. Az 1990-ben megjelent ED 54 tervezet vezetett el az ASB 1991 szeptemberében kiadott első standardjához (FRS 1: Cash Flow Statement), mely a Cash flow kimutatást írta elő az éves beszámoló kötelező elemeként. E standardot 1995-ben felülvizsgálták (FRED 10), mely alapján 1996-ban módosították az FRS 1 Cash Flow standardot (hatályba lépés 1997. március 23.), s azóta is ez van érvényben az Egyesült Királyságban. Az első változat négy kategóriát tartalmazott (működés, beruházás, adó és egyéb), a felülvizsgálatnál azonban a problémás besorolási kérdések megoldásaként új kategóriákat vezettek be, melyekre a „Cash Flow kategóriákkal” foglalkozó fejezetben részletesen kitérek. A felülvizsgálat másik lényes változtatása, hogy a készpénz ekvivalenseket kihagyták az alapból és csak a szűken értelmezett pénzeszközöket használták bázisként.

A kisvállalkozásokra vonatkozó standard (FRSSE⁹⁰) ezen vállalkozásoknak is javasolja a Cash flow kimutatás készítését, bár kötelezően nem írja azt elő⁹¹.

3. 3. A nemzetközi számviteli szabályozás (IAS/IFRS)

Az IASC először 1976 júniusában jelentette meg E7-es nyilvános tervezetét az „Alapok forrása és felhasználása kimutatás”-ról⁹². A tervezetből végül 1977 októberében lett kibocsátott standard IAS 7 a „Pénzügyi helyzet változásáról szóló kimutatás”⁹³ névvel, melyet 1979. január 1-től kellett alkalmazni. A nemzetközi számvitel – az angolszász mintát követve – a változás kimutatásokat felülvizsgálva a Cash flow kimutatások bevezetése mellett döntött, melyről először az E36-os „Cash

⁸⁸ Street – Shaughnessy [1998] 182. oldal

⁸⁹ Jelentés az alapok forrásáról és azok felhasználásáról

⁹⁰ hatályos 2007. januártól, a frissített 2008. áprilistól

⁹¹ FRSSE D rész

⁹² Exposure Draft E7 Statement of Source and Application of Funds

⁹³ IAS 7 Statement of Changes in Financial Position

flow kimutatás”⁹⁴ tervezete jelent meg 1991 júliusában, melyből 1992 decemberében lett standard (IAS 7 Cash flow kimutatás⁹⁵), amit 1994. január 1-től került alkalmazásra. A standardon azóta apróbb módosítást hajtottak végre, ezek azonban többségében más standardok változásainak összhangba hozásával voltak kapcsolatosak. A kimutatás nevét 2007. szeptember 6-án az IAS 1 megváltoztatásával egyeztetve „*Cash Flow Statements*”-ről „*Statement of Cash Flows*”-ra módosították.

A standard jelenleg az FASB-vel közös projekt keretében felülvizsgálat alatt áll. A tervek szerint az IAS 1 „*Pénzügyi kimutatások prezentálása*” standarddal összevontan új IFRS-t fognak kiadni. A standard vitaanyaga⁹⁶ 2009. április 14-én jelent meg, mely alapján a 2010 harmadik negyedévére létrehozni kívánt munkaterv⁹⁷ 2010. július 1-jén el is készült. A nyilvános tervezetnek 2011 első negyedévére kellett volna megjelennie, s az új IFRS-t 2011 negyedik negyedévében kívánták elfogadni, azonban a projektet egyelőre felfüggesztették.⁹⁸

Az IAS 7 Cash flow kimutatás standard nemzetközi elismertségén sokat lendített, hogy 1993 októberében az IOSCO elfogadta azt és a SEC is egyenértékűnek minősítette az USA szabályozásával (SFAS 95). Az IAS-ek közül ez volt az első standard, melyet a két szervezet elfogadott.⁹⁹

A kis- és közepes vállalkozások számára készülő nemzetközi számviteli standard (IFRS for SMEs) a Cash flow kimutatást ugyanúgy a beszámoló kötelező elemének tekinti, mint a nagyobb vállalkozásoknál és egyszerűsítések nélkül a KKV-kra is az IAS 7-esnek megfelelő előírásokat kívánja alkalmazni.

3. 4. További fejlett angolszász országok szabályozása

A fejlett angolszász országok – Ausztrália (AASB 1026¹⁰⁰), Dél-Afrika, Kanada (#11¹⁰¹) és Új-Zéland – a saját szabályozásukban nagyrészt az előzőekben bemutatott három számviteli rendszert követték. Kanada volt az első ország, amelyik az Alapváltozás kimutatásról áttért a Cash flow kimutatás használatára 1985-ben, így még

⁹⁴ Exposure Draft E36 Cash Flow Statements

⁹⁵ IAS 7 Cash Flow Statements

⁹⁶ IASCF [2008]: Discussion Paper: Preliminary Views on Financial Statement Presentation

⁹⁷ IFRS Foundation [2010]: Staff Draft of Exposure Draft: IFRS X Financial Statement Presentation

⁹⁸ www.ifrs.org Phase B - Replacement of IAS 1 and IAS 7 (Paused)

⁹⁹ Leuz [2000] 183. oldal

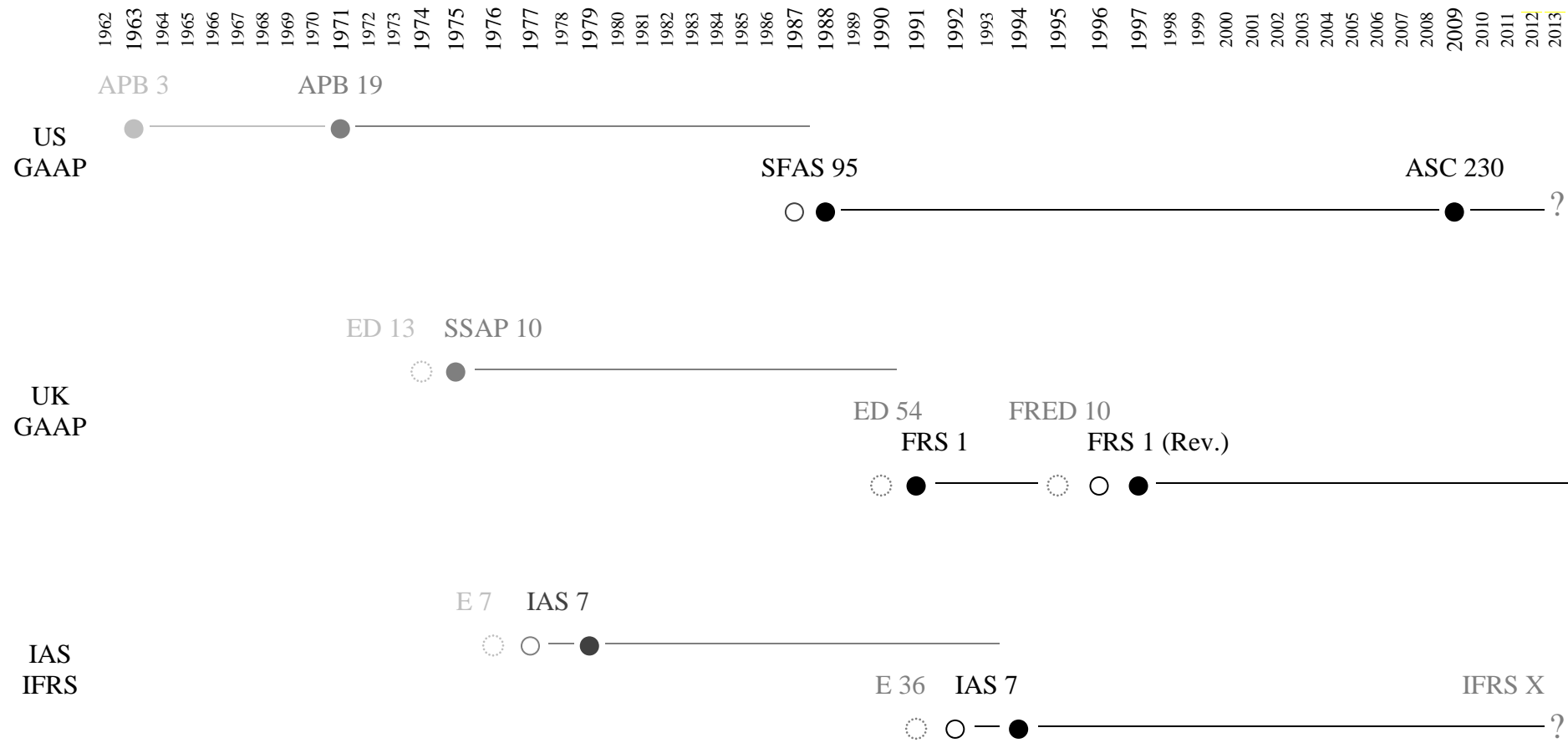
¹⁰⁰ Street – Shaughnessy [1998] 190. oldal vagy Heazlewood [2003] 281., 288. és 293. oldal

¹⁰¹ Street – Shaughnessy [1998] 190. oldal

az USA-t is megelőzte ebben.¹⁰² Kanada számviteli szabályozása kezdetben a US GAAP-hez hasonlított inkább, de az IFRS-ek 2012-től való alkalmazásával a másik három fejlett angolszász országhoz hasonlóan a nemzetközi számviteli szabályozáshoz állnak közelebb.

¹⁰² Donleavy [1992] 27. oldal

12. ábra: Cash flow kimutatás szabályozások alakulása

Jelölések: ○ tervezet, ○ elfogadás, ● hatályba lépés

Forrás: saját szerkesztés

3. 5. Az Európai Unió (EU) szabályozása

Az Európai Unió a tagországi számviteli rendszerének összehangolásának gondolatával 1969-ben kezdett el foglalkozni, s az ezzel kapcsolatos irányelv első változatát 1971-ben, a második változatát 1974-ben adta ki, majd a végső (harmadik) változatot 1978. július 25-én fogadták el.¹⁰³ A 4. irányelv (78/660/EGK) az egyedi beszámolókra vonatkozik, majd 1983. június 13-án a konszolidált beszámolókra kiadták a 7. irányelvet (83/349/EGK). A 4. irányelv 2. cikkének (1) bekezdése szerint: „Az éves beszámoló mérlegből, eredménykimutatásból és kiegészítő mellékletből áll.”. Így az irányelvek nem írják elő a Cash flow kimutatás (vagy hasonló kimutatás) kötelező alkalmazását, az csak kiegészítő információként kezelhető, s a pénzügyi helyzetet részletező bemutatás egyik eszköze lehet.¹⁰⁴ Az EU 2003. június 18-án¹⁰⁵ kiegészítette a 2. cikket a (6) bekezdéssel, amely szerint: „A tagállamok engedélyezhetik vagy előírhatják, hogy az első albekezdésben említett dokumentumokon kívül az éves beszámoló egyéb kimutatásokat is tartalmazzon.”. Ezzel a tagországokra bízták, hogy a Cash Flow vagy hasonló kimutatást kötelezően előírják-e vagy sem, s ha igen, akkor önálló beszámolórészként vagy a Kiegészítő melléklet részeként.

Az EU szabályozásában jelentős változás volt a 2002. július 19-én elfogadott 1606/2002/EK rendelet, mely 2005-től az EU tőzsdéin jegyzett vállalkozások konszolidált beszámolóinak elkészítésére az IAS/IFRS-eket írta elő. Az alkalmazás nem az eredeti IAS/IFRS-ekre terjed ki, hanem azok EU által befogadott változataira, melyek azonban jelentősen nem különböznek egymástól. Átmeneti rendelkezésként legfeljebb 2007-ig engedélyezték, hogy azok a vállalkozások, amelyek harmadik (EU-n kívüli) ország nyilvános tőkepiacain is szerepelnek, más nemzetközileg elismert standardok szerint is elkészíthessék beszámolóikat. Az EU tőzsdéin szereplő harmadik országbeli vállalkozások szintén használhatnak más nemzetközileg elismert és az IFRS-ekkel összhangban lévő standardokat. E szabályok lehetnek az Amerikai Egyesült Államok (US GAAP) és Japán, valamint 2011-ig India, Kanada, Kína és Korea

¹⁰³ Haller – Walton [2003] 15. oldal

¹⁰⁴ Kapásiné [2000] 226. oldal vagy Kapásiné [2002] 169. oldal

¹⁰⁵ 2003/51/EK irányelv 1. cikk 1. bekezdés

általánosan elfogadott számviteli standardjai.¹⁰⁶ Az indiai, kanadai és koreai hatóságok vállalták, hogy 2011. december 31-ig bevezetik az IFRS-eket.¹⁰⁷

3. 6. A magyar szabályozás (Számviteli törvény)

A Cash flow kimutatás már a rendszerváltás előtt megjelent a magyar beszámoltatásban (világbanki beszámoló Cash Flow elnevezésű melléklete), igaz hogy csak ajánlásként és nem kötelező elemként.¹⁰⁸

A rendszerváltás után a magyar szabályozásban a számvitelről szóló 1991. évi XVIII. törvény (alkalmazás 1992-től) előírta a kiegészítő melléklet részeként a gazdálkodó szervezet pénzügyi helyzetének bemutatását, de erre konkrét formát nem alkotott. Először a számviteli törvény 1996-os módosításával¹⁰⁹ került be az Éves beszámolóba a pénzügyi helyzetet bemutató Cash flow kimutatás, melyet a kiegészítő melléklet részeként kellett elkészíteni (hatályba lépés 1997-től). Ez a kimutatás 24 sorból állt, s a sémán kívül magyarázó, értelmező rendelkezések nem kapcsolódtak hozzá. A Cash flow kimutatással ugyanakkor már korábban is találkozhattunk a gyakorlatban, többnyire a hitelkérelmek bankok által megkövetelt részeként. A kimutatás kisebb átalakításon esett keresztül a számviteli törvény 2000-ben történt újrakodifikálása során¹¹⁰, mely 2001-től lépett hatályba. Az új törvény 7. számú mellékletébe kerülő Cash flow kimutatás 27 sorosra bővült, de ennél jelentősebb változás, hogy majdnem mindegyik sorához találhatunk kiegészítő segítséget az összeállításához. A Cash flow kimutatás szabályozását így is sok kritika éri, hogy nem eléggé részletes, s kevés támpontot ad az összeállítói számára. Az ebből eredő gyakorlatban megjelenő problémákat említi Lukács könyvvizsgálók¹¹¹, valamint Filyó – László – Mikáczó mérlegképes könyvelők körében végzett felmérése¹¹², de hasonló megállapításokat tesz Veit is disszertációjában¹¹³. A kötelező Cash flow kimutatás összeállítás¹¹⁴ csak az Éves beszámoló készítőire vonatkozik, a többi (egyszerűsített)

¹⁰⁶ 2008/961/EK Bizottsági határozat 1. cikk

¹⁰⁷ 2008/961/EK Bizottsági határozat (12), (13) és (14) bekezdés

¹⁰⁸ Nagy [1990] 22. oldal vagy Tompa [1994] 19. oldal

¹⁰⁹ 1996. évi CXV. törvény 32. § (8) bekezdés

¹¹⁰ 2000. évi C. törvény a számvitelről

¹¹¹ Lukács [2008] 473. oldal

¹¹² Filyó – László – Mikáczó [2011] 187. oldal

¹¹³ Veit [2005] 127-128. oldal

¹¹⁴ 88. § (6) bekezdés

beszámolóban nincs ilyen kötelezően előírt forma a pénzügyi helyzet bemutatását illetően.¹¹⁵

Az Európai Unió tagjaként a tőzsdén jegyzett vállalkozások 2005-től az IAS/IFRS-ek szerint kötelesek elkészíteni a konszolidált beszámolójukat, így rájuk az IAS 7 Cash flow kimutatás standard vonatkozik. A tőzsdén nem jegyzett vállalkozások választhatnak, hogy a konszolidált beszámolójukat a magyar számviteli törvény vagy az IAS/IFRS-ek alapján állítják össze.¹¹⁶

A „Cash flow kimutatás” magyarítására több javaslat is született (például pénzáramlás kimutatás, pénzeszközök áramlása, pénzforgalmi jelentés)¹¹⁷, de ezek közül egyik sem terjedt el, s jelenleg mind a szabályozásban, mind a gyakorlatban az angol kifejezés honosult meg.

¹¹⁵ László [2010] 2-3. oldal

¹¹⁶ 10. § (2) és (3) bekezdés

¹¹⁷ Tompa [1994] 20. oldal: pénzforgalmi mérleg, pénzforrások és a pénzforrások felhasználása, pénzügyi helyzet változásai melléklet

Béhm [1995] 15. oldal: pénzjövdelem, pénzforgalmi mérleg, pénzforrások és felhasználásuk, pénzügyi helyzet változása

Béhm [1997] 778. oldal: pénzáramlás, pénzjövdelem, pénzforgalom, pénzeszközök állományváltozása, pénzeszközök forrásainak és felhasználásainak kimutatása

4. *Mi tartozzon bele az „alap”-ba?*

A szabályozások a kezdeti működő tőke bázis helyett egyre inkább a pénz bázis felé tolódtak el, mivel ez utóbbi jobban használható nemcsak likviditáselemzésre, hanem teljesítménymérésre is. A következő részekben a főbb szabályrendszerek bázis értelmezését tekintem át.

Az Amerikai Egyesült Államokban az ASC 230 standard foglalkozik a Cash flow kimutatással, mely a gazdálkodóknak döntési lehetőséget biztosít, hogy a kimutatás alapjául milyen bázist válasszanak (ASC 230-10-45-4). A pénzeszközök (készpénz és látra szóló bankbetétek) mellett lehetőség van a készpénz egyenértékesek figyelembe vételére is, melyek azok a rövid távú, magas likviditású befektetések, amelyek könnyen átválthatók meghatározott pénzüsszegekre és olyan közel van a lejáratuk¹¹⁸, hogy jelentéktelen a kamatváltozásból eredő értékváltozásuknak a kockázata (ASC 230-10-20). A beszámolóban megkötés azonban, hogy a gazdálkodónak a tartalmat egyértelműen leíró elnevezést kell alkalmaznia, melynek a mérleggel is összhangban kell lennie és a Cash flow kimutatás bázisa csak egy mérlegsorhoz köthet. A folyószámlahiteleket a szabályozás nem tekinti a készpénz egyenértékesek részének.

Az Egyesült Királyságban az FRS 1 Cash flow kimutatás standard 1996-os felülvizsgálatánál a bázis körének meghatározásában nagy vita volt, de mivel nem sikerült megegyezni a készpénz ekvivalensek pontos definíciójáról, ezért az új standardban végül csak a szűken értelmezett pénzeszközök maradtak bent a Cash flow kimutatás alapjaként. A standard (2) bekezdése szerint pénzeszköznek csak a készpénzt, a legfeljebb egy munkanapra lekötött bankbetéteket és folyószámlahiteleket lehet tekinteni. A standard II. melléklete az IAS 7-tel való összehasonlításról szól, s fő különbségként a készpénz egyenértékesek kezelését említi.

A nemzetközi számvitelben az IAS 7 Cash flow kimutatások standard (6) bekezdése foglalkozik a kimutatás bázisának meghatározásával, mely a pénzeszközökre és a pénzeszköz egyenértékesekre terjed ki. A pénzeszközök közé a pénztári készpénzállomány és a látra szóló betétek tartoznak. A készpénz egyenértékeseket azok a rövid távú, magas likviditású befektetések alkotják, amelyek könnyen, ismert összegű pénzeszközre válthatók át és elhanyagolható az értékváltozásuk kockázata, ehhez a (7)

¹¹⁸ legfeljebb 3 hónap (ASC 230-10-55-12)

bekezdés kiegészítő magyarázatot is ad. A (8) bekezdésből megtudhatjuk, hogy a folyószámlahitelek azokban az esetekben, ha ez a vállalkozás pénzgazdálkodásának szerves részét képezi, akkor a bázis részeként kezelendők, természetesen negatív tételként. A (9) bekezdés külön felhívja a figyelmet, hogy a bázis elemeinek egymás között tranzakciói természetesen nem jelenhetnek meg változásként a kimutatásban. A standard előírja, hogy a Számviteli politikában kell rögzíteni a pénzeszköz és pénzeszköz egyenértékesek körét, valamint közzé kell tenni a pénzeszköz és pénzeszköz egyenértékesek összetevőit és azoknak a mérleggel való egyeztetését.

Az IASB-nek az FASB-vel indított közös programjában többek között felülvizsgálják a Cash flow kimutatásokat is. A folyamat részeként 2008 októberében kiadtak egy vitaanyagot, melyben arra keresték a választ, hogy a készpénz egyenértékeseket külön kellene-e választani a készpénztől.¹¹⁹ A vitaanyaghoz és az abban feltett kérdésekhez 2009. április 14-ig lehetett benyújtani hozzászólásokat, s a beérkezett 227¹²⁰ visszajelzés alapján közzétettek egy összesítést 2009. július 14-én, amelyben a többség (nagyjából a válaszolók 2/3-a) egyetértett a készpénz egyenértékesek különválasztásával.¹²¹ Az IASB 2010. július 1-jén kiadta a Pénzügyi beszámoló bemutatásáról szóló új IFRS munkatervét¹²², amelyben elfogadják a különválasztást, így a pénzeszközökkel nem lehet egy soron bemutatni a pénzeszköz egyenértékeseket¹²³. Ebből következően a Cash flow kimutatás is csak a pénzeszközök bázisán épülne fel, amely nem tartalmazná a pénzeszköz egyenértékeset.¹²⁴ Az új standard nem tesz említést a folyószámlahitelekről, így nem tudhatjuk, hogy ezt vajon figyelembe lehet-e venni a pénzeszközöknél, mint az Egyesült Királyságban, vagy ki kell hagyni belőle, mint az USA-ban.

A magyar szabályozásban nincs konkrét definíció a Cash flow kimutatás bázisára, így csak következtetni lehet annak tartalmára. A Számviteli törvény 7. melléklete szerint az „*Elkészítésénél abból kell kiindulni, hogy a cash flow-kimutatás fő sorai az elnevezéseknek megfelelő pénzeszköz-változásokat tartalmazzák.*”, illetve a jogszabályban szereplő séma utolsó összesítő sora a „*IV. Pénzeszközök változása*” nevet viseli, vagyis a Pénzeszközök jelentik a kimutatás bázisát. A törvény 31. §-a

¹¹⁹ IASCF [2008] Discussion Paper: Preliminary Views on Financial Statement Presentation 48-49. oldal 2.68-2.70 bekezdés, 56-58. oldal 3.14-3.18 bekezdés, 74-75. oldal 3.71-3.74 bekezdés

¹²⁰ beszámoló készítők, könyvvizsgálók, felhasználók, szabályozók, akadémikusok és egyéb személyek

¹²¹ Financial Statement Presentation: Comment Letter Summary 12. oldal 36-37. bekezdés

¹²² IFRS Foundation [2010]: Staff Draft of Exposure Draft. IFRS X: Financial Statement Presentation

¹²³ IFRS Foundation [2010] 28. oldal 118. bekezdés

¹²⁴ IFRS Foundation [2010] 39. oldal 168-169. bekezdés

szerint „A pénzeszközök a készpénzt, az elektronikus pénzeszközöket és a csekket, továbbá a bankbetéteket foglalják magukban.”, amely alapján akkor „cash”-ként kezelendő az összes egy évnél kevesebb időre lekötött, valamint az elkülönített bankbetét is. Az alkalmazott gyakorlat is a mérlegben Pénzeszközként kezelt tételek bázisként való használatát igazolja vissza. A magyar szabályozás nem tesz említést sem a készpénz egyenértékesekről, sem a folyósámlahitelről. Nincs előírás a Cash flow kimutatásnak a mérleggel való egyeztetésre sem, bár a Pénzeszközök definíciójából eredően ennek itt kevésbé van jelentősége.

A bemutatott szabályrendszerek pénz bázis használatának összehasonlítását a következő táblázat szemlélteti.

13. táblázat: „Cash” bázisok az egyes szabályozásokban

„Cash” bázis	ASC 230	FRS 1	IAS 7	IFRS terv	Szv. tv.
Készpénz	✓	✓	✓	✓	✓
Bankbetét (látra szóló, max. 1 munkanap)	✓	✓	✓	✓	✓
Bankbetét (lekötött, max. 3 hó)	(✓)		✓		✓
Bankbetét (lekötött, min. 4 hó, max. 1 év)					✓
Bankbetét (elkülönített)					✓
Készpénz egyenértékes	(✓)		✓		
Folyósámlahitel (negatív tétel)		✓	(✓)	(✓)	

Jelölések: ✓ beleszámít az alapba; (✓) gazdálkodó döntésétől függően beleszámíthat az alapba

Forrás: Az egyes szabályozások alapján készített saját szerkesztés

5. A Cash flow kimutatás tagolása, kategóriák

A szabályozásokban a leggyakrabban három kategória használatával találkozhatunk: működési, befektetési és finanszírozási. Ezt a bontást alkalmazza az amerikai, a nemzetközi és a magyar előírás is. Az egyes kategóriák körének definiálásánál is hasonlóan jár el az amerikai és a nemzetközi standard és szintén közös bennük, hogy a besorolást példák bemutatásával is segítik. A magyar szabályozásban sem kategória definíciók, sem pedig példák nem találhatók, mindösszesen a Számviteli törvény 7. mellékletében lévő séma és az egyes sorokhoz fűzött rövid magyarázatok állnak a kimutatás összeállítója rendelkezésre. Az Egyesült Királyság szabályozása több kategóriára bontja a Cash flow kimutatást, amely főként a később tárgyalásra kerülő besorolási problémákra adott válaszként alakult ki, s ezért én is majd ennél a résznél térek ki rá részletesen.

A következő táblázat az egyes szabályrendszerek kategorizálást kívánja szemléltetni, viszont a besorolási kérdésekben lehetnek eltérések, így az ugyanazzal a névvel illetett Cash Flow rész nem biztos, hogy ugyanazokat a tételeket tartalmazza. A besorolási kérdésekkel a fejezet későbbi részében foglalkozom majd.

14. táblázat: Cash flow kategóriák

Szabályozási rendszer (Cash Flow)	US GAAP (ASC 230)	IAS/IFRS (IAS 7)	UK GAAP (FRS 1)	Magyar Szv. tv. (7. sz. melléklet)
<i>alkalmazott kategóriák beazonosítása</i>	10-05-02a 10-45-10	<i>cél meghatározása</i>	7. bekezdés	(7. sz. melléklet)
működési	operating activities (működési tev.) F: 10-20 Glossary; P: 10-45 / 16-17	operating activities (működési tev.) F: 6. bekezdés; P: 13-15. bekezdés	operating activities F: 11-12. bek. (működési tevékenységek)	szokásos tevékenységből származó pénzeszköz-változás
			management of liquid resources (likvid erőforrások kezelése) F: 26-28. bek.	
			taxation (adózás) F: 16-18. bek.	
befektetési	investing activities (befektetési tev.) F: 10-20 Glossary; P: 10-45 / 12-13	investing activities (befektetési tev.) F: 6. bekezdés; P: 16. bekezdés	capital expenditure and financial investment F: 19-21. bek. (beruházás és pénzügyi befektetések)	befektetési tevékenységből származó pénzeszköz-változás
			returns on investments and servicing of finance F: 13-15. bek. (befektetések és pénzügyi szolg. hozama)	
			acquisitions and disposals F: 22-24. bek. (felvásárlás és értékesítés)	
finanszírozási	financing activities (finanszírozási tev.) F: 10-20 Glossary; P: 10-45 / 14-15	financing activities (finanszírozási tev.) F: 6. bekezdés; P: 17. bekezdés	financing (finanszírozás) F: 29-32. bek.	pénzügyi műveletekből származó pénzeszköz-változás
			equity dividends paid F: 25. bek. (fizetett osztalék)	

Jelölések: F: fogalom hol található a szabályozásban; P: példák hol találhatóak a szabályozásban

Forrás: Az egyes szabályozások alapján saját szerkesztés

A működési kategóriába a vállalkozás fő bevételtermelő tevékenységével kapcsolatos pénzmozgásokat sorolják, de az amerikai és a nemzetközi szabályozás is felhívja a figyelmet, hogy ez egy „maradék” kategória, vagyis ami nem tartozik a befektetési és finanszírozási részbe, az a működésiben van. A működési részben találjuk az eredménnyel összefüggő tételek többségét, de van néhány kivétel, amelyet áthelyeznek a másik két kategóriába.

A befektetési részbe a hosszú távon hasznosított eszközökkel kapcsolatos pénzmozgások tartoznak. A kategória beazonosításánál azonban felmerül a kérdés, hogy ide sorolandóak-e a pénzbázisba bele nem tartozó rövid távú pénzügyi befektetések (például forgatási célú értékpapírok) miatti pénzeszköz változások, mivel ezen vagyonelemek a működő tőke részét képezik a mérlegben.

A finanszírozási tevékenység a saját tőkében és a felvett kölcsönökben bekövetkező pénzeszköz változásokat tartalmazza, vagyis alapvetően a hosszú távú forrásokkal kapcsolatos tételeket kiegészítve a rövid lejáratú kölcsönökkel, amelyek szintén a finanszírozási részbe sorolandóak.¹²⁵ A Cash flow kimutatás bázisának tárgyalásánál már ejtettünk szót a folyószámlahitelekről, amelyek lehetnek a bázis részei (Egyesült Királyság), vagy szerepelhetnek a finanszírozási kategóriában (USA), vagy mindkét alternatívát tartalmazza a szabályozás (IAS 7).

A kategóriák definiálásánál bemutattuk, hogy az eredménnyel összefüggő tételeket alapesetben a működési részbe tesszük. Jogosan merül fel a kérdés, hogy ha egyértelműen egy befektetési eszközhöz vagy egy finanszírozási forráshoz köthető eredménytételről van szó, akkor azt áttehetjük-e a tőkeelemnek megfelelő kategóriába. Ilyen esetnek minősülnek a kapott és a fizetett kamatok, valamint a kapott és a fizetett osztalékok. Az IAS 7 a gazdálkodóra bízta a besorolást, de ezen tételeket külön soron kell kimutatni (31-34. bekezdés), így ha a felhasználók máshogy gondolják az elhelyezést, akkor könnyen tudnak módosítani a kimutatáson.

Hasonló okból felmerül a társasági adó kérdése, mely alapesetben szintén a működési eredményhez kapcsolódik, de itt is előfordulhat, hogy egy befektetésből vagy finanszírozásból származó ügylet eredményhatásához kötődik, ilyen esetben élhetünk-e az adó megosztásával. Az IAS 7 e kérdésben is megengedőbb, a gazdálkodó dönthet a besorolásról (35-36. bekezdés).

¹²⁵ A kölcsönöket itt tágabb értelemben használva, vagyis minden finanszírozási tevékenységgel összefüggő idegen forrást beleértve (pl. hiteltartozások, kötvénytartozások).

Az Egyesült Királyság standardjának a felülvizsgálatánál a fent említett problémákra keresték a választ, amelyet a kimutatás továbbtagolásával oldottak meg, s most összesen nyolc kategóriát alkalmaznak. Külön részt kapott például a befektetések és pénzügyi szolgáltatások hozama (kapott kamat és osztalék), a fizetett osztalék és a társasági adó. A továbbtagolás előnyeként említhető, hogy megszűnnek a besorolási problémák, minden egyes ilyen tétel külön látszik a kimutatásból és nincs elrejtve az – általában kiindulásként használt – eredményben a többi tétel közé. Ez nagyobb szabadságot ad a felhasználónak, hogy szabadon dönthessen arról, szerintük melyik kategóriában lenne célszerű ezeket a tételeket elhelyezni. Arra azonban ez a megoldás sem jó, hogy a megosztást igénylő esetekben a felbontásra továbbra sem kapunk információt.

Az felsorolt problémákra az egyes szabályrendszerek eltérő megoldást adnak, amelynek összefoglalása látható a következő táblázatban.

15. táblázat: Cash flow kimutatás problémás besorolási kérdések

Szabályozási rendszer (Cash flow)	US GAAP (ASC 230)	IAS/IFRS (IAS 7)	UK GAAP (FRS 1 ¹²⁶)	Magyar Szv. tv. (7. sz. melléklet)
kapott kamat	M	M, B	B*	M
fizetett kamat	M	M, F	M*	M
kapott osztalék	M	M, B	B*	B
fizetett osztalék	F	M, F	F*	M
társasági adó	M	M (B, F)	M*	M
forgatási célú értékpapír	B	B	B*	M
rövid lejáratú kölcsön	F	F	F*	F
folyószámlahitel	F	P, F	P	F

Jelölések: M: működési, B: befektetési, F: finanszírozási, P: (pénz)bázis része

Forrás: Az egyes szabályozások alapján saját szerkesztés

A magyar Számviteli törvény jóval szűkebben foglalkozik a Cash flow kimutatással, mint a bemutatott másik három szabályrendszer, ahol mindegyikben külön standardot alkottak a témára. A magyar jogszabály mindösszesen a 7. mellékletében

¹²⁶ Az Egyesült Királyság esetében a kategóriák jobban alábontottak. A táblázatban a tételek a hozzájuk legközelebb álló három kategóriás besorolás alapján kerültek elhelyezésre.

szerelő sémát és a kimutatás egyes soraihoz kapcsolódó kisebb magyarázatokat tartalmaz. A szűkre szabott szabályozásból eredően sok besorolási probléma adódik a beszámoló összeállítói számára. Ezen problémákkal részben foglalkoztam korábbi munkáim során is: László [2002] 14-35. oldal, László [2005] 9-12. oldal, László [2010] 5-14. oldal.¹²⁷

A kimutatások tagolási szerkezetével foglalkozó javaslatok alapvetően kétfelé oszthatóak: egyrészt új kategóriák bevezetésére, másrészt a már meglévő hármas tagolás (működési, befektetési, finanszírozási) alábontására.

Új kategóriaként legtöbbször a rendkívüli tételek elkülönítését említik.¹²⁸ Az ASC 230 megengedi a rendkívüli tételek és a megszűnt tevékenységek elkülönítését, bár ezt kötelezően nem írja elő (10-45-24 bekezdés), így három megoldás közül választhat a kimutatás összeállítója:

- a rendkívüli tételeket nem különíti el;
- minden kategórián belül elkülöníti a normál üzletmenethez kapcsolódó és a rendkívüli tételeket;
- a három kategóriában csak a normál üzletmenethez kapcsolódó tételek szerepelnek, és külön kategóriaként jelenik meg a rendkívüli rész, de azon belül a működési, befektetési és finanszírozási tagolást is bemutatva.

Az IAS 7-ből a rendkívüli tételek különálló bemutatását (29-30. bekezdés) 2004. március 31-én törölték.¹²⁹ Az FRS 1 szerint az eredménykimutatásban szereplő rendkívüli tételeket a normál szabályok szerint kell a Cash Flow kategóriákba besorolni, és ezt, valamint a Cash flow kimutatás szempontjából rendkívüli tételeket külön magyarázattal is el kell látni (38-39. és 63. bekezdés). A magyar szabályozás nem tesz említést a rendkívüli tételek elkülönítési lehetőségéről.

A kategóriák megbontására vonatkozó javaslatoknál már többféle változattal találkozhatunk.

- A működési részben a bruttó cash flow kategória elkülönítése jelenhet meg, mely kizárólag a működéshez kapcsolódó eredményágú tételek cash flow hatását

¹²⁷ A besorolási kérdésekkel és az azokra adott megoldási lehetőségekkel foglalkozik még: Bíró (et. al.) [2010] 54-54. oldal, Horváth [1998] 437-439. oldal, Horváth [1999] 50-53. oldal, Kapásiné [2007] 128-130. oldal, Karai [2001] 210-217. oldal, Korom [2005] 75-85. oldal, Nagy [1998] 7-195. oldal, Nagy [1999] 22-29. oldal, Újvári [1999] 248-262. oldal, Veit [2001] 988-1001. oldal, Veit [2005] 73-118. oldal, Veit [2010] 210-242. oldal.

¹²⁸ például Bosnyák [1999] 55. oldal, László [2002] 14. és 18. oldal, László [2005] 9. oldal

¹²⁹ Veit [2005] 43. oldal

tartalmazná, s ettől elkülönítetten szerepelnének a működési eszközök és források állományváltozásai. Abban azonban már eltérés mutatkozik az egyes szerzők között, hogy a fizetett adó¹³⁰ ebben az esetben melyik alkategóriában szerepeljen.

- A befektetési résznél csak egy ritkábban említett javaslattal találkozunk, mely szerint a reál- és a pénzbefektetési tevékenységet lenne érdemes kettéválasztani.¹³¹ Ezzel a lépéssel akár a forgatási célú befektetések és a pénzeszköz egyenértékesek besorolási problémája is megoldható lenne.
- A finanszírozásnál a kétféle forrásbiztosító szerint képzelhető el a bontás, vagyis külön kerülne bemutatásra a tulajdonosokkal és a hitelezőkkel kapcsolatos pénzmozgás.¹³²

A bemutatott javaslatok alapján átdolgozott és néhány összesítő kategóriával kiegészített Cash flow kimutatással egyik korábbi munkámban foglalkoztam.¹³³

A korábban már említett IASB-FASB közös projekt keretében felülvizsgálat alatt vannak a pénzügyi beszámoló kimutatásai. Ennek egyik megállapítása szerint problémát okoz az információk feldolgozásánál, hogy az egyes beszámolóbeli kimutatások (mérleg, eredménykimutatás és Cash flow kimutatás) nem azonos besorolást alkalmaznak. Így a javaslat egy új, mindhárom kimutatásnál azonos szerkezet bevezetését javasolja, melynek során 1) üzleti tevékenység alatt szerepeltetnék a működési és a befektetési tevékenységet; 2) a finanszírozási rész csak a hitelezőkkel kapcsolatos részeket tartalmazná és külön (a végére) kerülne a tulajdonosi, azaz a saját tőkéhez kötődő rész; 3) a nyereségadót külön helyeznék el és 4) a megszünt tevékenységek (discontinued operations) is elkülönítetten szerepelnének. Az új struktúrát a következő táblázat szemlélteti.

¹³⁰ illetve a fizetett osztalék, ha azt a működési részben helyezjük el

¹³¹ Bosnyák [1999] 55. oldal, László [2002] 15-16. oldal

¹³² Tompa [1997] 8. oldal, László [2002] 17. oldal

¹³³ László [2002] 11-45. és 55-56. oldal

16. táblázat: A pénzügyi kimutatások javasolt formátuma

Mérleg	Eredménykimutatás	Cash flow kimutatás
Üzleti <ul style="list-style-type: none"> működési eszk. és köt. befektetési eszk. és köt. 	Üzleti <ul style="list-style-type: none"> működési bev. és ráf. befektetési bev. és ráf. 	Üzleti <ul style="list-style-type: none"> működési cash flow befektetési cash flow
Finanszírozási <ul style="list-style-type: none"> finanszírozási eszk. finanszírozási köt. 	Finanszírozási <ul style="list-style-type: none"> finanszírozási eszk. bev. finanszírozási köt. ráf. 	Finanszírozási <ul style="list-style-type: none"> fin. eszk. cash flow-ja fin. köt. cash flow-ja
Nyereségadó	Nyereségadó (folyt. tev.: Ü+F)	Nyereségadó
Megszűnt tev.	Megszűnt tev. (adózott)	Megszűnt tev.
	Egyéb átfogó jövedelem (adózott)	
Saját tőke		Saját tőke

Forrás: IASCF [2008] 35. oldal (saját fordítás)

Ezzel az átstrukturálással több korábban említett cash flow kategorizálási probléma megoldódna: például a nyereségadó és a nem folytatott tevékenységek besorolása, vagy a hitelezői és tulajdonosi részek szétválasztása. E mellett javul az egyes kimutatások és a köztük lévő összefüggések átláthatósága is.

További megoldatlan besorolási kérdést vet fel Bosnyák, amikor a tartós forgóeszköz lekötéssel foglalkozik. A forgóeszközök a definíciók szerint a működési részbe tartoznak, mivel rövidtávon szolgálják a vállalkozás tevékenységét. De mi történik abban az esetben, ha a forgóeszközök egy bizonyos szintjét folyamatosan fenn kell tartani egy termelési folyamat során? Ebben az esetben ez már hosszabb távú eszközlekötést igényel – még ha az eszközök folyamatosan cserélődnek is –, így akár felmerülhet a befektetési cash flow-ban való szerepeltetésük. Hasonló a helyzet e tevékenységnek a megszüntetésénél is, mely esetben egyes szabályozások külön kategóriába (megszűnt tevékenységek) teszik át az ezzel összefüggő tételeket, vagyis nem azonosan kezelik a be- és a kikerülést a tartósan lekötött forgóeszközöknél.¹³⁴

A korábban tárgyalt négy Cash flow kimutatás szabályozás eltérő véleményen van az összeállítás módszerét illetően. A különbség a működési kategória meghatározásánál jelenik meg, mivel abban megegyeznek, hogy a befektetési és

¹³⁴ Bosnyák [1996] 59-61. oldal

finanszírozási részt direkt módszerrel kell összeállítani. Az amerikai és a nemzetközi számviteli standardok ugyan támogatják a direkt módszer használatát, de megengedik az indirekt változat alkalmazását is.¹³⁵ Az amerikai változat a direkt módszer esetében azonban előírja a kimutatás összeállítója számára, hogy ebben az esetben kiegészítő kimutatást kell készítenie az eredmény és a cash flow adatok összefüggéséről, mely gyakorlatilag az indirekt változat szerinti levezetést jelenti.¹³⁶ A nemzetközi szabályozás a direkt módszer alkalmazása esetén ilyen összefüggés bemutató táblázat készítését nem írja elő, viszont alternatív megoldásként a módosított közvetett módszer használatát is engedélyezi.¹³⁷ Az angol szabályozás az amerikaihoz hasonlóan inkább a direkt módszer használatát megengedi és a direkt modell esetében előírja az eredménnyel való összefüggéstábla bemutatását is.¹³⁸ Az FASB és az IASB álláspontjával ellentétben azonban nem minden esetben tartja hasznosabbnak a direkt megoldást az indirekttel szemben, mivel szerintük azt csak akkor érdemes használni, amennyiben az ebből származó hasznot nem haladja meg annak előállítási többletköltsége.¹³⁹ A magyar Számviteli törvény nem ad választási lehetőséget, a működési cash flow – a sémából adódóan, mivel konkrét meghatározás nincs az összeállítás módszerére – csak indirekt módon készíthető el.

Az IASB és az FASB 2004 áprilisában kezdődött standardjaik összehangolására irányuló programjukon is szerepelt a Cash flow kimutatások témaköre, melynél főként az összeállítás módszerei (direkt/indirekt) és a kategóriák beazonosítása (lásd előző fejezet) kerültek elő.¹⁴⁰

A Cash flow kimutatás működési részének elkészítésére mindeket szervezet a direkt módszert ajánlja, de a gyakorlatban ezt csak nagyon kevesen követik. A pénzügyi beszámolókról szóló új IFRS-hez kiadott vitaanyagban így arra is rákérdeztek, hogy hasznosabb-e a direkt cash flow bemutatás az indirektnél. A válaszadók megközelítőleg kétharmada nem értett egyet az állásponttal, mivel szerintük nincs akkora többlethaszn a direkt módszernek, mint amekkora többletköltséggel járna az előállítása. Akik támogatták a direkt módszer használatát (főleg felhasználók és könyvvizsgálók) három előnyt emeltek ki: 1) látható a pénzeszközök forrása és felhasználása, amely segítséget

¹³⁵ ASC 230-10-45-25 bekezdés és IAS 7: 18-19. bekezdés

¹³⁶ ASC 230-10-45 szakasz 28-32. bekezdés

¹³⁷ IAS 7: 20. bekezdés

¹³⁸ FRS 1: 7. és 58. bekezdés

¹³⁹ FRS 1: III. melléklet 18. bekezdés

¹⁴⁰ Schroeder – Clark – Cathey [2009] 66-70. oldal

jelenthet a tervezésnél; 2) nagyobb betekintést kaphatunk a gazdálkodó pénztermelési, pénz átalakítási folyamatába; 3) az intuitívabb formából eredően könnyebb a megértése. A válaszadók szerint a direkt módszer bevezetésének egyik legnagyobb akadálya, hogy a használt számviteli rendszerek nincsenek kialakítva a direkt Cash flow kimutatáshoz szükséges adatok előállítására, ezért ennek bevezetésénél jelentősebb költséggel kellene számolni a számviteli rendszer átalakítása miatt.¹⁴¹ A válaszokat mérlegelve az IASB mégis amellet döntött, hogy a direkt módszert írja elő a működési részre is, mivel a felhasználók számára ez hasznosabb információkat nyújt, és jobban megfelel a Cash flow kimutatás pénzeszközváltozást megkövetelő logikájának is. Azt azonban elismerik, hogy az indirekt módszer rávilágította a figyelmet az eredmény és a cash flow eltéréseire. Az előnyök kombinálása érdekében ezért a direkt megoldás alkalmazásánál el kell készíteni egy a cash flow és az eredmény összeegyeztetését levezető kimutatást is, amelynek egy lehetséges változatát a következő táblázat szemlélteti.¹⁴²

17. táblázat: Javaslat a pénzügyi beszámoló összefüggés kimutatására

Változások az eszközökben és forrásokban, kivéve a tulajdonosokkal kapcsolatos tranzakciókat						
nem átértékelésből		átértékelésből				
készpénz összetevő	eredményszemléletű összetevők („accruals”)					
A	B	C	D	E	F	G
Cash flow kimutatás hivatkozás	Cash flow	„Accruals”, allokációk és egyebek ¹⁴³	Ismétlődő valós érték változások / értékelési korrekciók	Minden egyéb	Átfogó eredmény (B+C+D+E)	Eredmény- kimutatás hivatkozás

Forrás: IASCF [2008] 97. oldal 4.45 bekezdés (saját fordítás)

Az angol nyelvű szakirodalomban többször találkozhatunk az „accruals” kifejezéssel, amelyet legtöbbször az eredmény és a működési cash flow különbözeteként definiálnak, mivel a kifejezésnek nincs a tartalmát jól leíró magyar

¹⁴¹ Financial Statement Presentation: Comment Letter Summary 18. oldal 19-20. kérdés és 18-19. oldal 51-55. bekezdés

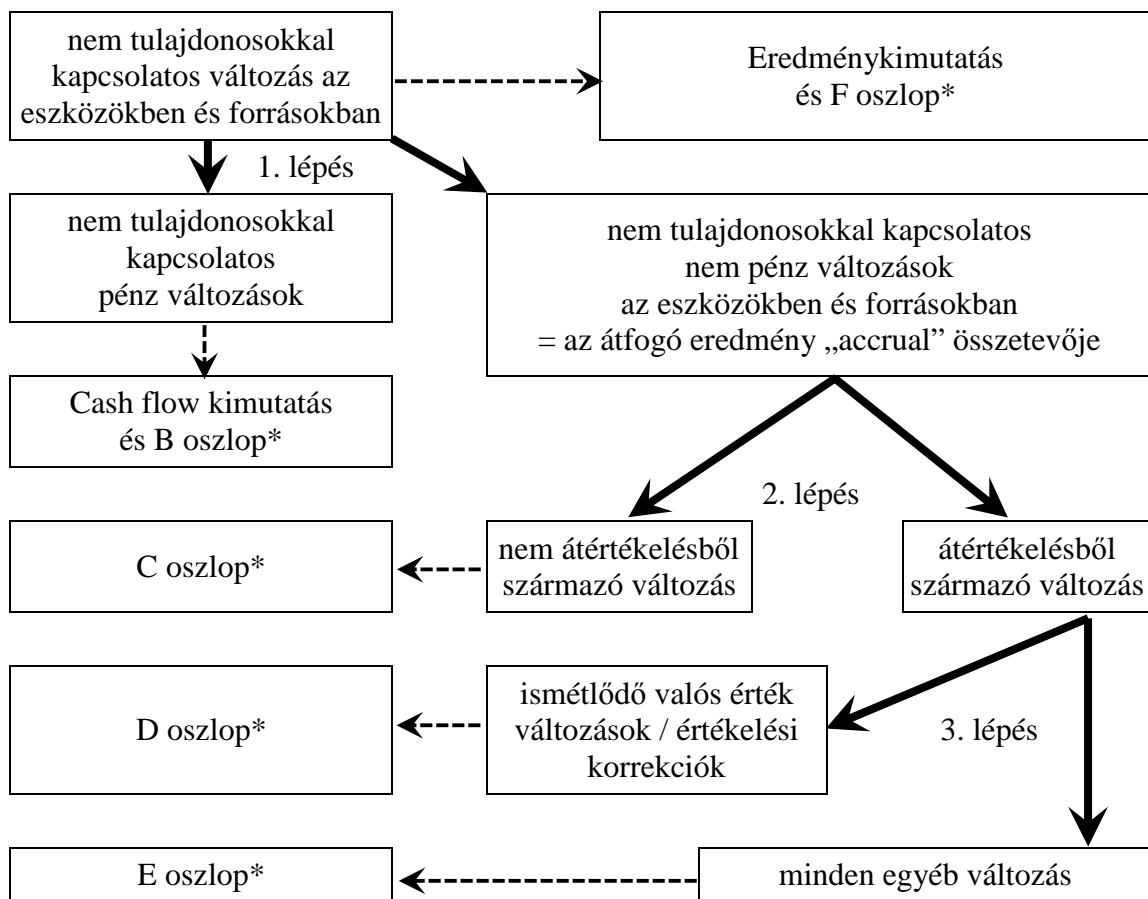
¹⁴² IASCF [2008] 18. oldal S12-13. bekezdés, 75-77. oldal 3.75-3.80 bekezdés

¹⁴³ „Accruals”: pl. készletek, követelések, kötelezettségek változása; allokációk: pl. értékcsökkenés

megfelelője, ezért inkább ahol ez szükséges megtartottam az angol „accruals” szóhasználatot.¹⁴⁴

A javaslat egy folyamatábrával is segíteni kívánja az összefüggéstábla elkészítését.

13. ábra: Események besorolása az összefüggéstáblába

*az összefüggéstáblában

Forrás: IASCF [2008] 96. oldal 4.44 bekezdés (saját fordítás)

A tervezet a cash flow-ból való kiindulást javasolja, mert így könnyebben érthetőek az eredmény levezetéséhez szükséges korrekciók (például értékcsökkenés levonása, eszköznövekedések hozzáadása), szemben az indirekt cash flow levezetésének fordított logikájával (például értékcsökkenés hozzáadása, eszköznövekedések levonása).¹⁴⁵ Az IASB által készített bemutató példa a disszertáció 1. mellékletben is elhelyezésre került. A javaslat e mellett két alternatív összefüggés táblát is bemutat, az

¹⁴⁴ Az „accrual” magyarul elhatárolást jelent, de ez nem azonos a magyar számvitelben használt időbeli elhatárolással.

¹⁴⁵ IASCF [2008] 77-78. oldal 3.81-3.83 bekezdés

egyik az előző táblázat eredménykimutatásból kiinduló átdolgozott változata (eredménymátrix), a másik – igaz, hogy ezt csak pénzügyintézeteknél javasolják – egy olyan összefüggéstábla, mely a Cash flow kimutatás és az eredménykimutatás mellett a mérleget is összekapcsolja egyetlen táblázattá.¹⁴⁶

A tervezetre érkezett visszajelzések alapján elmondható, hogy abban egyetértenek a válaszolók, hogy így jobban átlátható a Cash flow kimutatás és az eredménykimutatás összefüggése, de szerintük ez már túl összetett és bonyolult kimutatás előállítását igényelné, melynél kétségbe vonják, hogy a hasznok meghaladják az előállítási költségeket.¹⁴⁷ A javaslattevők megértik, hogy az új modell összeállítása többleterőforrást igényel, de ez inkább az elején, a rendszer kialakításánál jelentkező egyszeri nagyobb átállási költséggel jár, s utána a fenntartása már nem okoz jelentős többletterhet.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Példákat lásd IASCF [2008] 166-167. oldal és 160-162. oldal

¹⁴⁷ Financial Statement Presentation: Comment Letter Summary 21. oldal 23. kérdés és 21-22. oldal 60-63. bekezdés

¹⁴⁸ IASCF [2008] 98. oldal 4.46 bekezdés

6. További előírások a Cash flow kimutatásra vonatkozó szabályozásokban

Az egyes standardok további előírásokat tartalmaznak a Cash flow kimutatások összeállítására, melyekből négy témakörrel foglalkozom röviden a következő részekben. A magyar jogszabályban ezek a területek nincsenek szabályozva, ezért csak az amerikai, az angol és a nemzetközi számviteli gyakorlatra térek ki az egyes részekben.

6.1. Nettó vagy bruttó bemutatás

A pénzeszközváltozással kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy az egy tételhez tartozó változásokat bruttó módon, azaz a növekedéseket és a csökkenéseket is külön bemutattva, vagy nettósítva, azaz csak az állományváltozás összevontan jelenjen-e meg. A szabályozások többségében a bruttó bemutatást írják elő, mivel ez fontos többletinformációt jelenthet az összevonással szemben, s csak ritka kivételt tesznek ez alól. Az IAS 7 két esetben engedi a nettó módon történő bemutatást:

„(a) a vevők nevében történő pénzbevételek és -kifizetések, ha a cash flow-k inkább a vevő, mint a gazdálkodó egység tevékenységeit tükrözik; és

(b) az olyan tételekre vonatkozó pénzbevételek és -kifizetések, amelyekben a forgalom gyors, az összegek nagyok, és a lejáratok rövidek.”¹⁴⁹

A felvázolt esetekre példákat is felsorolnak a 23-24. bekezdésben. A nettósítás szintén csak hasonlóan szűkkörűen engedélyezett az amerikai (ASC 230-10-45 szakasz 7-9. bekezdés) és az angol (FRS 1: 9. bekezdés) standardokban is.

6.2. Pénzmozgással nem járó tranzakciók kezelése

A Cash flow kimutatás a pénzmozgással összefüggő tételek bemutatására készül, ez azonban csak a direkt megközelítés esetén valósul meg tisztán, míg az indirekt megoldású részekben más a levezetés logikája. A kimutatás összeállításánál a befektetési és a finanszírozási résznél mindegyik szabályozás a direkt módszert írja elő, míg a működésinél változatosabb a kép, ahogy azt az előző fejezetben láthattuk. A

¹⁴⁹ IAS 7: 22. bekezdés

gazdálkodónál azonban előfordulhatnak olyan események, amelyek ugyan nem jártak pénzmozgással, mégis jelentős hatásuk van a vállalkozás pénzügyi helyzetére és annak változására. Ezeket a tételeket természetesen nem lenne logikus a Cash flow kimutatásban szerepeltetni, de mindenképpen hasznos ezeknek a megjegyzésekben való megemlézése. Az IAS 7 is így jár el, s három esetet említ: „*Nem pénzjellegű tranzakciók például:*

- (a) eszközök megszerzése akár közvetlenül kapcsolódó kötelezettségek átvállalásával, akár pénzügyi lízingsel;*
- (b) gazdálkodó egység megszerzése tőkekibocsátással; és*
- (c) tartozás átváltása saját tőkévé.”¹⁵⁰*

Hasonló szabályozást találunk az amerikai (ASC 230-10-50 szakasz 3-6. bekezdés) és az angol (FRS 1: 46. és 67. bekezdés) cash flow standardban is. Az amerikai szabályozás egy általános megfogalmazással is kiegészíti a felsorolást: nem pénzben lévő eszközök és források cseréje más nem pénzben lévő eszközökre és forrásokra. A három szabályozás között abban van különbség, hogy míg a nemzetközi és az amerikai csak a befektetési és a finanszírozási részre utal, addig az angol standard nem tesz ilyen megkötést.

6. 3. Szegmentálás

A nagyobb, többféle tevékenységet végző vállalkozásoknál és vállalatcsoportoknál az összevontan bemutatott pénzügyi beszámoló nem nyújt elég részletes információt a tevékenység elemzésére. A felbontásra például a különböző üzletágak eltérő kockázatainak figyelembe vétele szempontjából lehet szükség. A nemzetközi szabályozás ezért ajánlja a Cash flow kimutatás szegmensenkénti bemutatását (IAS 7: 50./d és 52. bekezdés)¹⁵¹.

¹⁵⁰ IAS 7: 43-44. bekezdés

¹⁵¹ Természetesen összhangban az IFRS 8 Működési szegmensek standarddal.

6. 4. Egyéb közzétételek

Az egyéb kötelezően közzéteendő információk közé sorolják a pénzeszközhöz való hozzáférésben való korlátozásokat (IAS 7: 48-49. bekezdés, illetve FRS 1: 47. és 68. bekezdés).

Ezen felül az IAS 7 még az alábbi témákban fogalmaz meg ajánlott közzétételeket (IAS 7: 50-52. bekezdés):

- le nem hívott hitelkeretek;
- a működési kapacitás növekedése és fenntartása szerinti bontás;
- szegmensenkénti bontás (lásd előző rész).

III. A témához kapcsolódó empirikus kutatások

A vizsgált témákhoz kapcsolódóan az empirikus kutatások három területet ölelnek fel:

- az érdekhordozók megjelenése és szerepe a gazdálkodó egységeknél;
- az egyes országok számviteli szabályozásának és az alkalmazott gyakorlatuknak az összehasonlítása (általánosan és kiemelt figyelmet szentelve a cash flow-nak);
- a cash flow adatok információértékével foglalkozó kutatások.

1. Az érdekhordozók közötti prioritás vizsgálata

A Közép- és Kelet-Európai Számviteli és Adózási Kérdésekkel Foglalkozó Nemzetközi Bizottság 1996-os kutatásában hét ország (Ausztria, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Németország, Szlovákia, Szlovénia) számviteli rendszerének összehasonlításával foglalkozott. A számviteli filozófiát vizsgálva mindenhol kiemelték a hitelezővédelem-orientált felfogást.¹⁵²

A modern értékeléssel foglalkozó vállalatelméletek (Rappaport, 1986; Copeland – Koller – Murrin, 1994; Stern – Stewart, 1998) a tulajdonost emelik ki az érdekhordozók közül, mondván hogy „*a piacgazdaságban hosszú távon minden érintett akkor jár a legjobban, ha a vállalatvezetés első helyre a tulajdonosok érdekeit sorolja*”¹⁵³. Hasonló megállapítást fogalmaz meg Benedict – Elliott is a befektetők elsődlegességéről.¹⁵⁴

A vállalatkormányzási felfogás szerint három csoportot lehet elkülöníteni: az angolszász országok (Amerikai Egyesült Államok és Egyesült Királyság) a részvényes központú monolisztikus, a kontinentális európaiak (Németország és Franciaország) a részvényeseknek elsőbbséget adó, de a többi érintett érdekeit is figyelembe vevő dualista, míg Japán az összes érintett, de főképp az alkalmazottakat kiemelő pluralista kategóriába tartozik. Ezt szemlélteti Masaru 750 vállalatot érintő nemzetközi felmérése,

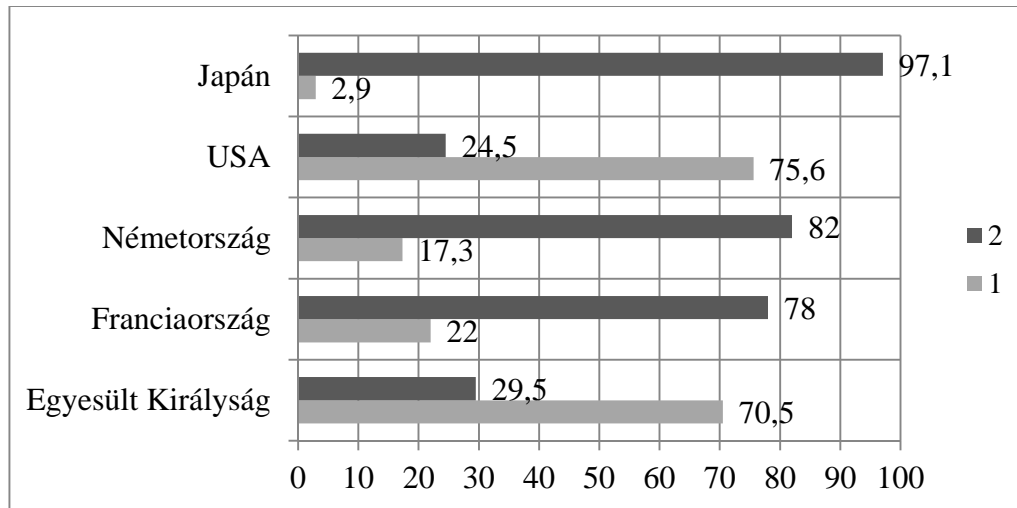
¹⁵² Ismeretlen szerző [1996] 258-259. oldal

¹⁵³ Dorgai [2004] 5. oldal

¹⁵⁴ Benedict – Elliott [2001] 353-354. oldal

amelyben arra keresték a választ, hogy „*Ki a vállalat?*”. A globalizációval természetesen ezek a felfogások is közeledtek egymáshoz.¹⁵⁵

14. ábra: Kié a vállalat?

Jelmagyarázat: 2 – A vállalat minden érintetté.

1 – A vállalatnak elsősorban a részvényesek érdekeit kell szolgálnia.

Forrás: Masaru (1996) *Whose Company is it?* idézi Chikán [2003] 46. oldal

A magyar gyakorlatot vizsgálva Lakatos megállapította, hogy prioritási sorrend létezik az egyes érdekhordozók között az adatigény kielégítése tekintetében: 1) tulajdonosok, 2) menedzsment, 3) bankok, 4) állam, 5) üzleti partnerek.¹⁵⁶

A beszámolóknak könyvvizsgálatával foglalkozó kutatásban Lukács arra a kérdésre kereste a választ, hogy kinek az érdekében végzik a könyvvizsgálatot. A válaszadók a tulajdonost (85,5 %) emelték ki, bár a cikkben is szerepel megjegyzésként, hogy a magas arányt befolyásolhatta, hogy a tulajdonosok választják ki, illetve fizetik a könyvvizsgálót. A hitelezőket (28 %) jelölték meg második érdekhordozóként, a vezetők (13,5 %) következtek ezután, míg a többi érdekhordozót nem említették jelentősebb mértékben (5 % alatt). A teljes érdekhordozói kör számára hasznosítható könyvvizsgálattal a válaszadók csak elenyésző hányada (1,5 %) értett egyet.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Chikán [2003] 45-46. oldal

¹⁵⁶ Lakatos [2009] 135-137. oldal

¹⁵⁷ Lukács [2008] 466. oldal

2. A számvitel szabályozása

A globalizálódás hatására az egyes országok számviteli rendszerei folyamatosan közelednek egymáshoz, s ezt a folyamatot erősíti az IAS/IFRS-ek térhódítása is. A fejezet a nemzeti számviteli szabályozások összehasonlításával foglalkozó kutatásokat összegzi, részben általánosan, részben a Cash flow kimutatásra koncentráltan.

2.1. Nemzeti számviteli szabályozások összehasonlítása

A számviteli szabályozási rendszereket sokan vizsgálták kialakulásuk és hasonlóságuk alapján. Az kutatásokról részletesen a következő művekben olvashatunk: Haller – Walton [2003] 1-34. oldal; Nobes – Parker [2008] 1-98. oldal.¹⁵⁸ Az alábbiakban a két fő csoportosítási irányt tekintem át röviden.

A deduktív megközelítés az osztályozást a környezeti ismérvek alapján képezi, amelyeknél a különbségeket főként az alábbi tényezők szerint vizsgálták:

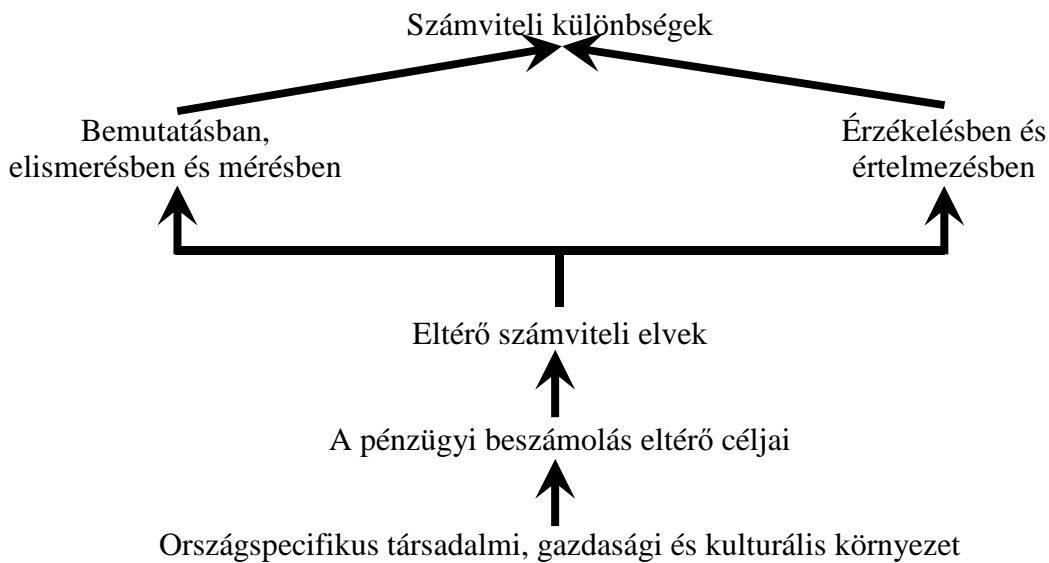
- gazdasági / jogi / politikai rendszer;
- befolyásolási övezetek (gyarmatosítás, megszállás);
- gazdasági fejlettség szintje / üzleti komplexitás foka / tőkepiac / vállalatfinanszírozás;
- pénzügyi beszámolás célja / adózási rendszer;
- számviteli standardok szabályozója / számviteli szakma;
- oktatás, képzés, engedélyezés;
- szabályok alkalmazása és etika;
- közzétett beszámolók felhasználói (érdekhordozók).¹⁵⁹

A számviteli rendszerek eltérései okainak levezetését Haller – Walton a következő ábrán látható módon szemléltette.

¹⁵⁸ A kutatások egy részével szűkebb terjedelemben foglalkozik még: Schroeder – Clark [1998] 271-278. oldal vagy Schroeder – Clark – Cathey [2009] 75-82. oldal; Riahi-Belkaoui [2000] 479-486. oldal; Epstein – Mirza [2002] 1-8. oldal; Choi – Meek [2011] 30-41. oldal; Nobes [2011] 1-29. oldal

¹⁵⁹ Az American Accounting Association (AAA) vizsgált tényezőit és azok lehetséges értékeit lásd Nobes – Parker [2008] 54. oldal

15. ábra: A nemzetközi számviteli probléma okai

Forrás: Haller – Walton [2003] 2. oldal (saját fordítás)

E megközelítést alkalmazta többek között Mueller (1967, 1968), Siedler (1967), Buckley – Buckley (1974), The American Accounting Association (1977), Nobes (1980, 1984, 1992), Puxty et al. (1987), Gray (1988), Choi – Meek (2005).¹⁶⁰

Az induktív irányzatban a számviteli rendszerek csoportosításánál a szabályozásban alkalmazott konkrét megjelenítési kritériumok és értékelési eljárások alapján végeztek vizsgálatokat. Ide sorolhatjuk Zeff (1972), AICPA (1964, 1975), Price Waterhouse (1973, 1975, 1979), DaCosta – Bourgeois – Lawson (1978), Frank (1979), Nair – Frank (1980), Nobes (1983, 1998), Coopers & Lybrand (1993), Douppnik – Salter (1995), Ordelleide – KPMG (1995, 2001), Alexander – Archer (2001), D’Arcy (2001) kutatásait.¹⁶¹

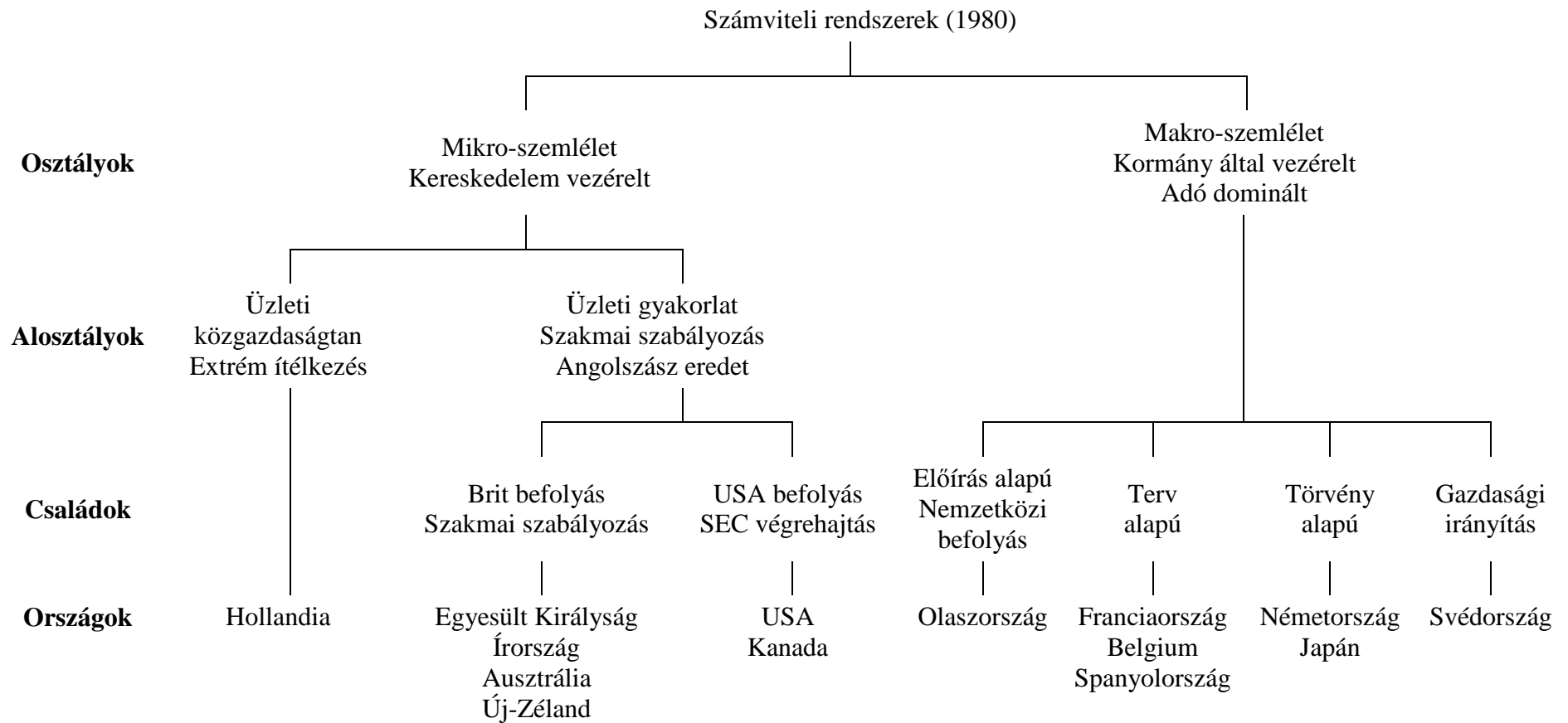
Nobes 1983-ban nemcsak csoportokat képzett, hanem hierarchikus rendszerbe is beállította az egyes számviteli szabályozásokat, melyet a következő ábra szemléltet.¹⁶²

¹⁶⁰ Haller – Walton [2003] 24-25. oldal és Nobes – Parker [2008] 56-60. oldal

¹⁶¹ Haller – Walton [2003] 26. oldal és Nobes – Parker [2008] 60-69. oldal

¹⁶² Nobes 1984-es (részben módosított) ábráját lásd Haller – Walton [2003] 27. oldal

16. ábra: Számviteli rendszerek hierarchikus csoportosítása (Nobes, 1980)

Forrás: Nobes – Parker [2008] 65. oldal vagy Nobes [2011] 25. oldal (saját fordítás)

A számviteli rendszerek 1998-as csoportosításánál Nobes a tőkepiac szerepét emelte ki. Az erős tőkepiaccal rendelkező osztályban az angolszász és holland szabályozás mellett új elemként megjeleníti az IFRS-eket is, míg a gyenge tőkepiacú osztályba a kontinentális európai és a japán szabályozást sorolja.¹⁶³ A besorolásoknál az alábbi kisebb változásokat vehetjük észre korábbi modelljével összehasonlítva:

- Az IFRS az Egyesült Királyság és az USA között jelenik meg, ahova teljesen átkerül Ausztrália, illetve az EU tőzsdei konszolidált beszámolóit.
- A gyenge tőkepiacú csoportban bevezet egy újabb szintet, így három kategóriát alakít ki a következő bontásban: 1a) Belgium és 1b) Franciaország, 2a) Németország és 2b) Olaszország, 3) Japán.¹⁶⁴

A globalizáció és az IAS/IFRS-ek elterjedésével sok esetben a tőzsdei konszolidált beszámolót az IFRS-ek alapján kötelező elkészíteni egyre több országban, valamint a nemzeti számviteli szabályozásban is megfigyelhetjük az IFRS-ekhez való közeledést (harmonizáció, konvergencia), ezért a pénzügyi beszámolás szabályozása egyre közelebb kerül egymáshoz az egyes országokban.¹⁶⁵

A számviteli rendszerek összehasonlításának egy újfajta megközelítése az IAS/IFRS-hez mint benchmarkhoz mért távolsággal való bemutatás. Beke 2010-ben készített elemzésében két csoportra bontva (20 EU-n belüli és 29 EU-n kívüli ország) vizsgálta a nemzeti számviteli szabályok eltéréseit a nemzetközi standardoktól.¹⁶⁶ A vizsgálat Bae – Tan – Welker adatbázisán alapul, melyben 21 szempont szerint vizsgálták az egyes országok IAS/IFRS-ekkel való összhangját bináris értékeléssel (0: összhangban van a nemzeti szabályozás a nemzetközi standarddal, 1: nincs összhang közöttük).¹⁶⁷ Beke 14 kiválasztott IAS/IFRS-t¹⁶⁸ figyelembe véve a standardok összehangoltságára adott bináris értékek átlagaként definiálta az országok nemzeti számviteli szabályozásának eltérését az IAS/IFRS-ektől. Az eredményeket a következő két ábra szemlélteti.

¹⁶³ Nobes–Parker [2008] 52. és 68. oldal

¹⁶⁴ Új-Zéland, Kanada, Spanyolország és Svédország nincs az új ábrán, viszont új elemként Ausztria megjelenik Németországnál.

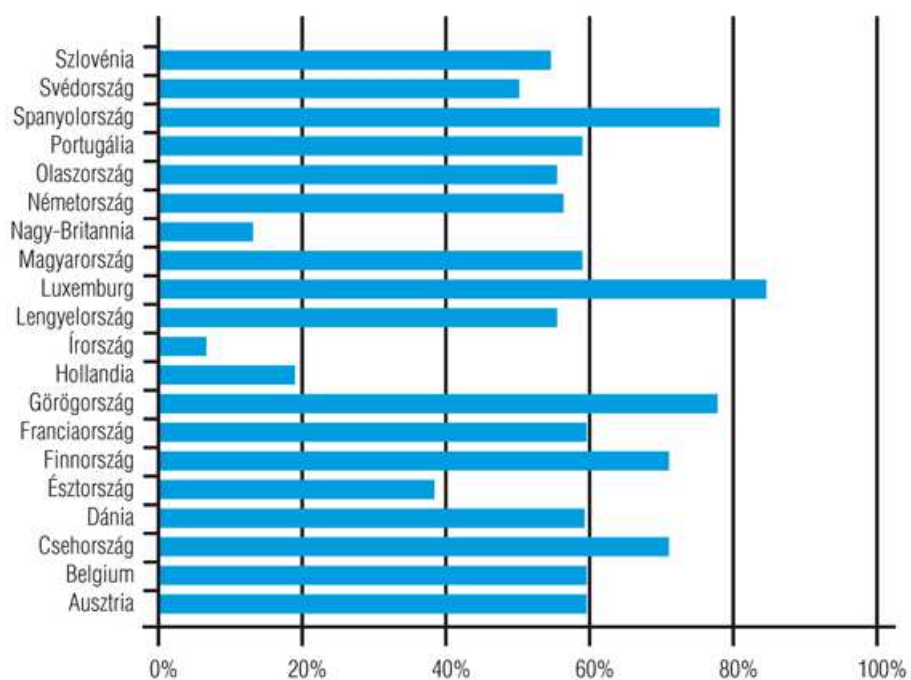
¹⁶⁵ Epstein – Mirza [2002] 8-10. oldal

¹⁶⁶ Beke [2010] 90-93. oldal

¹⁶⁷ Bae – Tan – Welker [2008] 601-602. oldal

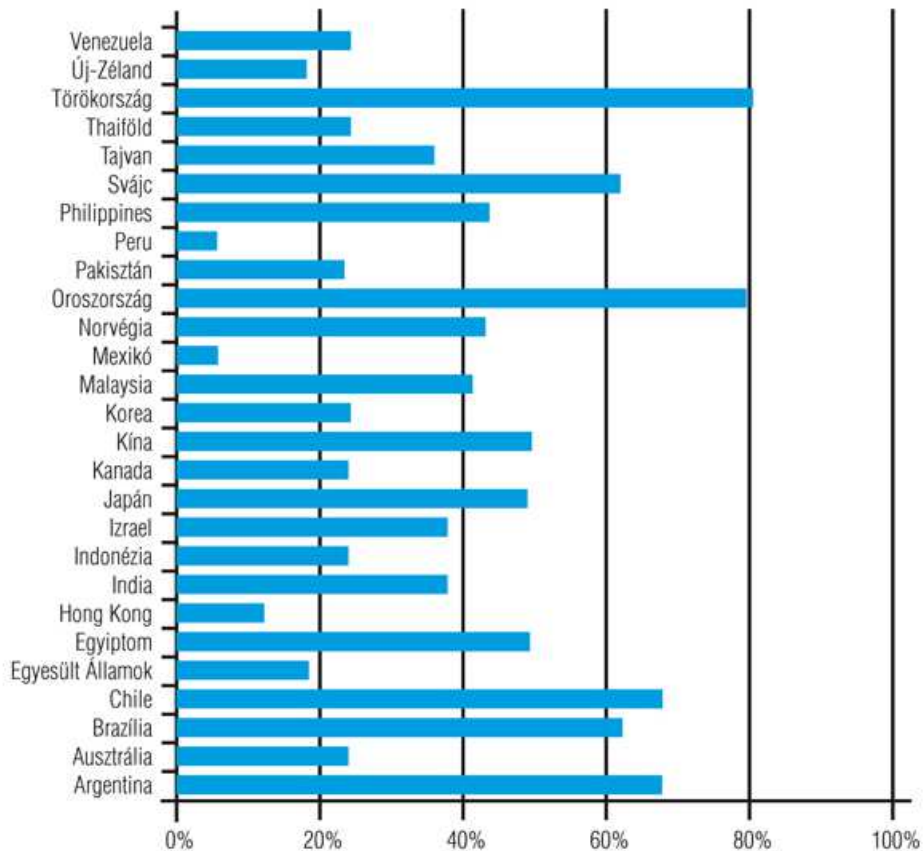
¹⁶⁸ IAS 1, 2, 7, 8, 12, 14, 17, 19, 36, 37, 38 és IFRS 3, 5, 7 (a 21 témakörből 19-et ölelnek fel)

17. ábra: Nemzeti számviteli szabályok eltérései az EU-n belül

Forrás: Beke [2010] 91. oldal

18. ábra: Nemzeti számviteli szabályok eltérései az EU-n kívül

Forrás: Beke [2010] 93. oldal

Az elemzésből hasonló következtetés vonható le, mint amit Nobes a számviteli rendszerek hierarchikus vizsgálatánál megállapított, vagyis az IFRS-ek elsősorban az angolszász országok, illetve Hollandia számviteléhez hasonlítanak inkább, és attól jelentősebb eltérést a kontinentális európai országokban (germán, latin, skandináv) találhatunk. Az EU-n kívül is az angolszász országok számviteli rendszere áll közelebb a nemzetközi standardokhoz és a kontinentális európai országoknál tapasztalunk nagyobb eltérést attól. A dél-amerikai országokat a csoportosítások vagy külön kategóriában említik, vagy az európai latin országokhoz sorolják őket a spanyol-portugál gyarmatosításból eredően. A kutatás eredményei is visszatükrözik ez utóbbit Argentína, Brazília és Chile esetében, ahol szintén nagyobb az eltérés az IFRS-ektől, viszont Perunál az angolszász országokhoz hasonlóan kisebb eltérést mutattak csak ki.

A kelet-közép-európai országok, így Magyarország számviteli rendszerét vagy nem említették a csoportosítások, vagy külön kategóriában helyezték el azokat: a rendszerváltás előtt a „*Kommunista*”, a rendszerváltás után a „*Változó gazdaságok*” csoportjában. A kelet-közép-európai számviteli rendszerek a rendszerváltás után leginkább a német, kisebb mértékben a francia számvitelhez állnak a legközelebb a szerzők többsége szerint.¹⁶⁹

2. 2. Az IAS/IFRS-ek szerinti nemzeti számviteli gyakorlat összehasonlítása

Az országok alkalmazott számviteli gyakorlatát elemző vizsgálatoknál Nobes szerint az eltérésekben két tényező játszik egyszerre szerepet: egyrészt az egyes országok eltérő számviteli szabályrendszere, másrészt az adott országban – a szabályozás engedte lehetőségeken belül – kialakult számviteli gyakorlat. A korábbi vizsgálatokban ezt nem lehetett kettéválasztani, viszont az IFRS-ek elterjedésével már lehetőség nyílik erre. Az EU-ban a tőzsdei konszolidált beszámolókat 2005-től kezdődően kötelezően az IFRS-ek szerint kell elkészíteni¹⁷⁰, így a szabályrendszer már azonos az EU tagállamokban (az adott körben), vagyis különbség kizárólag az egyes országokban alkalmazott számviteli gyakorlat szerint lehet. Nobes 2011-ben végzett

¹⁶⁹ Baricz [1990] 240-241. oldal, Baricz [1997a] 410-416. oldal, Dudás [1990] 111-113. oldal, Ferenczi [1998] 406-411. oldal, Gray [1990] 235-239. oldal, Koblencz [1994] 174-177. oldal, Nagy [1990] 19-23. oldal, Richard [2003] 332-347. oldal

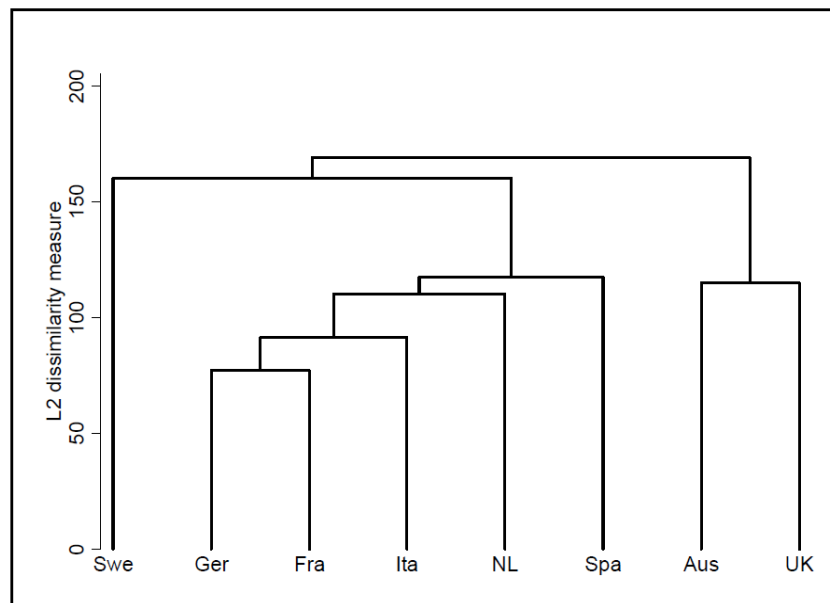
¹⁷⁰ Az IFRS-eket használják többek között Ausztráliában is, amely szintén szerepel majd a vizsgálatban.

kutatásában¹⁷¹ 271 beszámolót vizsgált meg 8 országból¹⁷² 13 szempont szerint (6 megjelenítési és 7 mérési kritérium)¹⁷³. A vizsgálat eredményeként megállapította, hogy az azonos szabályrendszer használata ellenére az alkalmazott gyakorlatban léteznek különbségek, s ezek hasonlóak a korábbi különböző szabályrendszerek mellett végzett vizsgálatokhoz. Így is három csoportba sorolhatók az országok:

- kontinentális európaiak: Franciaország, Hollandia, Németország, Olaszország és Spanyolország;
- angolszászok: Ausztrália és Egyesült Királyság;
- kilógó eset: Svédország.

Az elemzésnél faktoranalízist, klaszteranalízist és többdimenziós skálázást használt, amelyből a klaszteranalízis dendrogramját és a többdimenziós skálázás eredményét a következő ábrák mutatják.

19. ábra: IFRS-t alkalmazó országok számviteli gyakorlatának összehasonlítása 1.

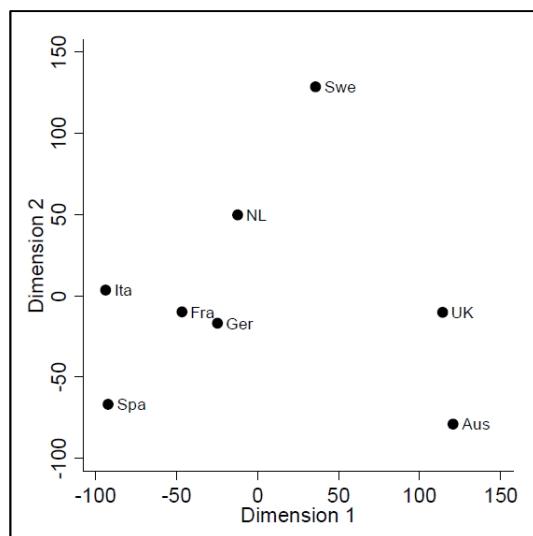
Forrás: Nobes [2011] 28. oldal: Dendrogram

¹⁷¹ Nobes [2011] 1-29. oldal

¹⁷² Ausztrália, Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Németország, Olaszország, Spanyolország, Svédország

¹⁷³ Nobes [2011] 26. oldal (a 8-at néha kihagyja, mivel kevés adattal rendelkezik, lásd a cikkben)

20. ábra: IFRS-t alkalmazó országok számviteli gyakorlatának összehasonlítása 2.

Forrás: Nobes [2011] 29. oldal

2. 3. Az IAS/IFRS-ekkel való összhang vizsgálatára irányuló kutatások

Az IASC 1998-ban kutatást végzett¹⁷⁴, hogy a nemzetközi számviteli standardok (IAS-ek) mennyire vannak összhangban az egyes országok nemzeti számviteli szabályozásával. A vizsgálat 54 országra terjedt ki, s az akkor hatályos 25 IAS¹⁷⁵ volt az elemzés tárgya. A válaszok alapján hét kategóriát különböztettek meg, melyeket az IAS 7 Cash flow kimutatás standard e szerinti megoszlásával együtt a következő ábra szemléltet.

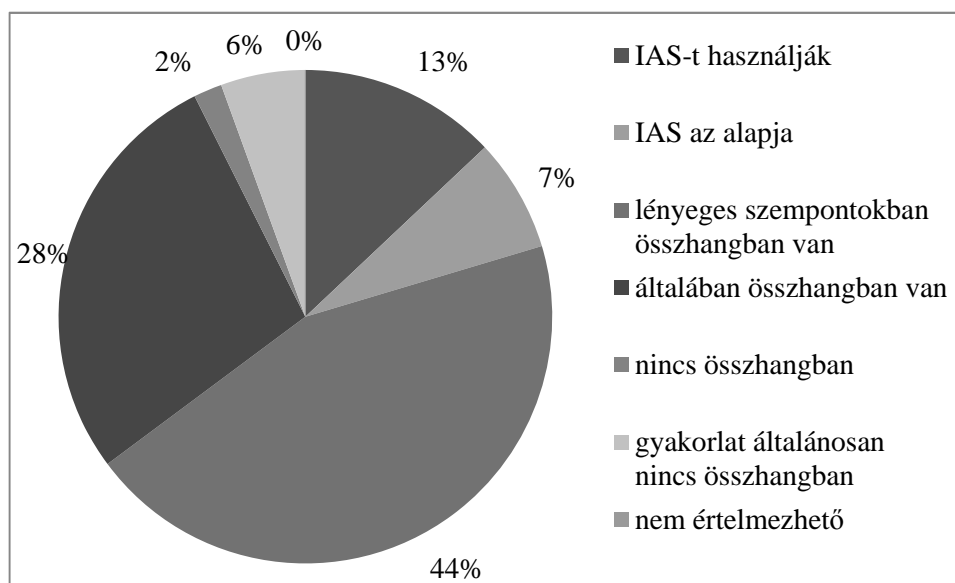
A felmérés megállapította, hogy a korábban kibocsátott standardok – köztük az IAS 7 Cash flow kimutatás standard is – nagymértékben összhangban van a nemzeti szabályozásokkal. Az országok 92,6 %-ának szabályozása összhangban van (első négy kategória) az IAS 7-tel, mely az egyik legnagyobb arány az IAS-ok tekintetében.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Survey of the Use and Application of International Accounting Standards

¹⁷⁵ IAS 1-26, kivéve IAS 6

¹⁷⁶ Az elemzéssel részletesebben foglalkozik Purvis – Gernon – Diamond [1998] 290-314. oldal

21. ábra: Az IAS 7 összhangja a nemzeti szabályozással

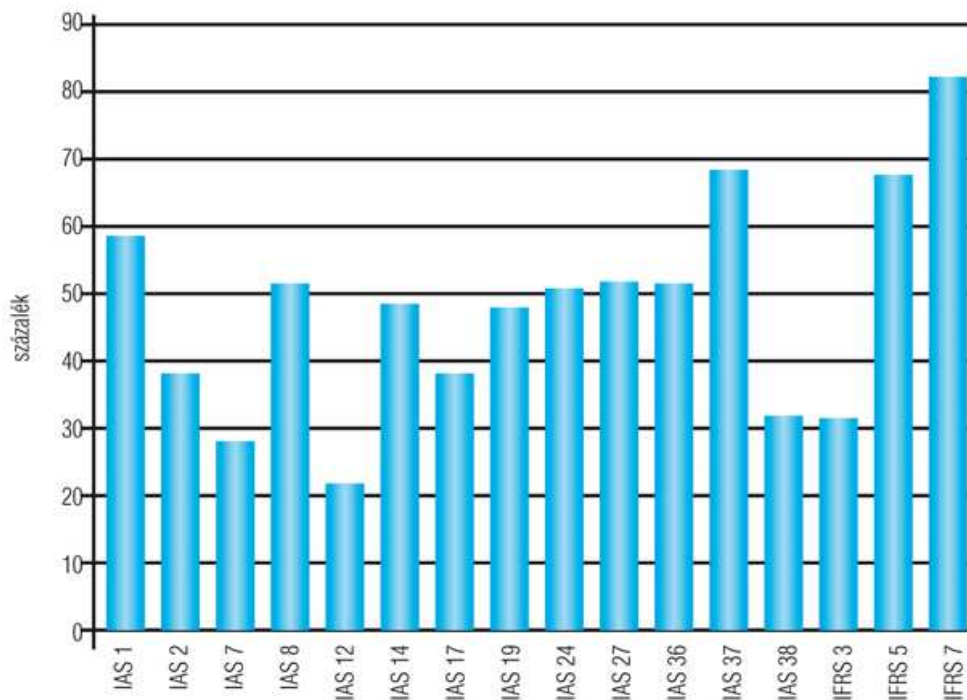
Forrás: Purvis – Gernon – Diamond [1998] 292. oldal alapján saját szerkesztés

Egy 2001-ben készített kutatás az IAS/IFRS-ek és 62 ország nemzeti számviteli szabályainak összevetését vizsgálta. Az IAS 7 Cash flow kimutatás standard összhangjának értékelésénél megállapították, hogy mindösszesen 9 országban nincs egyáltalán szabályozás e területen (Ausztria, Belgium, Brazília, Cseh Köztársaság, Finnország, Görögország, Luxembourg, Olaszország, Spanyolország). Az elemzésben két ország (Mexikó és Szlovénia) inkább a Pénzügyi helyzet változásának kimutatását használta a Cash flow kimutatás helyett, de a többség (51 ország, 82 %) a Cash flow kimutatást szabályozza, igaz kisebb eltérések néhányuknál vannak az IAS 7-tel összehasonlítva (például pénz bázis értelmezése vagy kimutatás készítésére kötelezettek köre).¹⁷⁷

Hasonló eredményre jutott Bae – Tan – Welker, akik 49 országra kiterjedő elemzésükben az 1998-2004 közötti időszakban vizsgálták a számviteli rendszerek különbségeit. A „Számviteli rendszerek” fejezetben már említett 2010-ben megjelent Beke kutatás is a Bae – Tan – Welker adatbázisra épül, melyben az egyes IAS/IFRS-ek eltéréseinek mértékét a következő két ábra szemlélteti.

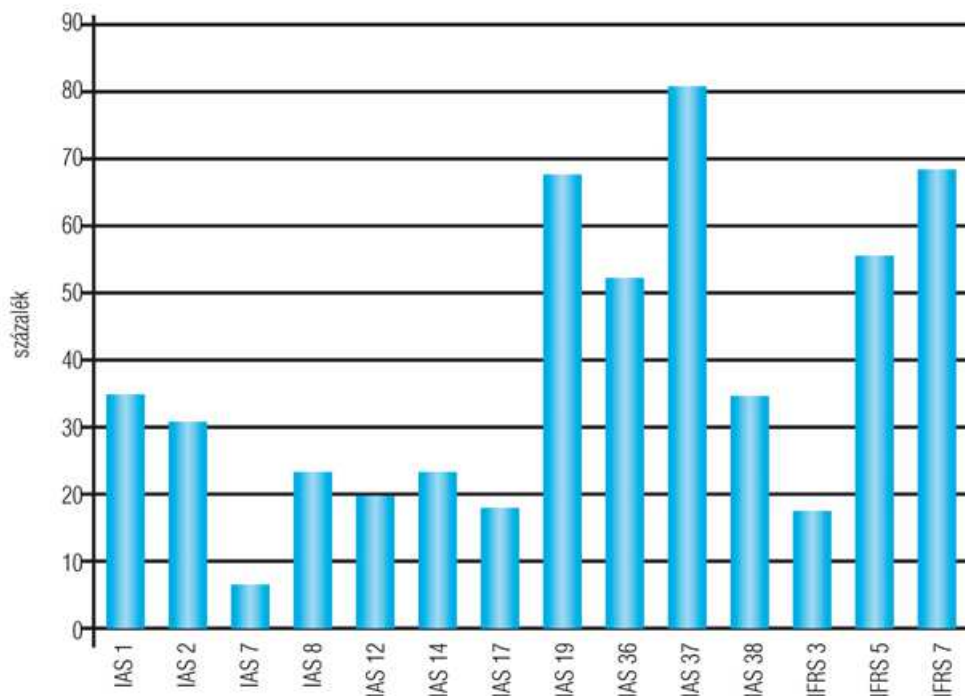
¹⁷⁷ Nobes (ed.) [2002] 1-161. oldal

22. ábra: Egyes standardok eltérései az EU-ban

Forrás: Beke [2010] 94. oldal

23. ábra: Nemzeti számviteli szabályok eltérései a standardoktól az EU-n kívül

Forrás: Beke [2010] 94. oldal

A kutatásból kiderül, hogy 39 országban (80 %) része a Cash flow kimutatás a beszámolóknak, s tíz országban nem (a fent említett kilenc ország és Oroszország).¹⁷⁸ Az elemzés kimutatta, hogy a kiválasztott 14 standard közül az IAS 7 Cash flow kimutatással foglalkozó standardnak van a legkisebb eltérése a nemzeti szabályozásokkal összehasonlítva. Az EU-n belüli országoknál (28 %-os eltérés) csak az IAS 12-nél van némileg kisebb különbség (22 %), az EU-n kívülieknél viszont az IAS 7 mindösszesen 5 %-os eltérést mutat, ami jelentősen kisebb a többi standard differenciájához képest.¹⁷⁹ Az adatbázis szerint a vizsgált 20 EU tagországból 8-nál tapasztalható eltérés (Ausztria, Belgium, Cseh Köztársaság, Finnország, Görögország, Luxemburg, Olaszország és Spanyolország), míg az EU-n kívüli 29 állam esetében csak 2-nél (Brazília és Oroszország).¹⁸⁰

A szabályozás hiányát azóta több országban megszüntették, és a korábban említett angolszász országokon túl az alábbi államokban is megtalálható a Cash flow kimutatással kapcsolatos szabályozás: Franciaország (CRC Regulation 99-02)¹⁸¹, Hollandia (CAR Guideline 360)¹⁸², Japán¹⁸³, Lengyelország (1. standard)¹⁸⁴, Németország (DRS 2)¹⁸⁵, Olaszország (Accounting Standard no. 12.)¹⁸⁶, Oroszország (Form 4)¹⁸⁷, Spanyolország (AECA Statement 20)¹⁸⁸, skandináv országok (Dánia, Finnország, Norvégia, Svédország)¹⁸⁹.

2. 4. Cash flow kimutatásokkal kapcsolatos kutatások

Az AICPA minden évben közzéteszi az Amerikai Egyesült Államokban lévő vállalkozások alkalmazott számviteli gyakorlatának statisztikáját, amelyet mintavételes vizsgálat alapján készít. A 2010-ben megjelent 64. kiadás a 2006-2009. üzleti évek

¹⁷⁸ Bae – Tan – Welker [2008]: 601-602. oldal

¹⁷⁹ Beke [2010] 90-93. oldal

¹⁸⁰ Bae – Tan – Welker [2008] 601-602. oldal

¹⁸¹ Hoarau [2003] 151. oldal

¹⁸² Tas [2003] 246. oldal

¹⁸³ Sawa [2003] 185. és 192. oldal

¹⁸⁴ Ismeretlen szerző [2004] 237-238. oldal

¹⁸⁵ Leuz [2000] 185. oldal vagy Haller [2003] 118-120. oldal

¹⁸⁶ Zambon [2003] 209. oldal

¹⁸⁷ Krylova [2003] 358-361. oldal

¹⁸⁸ Inchausti [2003] 265. oldal

¹⁸⁹ Artsberg – Schwencke [2003] 328-329. oldal

felmérését tartalmazza 500 (2008. és 2009. év), valamint 600 (2006. és 2007. év) szisztematikusan kiválasztott vállalkozás mintáján alapulva.

A 2006-2009-es évet vizsgálva a mintában szereplő vállalkozások döntő többsége (96-97 %) a pénzeszközök és pénzeszköz egyenértékesekeket használta a Cash flow kimutatás bázisaként, míg elenyésző hányaduk (3-4 %) korlátozta azt kizárólag a pénzeszközökre.¹⁹⁰

Az eredmények alapján megállapítható, hogy az amerikai vállalkozásoknak csak töredéke (1 %) használja a direkt módszert a működési cash flow meghatározására.¹⁹¹

Az amerikai szabályozás szerint mind a fizetett kamatok, mind pedig a fizetett nyereségadó csak a működési részben helyezhető el, de arról már a vállalkozás dönthet, hogy ezen tételek értékét külön is nyilvánosságra hozza-e. A többség az adatok közzététele mellett döntött, s nagyjából fele-fele arányban találunk megoldást a kimutatás alsó részében való közzétételre, illetve a kiegészítő mellékletben való bemutatásra. A Cash flow kimutatáson belüli bemutatás ritkán fordul elő (1-1,4 %), ahogyan az információ közzé nem tétele sem jellemző eset (kamatoknál 1,6-3 %, nyereségadónál 0-1 %).¹⁹²

18. táblázat: A fizetett kamatok és a fizetett nyereségadó bemutatása

Elhelyezés	Fizetett kamat				Fizetett nyereségadó			
	2009	2008	2007	2006	2009	2008	2007	2006
Kiegészítő mellékletben	244	250	299	298	252	252	296	303
Cash flow kimutatás alján	235	237	285	282	241	240	291	288
Cash flow kimutatáson belül	6	5	6	6	7	6	7	7
Nem teszik közzé	15	8	17	14	-	2	6	2
Vállalkozások (minta) száma	500	500	600	600	500	500	600	600

Forrás: AICPA [2010] 534. oldal (saját fordítás)

A Cash flow kimutatás bázisánál a gazdálkodónak döntési lehetősége van a pénzeszközön kívüli tételek egy szűk körének a bevonására, de megkötés, hogy csak a mérleggel azonos módon kezelve valósítható ez meg. A vállalkozások többsége (96-

¹⁹⁰ AICPA [2010] 562. oldal

¹⁹¹ AICPA [2010] 533. oldal

¹⁹² AICPA [2010] 534. oldal

97 %) élt is ezzel a lehetőséggel, s a pénzeszköz egyenértékeseket – vagy ahhoz hasonló kört – belevette a kimutatás bázisába.¹⁹³

19. táblázat: A Cash flow kimutatás bázisának definiálása

Megnevezés	2009	2008	2007	2006
Készpénz és készpénz egyenértékesek	438	441	526	527
Készpénz és egyenértékesek	35	34	43	42
Készpénz	19	15	21	19
Készpénz és rövid távú készpénz befektetések	5	5	5	6
Készpénz és rövid távú befektetések	1	3	4	5
Készpénz és átmeneti befektetések	1	1	1	1
Egyéb elnevezés	1	1	-	-
Vállalkozások (minta) száma	500	500	600	600

Forrás: AICPA [2010] 562. oldal (saját fordítás)

Az AICPA 2008-tól kezdődően az IFRS szerint beszámolót készítő vállalkozások körében is készíti a számviteli gyakorlatot bemutató statisztikákat. A 2008-as felmérésben 100 vállalkozás szerepelt a mintában 25 országból, míg a 2009-es évben 160 vállalkozást vizsgáltak 35 országból. A mintában minden földrésről szerepeltek vállalkozások, s a szektoronkénti bontásban is szinte minden terület képviselteti magát. Az országos bontást vizsgálva egyedül az Egyesült Királyság vállalatai kerültek be nagyobb arányban mindkét évben: 2008-ban 42 %, 2009-ben 24,4 % volt a mintabeli arányuk, 2009-ben még Svájc-ból választottak be jelentősebb mértékben (14,4 %) vállalkozásokat, a többi állam vállalatai 10 % alatti részaránnyal képviseltették magukat. A hazai vállalkozások közül a Magyar Telekom Nyrt. szerepel a felmérésben mindkét évben, amely részben a részvényeinek New York-i tőzsdén (NYSE) való kereskedésének köszönhető.¹⁹⁴

Az IFRS szerint a gazdálkodók szintén választhatnak, hogy a működési kategóriát melyik módszerrel állítják össze. Bár a standard itt is a direkt megoldást javasolja, kevesebben választják azt (2009-ben 11,9 % és 2008-ban 9 %), igaz ez az arány jelentősen magasabb az amerikai használat értékénél.¹⁹⁵

¹⁹³ AICPA [2010] 562. oldal

¹⁹⁴ AICPA [2011] 1-6. oldal

¹⁹⁵ AICPA [2011] 499. oldal

Az elemzés kitér a kapott és fizetett hozamok és a társasági adó besorolására is, mivel az IAS 7 szerint a gazdálkodó dönthet e kérdésben, ellentétben az amerikai szabályozással. Az következő táblázatból is látható, hogy nincs egységes gyakorlat a hozamok besorolását illetően, egyedül a fizetett osztaléknál figyelhető meg, hogy a vállalkozások döntő többségben azonosan a finanszírozási részben helyezték azt el. A fizetett nyereségadó alapesetben a működési cash flow része, de indokolt esetben van lehetőség annak a többi kategória közti megosztására is. A mintában mindösszesen egy olyan vállalkozás található, amely megosztotta a nyereségadót a működési és a befektetési kategória között (mindkét évben).¹⁹⁶

20. táblázat: A kapott és a fizetett kamatok és osztalékok besorolása

Elhelyezés	Kapott				Fizetett			
	kamat		osztalék		kamat		osztalék*	
	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008
Működési cash flow	86	62	53	37	111	72	3	0
Befektetési cash flow	52	33	46	26	2	1	0	0
Finanszírozási cash flow	2	1	0	0	47	29	128	88
Nincs ilyen tétele a cégnek	20	5	71	37	3	0	27	9
Összesen**	160	101	160	100	163	102	160	100

Megjegyzések:

* Az osztalékot a működési és a befektetési kategória között külön soron mutatta ki 2009-ben 2 és 2008-ban 3 Dél-Afrikai vállalkozás.

** Előfordult, hogy egy vállalkozás több helyre megosztottan sorolta be az adott tételt, ezért magasabb az összesített sor értéke a minta elemszámánál.

Forrás: AICPA [2011] 499. oldal alapján (saját fordítás)

Nobes nyolc országra kiterjedő, az IFRS-ek gyakorlati alkalmazásával foglalkozó kutatása két kérdésben vizsgálta a Cash flow kimutatást: a működési cash flow kategória összeállítási módszere, illetve a fizetett kamatok besorolása.¹⁹⁷

A mintában szereplő vállalkozásoknál hat országban (Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Németország, Olaszország és Svédország) mindenki az indirekt módszert használja. Spanyolország esetében a többség (87,5 %) alkalmazza az

¹⁹⁶ AICPA [2011] 499. oldal

¹⁹⁷ Nobes [2011] 26 oldal

indirekt levezetést, míg Ausztráliában ez az arány mindössze 8,3 %.¹⁹⁸ Ez utóbbi meglepőnek tűnő arányhoz azonban hozzátartozik, hogy a direkt módszert Ausztráliában a működési kategóriára is kötelezően előírják, és az indirekt megközelítés nem alkalmazható még alternatív megoldásként sem.¹⁹⁹

A minta alapján megállapítható, hogy a többség a működési kategóriában helyezte el a fizetett kamatot, de nincs egységes gyakorlat e területen (Ausztrália 81,5 %, Egyesült Királyság 65,1 %, Franciaország 80 %, Hollandia 78,5 %, Németország 68,2 %, Olaszország 92,9 %, Spanyolország 47,6 %, Svédország 90 %).²⁰⁰

¹⁹⁸ Nobes [2011] 27. oldal

¹⁹⁹ Heazlewood [2003] 293. oldal

²⁰⁰ Nobes [2011] 27. oldal

3. *A cash flow adatok információértékével foglalkozó empirikus kutatások*

A számviteli szabályozások közül többen is találunk utalást arra, hogy a közzétett beszámoló egyik funkciója, hogy információt szolgáltatson a befektetők számára „a gazdálkodó egység jövőbeni cash flow-ira, és különösen azok időbeli alakulására és valószínűségére vonatkozó becsléseikben.”²⁰¹. Kérdésként merülhet azonban fel, hogy milyen adatok segítik elő ezen becslések elkészítését: a jelenleg a beszámolók – többnyire – kötelező részeként megjelenő Cash flow kimutatás és/vagy egyéb adatok felhasználása hatékonyabb-e e téren.

A pénzügyi beszámolók ma már jellemzően tartalmazzák a mérleg és az eredménykimutatás mellett a Cash flow kimutatást is. A cash flow adatokat felhasználó elemzések azonban már azelőtt megjelentek, hogy a Cash flow kimutatás a beszámoló kötelező részévé vált volna. Ezekben az esetekben a cash flow adatokat a vállalkozás beszámolójának eredménykimutatás és mérleg soraiból származtatták.²⁰² A kutatások többsége arra irányult, hogy a cash flow adatok ismerete mennyiben segíti a jövőbeli eredmény és/vagy cash flow adatok becslését, illetve milyen összefüggésben vannak a részvényárfolyamok alakulásával.

Bowen – Burgstahler – Daley [1987] „The Incremental Information Content of Accrual Versus Cash Flows”²⁰³ című tanulmányában azt vizsgálta, hogy az eredmény és cash flow adatok milyen információtartalommal bírnak:

- Van-e önállóan, egyedileg hasznos információtartalmuk?
- Az egyik kimutatás adatainak ismerete mellett a másik kimutatás hordoz-e ezen felül járulékos, hozzáadott hasznos információt?

A kutatásuk során öt elméleti kategóriát alkottak, melyeket a következő ábra szemléltet.

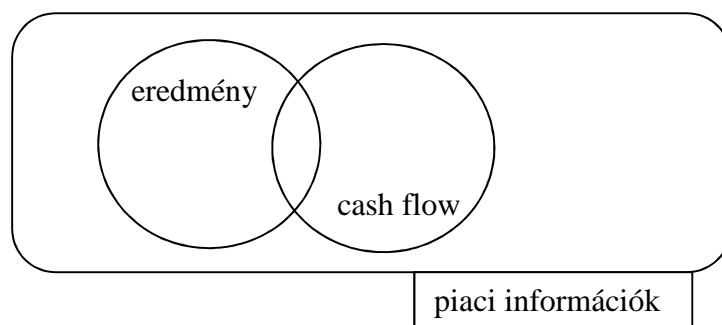
²⁰¹ IAS 1 (7) bekezdés

²⁰² Tulajdonképpen az indirekt levezetésű Cash flow kimutatás is így működik, amely a „Cash flow modellek” fejezetben került részletes kifejtésre.

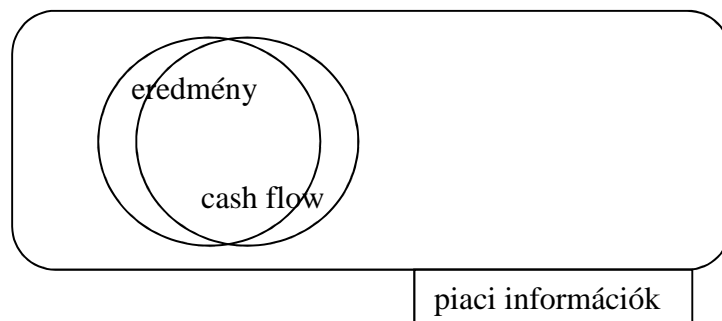
²⁰³ Bowen – Burgstahler – Daley [1987] 723-747. oldal

24. ábra: Számviteli kimutatások (eredmény, cash flow) információtartalma

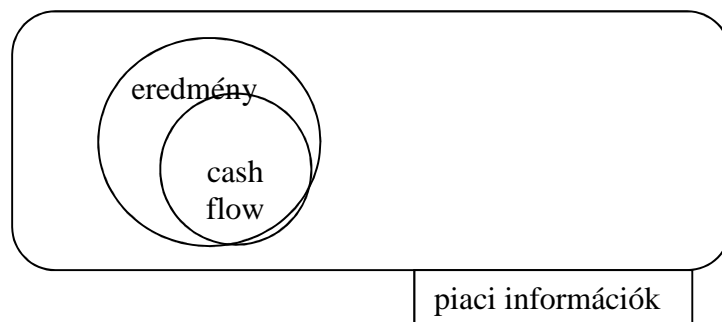
A. Mindkettő egyedileg és járulékosan is fontos

B. Mindkettő egyedileg fontos, de járulékosan egyik sem fontos

C. Egyedileg mindegyik fontos, de járulékosan csak az egyik²⁰⁴ fontos

D. Egyedileg egyik sem fontos, de járulékosan mindegyik fontos (nincs ábra)

E. Egyik sem fontos sem egyedileg, sem járulékosan (nincs ábra)

Forrás: Bowen – Burgstahler – Daley [1987] 727. oldal (saját fordítás)

²⁰⁴ a példában az eredmény

A gyakorlatban vizsgált eseteknél alapvetően az alábbi három szempont határozza meg, hogy a bemutatott szituációkból éppen melyikkel találkozhatunk:

- gazdálkodó mérete (mikro, kis, közepes vagy nagy vállalkozás);
- érdekhordozók köre (melyek jelennek meg, illetve vannak-e összefonódások);
- a gazdálkodó tevékenysége (termelő, szolgáltató, kereskedő).

A pénzügyi beszámoló szabályozásánál előfordul, hogy egyszerre több beszámolófajta is létezik, melyek eltérő mértékű információt szolgáltatnak a különböző gazdasági egységekről. A leggyakrabban a méret alapján történő differenciálással találkozhatunk. A beszámolók különbözőségeit „A beszámolók vállalati méret szerinti differenciálása” című fejezetben mutattam be.

Bowen – Burgstahler – Daley 1986-ban publikálták kutatásukat²⁰⁵, melyben az eredmény és öt cash flow kategória korrelációját, valamint ezek egy-, illetve kétéves előrejelző képességét vizsgálták. Az elemzéshez 324 vállalkozás 1971-81 közötti éves beszámolóinak adatait használták fel. A vizsgálatban a mutatók között csak páros összefüggéseket elemeztek, melynek eredményeként megállapították, hogy az eredmény a két hagyományos cash flow mutatóval erős, míg a három alternatív mutatóval gyenge korrelációt mutat, és nem értettek egyet az FASB azon véleményével, hogy a jelenbeli eredmény jobb előrejelzője a jövőbeli cash flow-nak, mint a jelenbeli cash flow.

Rayburn (1986)²⁰⁶ az adatok információ tartalmát a tőzsdei árfolyamokkal való összefüggésben kereste. A vizsgálat 175 vállalkozás 1962-82 közötti 5 éves periódusaira terjedt ki, s négy mutatóból felépített regressziós relációban vizsgálta az összefüggést. A tőzsdei árfolyam alakulásával a működési cash flow és az összevont „accruals” hozható erősebb összefüggésbe, de a részekre bontott „accruals” elemeknél a modelltől függően már csak gyenge kapcsolat tapasztalható, vagy nincs szignifikáns kapcsolat.

Wilson (1986)²⁰⁷ szintén a közzétett számviteli adatok tőzsdei árfolyamra gyakorolt hatását vizsgálta, viszont különválasztotta az adatokat aszerint, hogy melyiket mikor jelentik be, s ez alapján kísérte meg az egyes adatok hatását elválasztani

²⁰⁵ Bowen – Burgstahler – Daley [1986] 713-725. oldal

²⁰⁶ Rayburn [1986] 112-133. oldal

²⁰⁷ Wilson [1986] 165-200. oldal

egymástól. Az adatok nyilvánosságra hozatalában először az eredmény jelenik meg a Wall Street Journalban, majd ezt követően csak később válik ismertté az adott évi beszámoló, melyből megismerhetők az eredmény és más tételek összetevői. Az elemzés 322 vállalkozás 1981-82-es időszakát vizsgálta, melyből arra a következtetésre jutott, hogy az eredmény ismeretében az újabb adatoknak van járulékos információtöbbletük.

Bowen – Burgstahler – Daley (1987)²⁰⁸ az eredmény és a cash flow adatok önálló és a másikkal szembeni járulékos információtartalmát vizsgálta a részvényárfolyamokkal összefüggésben. A szerzők bírálták azokat a korábbi kutatásokat, melyek a cash flow adatok járulékos információtöbbletét nem ismerték el, mivel szerintük a következő hibákat (egyet vagy többet) követték el ezekben a kutatásokban: gyenge cash flow adat mérés, gyenge cash flow meghatározás, gyenge hozam mérés, helytelenül meghatározott időszak. A saját elemzésüket 98 cég 1972-81 közötti éves beszámolóinak adataira alapozták, s regressziós modellben tanulmányozták a működő tőke változása, a működési cash flow és a befektetés utáni cash flow hatását a részvényárfolyamokra. Következtetésükben megállapították, hogy mind a cash flow, mind az eredmény (vagy a kettő különbségként értelmezett „accruals”) adatok járulékos többletinformációt hordoznak a másik ismeretében a részvényárfolyamok alakulását vizsgálva.

Dechow (1994)²⁰⁹ elismeri az eredmény és a cash flow adatok fontosságát, de azt a kérdést is vizsgálja, hogy ha csak az egyiket lehetne választani a kettő közül, akkor vajon melyik mellett döntenénk. A kutatás során kitér arra is, hogy az eredmény és a cash flow miért és milyen mértékben tér el egymástól. A kettő közelebb van egymáshoz rövid működési ciklus és stabil környezet esetén, míg ha növeljük az üzleti ciklus hosszát, vagy ha jelentősebb környezeti változások állnak fenn, akkor a két mérésben jelentősen nőnek a különbségek, mely rövid távon az eredményadatok felülértékeléséhez vezet, s a cash flow értékeket ilyenkor csak hosszabb távon érdemes figyelembe venni. Az előzőekből adódóan Dechow az elemzést három különböző hosszúsági időszyakkal is elvégezte: 19 733 cég-negyed-év (1980-89), 27 308 cég-év (1960-89), 5 175 egymást át nem fedő cég-négy-év (1964-89). A részvényárfolyammal

²⁰⁸ Bowen – Burgstahler – Daley [1987] 723-747. oldal

²⁰⁹ Dechow [1994] 3-42. oldal

való összefüggés tekintetében az eredmény jobb értékelést kapott, mint a cash flow adatok (a működési cash flow általában jobb a teljes cash flow-nál). Az elemzés azonban azt is kimutatta, hogy az átfogott időszak növelésével (negyedév, év, négy év) mind az eredmény, mind a cash flow adatok részvényárfolyammal való korrelációja erősödik, és a cash flow adatok korrelációs együtthatója jobban emelkedik, mint az eredmény korrelációs együtthatója, vagyis a cash flow adatok korrelációval mért „hátránya” csökken az eredmény adatok korrelációjával összehasonlítva. Sikertelenül bizonyítani azt is, hogy kismértékű „accruals” elemek esetében, illetve rövid működési²¹⁰ és kereskedési ciklusnál²¹¹ a cash flow értékek közelebb állnak az eredmény értékéhez, így a részvényárfolyammal összefüggő korrelációjuk is magasabb, ezért a magyarázó erejük is nagyobb. Az „accruals” részekre bontásából kiderült, hogy a rövid távú tételeknek van nagyobb befolyásoló hatása, a hosszú távúaknak csak kis szerepe van a korrelációban. A vizsgálat azt is kimutatta, hogy az eredmény határfokát rontja, ha abban különleges elemek (special items) is figyelembe vételre kerülnek.

Dechow – Kothari – Watts (1998)²¹² kutatásában újdonságnak számít, hogy a jövőbeli cash flow becsléséhez a tárgyévi eredmény és tárgyévi cash flow tételek összetevői között elméleti modellt is felállítottak, amelyből arra a következtetésre jutottak, hogy a tárgyévi eredményből kiinduló becslések minden esetben jobbak, mint a tárgyévi cash flow alapúak. A modellt 1 337 cég 1963-92 közötti 22 776 éves megfigyelésén tesztelték, amely visszaigazolta az elméletileg már levezetett összefüggést. Az elemzést rétegzett módon is elvégezték, amely alapján megállapítható, hogy a vállalkozások portfólióba sorolása (20 féle) vagy iparági csoportosítása (59 kategória) javítja az előrejelző képességet. E kutatás is megállapította, hogy a működési ciklus növekedésével romlik a tárgyévi cash flow előrejelző képessége a tárgyévi eredménnyel szemben.

Barth – Cram – Nelson (2001)²¹³ szintén modellépítéssel foglalkozott, s ennek segítségével vizsgálták az egyes mutatók előrejelző képességét, viszont a cash flow adatokat már nem levezetett módon határozták meg, hanem a beszámoló kötelező részévé váló Cash flow kimutatás (SFAS No. 95) adatait használták fel. Ebből

²¹⁰ működési ciklus = vevő forgási idő + készlet forgási idő

²¹¹ kereskedési ciklus = vevő forgási idő + készlet forgási idő – szállító forgási idő

²¹² Dechow – Kothari – Watts [1998] 133-168. oldal

²¹³ Barth – Cram – Nelson [2001] 27-58. oldal

következően a vizsgált időszak 1987-től kezdődik és 10 évet átfogva 10 164 cég-év szerepel az elemzésben. A vizsgált mutatóknál nemcsak az aggregált eredmény, cash flow és „accruals” adatokat használták fel, hanem az „accruals” hat részre bontott elemeit is (vevő változás, készlet változás, szállító változás, értékcsökkenés, amortizáció, egyéb). Az elemzést több változatban is elkészítették, amelyből az alábbi következtetéseket nyerték:

- A tárgyévi eredmény adatainak önálló felhasználása helyett a korábbi évek eredményeinek modellbe történő bevonása kismértékben javítja az előrejelzést.
- Hasonlóan kismértékű javulás figyelhető meg az előrejelző képességben a figyelembe vett évek bővítésével a többi mutató esetében is (cash flow, „accruals”).
- A több éves eredmény figyelembe vétele helyett hasznosabb, ha a tárgyévi eredmény adatokat a tárgyév újabb hét tényezőjével (hat „accruals” rész + cash flow) egészítjük ki, mivel így nagyobb mértékben javul a regressziós modell előrejelző képessége.
- Amennyiben az „accruals” csak összevontan szerepel, akkor az gyengébb végeredményt biztosít, mintha különválasztanánk a részeit.
- A cash flow adatok jellemzően jobb előrejelző képességgel rendelkeznek, mint az eredmény, s az összevont „accruals” önmagában nagyon kis magyarázó erővel bír. Az iparáganként elvégzett elemzés nem változtat érdemben a megállapításokon.
- Az üzleti ciklus növekedése mind a kilenc mutató²¹⁴ előrejelző képességét rontja.
- Az iparágakra bontott vizsgálatnál mindegyik esetben (13 iparág) szignifikáns meghatározó tényező volt a cash flow és a vevői állományváltozás, döntően meghatározó (12 iparág) a szállítói állományváltozás, valamint az egyéb tényezők, közepes fokú a készletek változása (8 iparág) és az értékcsökkenés (9 iparág) hatása, viszont az immateriális javak amortizációja csak 3 iparág esetében minősült szignifikáns befolyásoló tényezőnek.
- Az elemzés következtetéseire nem volt hatással, hogy (1) az adatokat eredeti értékükben vagy valamilyen nevezővel (árbevétel, forgalomban lévő részvények száma, saját tőke piaci értéke) osztott változatban használták-e fel; (2) a működési eredményt az értékcsökkenés utániként definiálták; (3) a mintát lekorlátozták azokra a cégekre, melyek közzétették az „accruals” összetevőit, és így nemcsak

²¹⁴ Mutatók: eredmény, cash flow, „accruals” egyben, „accruals” hat részre bontva.

becsülni lehetett azokat; (4) a mintát leszűkítették az NYSE és az AMEX kereskedésében megjelenő társaságokra.

A bemutatott kutatások főbb jellemzőit (vizsgálati időszak, vizsgált minták elemszáma, vizsgált mutatók, vizsgált főbb összefüggések) a következő táblázat szemlélteti.

Az empirikus kutatások áttekintése után általánosan megállapíthatjuk, hogy a cash flow adatok mindegyik kutatásban többletinformációt hordozónak minősülnek, csak abban van eltérés az egyes szerzők között, hogy az eredménynek vagy a cash flow-nak van-e nagyobb magyarázó ereje.

21. táblázat: A bemutatott empirikus vizsgálatok főbb jellemzői

<i>Szerzők</i>	<i>Publikálás időpontja</i>	<i>Vizsgált adatbázis (elemek száma)</i>	<i>Vizsgálati időszak</i>	<i>Vizsgált mutatók*</i>	<i>Vizsgált összefüggések</i>
Bowen – Burgstahler – Daley	1986	324 cég 3 240 cég1év	1971-1981	NIBEI, NIDPR, WCFO, CFO, CFAI, CC	mutatók kapcsolata és előrejelző képessége
Rayburn	1986	175 cég 3 500 cég5év	1963-1982	CF, AA, DEPR, DWC, DTAX	mutatók összefüggése a részvényárfolyammal
Wilson	1986	322 cég 322 cég1év	1981-1982	CO, CA, NA, R	„accruals” járulékos információja a jövedelmen túl
Bowen – Burgstahler – Daley	1987	98 cég 980 cég1év	1972-1981	WCFO, CFO, CFAI	mutatók összefüggése a részvényárfolyammal és az eredménnyel
Dechow	1994	19 733 cég ¹ / ₄ év 27 308 cég1év 5 175 cég4év	1980-1989 1960-1989 1964-1989	E, ΔWC, CFO, NCF	mutatók összefüggése a részvényárfolyammal
Dechow – Kothari – Watts	1998	1 337 cég 22 776 cég1év	1963-1992	E, CF, A, S	modellépítés; mutatók előrejelző képessége
Barth – Cram – Nelson	2001	10 164 cég1év	1987-1996	EARN, CF, ACCRUALS, ΔAR, ΔINV, ΔAP, DEPR, AMORT, OTHER	modellépítés; mutatók összefüggése a részvényárfolyammal

*A mutatók értelmezését lásd a 2. mellékletben.

Forrás: Bemutatott kutatások alapján saját szerkesztés

IV. Hipotézisek megalapozása és megfogalmazása

Az értekezésben bemutattam a Cash flow kimutatások Számviteli beszámolóokban betöltött szerepét, amely során három területet érintettem: érdekhordozói igények a Cash flow kimutatás információtöbbletére, nemzeti és nemzetközi Cash flow kimutatással kapcsolatos szabályozások összhangja és eltérései, valamint a Cash flow kimutatások információértéke a tőzsdei részvények hozamával összefüggésben.

A Cash flow kimutatások összeállítása a felmérések szerint a gyakorlatban sok problémát okoz és esetenként a benne foglalt adatok megbízhatósága is megkérdőjelezhető, ezért a korrekt összeállítása sok erőforrást emészt fel. A költség-haszon összemérése elv alapján egy kimutatás akkor tekinthető hasznosnak, ha a felhasználóinál jelentkező hasznok meghaladják annak előállításának költségeit. A jelenlegi magyarországi szabályozás szerint csak az Éves beszámolóban kötelező a Cash flow kimutatás összeállítása, az egyszerűsített változatokban nem. Feltételezésem szerint a szabályozás összhangban van a hazai gyakorlattal, amelyet három alhipotézisre bontottan vizsgállok.

H1 hipotézis: A hazai szabályozás összhangban van az alkalmazott gyakorlattal, amely szerint csak a nagyobb vállalkozásoknál jelenik meg nagyobb mértékben olyan érdekhordozó, akinek többletinformációt nyújt a Számviteli beszámolóban lévő Cash flow kimutatás.

Első lépésben azt vizsgálom, hogy mely vállalkozásoknál milyen mértékben jelenik meg a hitelező mint érdekhordozó, aki a tulajdonos mellett az egyik kiemelt szereplő a vállalkozás pénzügyi helyzete alakulásának információigényében. Feltételezésem szerint a kisebb vállalkozásoknál ez kevésbé kerül elő, s a nagyobb vállalkozások esetében nagyobb a hitelezők jelentősége.

H1/a hipotézis: A hazai gyakorlatban a kisebb vállalkozások mérlegében szereplő hitelezői érdekhordozóra utaló idegen források mérlegfőösszeghez mért aránya szignifikánsan kisebb a nagyobb vállalkozásokkal összehasonlítva.

A hatályos magyar szabályozás a Cash flow kimutatást csak az Éves beszámolót készítő vállalkozások számára írja elő kötelező beszámolóelemként. Az egyszerűsített éves beszámolót összeállítók esetében a kiegészítő mellékletben szintén számot kell adni a gazdálkodó pénzügyi helyzetéről, de erre módszertani megkötés nincs. Feltételezésem szerint az Egyszerűsített éves beszámolót készítők a pénzügyi helyzet bemutatására inkább csak egyszerűbb mutatószámokat használnak, és az összetettebb és összeállítását tekintve költségesebb Cash flow kimutatás elkészítése nem jellemző rájuk.

H1/b hipotézis: A Cash flow kimutatás összeállítására nem kötelezett hazai vállalkozások a pénzügyi helyzetük kiegészítő mellékletében történő bemutatására jellemzően nem használják a Cash flow kimutatást.

A magyar Éves beszámoló kötelezően tartalmazza a mérleget, az eredménykimutatást és a kiegészítő mellékletet, illetve ez utóbbi részeként a Cash flow kimutatást is. A Cash flow kimutatás azonban csak akkor lehet hasznos a beszámoló felhasználói számára, ha abból többletinformáció olvasható ki. Feltételezésem szerint létezik a Cash flow kimutatásnak a mérlegen és az eredménykimutatáson felül többletinformáció tartalma.

H1/c hipotézis: A hazai éves beszámolóban szereplő Cash flow kimutatás olyan többletinformációt biztosít a felhasználók számára, amely nem állítható elő a mérleg és az eredménykimutatás adataiból.

A Cash flow kimutatások nemzetközi vizsgálatánál bemutattam, hogy mind a nemzeti számviteli szabályozások, mind a közös szabályrendszer (IAS/IFRS) keretében alkalmazott nemzeti gyakorlat a felszíni vizsgálatok szerint hasonlóságot mutat. Feltételezésem szerint azonban a Cash flow kimutatásokkal kapcsolatos részletek vizsgálata során már eltérések tapasztalhatóak, s ezek mentén az egyes nemzetek

hierarchikusan csoportokba rendezhetőek. A hipotézist két részre bontottan vizsgálom, külön a nemzeti szabályozást és külön a közös szabályrendszerben (IAS/IFRS) érvényesülő nemzeti gyakorlatot.

H2 hipotézis: Az egyes országok Cash flow kimutatással kapcsolatos nemzeti szabályozása illetve a közös szabályrendszer (IAS 7) keretében alkalmazott nemzeti gyakorlata a részletekben eltérést mutat és ezen eltérések alapján az országok hierarchikusan csoportokba rendezhetőek.

Az egyes nemzetek számviteli szabályozásának vizsgálatánál ismerttettem, hogy az adott ország sajátosságaiból eredően részben eltérő szabályozások alakultak ki. Az induktív megközelítésű vizsgálatok jellemzően a szabályozási kérdések széles körét fogták át, de csak néhány tényező mentén közelítve. A Cash flow kimutatások témakörénél a legtöbbször csak azt nézték, hogy van-e előírás a kimutatás elkészítésére, de a részletekkel már kevésbé foglalkoztak. Ebből adódóan e területen viszonylag kis különbséget mutattak ki ezek a felmérések. Feltételezésem szerint a nemzeti Cash flow kimutatások szabályozásában eltérések tapasztalhatóak, és ezek alapján a nemzetek hierarchikusan csoportba rendezhetőek.

H2/a hipotézis: Az egyes országok hierarchikusan csoportokba rendezhetőek a Cash flow kimutatásuk összeállítására vonatkozó nemzeti szabályozásaiknak részletei alapján.

A korábbi nemzetközi vizsgálatok rámutattak arra, hogy – az IAS/IFRS beszámoló rendszerben meglévő nagyobb szabadságfokból eredően – az alkalmazott gyakorlatban minden országban a saját korábbi nemzeti szabályrendszerükhöz legközelebb álló megoldásokat választották, így a különbségek az azonos szabályrendszer ellenére is részben fennmaradtak. Feltételezésem szerint az IAS 7 szerinti Cash flow kimutatások összeállítása során alkalmazott nemzeti gyakorlatokban eltérések tapasztalhatóak, és ezek alapján a nemzetek hierarchikusan csoportba rendezhetőek.

H2/b hipotézis: Az egyes országok hierarchikusan csoportokba rendezhetők az IAS 7 szerinti Cash flow kimutatás alkalmazott nemzeti gyakorlatának részletei alapján.

A cash flow adatok információértékét tanulmányozó vizsgálatok egyrészt a cash flow jövőbeli előrejelző képességével, másrészt a részvényhozamokkal való összefüggésével foglalkoztak. Mindegyik vizsgálat arra a megállapításra jutott, hogy a cash flow adatoknak mind egyedileg, mind pedig az eredmény ismeretében járulékosan is információtöbblete van. Feltételezésem szerint ez az összefüggés érvényesül a hazai tőzsdei vállalkozások esetében is.

H3 hipotézis: A magyar tőzsdei vállalkozások működési cash flow-ja szignifikáns összefüggést mutat a részvényhozammal egyedileg és az adózás előtti eredmény ismeretében járulékosan is.

V. Hipotézisek ellenőrzése

Az alhipotéziseket is figyelembe véve összesen hat állítás igazolása szerepel a kutatásban, ezek azonban más-más szempontból vizsgálják a témát és a H1/b hipotézisnél két adatbázist is felhasználtam, így az elemzés összesen hét adatbázis matematikai-statisztikai vizsgálatát foglalja magába.

1. Az adatbázisok és a mintavételi eljárások bemutatása

A hipotézisek teszteléséhez felhasznált adatbázisok közül kettő már korábban rendelkezésre állt (TAO 2010 adatbázis és Mérlegképes könyvelők kérdőívének adatbázisa), négy adatbázist a nyilvánosan hozzáférhető cégszűrtár alapján állítottam össze, egy adatbázist (nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások) kérdőíves megkeresés alapján készítettem el.

2010. évi Társasági adó adatbázis (AB:TAO)

A H1/a hipotézis teszteléséhez a Budapesti Corvinus Egyetem és az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (jogutódja a Nemzeti Adó- és Vámhivatal) együttműködési megállapodásában rendelkezésre bocsátott azonosító nélküli 2010. évi társasági adó bevallások adatbázisát használtam fel. Az adatbázisban a Magyarországon a 2010. üzleti évre társasági adó bevallást benyújtó 392 670 gazdálkodó egység adatai szerepelnek. Az elemzéshez a vállalkozásokat két kategóriába soroltam: kisebb vállalkozásnak minősítem azokat, amelyek kizárólag a három méretkategorizáló paraméter (mérlegfőösszeg, értékesítés nettó árbevétele, létszám) alapján Egyszerűsített éves beszámolót készíthetnek, s nagyobb vállalkozásként kezeltem, amelyek ez alapján csak Éves beszámolót állíthatnak össze. Az adatok alapján nincs lehetőség arra, hogy a Számviteli törvényben szereplő egyéb ismérveket (9. § 3. és 4. bekezdés) is figyelembe vegyem a besorolás pontosítására. A kategorizáláshoz szükséges, hogy mindhárom említett adat rendelkezésre álljon, ezért az elemzésből kizártam azokat, amelyeknél valamelyik adat hiányzott (68 611 eset = 17,5 %), így a vizsgálatba bevont egységek száma 324 059 (82,5 %) lett, ahogy azt a következő táblázat is mutatja.

22. táblázat: Vállalkozások méretkategORIZÁLÓ adatainak vizsgálata

Kitöltött adatok	Vállalkozások	
	száma	aránya
M+Á+L van	324 059	82,5%
M+Á van (L nincs)	22 802	5,8%
M+L van (Á nincs)	28 763	7,3%
Á+L van (M nincs)	0	0,0%
M van (Á+L nincs)	8 549	2,2%
Á van (M+L nincs)	0	0,0%
L van (M+Á nincs)	482	0,1%
(M+Á+L nincs)	8 015	2,0%
Összesen	392 670	100,0%

Jelölések: M: Mérlegfőösszeg; Á: Értékesítés nettó árbevétele; L: Létszám

Forrás: az AB:TAO adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

A vállalkozások méret szerinti megoszlásával az 58-59. oldalon foglalkoztam. Az adatbázis minden egyedről 267 értéket tartalmaz (az azonosítókód mellett), feltéve, ha azt kitöltötték a bevallás elkészítése során. Az elemzés céljára ebből 11 értékat használható fel: Létszám, Értékesítés nettó árbevétele, Mérlegfőösszeg, Hátrasorolt kötelezettségek, Hosszú lejáratú kötelezettségek, Hosszú lejáratú beruházási hitelek, Tulajdonosok által nyújtott hosszú lejáratú kölcsönök, Rövid lejáratú kötelezettségek, Rövid lejáratú kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból, Rövid lejáratú kötelezettségek tulajdonosokkal szemben, Rövid lejáratú hitelek és kölcsönök összege.

Mérlegképes könyvelők kérdőívének adatbázisa (AB:MK)

A 2009-es naptári évben a Magyar Könyvvizsgáló Kamara Oktatási Központ és az Unikontó Kft. által szervezett mérlegképes továbbképzésen résztvevők körében a „Vállalkozások pénzügyi helyzetének megjelenítése a magyar számviteli gyakorlatban” témakörben kérdőíves felmérés készült anonim és önkéntes válaszadási lehetőséggel. A kérdőívet összesen 558 fő töltötte ki, de a felmérés nem reprezentatív. A H1/b hipotézis ellenőrzéséhez részben ezen adatbázis vonatkozó részét használom fel. A kérdőívet a 6. melléklet tartalmazza.

Kisebb vállalkozások adatbázisa (AB:KV)

A H1/b hipotézis teszteléséhez az előző kérdőíves – és ezért részben szubjektív – adatbázis mellett egy objektív adatbázison is elvégeztem a tesztelést. A cégnyilvántartás adatbázisában az összes Magyarországon bejegyzett vállalkozás szerepel, ezt a folyamatosan működő vállalkozásokra szűkíttem le (531 322), mivel a nem folyamatosan működőknél részben más számviteli szabályok érvényesek. A leszűkített körből egyszerű véletlen mintavétel alapján választom ki a vállalkozásokat, amelyeknek az E-beszámoló keretében nyilvánosan közzétett 2010. évi beszámolóit vizsgáltam. A minta nagyságát úgy határoztam meg, hogy az egyszerű véletlen kiválasztást addig folytatom, amíg az elemzés feltételeinek megfelelő 100 egységhez el nem jutok. A teljes minta-elemszám tervezésénél úgy véltem, hogy a feltételeknek megfelelő mennyiségnél 20 %-kal több vállalkozás kiválasztása elegendő lesz, azonban ez jelentősen alulbecsültnek bizonyult. Összesen 159 vállalkozás kiválasztására volt szükség, ugyanis 28 nem töltötte fel a beszámolóját, 19 nem teljes naptári éves beszámolóval rendelkezett (előtársaság, átalakulás vagy végleszámlálás miatt), 11 vállalkozás valószínűleg sajátos egyszerűsített éves beszámolót készített (nincs Kiegészítő mellékletük) és 1 vállalkozás Éves beszámolót készített. A kiválasztás folyamatát a 7. melléklet tartalmazza.

Nagyobb vállalkozások adatbázisa (AB:NV)

A H1/c hipotézis ellenőrzéséhez az Éves beszámolót készítő vállalkozások beszámolóiban szereplő Cash flow kimutatás adatait vizsgáltam, hogy azok adnak-e többletinformációt a beszámoló másik két kimutatásához (mérleg és eredménykimutatás) képest, ideértve azok átrendezését és transzformálását is. A vállalkozásokról sajnos nincs olyan elérhető adatbázis, melyből megállapítható lenne, hogy milyen típusú beszámolót készítenek, és mivel csak töredékük készíti Éves beszámolót, így a teljes adatbázis alapján történő kiválasztás nem hatékony megoldás. A cégnyilvántartási adatbázisban egyetlen olyan szűrési feltétel van, amely valószínűsíti, hogy Éves beszámolót készítsen a gazdálkodó, ez a részvénytársasági cégforma, így a kutatásomat erre korlátozottan végeztem el. A folyamatosan működő részvénytársaságok sokaságából (5 069) egyszerű véletlen mintavétel szerint választom ki a vállalkozásokat, amíg az elemzés céljainak megfelelően el nem jutottam a 30 elemszámig. A kiválasztás tervezésénél szintén 20 %-ni ráhagyást véltem elegendőnek,

azonban ez itt még kevesebbnek bizonyult, mivel összesen a kívánt elemszám dupláját, azaz 60 vállalkozást kellett legyűjteni. Első lépésként ki kellett zárni 17 gazdálkodót, mert 2 nem töltötte fel a beszámolóját, 1 vállalkozásnak nincs Kiegészítő melléklete, 6 nem teljes naptári éves beszámolóval rendelkezik (előtársaság vagy átalakulás miatt), 3 vállalkozás egyszerűsített éves beszámolót készít (most már Zrt-k körében is van erre lehetőség), ezen felül speciális tevékenysége volt (biztosító, pénzügyi vállalkozás) 5 cégnek. A megmaradt 43 vállalkozás közül azonban 13 nem tesz közzé Cash Flow kimutatást, így azok sem alkalmasak az elemzés céljára. Ez utóbbi tény alátámasztja a Mérlegképes könyvelők kérdőíves adatbázisának meglepő eredményét, emiatt az adatbázist a H1/b hipotézis kiegészítéséhez is felhasználtam. A kiválasztás folyamatát a 8. melléklet tartalmazza.

Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások adatbázisa (AB:NSZ)

A Cash flow kimutatással kapcsolatos nemzeti szabályozásokat kérdőíves megkeresés alapján térképeztem fel. A vizsgálatba Nobes kutatásában szereplő 14 országot kívántam bevonni (AUS, BEL, CAN, ESP, FRA, GBR, GER, IRL, ITA, JAP, NED, NZL, SWE, USA), kiegészítve az IAS/IFRS-ekkel és a magyar szabályozással. A felmérésben az egyes országok számviteli szakemberei segítettek elektronikus kérdőíveken keresztül, amelyet a 10. melléklet tartalmaz.

Nemzeti Cash flow kimutatás összeállítására alkalmazott gyakorlatának adatbázisa (AB:NGY)

A hipotézis az azonos szabályrendszer (IAS 7) melletti alkalmazott nemzeti gyakorlat összehasonlítását vizsgálja. Az IAS/IFRS-ek használata 2005-től kötelező az Európai Unió tőzsdén jegyzett vállalkozásainak konszolidált beszámolóiban. Az elemzésbe 8 országot (AUS, DE, FR, NL, IT, SP, SWE, UK) vontam be, de kiegészítésként a magyar vonatkozást is vizsgáltam. Az elemzés nem a teljes sokaságra terjed ki, hanem minden országból a 20 legnagyobb kapitalizációval rendelkező (nem pénzügyi, biztosítási tevékenységet végző) vállalkozást vontam be. A magyar kiegészítésnél csak 12 vállalkozás szerepel az elemzésben, mivel csak ennyien feleltek meg a feltételeknek. A cégek listája a 15. mellékletben látható.

Magyar tőzsdei cégek adatbázisa (AB:MT)

Magyarországon – az Európai Unió többi tagországához hasonlóan – a tőzsdén jegyzett társaságoknak a konszolidált beszámolóikat az IAS/IFRS-ek alapján kell elkészíteniük a 2005-ös üzleti évtől kezdődően. Az adatbázis létrehozásánál a Budapesti Értéktőzsde (BÉT) 2005-2011-es időszakát vettem alapul. A hét év alatt összesen 82 cég részvényeit forgalmazták a tőzsdén (A és B kategóriában együtt), az adatbázisban azonban négy korlátozó tényező miatt ezt az elemszámot jelentősen csökkentettem. Az elemzést csak azokra a vállalkozásokra terjesztettem ki, amelyek 1) nem pénzügyi és/vagy biztosítási tevékenységet végeznek (maradt 58 eset); 2) a vizsgált időszak alatt folyamatosan a tőzsdén szerepeltek (maradt 17 eset); 3) aktív forgalmuk volt (maradt 15 eset) és 4) a naptári évvel egyező üzleti évet használnak (maradt 13 eset). A kiválasztás menetét lásd a 21. mellékletben. Az adatbázisban a 13 vállalkozás beszámolójából a főbb eredmény (adózás előtt és után) és a cash flow adatok (működési, befektetési, finanszírozási kategória, teljes cash flow), valamint a tőzsdei adataiból a részvényárfolyam és a kifizetett osztalék szerepel.

Az adatbázisok összefoglalása

A hét adatbázis összefoglaló adatait a következő táblázat szemlélteti.

23. táblázat: A hipotézisek teszteléséhez használt adatbázisok összefoglalása

Adatbázis	Tervezett elemszám	Hiányos adatok kezelése	Teljes esetszám	Elemezhető esetszám	Hipotézis
AB:TAO	teljes körű	eset kihagyása	392 670	324 059	H1/a
AB:MK	teljes körű	eset kihagyása	558	516	H1/b
AB:KV	100	eset pótlása	159	100	H1/b
AB:NV	30	eset pótlása	60	30	H1/c (b)
AB:NSZ	14+2	eset kihagyása	12+2	12+2	H2/a
AB:NGY	8*20+20	nincs hiányos	8*20+12	8*20+12	H2/b
AB:MT	teljes körű	nincs hiányos	91	91	H3

Forrás: saját szerkesztés

2. A felállított hipotézisek ellenőrzése

A felállított hipotéziseket a bemutatott adatbázisokon teszteltem, s ahol a hipotéziseket több részre bontottam, ott először az alhipotéziseket ellenőriztem, majd ezek eredményének tükrében döntöttem a hipotézis elfogadásáról.

H1 hipotézis: A hazai szabályozás összhangban van az alkalmazott gyakorlattal, amely szerint csak a nagyobb vállalkozásoknál jelenik meg nagyobb mértékben olyan érdekhordozó, akinek többletinformációt nyújt a Számviteli beszámolóban lévő Cash flow kimutatás.

Az állítást három részre bontottan vizsgáltam. Elsőként a kisebb és nagyobb vállalkozások mérlegében megjelenő kötelezettség sorokat vettem górcső alá.

H1/a hipotézis: A hazai gyakorlatban a kisebb vállalkozások mérlegében szereplő hitelezői érdekhordozóra utaló idegen források mérlegfőösszeghez mért aránya szignifikánsan kisebb a nagyobb vállalkozásokkal összehasonlítva.

A hipotézis teszteléséhez az AB:TAO adatbázist használtam fel, amely az összes Magyarországon 2010-ben társasági adó bevallást készítő gazdálkodó egység adatát tartalmazza, egyedül a méretkategorizáló ismérvek hiánya miatt kellett egy 17,5 %-os esetkihagyást végrehajtanom. Az adatbázist két csoportra bontottan vizsgáltam, külön-külön elemezve a kisebb (317 892 db) és a nagyobb (6 167 db) vállalkozások adatait, hogy feltárható legyen a két csoport közti különbség a hitelezői kötelezettségek tekintetében.

A rendelkezésre álló 267 értékoszlopból – a három méretkategorizáló ismérv mellett – összesen 8 kötelezettség adatot tartalmazó oszlop volt felhasználható az elemzés céljára, s ezek segítségével még újabb 5 adatot hoztam létre (zárójelben az elemzés során használt jelölésük látható).

Meglévő mutatók:

- Hátrasorolt kötelezettségek (HSK)
- Hosszú lejáratú kötelezettségek (HLK)
- Hosszú lejáratú beruházási hitelek (HLK:BH)
- Tulajdonosok által nyújtott hosszú lejáratú kölcsönök (HLK:T)
- Rövid lejáratú kötelezettségek (RLK)
- Rövid lejáratú hitelek, kölcsönök (RLK:HK)
- Rövid lejáratú kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (RLK:SZ)
- Rövid lejáratú kötelezettségek tulajdonosokkal szemben (RLK:T)

Számított mutatók:

- Kötelezettségek összesen (KÖT)
- Hosszú lejáratú kötelezettségek NEM tulajdonosokkal szemben (HLK:NT)
- Rövid lejáratú kötelezettségek NEM tulajdonosokkal szemben (RLK:NT)
- Összes hitel és kölcsön lejáratától függetlenül (ÖHK)
- Összes hitel és kölcsön lejáratától függetlenül és szállítói kötelezettség (ÖHKSZ)

A számított új mutatóknál az első csak egy technikai összesítés, amelyet az adatbázis külön nem tartalmazott, a másik négy viszont olyan képzett mutató, amelyek a mérlegben ilyen formában nem jelennének meg. A 2. és a 3. mutatót azért képeztem, mivel a kötelezettségek egy része tulajdonosokkal szembeni, így ezeknél nem tisztán a hitelező, hanem – a lehetőségekből adódóan – a tulajdonosi szerepkör dominánsan megjelenhet, ezért kizártam a kötelezettségekből. Az utolsó két mutatónál pedig a klasszikus hitelezői érdekhordozóval kapcsolatos kötelezettségeket vontam össze, elsőként szűkebb értelmezésben csak a hitelek és kölcsönök értékét (a lejáratától függetlenül), majd tágabb értelmezésben ezt egészítettem még ki a szállítók értékével. Mindkét utolsó mutatónál a tulajdonossal összefüggő kötelezettségeket (kapcsolt és egyéb részesedési viszony) kihagytam a számításból.

Az elemzésbe bevont kötelezettség adatok tartalmi összefüggését és jelölését a következő oldalon lévő táblázat szemlélteti. A könnyebb ábrázolhatóság kedvéért a mérlegcsoportokon belüli mérlegtételek sorrendjét megváltoztattam, de a sorszámukat megtartottam.

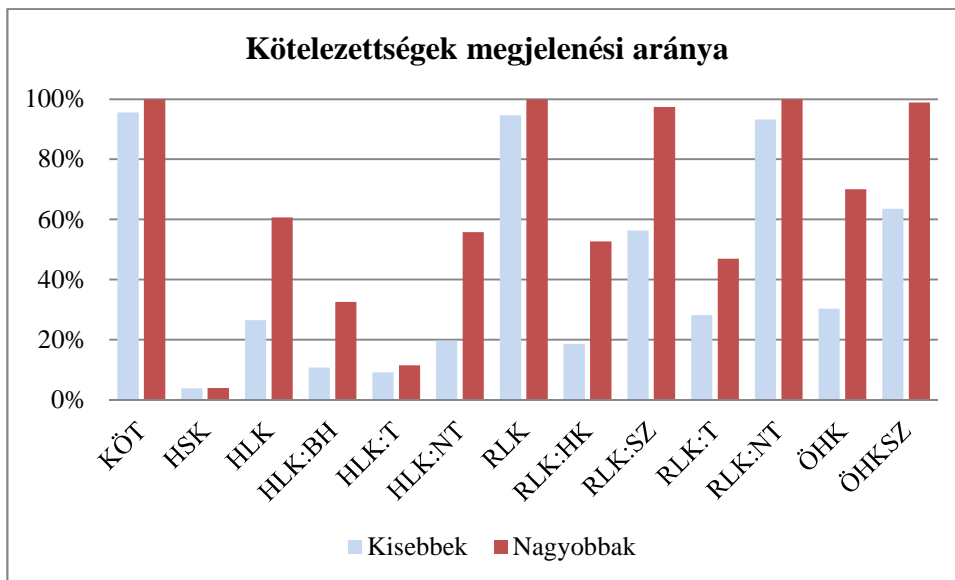
24. táblázat: A kötelezettségek vizsgálatánál alkalmazott mutatószámok és jelölésük

Megnevezés	Meglévő adatok	Számított adatok			KÖT
F. Kötelezettségek					
<i>I. Hátrасorolt kötelezettségek</i>	HSK				
1. Hátrасorolt köt. kapcs. váll. szemben					
2. Hátrасorolt köt. egyéb rész. visz. lévő váll. szemben					
3. Hátrасorolt köt. egyéb gazdálkodóval szemben					
<i>II. Hosszú lejáratú kötelezettségek</i>	HLK				
6. Tartós köt. kapcs. váll. szemben		HLK:T			
7. Tartós köt. egyéb rész. visz. lévő váll. szemben					
1. Hosszú lejáratra kapott kölcsönök			HLK:NT	ÖHK	ÖHKSZ
2. Átváltoztatható kötvények					
3. Tartozások kötvénykibocsátásból					
4. Beruházási és fejlesztési hitelek		HLK:BH			
5. Egyéb hosszú lejáratú hitelek					
8. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek					
<i>III. Rövid lejáratú kötelezettségek</i>	RLK				
1. Rövid lejáratú kölcsönök		RLK:HK	RLK:NT		
2. Rövid lejáratú hitelek					
4. Köt. áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók)		RLK:SZ			
3. Vevőktől kapott előlegek					
5. Váltótartozások					
8. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek					
6. Rövid lej. köt. kapcsolt vállalkozással szemben					
7. Rövid lej. köt. egyéb rész. visz. lévő váll. szemben	RLK:T				

Forrás: saját szerkesztés

Első lépésként azt vizsgáltam, hogy az elemzésben szereplő kötelezettségek megjelennek-e a vállalkozásoknál.

25. ábra: A kötelezettségkategóriák megjelenése a kisebb és nagyobb vállalkozásoknál

Forrás: az AB:TAO adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

25. táblázat: Kötelezettségkategóriák megjelenése a kisebb és nagyobb vállalkozásoknál

Kötelezettség	Kisebbek	Nagyobbak	Összesen	Eltérés (N-K)
KÖT	95,5 %	100,0 %	95,6 %	4,4 %
HSK	3,8 %	3,9 %	3,8 %	0,1 %
HLK	26,5 %	60,6 %	27,1 %	34,2 %
HLK:BH	10,7 %	32,5 %	11,1 %	21,9 %
HLK:T	9,1 %	11,4 %	9,1 %	2,3 %
HLK:NT	19,6 %	55,8 %	20,3 %	36,2 %
RLK	94,7 %	100,0 %	94,8 %	5,3 %
RLK:HK	18,6 %	52,6 %	19,2 %	34,1 %
RLK:SZ	56,2 %	97,4 %	57,0 %	41,2 %
RLK:T	28,1 %	47,0 %	28,5 %	18,8 %
RLK:NT	93,3 %	100,0 %	93,4 %	6,7 %
ÖHK	30,3 %	70,1 %	31,1 %	39,8 %
ÖHKSZ	63,5 %	98,9 %	64,2 %	35,4 %

Forrás: az AB:TAO adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

Az adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a vállalkozások döntő többségének (95,6 %) van valamilyen kötelezettsége, ezen belül a rövid lejáratúak szinte mindenkinél (94,8 %) megjelennek, azonban a hátrasorolt kötelezettségek csak ritkán (3,8 %) fordulnak elő. A mérlegtételeket vizsgálva a legnagyobb gyakorisága a nem tulajdonosokkal szembeni rövid lejáratú kötelezettségeknek van (93,4 %), amely valószínűleg azzal indokolható, hogy ide tartoznak az egyéb rövid lejáratú kötelezettségként megjelenő munkavállalókkal szembeni bértartozások, illetve állammal szembeni adó- és járuléktartozások is.

A vállalkozásokat méret szerinti csoportosításban vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a kötelezettség főcsoportnál, a hátrasorolt valamint a rövid lejáratú kötelezettségek csoportnál nincs jelentős eltérés a két kategória között, egyedül csak a hosszú lejáratú kötelezettségek csoport jelenik meg jelentősen magasabb arányban a nagyobb vállalkozásoknál, mint a kisebbeknél. A mérlegtételek szintjén csak két soron nincs jelentős eltérés, egyrészt a tulajdonosok által nyújtott hosszú lejáratú kölcsönöknél, ahol mindkét csoportban viszonylag alacsony ezek megjelenése, másrészt a nem tulajdonosokkal szembeni rövid lejáratú kötelezettségeknél, ahol mindkét esetben magas az arányuk, amely az előző bekezdés végén leírt okokkal indokolható. A többi kötelezettség tételénél azonban mindegyik esetben a nagyobb vállalkozásoknál találkozhatunk jelentősen magasabb előfordulási aránnyal.

Az elemzés második részeként a kötelezettségek abszolút értékadatainak vizsgálatával foglalkoztam, amelyek alapstatisztikai adatait a 3. melléklet tartalmazza. Mindegyik kötelezettség sor értékeinek alakulását hasonlóan jellemezhetjük: erőteljesen a kis értékek dominálnak néhány extrém magas adat mellett. Emiatt az ábrázolási technikák (hisztogram, doboz ábra, szár-levél ábra) nem igazán szemléletesek, ezért eltekintek azok bemutatásától. Az extrém magas értékek az átlagot erőteljesen felfelé torzítják, így az adatok leírása jobban jellemezhető az 5 %-os trimmelt átlaggal, amely az átlagnak csak a negyede, vagy a mediánnal, amely az átlagnak csupán a tizenhatoda. Az átlag helyett lehet használni még az M-Esztimátorokat, amelyek szintén az átlagnál kisebb középértékeket adnak, de a medián körüli erős koncentráció miatt több esetben nem határozhatóak meg. Az értékek szórása meglehetősen magas, még az átlaghoz viszonyítva is annak többszörösét jelentik. Az erőteljesen bal oldali aszimmetrikus eloszlást erősíti meg a ferdeség mutató (Skewness) pozitív értéke, míg a másik alakmutató, a csúcsosság mutató (Kurtosis) nagy pozitív

értéke a normál oszláshoz képest jelentősen csúcsosabb eloszlásra utal. A részsokaságokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy ez mindkettőre igaz, azonban a nagyobb vállalkozásoknál csak kisebb mértékben, míg a kisebbeknél erőteljesebben érvényesül.

A sokaság méret szerinti két részre bontásából természetesen következik, hogy a nagyobb vállalkozásoknál az értékadatok is magasabbak, ezért nem az abszolút értékeket érdemes vizsgálni, hanem a mérettől megtisztított relatív adatokat, amelyet a mérlegfőösszeghez viszonyított arány formájában definiáltam. Az elemzésben a vizsgált mutatók körét kilencre szűkítettem, mivel kihagytam a további vizsgálatokból a túl összevontnak számító kötelezettségek összesített értékét, illetve a tulajdonosi befolyás miatt az ezzel kapcsolatos hosszú és rövid lejáratú kötelezettségeket. Az aránymutatók alapstatisztikáit a 4. melléklet tartalmazza. A mérlegfőösszeghez viszonyított arányszámoknál egy korrekciót végeztem el, ahol a mutató értéke 100 % fölé került, – mivel előfordulhat, hogy a kötelezettségek értéke a negatív saját tőke hatására nagyobb a mérlegfőösszegnél, – ott 100 %-ra módosítottam az adatot, mivel már ez is teljes eladósodottságot mutat és nincs értelme a 100 % fölötti adatnak. Az egyes kötelezettség sorok 100 % feletti eladósodottságot mutató vállalatainak számát és arányát a következő táblázat szemlélteti.

26. táblázat: Teljesen eladósodott vállalkozások száma és aránya

	100 % fölötti kötelezettségű vállalkozások					
	száma			aránya		
	Kisebb	Nagyobb	Összesen	Kisebb	Nagyobb	Összesen
A_HLK	12 922	7	12 929	4,1%	0,1%	4,0%
A_HLK:BH	1 077	2	1 079	0,3%	0,0%	0,3%
A_HLK:NT	3 670	4	3 674	1,2%	0,1%	1,1%
A_RLK	54 607	111	54 718	17,2%	1,8%	16,9%
A_RLK:HK	5 567	8	5 575	1,8%	0,1%	1,7%
A_RLK:SZ	5 445	17	5 462	1,7%	0,3%	1,7%
A_RLK:NT	37 953	73	38 026	11,9%	1,2%	11,7%
A_ÖHK	9 627	17	9 644	3,0%	0,3%	3,0%
A_ÖHKSZ	15 977	53	16 030	5,0%	0,9%	4,9%

Forrás: az AB:TAO adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

Az adatok azt mutatják, hogy a teljes eladósodottsági probléma főként a kisebb vállalkozásoknál jelentkezik. A korrekció hatására jelentősen megnőtt a 100 %-os kötelezettség aránnyal rendelkező vállalkozások száma.

A mérlegfőösszeghez viszonyított relatív kötelezettségmutatók – a korrekciókkal kiegészítve – már jobban elemezhetőek az előzőekben bemutatott abszolút kötelezettség értékekhez képest. Az ábrázolási lehetőség kismértékben javult, de a hisztogram, a doboz ábra és a szár-levél ábra az esetek többségében még most sem elég látványos az értelmezhetőséghez. A mutatók 0 és 100 % közötti lekorlátozásából adódóan itt már nincs a szélsőséges értékeknek akkora torzító hatása, azonban az átlag helyett itt is célszerű a többi középértéket is megvizsgálni. Az esetek többségében még mindig baloldali aszimmetrikus az eloszlás, de már jóval kisebb mértékben. Az átlaghoz jóval közelebb van az 5 %-os trimmelt átlag (többségében az átlag kétharmada körül, de a rövid lejáratú kötelezettségeknél majdnem megegyeznek) és a medián is (hozzávetőlegesen az átlag ötöde). A ferde eloszlásból adódóan az M-Esztimátorok itt is kisebb értékeket adnak az átlagnál, de már nem annyira nagy az eltérés, mint az abszolút kötelezettség értékek esetében. A relatív értéknél a szórás is jelentősen csökkent, van ahol már kevesebb, mint az átlag. A balra ferde eloszlás mindegyik esetben megmaradt, de már kisebb a mérték, azonban a csúcosság 2+1 kategóriában már más képet mutat: a rövid lejáratú kötelezettségeknél (A_RLK) és a nem tulajdonosi rövid lejáratú kötelezettségeknél (A_RLK:NT) inkább vállalatméretnél, valamint az A_ÖHKSZ mutatónál, de csak a nagyvállalatoknál. Ezekben az esetekben a normál eloszlásnál kisebb csúcossági értékkel (laposabb eloszlás) találkozunk. A vállalatok méretbeli kettéválasztásában itt már kisebbek a különbségek az eloszlást leíró statisztikai adatokban.

A hipotézis célja a kisebb és nagyobb vállalkozások közti különbségtétel a hitelezői kötelezettség aránya szempontjából. Az adatokat a következő táblázat szemlélteti.

27. táblázat: A kötelezettségkategóriák arányának középértékei

	<i>Kötelezettség arányok</i>								
	<i>Átlaga</i>			<i>Trimmelt átlaga (5 %)</i>			<i>Mediánja</i>		
	<i>Kisebb</i>	<i>Nagyobb</i>	<i>Eltérés</i>	<i>Kisebb</i>	<i>Nagyobb</i>	<i>Eltérés</i>	<i>Kisebb</i>	<i>Nagyobb</i>	<i>Eltérés</i>
<i>A_HLK</i>	10,9%	10,1%	-0,8%	6,6%	7,4%	0,7%	0,0%	1,0%	1,0%
<i>A_HLK_BH</i>	1,8%	3,7%	1,9%	0,0%	1,7%	1,7%	0,0%	0,0%	0,0%
<i>A_HLK_NT</i>	5,8%	7,7%	1,9%	2,4%	5,2%	2,8%	0,0%	0,3%	0,3%
<i>A_RLK</i>	45,9%	44,4%	-1,5%	45,4%	43,7%	-1,8%	38,6%	41,5%	2,9%
<i>A_RLK_NT</i>	36,8%	37,9%	1,0%	35,4%	36,7%	1,3%	24,7%	33,3%	8,6%
<i>A_RLK_HK</i>	5,4%	7,7%	2,3%	1,8%	5,6%	3,8%	0,0%	0,1%	0,1%
<i>A_RLK_SZ</i>	10,8%	16,9%	6,1%	7,2%	14,7%	7,4%	0,4%	10,6%	10,2%
<i>A_ÖHK</i>	11,0%	15,3%	4,3%	7,0%	12,8%	5,8%	0,0%	6,1%	6,1%
<i>A_ÖHKSZ</i>	21,3%	32,1%	10,8%	18,1%	30,6%	12,5%	3,3%	27,1%	23,8%

Forrás: az AB:TAO adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

Amennyiben az átlaggal jellemezzük a kötelezettségek arányát, akkor a kilencből hét kategóriára igaz, hogy a nagyobb vállalkozásoknál nagyobb a kötelezettségek relatív aránya, csak két esetben, a hosszú lejáratú kötelezettségeknél (*A_HLK*) és a rövid lejáratú kötelezettségeknél (*A_RLK*) van nagyobb átlaga a kisebb vállalkozásoknak. Azonban ha az 5 %-os trimmelt átlagot vizsgáljuk, ott csak a rövid lejáratú kötelezettségeknél (*A_RLK*) fordul elő a kisebb vállalkozások nagyobb rátája, míg a medián esetében már egyik kötelezettség értelmezésben sincs ilyen eset, viszont a beruházási hitel (*A_HLK:BH*) mediánja megegyezik a két csoportban, de csak azért, mert viszonylag kevés vállalkozás rendelkezik ilyen kötelezettséggel, aminek következtében mindkét medián értéke nulla. Mindhárom mutatónál (átlag, trimmelt átlag, medián) a két csoport között a legnagyobb különbség a tágan értelmezett hitelezői kötelezettségnél (*A_ÖHKSZ*) fordul elő, majd ezt követi a szállítói kötelezettség (*A_RLK:SZ*) és a szűken értelmezett hitelezői kötelezettség (*A_ÖHK*).

A kötelezettség arányok tekintetében a kisebb és a nagyobb vállalkozások középértékei alapján többségében a nagyobb vállalkozásoknál magasabb az érték. A következő lépésben azt vizsgáltam, hogy az eltérés szignifikáns-e a minta alapján. Az elemzés ezen szakaszát már csak a szűkebben és a tágabban értelmezett hitelezői kötelezettségekre (*A_ÖHK* és *A_ÖHKSZ*) terjesztettem ki.

A feltételezést varianciaelemzéssel teszteltem, amelyek feltétele a függő változó normál eloszlása (ellenőrzés például pontfelhő diagrammal) és a varianciahomogenitás (ellenőrzés Levene-teszttel). „Ugyanakkor a fenti feltételekkel kapcsolatban kihangsúlyozandó, hogy az *F* próba igen robusztus, ami azt jelenti, hogy egy-egy feltétel

*(pl. normalitás, varianciahomogenitás) nem teljesülése nem gyakorol lényeges befolyást a próbával elkövethető első- és másodfajú hiba elkövetési valószínűségére, vagyis nem rontja el a következtetések érvényességét, nem növeli meg jelentősen a hibás döntések számát.*²¹⁵

Ahogy arra már az eloszlásukat leíró előző részekből is következtetni lehetett, a normalitás feltétele mindkét mutató esetében sérül. Ezt mutatja a normalitás teszt (Koglomorov-Smirnov), az eloszlást szemléltető ábrák (hisztogram, doboz ábra, szárlevél ábra) és az összehasonlító ábrák (Normal Q-Q plot és Detrended Normal Q-Q plot) is. Ezek részletes bemutatását a kisebb és a nagyobb vállalkozásokra külön-külön, illetve a vállalkozásokat együtt vizsgálva, valamint a varianciaelemzés táblázatait az 5. melléklet tartalmazza.

A varianciaelemzés leíró statisztikájából látható, hogy az átlag körüli 95 %-os konfidencia intervallumok nem fedik át egymást, így megállapítható, hogy ezen a szinten a nagyobb vállalkozásoknál magasabb a szűkebb és a tágabb értelmezésben megjelenő hitelezői kötelezettségek aránya.

28. táblázat: A hitelezői kötelezettségarányok konfidencia intervalluma

Átlag körüli 95 %-os konfidencia intervallumok

<i>Csoport</i>	<i>A_ÖHK</i>	<i>A_ÖHKSZ</i>
<i>Kisebb (1)</i>	10,95 % - 11,12 %	21,18 % - 21,39 %
<i>Nagyobb (2)</i>	14,83 % - 15,86 %	31,47 % - 32,77 %

Forrás: az AB:TAO adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

A szóráshomogenitás ellenőrzése a Levene-teszttel történhet, amely mindkét mutató esetében elfogadja a nullhipotézist, azaz a szórások nem egyenlők a két csoportban, tehát nem teljesül a szóráshomogenitás sem.

Annak ellenére, hogy sem a normalitás, sem a szóráshomogenitás nem teljesül, mégis elvégezhető a varianciaelemzés az említett F próba robusztusságából adódóan. Az F próba értékei alapján magas szignifikanciaszinten elutasítható a nullhipotézis, vagyis az átlagok egyezősége, így megállapítható, hogy a két csoport átlaga szignifikánsan különbözik egymástól.

Ezek alapján a H1/a hipotézist elfogadottnak tekintem.

²¹⁵ Sajtos – Mitev [2007]: 166-167. oldal

H1/b hipotézis: A Cash flow kimutatás összeállítására nem kötelezett hazai vállalkozások a pénzügyi helyzetük kiegészítő mellékletében történő bemutatására jellemzően nem használják a Cash flow kimutatást.

A jelenlegi hazai szabályozás szerint a Cash flow kimutatást csak az Éves beszámolóban kötelező elkészíteni, az egyszerűsített változatokban nem, de ettől még önkéntes alapon ott is összeállítható.

Az állítást eredetileg a mérlegképes könyvelők körében végzett kérdőíves felmérés adatbázisa alapján terveztem ellenőrizni, azonban a gyakorlati tapasztalatommal nem egyező eredmények miatt a vizsgálatot kiegészítettem a kisebb vállalkozások mintájának beszámoló elemzésével is.

A kérdőívet 588 fő töltötte ki összesen. A pénzügyi helyzet bemutatásának módszerével kapcsolatos kérdésre összesen 516-an válaszoltak, akik közül 400-an vesznek részt Egyszerűsített éves beszámoló és 269-en Éves beszámoló készítésében. Egy könyvelő azonban egyszerre több beszámoló készítésénél is közreműködhet, így az adatbázis 4 214 Egyszerűsített éves beszámolóval és 821 Éves beszámolóval kapcsolatos választ tartalmaz.

A vállalkozások pénzügyi helyzetének bemutatására több módszer is használható, így e területen elméletileg sokféle megoldás szóba jöhet, azonban az adatbázis elemzése azt mutatja, hogy a mutatószámok alkalmazása a legelterjedtebb.

A Cash flow kimutatás alkalmazási aránya minkét beszámolótípusnál meglepett. Az Egyszerűsített éves beszámolónál nyilatkozott önkéntes 20 % magasnak tűnt a gyakorlati tapasztalataimmal összehasonlítva. Az Éves beszámolónál lévő 71 % viszont kifejezetten alacsony annak ismeretében, hogy a jogszabályi előírások szerint itt kötelező a Cash flow kimutatás összeállítása. Az eredmények ellenőrzését ezért elvégeztem a kisebb vállalkozások mintáján is.

A cégalapadatokból kiválasztott és a feltételeknek megfelelő leválogatás után a kisebb vállalkozások mintája 100 elemű Egyszerűsített éves beszámolót készítő vállalkozást tartalmaz. Az e-beszámoló keretében közzétett kiegészítő mellékletüknek a vizsgálata során a kérdőíves felmérésben szereplő magas arányt sikerült cáfolni, mivel a 100 vállalkozás közül önkéntesen egyik sem tett közzé Cash flow kimutatást. A pénzügyi helyzet bemutatását vizsgálva két részre bontható a minta: 37-en semmilyen pénzügyi helyzetet jellemző adatot nem tesznek közzé, pedig ez jogszabályilag kötelező, csak a forma választható; 63-an közzétesznek pénzügyi helyzet jellemzést,

amelyet döntően kizárólag mutatószámok (főként likviditási mutatók) segítségével valósítanak meg.

Az Éves beszámolóval kapcsolatos alacsony arányt a nagyobb vállalkozások adatbázisán is teszteltem. Az adatbázis eredetileg nem ehhez, hanem a H1/c hipotézis ellenőrzéséhez készült, azonban a véletlenszerűen kiválasztott 60 vállalkozásból az első szűrés alapján megmaradó 43 cég beszámolója alkalmas az elemzéshez. A kötelező Cash flow kimutatás közzététele ellenére 13 cég nem tesz ennek eleget, melyből 9-nek a beszámolóját könyvvizsgálták is. Azt hogy miért van ez a hiányosság a beszámolókból nem derült ki. Így itt csak 30 vállalkozás (70 %) tartotta be a törvényi kötelezettséget, s a H1/c hipotézisnél már csak ezek szerepeltek a vizsgálatban. A pénzügyi helyzet bemutatására (a kötelező Cash flow kimutatás mellett) itt is a mutatószámok alkalmazása a leggyakoribb. A két adatbázis összehasonlítását a következő táblázat szemlélteti.

29. táblázat: A pénzügyi helyzet leíró módszerek alkalmazási gyakorisága

Pénzügyi helyzet bemutató módszer	Alkalmazás aránya			
	Egyszerűsített éves beszámolókbán		Éves beszámolókbán	
	Könyvelők kérdőíve	Beszámolók mintája	Könyvelők kérdőíve	Beszámolók mintája
a) cash flow kimutatás	20 %	-	71 %	70 %
b) tőkeforgalmi kimutatás	19 %	-	28 %	2 %
c) likviditási mérleg	17 %	-	23 %	2 %
d) likviditási ráták	48 %	61 %	52 %	81 %
e) nettó forgótőke mutató	42 %	2 %	41 %	-
f) cash flow mutatószámok	25 %	-	38 %	-
g) egyéb	3 %	19 %	7 %	47 %

Forrás: az AB:MK, az AB:KV és az AB:NV adatbázisok alapján saját számítás és szerkesztés

Az elemzések alapján megállapítható, hogy ahol nem kötelező a Cash flow kimutatás közzététele (az Egyszerűsített éves beszámolókbán), ott nem is jellemző annak önkéntes publikálása. Sőt sajnos az Éves beszámolók egy jelentős részére (30 %) is igaz ez.²¹⁶

Ezek alapján a H1/b hipotézist elfogadottnak tekintem.

²¹⁶ A téma részletesebb kifejtése megtalálható László Norbert [2013b]: „Vállalkozások pénzügyi helyzetének bemutatása a számviteli beszámolókbán a Magyarországon alkalmazott gyakorlat tükrében” című tanulmányban.

H1/c hipotézis: A hazai éves beszámolóban szereplő Cash flow kimutatás olyan többletinformációt biztosít a felhasználók számára, amely nem állítható elő a mérleg és az eredménykimutatás adataiból.

A Számviteli törvény 7. számú melléklete tartalmazza a Cash flow kimutatás kötelező sémáját. Az összesen 27 sorból és 4 összesítő sorból álló kimutatásban a Működési részt (1-13. sor) indirekt módon, míg a Befektetési (14-16. sor) és Finanszírozási (17-27. sor) kategóriát direkt módszerrel kell összeállítani.

Az elméleti részben bemutattam, hogy az indirekt logika a mérleg és az eredménykimutatás adatainak segítségével vezethető le, így itt azt várhatjuk, hogy a Működési kategória sorainál nem rendelkeznek információ-többlettel. A Működési cash flow sorai többségében megegyeznek a mérleg vagy az eredménykimutatás sorainak az elnevezésével, de ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy ugyanazzal a tartalommal bírnak (például az Adózás előtti eredményt a Cash flow kimutatásban korrigálni kell – többek között – a kapott osztalékkal). Egyetlen olyan sor van, amelynek közvetlenül nincs „párja” a másik két kimutatásban: 5. sor Befektetett eszközök értékesítésének eredménye.

A Befektetési és Finanszírozási résznél alkalmazott direkt megoldás már a forgalmi adatokból épül fel, így itt új információk szerepelnek a Cash flow kimutatásban, kivéve azt az esetet, amikor csak egyirányú forgalmi változás történik egy mérlegadatnál, mert ilyenkor a záró és nyitó érték különbsége megegyezik a forgalmi adattal. Egy olyan sor található ebben a részben, amely nem külön mutatja be a növekedéseket és csökkenéseket, hanem nettó módon összevontan kezeli azokat: 27. sor Alapítókkal szembeni, illetve egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek változása.

A hipotézis tesztelését a nagyobb vállalkozások 30 elemű mintáján végeztem el, amelyekből 27 cég beszámolója könyvvizsgált is volt. A vállalkozások kiegészítő mellékletében lévő Cash flow kimutatás adatait vizsgálva a következő megállapításokra jutottam (az esetek vizsgálatának beazonosítását a 9. melléklet tartalmazza). A 30 vállalkozás 27 Cash flow kimutatás sorából (összesen 810 adat) 437 esetben (54 %) nincs érték feltüntetve, mivel nem történt pénzmozgás az adott esetben, így érdemi elemzése az értékkel bíró 373 sornak (46 %) lehet. Ezen belül a kimutatások adatait összevetve négyféle megállapítás tehető:

- 229 esetben levezethető a Cash flow kimutatás adata a másik két kimutatásból;

- 14 esetben – nagyságrendileg elhanyagolható – minimális eltérés adódott, amely valószínűleg kerekítési hibából ered, így ezeket az előző változattal összevontan kezelem a továbbiakban;
- 115 esetben nem volt levezethető a cash flow adat, vagyis új információt tartalmaz;
- 15 esetben az adatok olyan logikai ellentmondást tartalmaztak, amely hibás adat feltüntetésére utalt, így ezeket kénytelen voltam a további vizsgálatból kizárni.

Az esetek vizsgálatának összefoglalását a következő táblázat tartalmazza.

30. táblázat: Az éves beszámolók Cash flow kimutatásainak többletinformáció tartalma

Többletinformáció	Minden eset		Értékkel bíró eset	
nincs (teljesen azonos)	229	28,3 %	229	64,0 %
nincs (közel azonos)	14	1,7 %	14	3,9 %
<i>nincs (azonos)</i>	243	30,0 %	243	67,9 %
<i>van (eltérő)</i>	115	14,2 %	115	32,1 %
hibás adat	15	1,9 %		
üres adat	437	54,0 %		
Összesen	810	100,0 %	358	100,0 %

Forrás: az AB:NV adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

Vállalkozásonként nézve a Cash flow kimutatás sorainak az új információ tartalmát megállapítható, hogy 6 cég esetében egyáltalán nincs, 6 esetben nem jelentős (0-20 % között), 11 esetben gyenge (20-40 % között), 5 esetben közepes (40-60 % között) és 2 esetben jelentős (60-80 % között).

Az értékelést kismértékben nehezíti, hogy a Működési cash flow 13 sorát indirekt módszerrel kell összeállítani, így ott – a korrekciók esetét leszámítva – nagy eséllyel levezethető adatokat találunk. Ebből adódóan az adatbázist a kimutatás sorai szerint is elemeztem az információtartalom szempontjából. Így viszont már élesen elvállik, hogy az indirekt módszer hoz kevesebb új információt (az adatok 19 %-a), míg a direkt módszernél ez jóval nagyobb (az adatok 56 %-a), amelyet a következő táblázat szemléltet.

31. táblázat: Az éves beszámoló Cash flow kimutatás sorainak többletinformáció tartalma

Megnevezés	Többletinformáció	
I. Szokásos tevékenységből származó pénzeszköz-változás (Működési cash flow, 1-13. sorok)		
1. Adózás előtti eredmény	4%	nem jelentős
2. Elszámolt amortizáció	0%	nincs
3. Elszámolt értékvesztés és visszaírás	50%	közepes
4. Céltartalék képzés és felhasználás különbözete	0%	nincs
5. Befektetett eszközök értékesítésének eredménye	100%	nagy
6. Szállítói kötelezettség változása	14%	nem jelentős
7. Egyéb rövid lejáratú kötelezettség változása	31%	gyenge
8. Passzív időbeli elhatárolások változása	3%	nem jelentős
9. Vevőkövetelés változása	23%	gyenge
10. Forgóeszközök (vevőkövetelés és pénzeszköz nélkül) változása	36%	gyenge
11. Aktív időbeli elhatárolások változása	11%	nem jelentős
12. Fizetett, fizetendő adó (nyereség után)	5%	nem jelentős
13. Fizetett, fizetendő osztalék, részesedés	22%	gyenge
II. Befektetési tevékenységből származó pénzeszköz-változás (Befektetési cash flow, 14-16. sorok)		
14. Befektetett eszközök beszerzése	64%	jelentős
15. Befektetett eszközök eladása	100%	nagy
16. Kapott osztalék, részesedés	67%	jelentős
III. Pénzügyi műveletekből származó pénzeszköz-változás (Finanszírozási cash flow, 17-27. sorok)		
17. Részvénykibocsátás, tőkebevonás bevétele	67%	jelentős
18. Kötvény, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír kibocsátásának bevétele		nincs adat
19. Hitel és kölcsön felvétele		nincs adat
20. Hosszú lejáratra nyújtott kölcsönök és elhelyezett bankbetétek törlesztése, megszüntetése, beváltása	100%	nagy
21. Véglegesen kapott pénzeszköz	80%	nagy
22. Részvénybevonás, tőke kivonás (tőkeleszállítás)	75%	nagy
23. Kötvény és hitelviszonyt megtestesítő értékpapír visszafizetése	0%	nincs
24. Hitel és kölcsön törlesztése, visszafizetése	50%	közepes
25. Hosszú lejáratra nyújtott kölcsönök és elhelyezett bankbetétek	100%	nagy
26. Véglegesen átadott pénzeszköz	100%	nagy
27. Alapítókkal szembeni, illetve egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek változása	25%	gyenge

Forrás: az AB:NV adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

A működési részben egyedül az 5. sor hordoz teljesen új információt, amelyet részben az is indokol, hogy ez az egyetlen olyan sor a Működési cash flow-ban, amelynek nincs megfelelő „párja” a másik két kimutatásban. E mellett még a 3., a 7. és a 10. sor tartalmaz legalább 30 %-ban új információt, amelyet azzal lehet indokolni, hogy ezeknél bár megtalálható a megfelelőjük a mérlegben és az eredménykimutatásban, de

nem egy soron, hanem több sorra szétbontottan. A befektetési részben egyértelműen dominál az új információ megjelenése, s csak azokban az esetekben nem volt ilyen, ahol kizárólag egyirányú mozgás volt, ezért az állományváltozás adata megegyezett a forgalmi adattal. A finanszírozási kategóriában két sor (18. és 19.) egyik vállalkozásnál sem fordult elő; hat sornál (17., 20., 21., 22., 25. és 26.) jelentős az új információk közlése; a 24. sornál csak az adatok fele, illetve a 23. sornál egyik adat sem hordozott új információt, amely szintén az egyirányú forgalmi adat miatti állományváltozással való megegyezésre vezethető vissza; a 27. sor alacsony új információ tartalma pedig a direkt módszerben ritkán szereplő nettó bemutatással indokolható.

A Cash flow kimutatás utolsó sora – a pénzeszközök változása – a magyar szabályozás szerint csak a mérleg pénzeszközök csoportjának állományváltozási adatával megegyező lehet. A 30 vállalkozásból álló mintában ez többnyire teljesül is: 24 esetben teljesen azonosak az adatok, 3 esetben a kerekítésből adódóan van csak (nagyságrendileg elhanyagolható) eltérés, viszont 3 cégnél jelentős különbség mutatkozik a két kimutatásban megjelenő adat között (két esetben nagyságrendileg is jelentős, egy esetben nagyságrendileg közepes az eltérés). E három esetben a cégek nem adtak magyarázatot a pénzeszközök változásának eltéréseinek okára. A közepes eltérést mutató cég beszámolóját nem könyvvizsgálták, viszont a két nagyságrendileg is jelentős eltérést mutató cég beszámolóját igen, azonban a könyvvizsgálói jelentés egyik esetben sem tesz még csak említést sem az eltérésről. A kimutatáson belüli illetve az összesítő sorok hibáinak ellenére a kimutatások többsége érdemben elemezhető volt.

Ezek alapján a H1/c hipotézist elfogadottnak tekintem.

A három alhipotézis alapján a H1 hipotézist elfogadottnak tekintem.

H2 hipotézis: Az egyes országok Cash flow kimutatással kapcsolatos nemzeti szabályozása illetve a közös szabályrendszer (IAS 7) keretében alkalmazott nemzeti gyakorlata a részletekben eltérést mutat és ezen eltérések alapján az országok hierarchikusan csoportokba rendezhetők.

H2/a hipotézis: Az egyes országok hierarchikusan csoportokba rendezhetők a Cash flow kimutatásuk összeállítására vonatkozó szabályozásaiknak részletei alapján.

Minden országnak megvan a saját számviteli beszámolási szabályozása, amelynek keretében eldöntheti, hogy a nemzeti szabályozás mellett milyen körben engedi be a nemzetközi számviteli szabályokat.²¹⁷ A nemzeti szabályozás – főként adózási okok miatt – az egyedi beszámolóknál dominál, és Svédország kivételével nincs eltérés a tőzsdén jegyzett és nem jegyzett cégek beszámoltatása között. A konszolidált beszámolók esetében a tőzsdén jegyzetteknél szinte mindenhol az IFRS-ek kötelezőek, egyedül Japánban van lehetőség e mellett a nemzeti szabályozás illetve a US GAAP használatára. A tőzsdén kívüli konszolidált beszámolóknál többségében választási lehetőség van, itt kivételt képez Belgium, ahol csak a nemzeti szabályokat lehet alkalmazni ebben az esetben is. Sajátos megoldást alkalmaznak Ausztráliában és Új-Zélandon, ahol mind a négy kategóriában az IFRS-eken alapuló nemzeti szabályozás van érvényben, valamint az Amerikai Egyesült Államokban, ahol a US GAAP a tőzsdei beszámolókra vonatkozik, de a többi esetben is döntően annak módosított változatát használják. Az egyes változatok összefoglalását tartalmazza a következő táblázat.

A kisebb vállalkozásoknál mindegyik országban van egyszerűsített beszámolási lehetőség, de az elemzésemben a „normál” éves beszámolóban megjelenő nemzeti szabályozást vizsgálom. A beszámolók a legtöbb országban ingyenesen on-line formában is hozzáférhetőek.

²¹⁷ Az EU-ban a tőzsdén jegyzett társaságok konszolidált beszámolójánál kötelező az IAS/IFRS-ek alkalmazása.

32. táblázat: Az egyes országok számviteli beszámolási rendszere

<i>Ország</i>	<i>egyedi beszámoló</i>		<i>konzolidált beszámoló</i>	
	<i>nem tőzsdei</i>	<i>tőzsdei</i>	<i>nem tőzsdei</i>	<i>tőzsdei</i>
Franciaország Magyarország Németország Spanyolország	nemzeti	nemzeti	nemzeti vagy IFRS	IFRS
Belgium	nemzeti	nemzeti	nemzeti	IFRS
Egyesül Királyság Hollandia Írország	nemzeti vagy IFRS	nemzeti vagy IFRS	nemzeti vagy IFRS	IFRS
Svédország	nemzeti vagy IFRS	IFRS	nemzeti vagy IFRS	IFRS
Japán	nemzeti	nemzeti	-	nemzeti vagy IFRS vagy US GAAP
Ausztrália Új-Zéland	IFRS alapú nemzeti	IFRS alapú nemzeti	IFRS alapú nemzeti	IFRS alapú nemzeti
Amerikai Egyesült Államok	(nemzeti)	nemzeti	(nemzeti)	nemzeti

Forrás: az AB:NSZ adatbázis alapján saját szerkesztés

A nemzeti szabályozásból a Cash flow kimutatással kapcsolatos rész képezi az értekezésem tárgyát, így elsőként ennek létevel és hatókörével kezdtem az elemzést. Mindösszesen két országban – Belgiumban és Franciaországban – nem létezik nemzeti Cash flow kimutatás szabályozás. A többi országban közös, hogy van nemzeti Cash flow kimutatás szabályozásuk, vagy külön standarddal vagy a számviteli törvény részeként. A nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások viszonylag részletesek, a mellékletekkel együtt átlagosan 30 oldalasak, jelentősen kisebb terjedelmű szabályozás három országban található: Svédország 7 oldal, Magyarország 4 oldal, Spanyolország 2 oldal. A szabályozás alkalmazását sémák közzétételével is segítik (csak Svédországban nincs), s többen kiegészítik még értelmezésekkel (GBR, IRL, JPN, NED, NZL, SWE, USA) és példákkal (AUS, IRL, JPN, NED, SWE, USA) is. A hatókör tekintetében a többség a „normál” éves beszámolót készítőkre írja elő a Cash flow kimutatás kötelező elkészítését, de az egyszerűsített beszámolók részeként már nem. Ennél enyhébb a szabályozás négy országban: Japán és Németország csak a tőzsdei konszolidált beszámolónál, az Amerikai Egyesült Államok csak a tőzsdei beszámolóknál teszi kötelezővé a Cash flow kimutatást, míg Hollandiában nincs kötelező előírás egyik

beszámolófajtánál sem. Az egyszerűsített beszámolóknál csak az IFRS for SMEs és az ausztrál szabályozás írja elő a Cash flow kimutatás készítési kötelezettséget, míg az Egyesült Királyságban ajánlják annak elkészítését (FRSSE).

A kutatásban a Cash flow kimutatás szabályozásával kapcsolatban formai és tartalmi kérdéseket egyaránt vizsgáltam, amelyeket a kérdőívben szereplő sorrendben mutatok be a következőkben.

A Cash flow kimutatás mindenhol a beszámoló fő részét képezi, egyedül Magyarországon szerepel a kiegészítő melléklet részeként.

Az egyik legfontosabb kérdésben, a Cash flow kimutatás bázisának definiálásában már nincs teljes egyetértés az országok között. A szűken értelmezett pénzeszközök – a készpénz, a látra szóló és a legfeljebb egy munkanapra lekötött bankbetét – mindenhol részei a kimutatás bázisának, azonban hogy mit lehet még ezeken kívül figyelembe venni, abban már megoszlanak az egyes szabályalkotók véleményei. Alapvetően két tényező jöhet szóba a bővítésnél, az egyik a készpénz egyenértékeseinek köre, amellyel az Egyesült Királyság és Magyarország kivételével kötelezően bővítik a pénzbázist, a másik a folyószámlahitelek negatív báziselemként való figyelemben vétele, ahol már jóval szűkebb az ezt kötelezően előírók köre (Egyesült Királyság, Hollandia, Írország, Japán), néhányan választási lehetőséget adnak a gazdálkodónak ennek eldöntésére (Ausztrália, IFRS, Spanyolország, Új-Zéland), míg a többiek tiltják ennek figyelemben vételét (Amerikai Egyesült Államok, Magyarország, Németország, Svédország). A készpénz egyenértékeseknél megszokott 3 hónapnál hosszabb lekötési idejű bankbetét pénzbázisként való figyelemben vétele három országnál fordul elő: az Amerikai Egyesült Államokban és Magyarországon (legfeljebb 1 év) valamint Spanyolországban (akár éven túli is).

Első ránézésre csak formai kérdésnek tűnik, hogy a Cash flow kimutatás végeredményét kell-e egyeztetni a mérleg megfelelő adataival, azonban azokban a szabályozásokban, ahol választási lehetőség van a pénz bázis egyes részeinek meghatározásában, ott már tartalmi jelentősége is van ennek. A szabályozások egy része megköveteli az egyeztetést (IFRS, ESP, GER, JPN, NED, NZL, USA), míg egy részük nem (AUS, GBR, HUN, IRL, SWE).

A pénzáramlások kategorizálásánál a klasszikus működési-befektetési-finanszírozási hármas tagolást alkalmazzák, kivétel a britek és az írek, akik részletesebb bontást használnak, összesen nyolc kategóriát megkülönböztetve (ennek indoklását az elméleti részben korábban már bemutattam). A rendkívüli tételeket és a nem folytatott

tevékenységeket jellemzően nem emelik ki külön, legalábbis nem a Cash flow kimutatásban, hanem legfeljebb a megjegyzésekben. Ebből adódóan a következő három kérdésben a brit és az ír szabályozás nem vizsgálható a megadott szempontok szerint.

Az összeállítás módszerét vizsgálva majdnem egységes a kép, mivel a befektetési és a finanszírozási kategóriában mindenki a direkt módszert alkalmazza, s a működési résznél a többség választási lehetőséget biztosít a direkt és az indirekt változat között. Eltérés egyrészt abban van, hogy vannak szabályzatok, amelyek javasolják a direkt módszer használatát a működési kategóriára is, míg mások nem tesznek prioritást a két módszer között, másrészt Magyarország és Spanyolország csak az indirekt logikát engedélyezi.

Annak ellenére, hogy a britek és az írek kivételével mindenki a klasszikus működési-befektetési-finanszírozási elnevezésű hármas tagolást alkalmazza, a tartalmuk már korántsem azonos. Ez például a kapott és fizetett hozamok és a nyereségadó elhelyezésében is megnyilvánul. Alapvetően kétféle logikával találkozhatunk, az egyik szerint az eredményt érintő tételeket a működési részben kell elszámolni, a másik szerint mindegyik tétel abba a kategóriába való, ahol a hozamot/adót eredményező tétel is szerepel. Ez alapján a kapott kamat és osztalék lehet a működési és a befektetési, a fizetett kamat a működési és a finanszírozási részben. A fizetett osztalék besorolásánál a finanszírozási kategóriát tekintik alapesetnek, mivel ez már nem eredményágon kerül elszámolásra, azonban néhányan megengedik a működési részben való elhelyezését is, mivel az eredményből kell kigazdálkodni. A nyereségadó eredményágú elszámolásából adódóan szintén a működési besorolás dominál, kérdésként csak a megosztási lehetőség merül fel azokban az esetekben, ha egyértelműen befektetési vagy finanszírozási ügyletet érint a nyereségadó. A többség (IFRS, AUS, JPN, NED, NZL, SWE) a megengedő állásponton van a kapott kamat és osztalék valamint a fizetett kamat bemutatását vizsgálva, míg néhányan (ESP, GER, USA) nem adnak választási lehetőséget és csak a működési kategóriába engedik ezeket besorolni. A fizetett osztaléknál már fordított az arány, kisebbségben vannak a megengedő (IFRS, AUS, NZL), és többségben a szigorúbb, csak a finanszírozási részt előíró országok (ESP, GER, JPN, NED, SWE, USA). Magyarország szintén a kötött besorolást alkalmazza, de részben kilóg a többi ország közül, mivel a kapott osztalékokat csak a befektetési, a fizetett osztalékokat csak a működési részben engedi elhelyezni (a kapott és fizetett kamatok működési részbe sorolása nem tér el a többiekétől). A nyereségadó megosztási

lehetősége tekintetében fele-fele arányban van a lehetőség (IFRS, AUS, GER, NED, SWE) és a tiltás (ESP, HUN, JPN, NZL, USA).

A Cash flow kimutatás szempontjából érdekes kérdést vet fel, hogy a pénzeszközök árfolyamváltozását pénzmozgásnak tekintik-e. A többség ezt nem tekinti annak, és elkülönítetten mutatja be ennek hatását (IFRS, AUS, GER, JPN, NED, NZL, SWE, USA), azonban a brit, az ír és a spanyol szabályozás ezt a működési kategóriában szerepelteti, míg a magyar szabályozás nem rendelkezik róla (a magyar gyakorlatban a működési részben bemutatás a jellemzőbb).

A Cash flow kimutatás célja a pénzmozgással járó tételek bemutatása, azonban lehetnek olyan nem pénzmozgással járó események is, amelyek jelentős hatást gyakorolnak a vállalkozás befektetési és finanszírozási helyzetére, mint például a lízingek. A szabályozások többsége (IFRS, ESP, GBR, IRL, JPN, NED, NZL, USA) ezért előírja az ilyen események megjegyzésekben történő bemutatását, s kisebb arányban fordul elő az erre vonatkozó előírás elmaradása (AUS, GER, HUN).

A kimutatáshoz fűzött megjegyzésekre további előírások is előfordulnak a szabályozásokban, amelyek főként a pénzbázis definiálására illetve a pénzeszközökben lévő korlátozásokra vonatkoznak. Egyéb közzétételi előírásokat a legtöbb szabályozás tartalmaz, csak a japán, a magyar és a spanyol rendelkezésben nincsenek ilyenek.

A nemzeti Cash flow kimutatás szabályozásokat összesen 34 kérdés mentén vizsgáltam a kutatás során. A vizsgálatba bevont 12 szabályozásban 9 kérdést ugyanúgy oldanak meg, így az összehasonlító elemzésnél ezeket kihagytam (szabályozás főszövege; készpénz, látra szóló bankbetét és egy munkanapos bankbetét a pénzbázis része; a felsoroltakon kívüli egyéb eszközök vagy források nem részei a pénzbázisnak; a befektetési és a finanszírozási kategóriát direkt módszerrel állítják össze; nem alkalmaznak egyéb kategóriát). Az elemzésben szereplő 25 mutató szempontjából azonban kisebb-nagyobb mértékben különböznek egymástól a szabályozások. Az együttes vizsgálathoz, amelyet klaszterelemzéssel hajtottam végre, szükséges az adatok egységes skálatípusba alakítása, amelyet úgy oldottam meg, hogy az egyes kérdésekre adott válaszokat 0 és 1 közötti arányskálán mérhető változatra transzformáltam, ami egyben megoldást jelent a kilógó értékek elkerülésére, illetve az eltérő skálatípus és nagyságrend okozta torzítások kivédésére is. A transzformált adatokat a 11. melléklet tartalmazza. A 25 mutató között 300 korrelációpár számolható, melyből 27 esetben (9 %) található 5 %-os szignifikancia szinten és 10 esetben (3,3 %) van 1 %-os

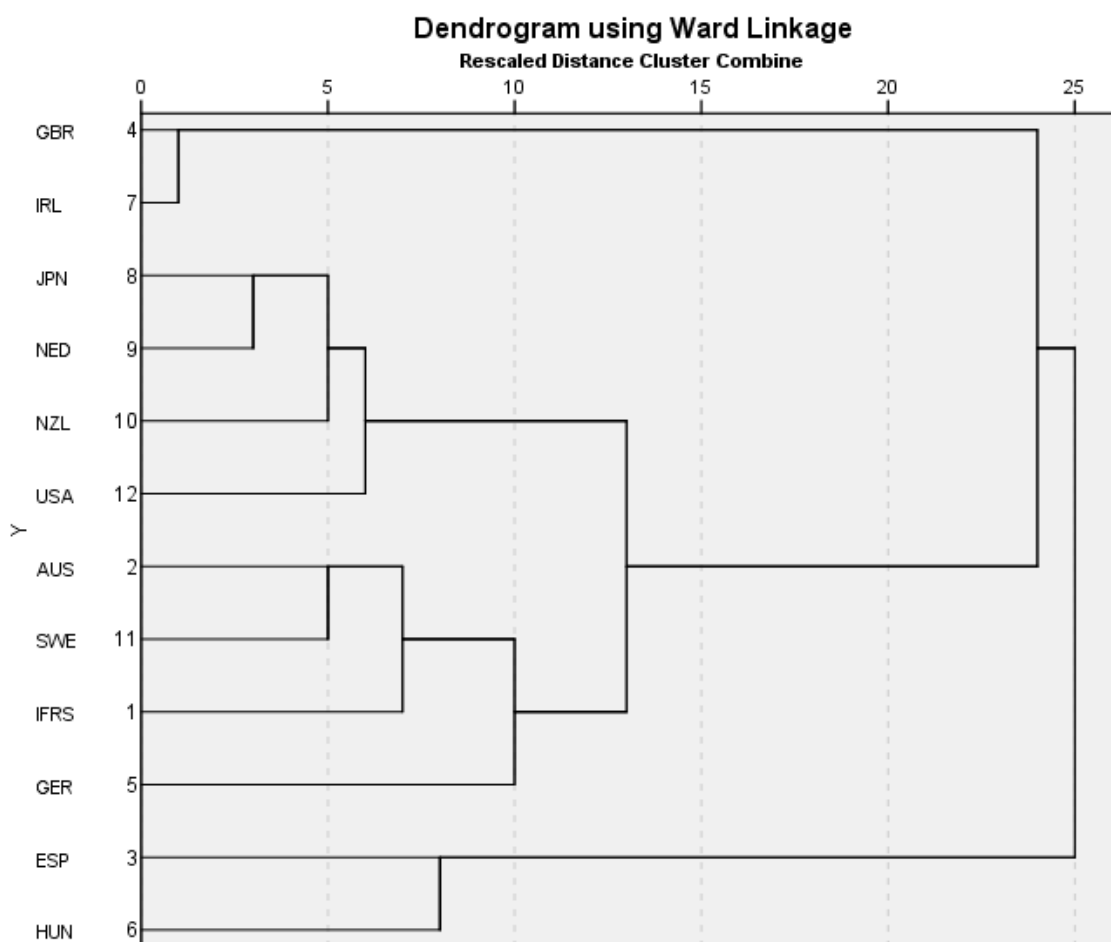
szignifikancia szinten elfogadható korrelációs összefüggés (12. melléklet). A korrelációkat páronként elemezve tartalmi összefonódásokat nem találtam, inkább véletlen egybeesésekről van szó, főként azokban az esetekben, ahol a döntő többség ugyanazt a megoldást választotta az adott kérdés vonatkozásában, így ebből adódóan módosítást nem hajtottam végre.

A csoportok számáról előzetes feltételezésem nem volt, így első lépésként a hierarchikus algoritmust választottam. A klaszterelemzésben sokféle eljárás létezik, amelyekből a leggyakrabban alkalmazott összevonó módszer, s ezen belül a gyakorlatban jobbnak bizonyuló Ward-eljárás mellett döntöttem, távolságmértékként a négyzetes euklideszi távolságot használva.²¹⁸

A klaszterelemzést 12 esettel (szabályozás) és 25 változóval (kérdés) hajtottam végre. A vizsgálat teljes körű, nincs hiányzó adat miatt kihagyásra kerülő eset. A Proximity Matrix a 12 eset különbözőségét mutatja egymáshoz viszonyítva a négyzetes euklideszi távolságmérést alkalmazva. Az összevonási táblázat mutatja – a 12 esetből adódóan – a 11 lépésben végrehajtott klaszterezési eljárás menetét, bemutatva hogyan lehet a 12 különálló klaszterből kiindulva eljutni a végén az egyetlen klaszterbe történő összevonásig. Az eljárás során a koefficiensek folyamatosan emelkednek, s ahol törés következik be az emelkedésben az alapján lehet eldönteni, hogy hány klasztert érdemes alkalmazni. A táblázatban szereplő koefficienseket szemléltető ábra alapján megállapítható, hogy törés (meredekség növekedés) a 9. lépés után a 10. lépésnél következik be, így 3 klasztert érdemes választani (12 eset – 10. lépés + 1 = 3). A bevonás sorrendje és az esetek elhelyezkedése a klaszterek számának függvényében a jégcsap diagramon ábrázolható. Az SPSS által generált ábrát az összevonás sorszámával is kiegészítettem a könnyebb értelmezhetőség kedvéért. A klaszterelemzés legszemléletesebb ábrázolását a dendrogram adja, amelyen egyaránt láthatóak, hogy milyen sorrendben történt az esetek bevonása a klaszterszám emelésével, másrészt bemutatja az esetek és csoportok távolságait is. A részletes számításokat a 13. melléklet tartalmazza.

²¹⁸ Sajtos – Mitev [2007]: 295. oldal

26. ábra: A nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások dendrogramja

Forrás: az AB:NSZ adatbázis alapján saját szerkesztés

A dendrogram alapján is az látszik, hogy három csoportot érdemes létrehozni, itt viszont már az is kiderül, hogy mely országok tartoznak ezekbe. A 12 szabályozásból elsőként a magyar és a spanyol csoport választható le, amelyekre a kis terjedelmű és viszonylag merev szabályozás a jellemző. Második lépésként a brit és az ír szabályozás különíthető el – a két országban ugyanazt a szabályozást alkalmazzák (FRS 1), csak a terjedelemre és az egyszerűsített beszámolóban való alkalmazásban van különbség közöttük a válaszok alapján –, amely főként két területen mutat jelentős eltérést: a pénzbázis szűkebb meghatározása, illetve a részletesebb kategorizálás terén. A legnagyobb csoportot 8 szabályozás alkotja, amelyek között már jóval kisebb különbségek vannak, mint a másik két csoporttal összevetve. Érdemes megjegyezni, hogy a brit-ír szabályozás korábban (1996) éppen azon a két területen változtatott a szabályozásán, amely alapján elkülönülnek a nagy csoporttól. Az elméleti részben már említést tettem az IASB-FASB Cash flow kimutatással kapcsolatos felülvizsgálatáról, amelyben szintén ezen a két területen (pénzbázis, kategóriák) folyik a vita, s a jelenlegi

vélemények alapján az új szabályozás a brit-ír megoldáshoz fog közeledni a pénzbázis szűkebb értelmezésében mindenképpen, a kategóriák bővítésénél azonban csak a nyereségadó különválasztása várható. A tartalmi elemzés alapján a csoportokat fejlődő, klasszikus és továbbgondolt elnevezéssel láttam el. Valójában azonban létezik egy negyedik csoport is, akiknél nincs nemzeti Cash flow kimutatás szabályozás, ahogy ezt korábban írtam. Az így kialakított négy csoportba a következő országok tartoznak:

0. Nincs szabályozás: Belgium, Franciaország;
1. Fejlődő: Magyarország, Spanyolország;
2. Klasszikus: Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Hollandia, „IFRS”, Japán, Németország, Svédország, Új-Zéland;
3. Továbbgondolt: Egyesült Királyság, Írország.

A többi hierarchikus módszer során sem kaptam jelentősen eltérő eredményt, így ezek részletes bemutatásától eltekintek, a dendrogramjukat a 13. mellékletben helyeztem el. Néhány módszer esetén még szemléletesebben látszik, hogy a szabályozással rendelkező országok közül a magyar szabályozás áll a legtávolabb a többitől.

A hierarchikus klaszterelemzés eredményét a nem hierarchikus klaszterezési eljárással is ellenőriztem. Az előző vizsgálatnál megállapított három csoportból adódóan végrehajtottam a K-központú (K=3) klaszterelemzést is. Az eredmények ugyanazt a csoportosítást hozták, így ez megerősíti az előző vizsgálat érvényességét. Az elemzés részletes bemutatását a 14. melléklet tartalmazza.

Az eredmények alapján a H2/a hipotézist elfogadottnak tekintem.

H2/b hipotézis: Az egyes országok hierarchikusan csoportokba rendezhetők az IAS 7 szerinti Cash flow kimutatásuk alkalmazott nemzeti gyakorlatuknak részletei alapján.

Az egyes országok alkalmazott számviteli gyakorlatának vizsgálatára jó lehetőséget ad, hogy az Európai Unió tagországaiban 2005-től, illetve egyre több országban a tőzsdei vállalatok konszolidált beszámolóikat azonos szabályrendszer, az IAS/IFRS-ek alapján kötelesek elkészíteni, így azt nem befolyásolja az adott ország számviteli szabályrendszere. Az IAS/IFRS szabályozás azonban nem jelent teljes kööttséget, mivel több helyen is választási lehetőséget ad a gazdálkodó számára. Az értekezésemben az IAS 7 Cash flow kimutatás standard alapján vizsgáltam a tőzsdei vállalkozások beszámolójában megjelenő alkalmazott nemzeti gyakorlatot 2 formai és 7 tartalmi kérdés mentén.

Az IAS 1 szerint a beszámolónak öt fő része van (mérleg, eredménykimutatás, saját tőke változás kimutatás, Cash flow kimutatás, megjegyzések), ez kötött minden esetben, de a sorrendre már nincs ilyen előírás. A mintát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a négy kimutatás sorrendjében (a kiegészítő magyarázatok jellemzően mindenhol az ötödik) nincs egységes gyakorlat. Az országokénti átlagos sorrendben elfoglalt helyet a következő táblázat szemlélteti.

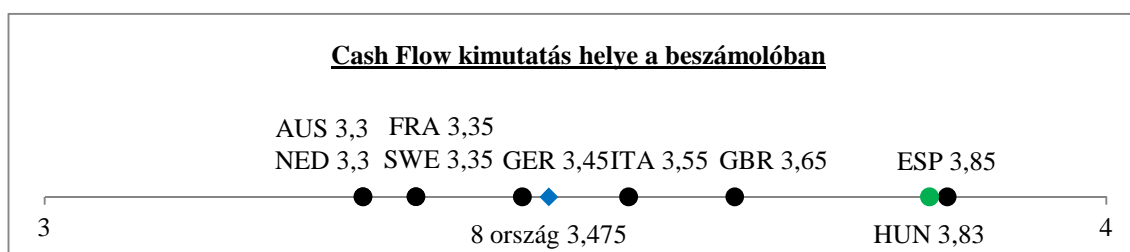
33. táblázat: A pénzügyi beszámoló kimutatásainak sorrendje

Ország	Eredmény-kimutatás	Mérleg	Saját tőke változás kimutatás	Cash flow kimutatás
AUS	1,00	2,05	3,65	3,30
ESP	1,90	1,10	3,15	3,85
FRA	1,20	1,85	3,60	3,35
GBR	1,00	2,20	3,15	3,65
GER	1,20	1,80	3,55	3,45
ITA	1,60	1,40	3,45	3,55
NED	1,20	1,95	3,60	3,25
SWE	1,05	2,15	3,45	3,35
8 ország	1,27	1,81	3,45	3,47
HUN	1,75	1,25	3,17	3,83

Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

Az adatok azt mutatják, hogy a Cash flow kimutatás jellemzően a negyedik (51,3 %) vagy a harmadik (45,6 %) helyet foglalja el a sorrendben, s ritkán szerepel a második (egy-egy ausztrál, brit, francia és holland vállalat; 2,5 %) vagy az első helyen (egy svéd vállalat; 0,6 %). Ez azonban csupán formai különbség, tartalmi jelentősége nincs. A számegyenes ábrákon (itt és a későbbiekben is) a vizsgált 8 ország értéke az egyenes felett, míg a 8 ország értékének átlaga és a magyar érték az egyenes alatt szerepel.

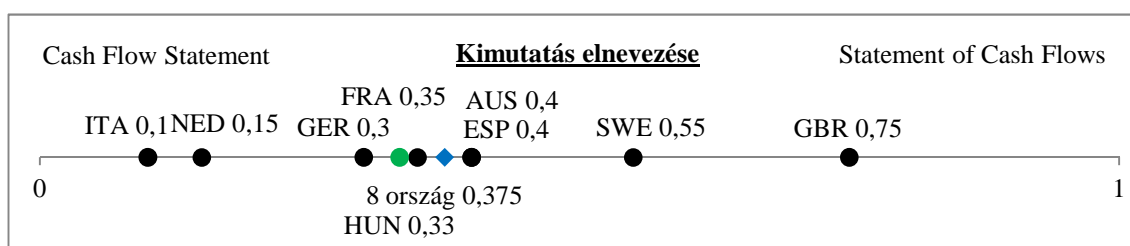
27. ábra: Cash Flow kimutatás helye a beszámolóban

Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

Formai eltérés adódik a kimutatás elnevezésénél is. A standard eredetileg a „Cash Flow Statement” elnevezést használta, viszont 2008-tól ezt módosították és az új név „Statement of Cash Flows” lett, azonban a gyakorlatban a többség még nem állt át erre. A mintában lévő tőzsdei cégek elnevezés használatát az alábbi ábra mutatja.

28. ábra: A Cash flow kimutatás elnevezése

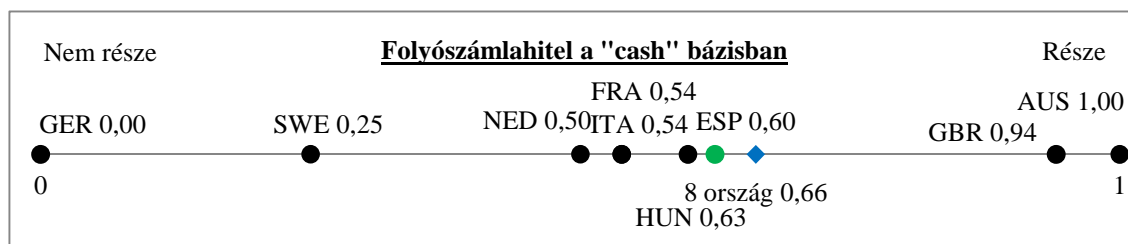

Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

Az IAS 7 Cash flow kimutatás standard bázisként a készpénzt és a készpénz egyenértékesekeket definiálja, s e mellett a folyószámlahiteleket engedi még lehetőségként beszámítani, amennyiben azok a pénzgazdálkodási folyamat szerves részét képezik. Az elemzés azt mutatja, hogy Németországban egyáltalán nem, Svédországban pedig inkább nem tekintik a kimutatás bázisának részeként a folyószámlahiteleket, itt azonban meg kell említenünk, hogy a folyószámlahitelek e két országban nem jellemzőek (csak

4-4 esetben volt a 20-20 vizsgált cégből). A többi országban – Spanyolország kivételével (5-en a 20-ból) – többségében van folyószámlahitele a vállalkozásoknak, s jellemzőbb a kimutatás bázisába való beszámítás, mint a kihagyás. Az országok szerinti alkalmazott gyakorlatot a következő ábra szemlélteti.

29. ábra: Folyószámlahitel figyelembe vétele a „cash” bázis részeként

Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

A Cash flow kimutatás összeállításának módszerében az IAS 7 egyértelműen a direkt megoldást támogatja – a nagyobb többletinformáció tartalom miatt –, azonban a működési részben alternatív megoldásként az indirekt módszert is engedélyezi. A mintában szereplő vállalkozások döntő többsége él is ezzel a megoldással: 5 országban (Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Olaszország, Svédország) mindenki, két országban (Hollandia, Spanyolország) 1 vállalkozás kivételével mindenki az indirekt módszert választotta, egyedül Ausztráliában vannak többségben (15-en a 20-ból), akik a direkt módszert alkalmazzák a Működési kategória összeállításánál.

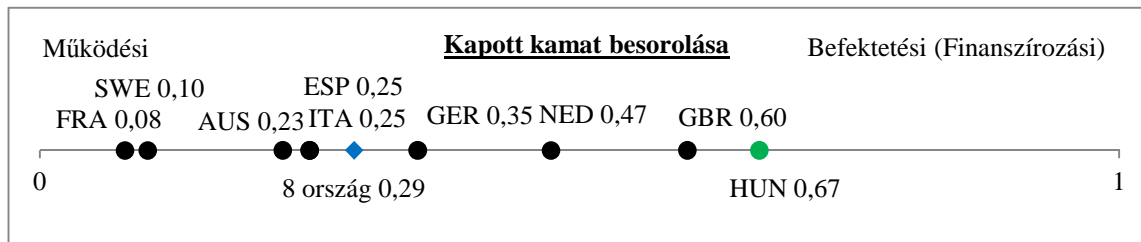
A kapott és fizetett hozamok (kamat, osztalék), valamint a társasági adó kérdésében az IAS 7 álláspontja szerint alapesetben az eredménykimutatást érintő tételeket a Működési cash flow kategóriába kell elhelyezni, így a felsorolt esetekből csak a fizetendő osztalék marad ki, amelyet a Finanszírozási kategóriába sorol alapértelmezésként. Azonban mindegyik esetben megenged alternatív besorolást is:

- befektetések után kapott hozam (kamat, osztalék) elhelyezhető a Befektetési kategóriába is;
- finanszírozási kötelezettségek után fizetett kamat kerülhet a Finanszírozási részbe is;
- a fizetett osztalék szerepelhet a Működési kategóriában is, mivel az eredményből kerül kigazdálkodásra;

- a társasági adó – ha egyértelműen beazonosítható – megosztható az egyes kategóriák között.

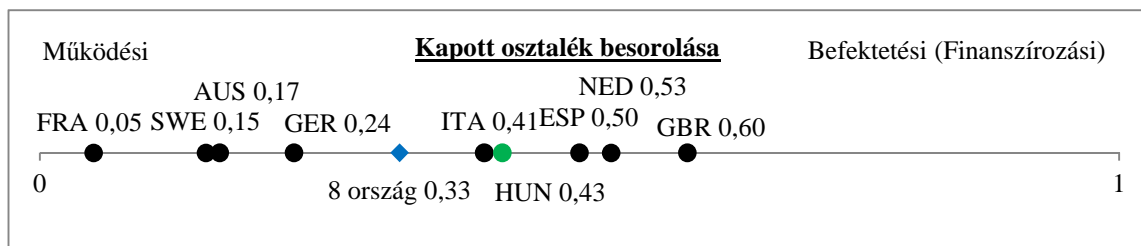
A mintát vizsgálva megállapítható, hogy a többség mind az öt esetenél az ajánlott megoldást követi. A kapott kamat, a kapott osztalék és a fizetett kamat esetében nagyobb a változatosság a választást illetően, ezt szemlélteti a következő három ábra.

30. ábra: Kapott kamat besorolása a Cash flow kategóriákba

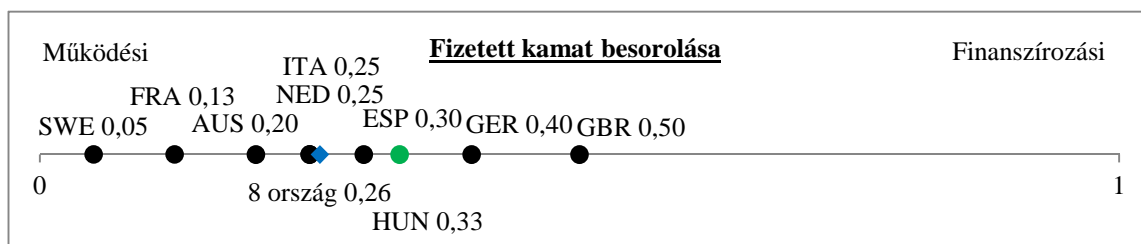
Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

31. ábra: Kapott osztalék besorolása a Cash flow kategóriákba

Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

32. ábra: Fizetett kamat besorolása a Cash flow kategóriákba

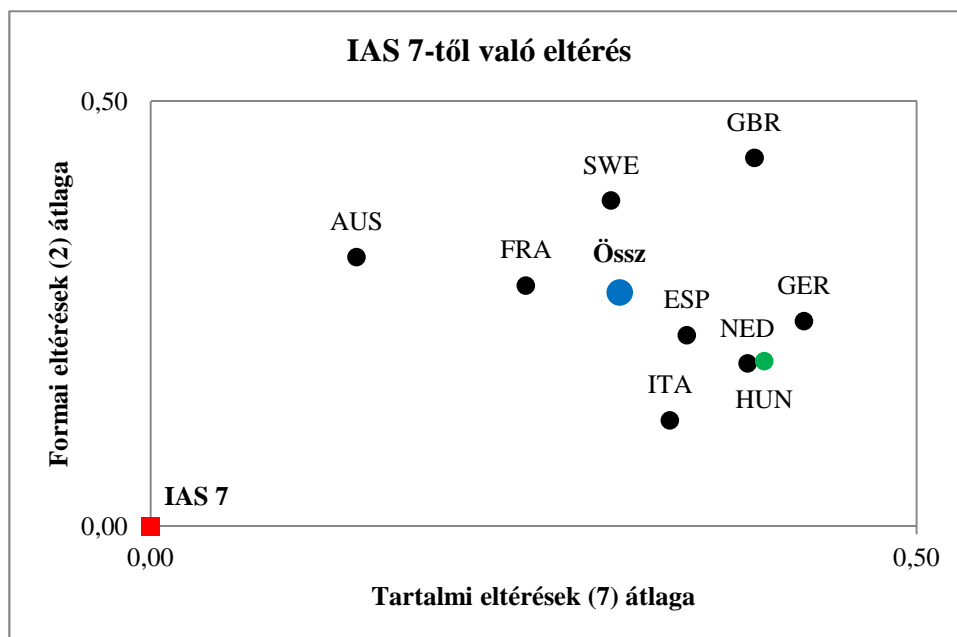

Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

A fizetett osztaléknál csak 1 holland (megosztva a működési és a finanszírozási kategória között) és 1 ausztrál vállalkozás (csak a működési részben) használta az alternatív lehetőséget, a társasági adó megosztásával pedig 1-1 ausztrál, spanyol és svéd vállalkozás élt. A kis eltérések miatt ezeket nem érdemes ábrán bemutatni.

A 9 kérdés külön vizsgálata után elemeztem azok együttes hatását is. Az IAS 7 szabályozásának alapeseteit vettem bázis pontnak (0 pont) és az alternatív megoldásokat 1-nek (a változók országonkénti értékeit a 16. melléklet tartalmazza). Az egyes országokat ábrázolhatjuk koordinátarendszerben, amelyben a vízszintes tengelyen a 7 tartalmi, a függőleges tengelyen a 2 formai kérdésben megjelenő IAS 7-től való eltérések összege szerepel.

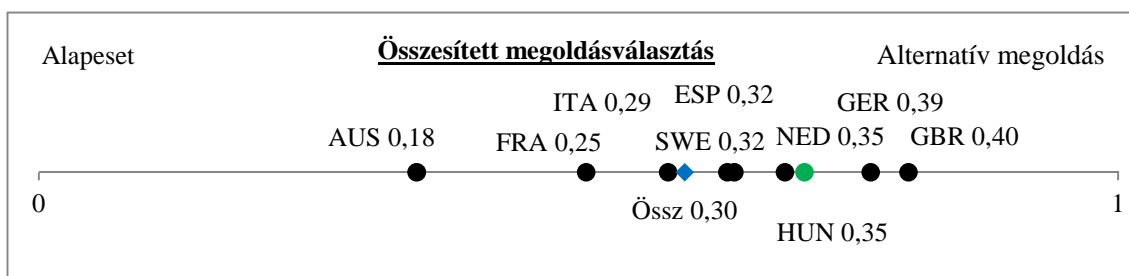
33. ábra: Az alkalmazott nemzeti gyakorlat eltérése az IAS 7 főszabályától formai és tartalmi szempontok mentén

Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

Az ábráról leolvasható, hogy formai kérdésekben Ausztrália, míg tartalmi kérdésekben Olaszország tőzsdei vállalkozásainak gyakorlata áll közelebb az IAS 7 javasolt megoldásaihoz, azonban mindegyik országról elmondható, hogy inkább követi az alapértelmezett esetet, s kevésbé használja az alternatívként megengedett megoldásokat. Ugyanezt láthatjuk az összesített megoldásválaszt szemléltető ábrán is.

34. ábra: Az alkalmazott nemzeti gyakorlat összesített eltérése az IAS 7 főszabályától

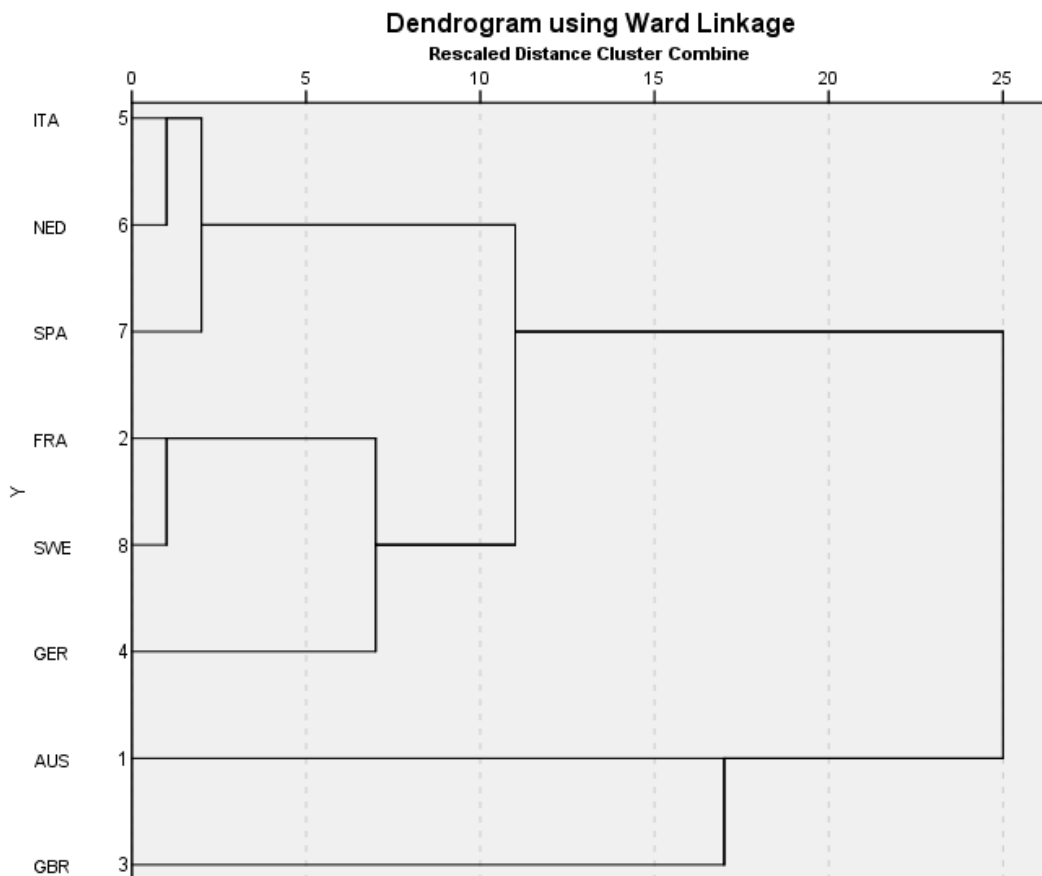

Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

A minta alapján elkészítettem az egyes országok alkalmazott gyakorlat szerinti hierarchikus csoportosítását is a 9 változó figyelembe vételével. A statisztikai eljárásoknál ugyanazokat a módszereket alkalmaztam, mint az előző vizsgálat során.

A klaszterelemzést 8 esettel (ország) és 9 változóval (választási lehetőség) hajtottam végre. A vizsgálat teljes körű, nincs hiányzó adat miatt kihagyásra kerülő eset. A Proximity Matrix a 8 eset különbözőségét mutatja egymáshoz viszonyítva a négyzetes euklideszi távolságmérést alkalmazva. Az összevonási táblázat mutatja - a 8 esetből adódóan - a 7 lépésben végrehajtott klaszterezési eljárás menetét, bemutatva hogyan lehet a 8 különálló klaszterből kiindulva eljutni a végén az egyetlen klaszterbe történő összevonásig. Az eljárás során a koefficiensek folyamatosan emelkednek, s ahol törés következik be az emelkedésben az alapján lehet eldönteni, hogy hány klasztert érdemes alkalmazni. A táblázatban szereplő koefficienseket szemléltető ábra alapján megállapítható, hogy jelentős törés (meredekség növekedés) egyik lépésnél sincs, így a többi végeredmény alapján lehet eldönteni, hogy 2, 3, 4 vagy 5 klasztert érdemes képezni. A bevonás sorrendje és az esetek elhelyezkedése a klaszterek számának függvényében a jégcsap diagramon ábrázolható. Az SPSS által generált ábrát az összevonás sorszámával is kiegészítettem a könnyebb értelmezhetőség kedvéért. A klaszterelemzés legszemléletesebb ábrázolását a dendrogram adja, amelyen egyaránt láthatóak, hogy milyen sorrendben történt az esetek bevonása a klaszterszám emelésével, másrészt bemutatja az esetek és csoportok távolságait is. A részletes számításokat a 18. melléklet tartalmazza.

35. ábra: Az IAS 7 Cash flow kimutatás összeállítás alkalmazott nemzeti gyakorlatának dendrogramja (8 ország)

Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

A dendrogram alapján is az látszik, hogy kettő-öt csoportot érdemes létrehozni, itt viszont már az is kiderül, hogy mely országok tartoznak ezekbe. A 8 országból, ha két csoportot alkotunk, akkor a két angolszász (AUS, GBR) és a kontinentális európaiak kerülnek egy-egy csoportba, amely főként a folyószámlahitelek bázis részeként való figyelembevételével indokolható. Ezen felül az ausztrálok a működési kategória direkt összeállításában („Direkt (alap)” csoport), a britek pedig az új elnevezés használatában és a hozamok nagyobb arányú alternatív besorolásában különböznek jelentősebben a többiektől („Alternatív” csoport). Ebből adódóan, ha háromra bővítjük a csoportszámot, akkor a két angolszász ország válik szét egymástól, mivel nagyobb a mért távolság közöttük, mint a másik csoport 6 országát vizsgálva. A négycsoportos klaszternél a kontinentális európai országokat lehet felbontani két 3 tagú csoportra: holland-olasz-spanyol és francia-német-svéd, itt a folyószámlahitel és a hozambesorolások alternatív megoldásainak választási gyakoriságban van a fő különbség. E kérdésekben a francia-német-svéd vállalatok döntő többsége az alapeseteket preferálja („Alap” csoport), míg a

holland-olasz-spanyol cégeknél már közelít a feléhez az alternatív opciók alkalmazása („Köztes” csoport). Az ötödik csoport bevezetésével Németország kerülne külön francia-svéd társaitól, mivel a német gyakorlatban kicsivel többen élnek az alternatív lehetőségekkel, a francia és a svéd cégek az alapesetekhez leginkább ragaszkodóak. További bontás azonban már nem indokolt, mivel az egyben szereplő országok gyakorlata között már nagyon kicsi a különbség, ahogy a dendrogram ábráján is látszik. A tartalmi vizsgálatok alapján négy csoport elkülönítése mellett döntöttem, mivel itt fedezhetőek fel élesebb különbségek az országok között:

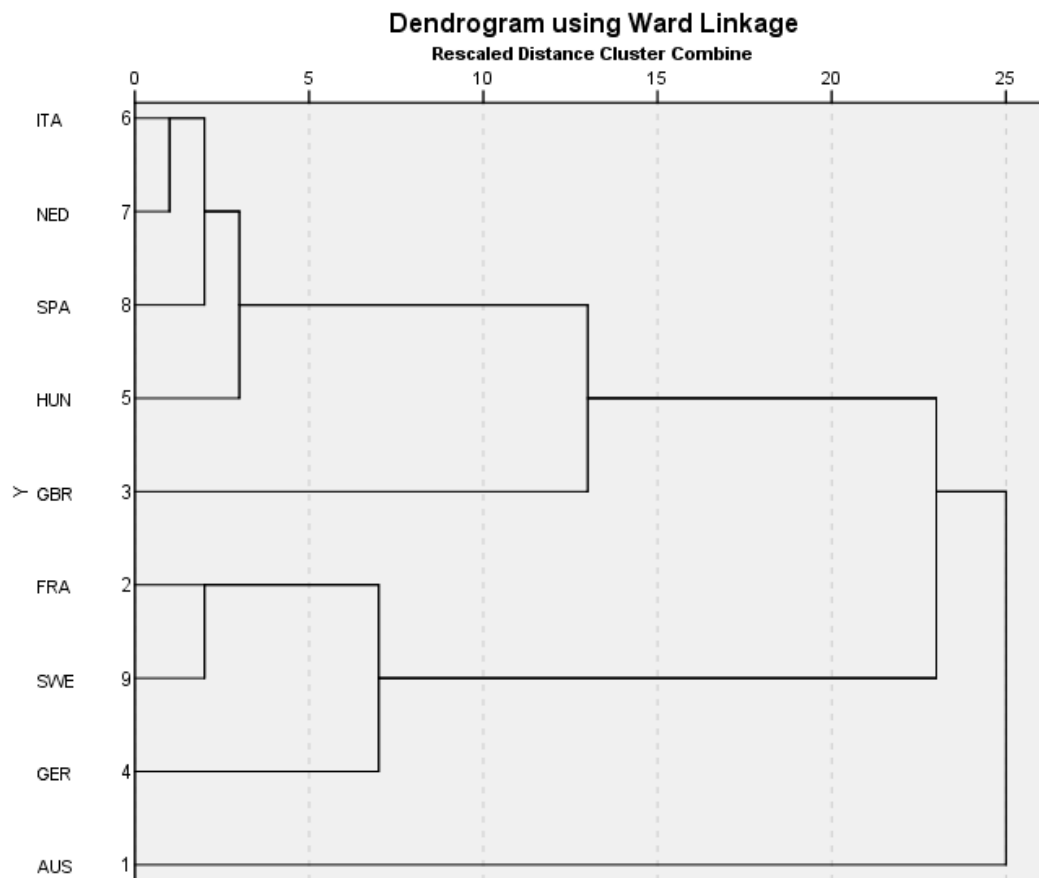
1. „Direkt (alap)”: Ausztrália;
2. „Alternatív”: Egyesült Királyság;
3. „Köztes”: Hollandia, Olaszország, Spanyolország;
4. „Alap”: Franciaország, Németország, Svédország.

A többi hierarchikus módszer során sem kaptam jelentősen eltérő eredményt, így ezek részletes bemutatásától eltekintek, a dendrogramjukat a 18. mellékletben helyeztem el.

A hierarchikus klaszterelemzés eredményét a nem hierarchikus klaszterezési eljárással is ellenőriztem. Az előző vizsgálatnál megállapított négy csoportból adódóan végrehajtottam a K-központú (K=4) klaszterelemzést is. Az eredmények ugyanazt a csoportosítást hozták, így ez megerősíti az előző vizsgálat érvényességét. Az elemzés részletes bemutatását a 19. melléklet tartalmazza.

Amennyiben Magyarországot is bekapcsoljuk az elemzésbe az összkép érdemben nem, csak kisebb részletekben változik. A magyar tőzsdei cégek alkalmazott gyakorlatuk alapján a „Köztes” klaszterbe kerülnének negyedik tagként, ahogy azt a következő ábra is szemlélteti. A magyar gyakorlat a részleteket elemezve a „Köztes” és az „Alternatív” csoport között helyezkedik el, ezzel a brit gyakorlat elhelyezését némileg megváltoztatta, de a csoportok besorolása nem módosult. Részletes számítások a 20. mellékletben.

36. ábra: Az IAS 7 Cash flow kimutatás összeállítás alkalmazott nemzeti gyakorlatának dendrogramja Magyarországgal kiegészítve (9 ország)

Forrás: az AB:NGY adatbázis alapján saját szerkesztés

Az eredmények alapján a H2/b hipotézist elfogadottnak tekintem.

A két alhipotézis alapján a H2 hipotézist elfogadottnak tekintem.

H3 hipotézis: A magyar tőzsdei vállalkozások működési cash flow-ja szignifikáns összefüggést mutat a részvényhozammal egyedileg és az adózás előtti eredmény ismeretében járulékosan is.

A hipotézis teszteléséhez az AB:MT adatbázist használtam fel, amely 13 vállalkozás 7 évre vonatkozó adatát, azaz 91 esetet tartalmaz. A részvények hozamát a tőzsdei árfolyamuk változását az osztalékkal kiegészítve értelmeztem. Az eltérő nagyságrendekből eredő hibák kiküszöbölésére adattranszformációt hajtottam végre, az egy részvényre jutó adatokat (részvényhozam, eredmény, cash flow) a részvények év eleji árfolyamához viszonyítva relatív mutatókat számítottam. A részvényhozam, a két eredmény (adózás előtt és után), valamint a négy cash flow (működési, befektetési, finanszírozási, teljes) adat mellett kiegészítettem a táblázatot a forrásbiztosítói cash flow-val (működési és befektetési cash flow összege).

Az adatok közti összefüggés vizsgálatához elsőként korrelációs számítást végeztem. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a részvényhozamnak gyenge pozitív korrelációs kapcsolata van mindkét eredménymutatóval már nagyon alacsony szignifikancia szinten is (0,1% illetve 0,2 %), míg a cash flow adatok közül csak a működési cash flow értékével van gyenge pozitív korrelációja 1,5 %-os szignifikancia szint mellett. Ezen kívül még a különböző cash flow adatok között van szignifikáns összefüggés, de ez nem képezi az elemzés tárgyát. A továbbiakban a mutatókat háromra szűkítem, a részvényhozam mellett egyrészt az adózás előtti eredményt tartom meg, mivel ennek nagyobb a korrelációja, mint az adózott eredménynek, másrészt a működési cash flow-t, mivel a cash flow adatok közül egyedül ennek volt szignifikáns összefüggése a részvényhozammal. A korreláció azonban nagyon érzékeny a kiugró értékekre, amelyeket a dobozóra segítségével lehet szemléletesen feltárni. Az ábrák alapján a részvényhozamnál 1 kilógó, az adózás előtti eredménynél 3 kilógó és 1 extrém, a működési cash flow-nál 4 kilógó és 1 extrém értékkel találkozunk, azonban két eset az eredmény és a cash flow tekintetében is szerepel, ezért összesen 8 eset okozhat problémát az elemzés során. A három mutatót összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy a részvényhozamnak nagyobb a szórása, a másik kettőnél nagyobb a koncentráció a kicsivel magasabb, mint 0 érték körül. A 8 eset kiszűrése után a terjedelem kismértékben szűkül, ez viszont újabb kilógó értékek megjelenését okozhatja. A második körben kilógó lett a részvényhozamnál 2, a cash flow-nál szintén

2 adat, az eredménynél nem volt ilyen, ezeket szintén kiszűrtem. A harmadik körben már csak a részvényhozamnál jelent meg egy kilógó eset, majd ennek elhagyása után a negyedik körben megmaradt 78 esetenél már egyik mutatónál sincs kilógó érték. A korrelációs számítás a megtisztított adatbázissal is elvégeztem, ez azonban érdemben nem okozott jelentős változást, többségében a korrelációk erőssége kismértékben emelkedett, illetve a szignifikancia szintek csökkentek. A számítások folyamatát részletesen tartalmazza a 22. és 23. melléklet.

Az eredmények azt tükrözik, hogy mindhárom mutató közepes pozitív korrelációs kapcsolatban van egymással, azonban az adózás előtti eredmény változónak van nagyobb értéke mindkét esetben, s a részvényhozam és a működési cash flow között van gyengébb összefüggés. Ez alapján elmondható, hogy mind az adózás előtti eredmény, mind a működési cash flow közepes pozitív kapcsolatban van a részvényhozammal, amely az egyedileg vizsgált összefüggést igazolta.

A járulékos információérték meghatározásánál az a kérdés, hogy az egyik adat ismeretében a másik hordoz-e többletinformációt. Ennek eldöntésére megvizsgáltam a parciális korrelációs együtthatók alakulását, s a kapott eredményeket a következő táblázat foglalja össze.

34. táblázat: Az adózás előtti eredmény és a működési cash flow parciális korrelációja a részvényhozammal

		Pearson Correlation (N=78)	Partial correlation (N=78, df=75)
R_rhoz + R_AEE	Correlation	,505**	,417**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000
R_rhoz + R_M_CF	Correlation	,327**	,096
	Sig. (2-tailed)	,003	,408
R_AEE + R_M_CF	Correlation	,506**	,418**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000

Forrás: az AB:MT adatbázis alapján saját szerkesztés

Az eredmények azt mutatják, hogy a mutatók egymáson keresztül is hatást gyakorolnak a kapcsolat erősségére, hiszen mindegyik esetben csökkent a korrelációs együttható. Azonban azt is megállapíthatjuk, hogy az adózás előtti eredmény kontrollálása (ismerete) mellett a részvényhozamnak és a működési cash flow-nak már nincs szignifikáns kapcsolata.

A regressziószámítás a korrelációszámításhoz hasonlóan alkalmazó a kapcsolat szorosságának feltárására, azonban itt már a kapcsolat iránya is megjelenik, független és függő változókat használva.

A regressziószámításnál leggyakrabban a lineáris modellt használják, ezt megelőzően azonban ellenőrizni kell, hogy a változók között valóban lineáris kapcsolat áll-e fent. Ezt az SPSS függvénybecslő eljárásával (Curve Estimation) teszteltem, amelyek közül a negatív változóértékek miatt a 11 választható lehetőség közül hetet ki kellett zárni, így a tesztelés a lineáris, az inverz, a négyzetes és a köbös függvényre volt elvégezhető. Az elemzést két változatban hajtottam végre, az adózás előtti eredmény valamint a működési cash flow független változóval. Mindkét esetben csak a lineáris megoldás igazolódott be, a többi esetenél, még ha szignifikáns is volt a teljes modell, az egyes paraméterek tesztelésénél ez már nem igazolódott be (részletek a 24. mellékletben).

A kétváltozós elemzésben külön-külön teszteltem a két független változó (adózás előtti eredmény és működési cash flow) hatását a függő változóra (részvényhozam).

Az adózás előtti eredmény regressziós modelljének összefoglaló táblázata alapján közepes kapcsolat van a két tényező között (az R érték ugyanaz kell, hogy legyen, mint a korrelációnál). Az ANOVA táblázat F próbája mutatja, hogy a teljes modell szignifikáns, az egyes tényezőkre vonatkozó teszt a koefficiens táblázatból derül ki, amely alapján csak a független változót (adózás előtti eredmény) fogadhatjuk el az általánosan használt 5 %-os szignifikancia szint mellett, a konstans tagot már nem (szig. = 7,1 %). A számítások részleteit a 25. melléklet tartalmazza. A modellkészítés végén ellenőriztem, hogy a feltételek teljesültek: egyrészt a homoszkedaszticitás (reziduumok konstans varianciája) illetve a hibatagok normális eloszlása, amelyet a modellben használt legkisebb négyzetek módszere biztosított. Az ellenőrzést bemutató ábrák a 26. mellékletben láthatóak.

A működési cash flow regressziós modellje hasonlóan épül fel, mint az előző változat. A modell összefoglaló táblázata szerint itt is közepes kapcsolat van a két tényező között, azonban ez valamivel kisebb, mint az adózás előtti eredményénél. Az ANOVA táblázat F próbája szignifikáns összefüggést mutat a teljes modellre, azonban a tényezővizsgálat szerint itt is csak a független változó (működési cash flow) bír magyarázó erővel 5 %-os szignifikanciaszinten belül, a konstans tag már nem (szig. =

13,3 %). A modellkészítésben teljesült a homoszkedaszticitás és a hibatagok normális eloszlása is. A hibatagok normál eloszlását a Koglomorov-Smirnov egymintás próba is visszaigazolta. A részletes számítások szintén a 25-26. mellékletekben kerültek elhelyezésre.

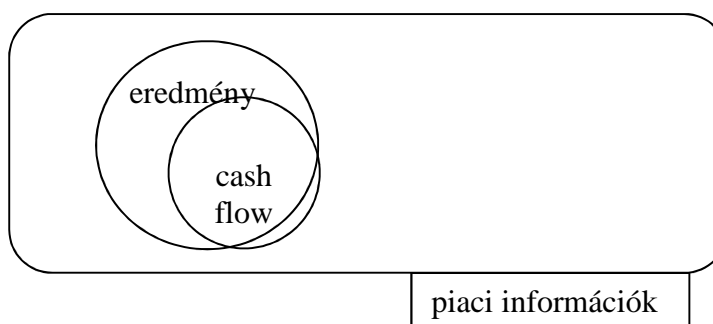
A külön vizsgált független kétváltozós modellek után az együttes bevonásukat is elemeztem háromváltozós regressziós függvény felállításával. A modellben a három változó között szignifikáns közepes korrelációs kapcsolat van – ahogyan az már korábban is bemutatásra került –, amelyből a két független változó szerepe miatt felléphet a multikollinearitás, s ez ronthatja a regressziószámítást. A számítás menete hasonló a kétváltozós regressziószámításhoz. A modell összesítő táblázatának R értéke ($R=0,512$) alapján csak kis javulás tapasztalható a csak az adózás előtti eredményt figyelembe vevő változathoz képest ($R=0,505$). Az ANOVA táblázatban szereplő F érték szerint szignifikáns a megalkotott modell, de a koefficiens táblázatból derül csak ki, hogy mely tényezőkre igaz ez elkülönítve is. A t-teszt szignifikancia szintje alapján egyértelműen csak az adózás előtti eredmény bír magyarázó erővel, a működési cash flow már nem, azonban a konstans tag határesetben még elfogadható. A modell feltételei (homoszkedaszticitás, hibatagok normális eloszlása) teljesülnek. Részletek a 27-28. mellékletben láthatóak.

Az előzőekben a bevonásos (Enter) modellt használtam a regressziószámítás során, amely egyszerre viszi be a modellbe az összes független változót. Több független változó esetén azonban más lehetőségek is adódnak. A Forward-eljárás egyesével emeli be a független változókat a modellbe a varianciához való jobb hozzájárulás alapján, amely jelen esetben csak az adózás előtti eredményt vonja be, a működési cash flow változót már nem. A Backward-eljárás a fordítottjaként működik, az összes változóból kiindulva hagy ki változókat az F értékek alapján, azonban hasonló eredményt kapunk itt is, mivel a működési cash flow-t kiveszi a modell és csak az adózás előtti eredményt hagyja meg. Részletes számítások a 27. mellékletben találhatóak.²¹⁹

²¹⁹ Sajtos – Mitev [2007]: 222-223. oldal

A vizsgált módszerek mindegyike (korrelációs és regressziós számítások) alapján arra a következtetésre jutottam, hogy mind az adózás előtti eredmény, mind pedig a működési cash flow értéke egyedileg szignifikánsan közepes hatást gyakorol a részvényhozamra, azonban járulékosan – azaz a másik adat ismeretében – ez már csak az adózás előtti eredményre igaz. Így a működési cash flow egyedileg igen, de az adózás előtti eredmény ismeretében már nem mutat szignifikáns összefüggést a részvényhozammal, vagyis a vizsgált adatbázisban Bowen – Burgstahler – Daley [1987] kategorizálásából a „B” esettel találkozunk.

37. ábra: Az adózás előtti eredmény és a működési cash flow egyedi és járulékos információ többlete

Forrás: Bowen – Burgstahler – Daley [1987] 727. oldal (saját fordítás)

A H3 hipotézisnek csak az első részét (cash flow adat egyedi információ többlete) tekintem elfogadottnak, a másodikat (cash flow adat járulékos információ többlete) nem.

VI. Összefoglalás és következtetések

A hatályos magyar szabályozás szerint a gazdálkodóknak a pénzügyi helyzetükről a beszámoló kiegészítő mellékletében kell számot adniuk. Az alkalmazott módszerek közül csak az éves beszámolóban van megkötés, abban a Cash flow kimutatást kötelezően szerepeltetni kell, azonban az egyszerűsített éves beszámolóra már nincs ilyen előírás. A hazai Cash flow kimutatás szabályozása viszonylag fiatal, csak 1997-től jelent meg az éves beszámoló kötelező részeként, s azóta a számviteli törvény újrakodifikálása során esett át egy kisebb módosításon (séma bővítése, illetve segítő magyarázatokkal kiegészítése), így valójában még csak az első változat módosított verziójánál tartunk. A kutatás során a magyar Cash flow kimutatással kapcsolatos helyzetet (szabályozás és alkalmazott gyakorlat) vizsgáltam három részterületre felállított hipotézisek segítségével.

Az első hipotézis a hasznosság oldaláról közelíti meg a témát, s azt vizsgálja, hogy a szabályozás összhangban van-e a hazai alkalmazott gyakorlattal. A pénzügyi helyzettel összefüggő információk az érdekhordozók közül elsődlegesen a hitelezők²²⁰ számára fontosak. Így ezen információk előállítása csak akkor minősül hasznosnak, ha egyáltalán megjelenik olyan érdekhordozó, aki igényli azt.

A Számviteli törvény a méret alapján tesz különbséget a Cash flow kimutatás készítési kötelezettség tekintetében, ezért a H1/a hipotézisben a vállalati sokaságot ez alapján kettébontva elemeztem a hitelezői kötelezettségek megjelenését. A varianciaelemzés azt mutatja, hogy a kisebb vállalkozásoknál szignifikánsan kisebb arányban jelenik meg a hitelező mint érdekhordozó összehasonlítva a nagyobb cégekkel. Ezt főként az egyes kötelezettségarányok mediánja igazolta vissza: szűkebben értelmezve a hitelezői kötelezettségeket a kisebb vállalkozások több, mint felénél nem is jelenik meg ilyen kötelezettség; míg tágabban értelmezve is jelentősen alacsonyabb arányban, mint a nagyobb cégeknél. Ez alapján a méret szerint történő megkülönböztetés indokoltnak tűnik, azonban további vizsgálat keretében lehetne még elemezni, hogy az értékhatárok jó helyen vannak-e ebből a szempontból, esetleg szükség lenne-e egyéb tényezők (például a hitelezői kötelezettségek arányának) bevonására az előírásokra vonatkozó különbségtételnél.

²²⁰ Tágabb értelmezésben a szállítókat is magában foglalja.

A pénzügyi helyzet bemutatását az alkalmazott gyakorlat elemzésén keresztül vizsgáltam a H1/b hipotézisben. A tapasztalat azt mutatja, hogy az egyszerűsített éves beszámolót készítő vállalkozásoknál önkéntes alapon nem jelenik meg a Cash flow kimutatás közzététele, sőt jónéhányan (37 %) még a legegyszerűbb mutatószámok közlésétől is eltekintek, tulajdonképpen ezzel megsértve a Számviteli törvény előírásait. Az éves beszámolót összeállító vállalkozásoknál is nagyarányú a jogsértő magatartás, mivel 30 %-uknak nem szerepel a közzétett beszámolójában a kötelezően előírt Cash flow kimutatás, sőt a helyzetet súlyosbítja, hogy ezen esetek többségében (69 %) a könyvvizsgálat sem tárta fel eme hiányosságot. A vizsgált téma szempontjából azt a következtetést vonhatjuk le, hogy mindkét kategóriában valószínűleg azért lehet hiányos a beszámoló, mivel nincs olyan érdekhordozó, aki ezt kikényszerítené, vagy nem a beszámoló keretében, hanem más módon jut hozzá a neki szükséges információkhoz, például a banki hitelkérelmek elbírálásához kért adatok keretében. Az elemzésben csak a hitelezői érdekhordozói igények vizsgálatával foglalkoztam, a hiányosságok okainak feltárásával már nem, ez egy további kutatási irány lehetne.

Egy közzétett adat csak akkor válik információvá, ha a felhasználók számára többletértékkel bír. A Cash flow kimutatás közzététele ebből adódóan csak akkor hasznos, ha az abban szereplő adatok a beszámoló többi részéhez képest hasznosítható újdonságértékkel bírnak, ezt vizsgáltam a H1/c hipotézisben. Általánosságban nézve a kimutatásokat néhány esetben (1,9 %) logikai ellentmondások tapasztalhatóak, vagyis a közzétett Cash flow kimutatás nagy valószínűséggel hibás. Ebben az esetben kérdésként merülhet fel, hogy habár a Cash flow kimutatást közzétették, de az hibás adatokat tartalmaz, akkor lehet, hogy ez a nagyobb probléma, mert itt még félre is vezetnek a beszámoló felhasználókat (a könyvvizsgálat két esetben nem tárta fel a súlyosan hibás adatokat). Az elemzés során megállapítottam, hogy – az összeállítás módszeréből részben következően – a direkt megoldással készülő befektetési és finanszírozási kategóriában többségben vannak az új információt tartalmazó sorok, míg a működési részben inkább a mérlegből és az eredménykimutatásból levezethető, vagyis már ismert adatok vagy azok transzformációja (például a mérlegből az állományváltozások) jelennek meg. Az indirekt működési cash flow soroknak nem feltétlenül kell megegyezniük a másik két kimutatásból származtatható értékekkel, mivel bizonyos esetekben korrekciókat kell alkalmazni, ahogy arra a Számviteli törvény 7. melléklete is utal (például a Cash flow kimutatásban az Adózás előtti eredményt a kapott osztalék nélkül kell szerepeltetni), illetve sok publikációban foglalkoztak a témával (lásd az

értekezés 82-83. oldalán leírtakat). A beszámolókból azonban csak az eltérés létezését vizsgáltam, s arra nem nyílt lehetőségem, hogy a kimutatás adatainak egyezőségét elemezzem, hogy nem kellett korrigálni és ezért valóban megegyeznek az értékek, vagy szükség lett volna a korrekcióra a helyes cash flow érték kimutatásához, csak ezt nem tették meg. További kutatásként mélyebb elemzést lehetne végezni, de ehhez a beszámolónál már részletesebb adatokra van szükség, amelyet leginkább mélyinterjúk segítségével tartok megvalósíthatónak.

A magyarországi helyzet bemutatása után a H2 hipotézisnél nemzetközi összehasonlításban is megvizsgáltam a hazai szabályozás és az alkalmazott gyakorlat elhelyezkedését.

A korábbi nemzeti összehasonlító vizsgálatok többségében azt állapították meg, hogy éles különbség van az angolszász és a kontinentális európai országok között. A csoportokon belül további bontások is lehetségesek, de itt már nincs egységes elkülönítés az egyes kutatásokban, és a csoportokon belüli különbségek is jóval kisebbek. Az összehasonlítás szemléletes bemutatása látható például Nobes hierarchikus csoportosításának ábráján (Nobes – Parker [2008]). A korábbi kutatások a szabályozások széles területét fogták át, de csak néhány kérdés mentén vizsgálva az egyes részterületeket, például a Cash flow kimutatásnál csak azt elemezték, hogy kötelező-e az elkészítése. Ezzel szemben a kutatásomban a szabályozás egy szűk szeletét – a Cash flow kimutatást – vizsgáltam, de azt jóval részletesebben egy kérdőív segítségével. Az elemzésbe a Nobes-nál szereplő 14 országot valamint Magyarországot és az IAS/IFRS szabályrendszert kívántam bevonni, de az empirikus kutatás egy éve alatt Kanadáról és Olaszországról nem sikerült a kérdőívet kitöltetnem senkivel, így összesen 14 szabályozás alapján végeztem el a számításokat a H2/a hipotézis tesztelése során. Az összehasonlításnál először egyesével bemutattam a vizsgált 44 kérdés szerint az azonosságokat és az eltéréseket, a végül az eredmények alapján 4 csoportot különítettem el klaszterelemzéssel:

- 0.) Nincs szabályozás: Belgium, Franciaország;
- 1.) Fejlődő: Magyarország, Spanyolország;
- 2.) Klasszikus: Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Hollandia, „IFRS”, Japán, Németország, Svédország, Új-Zéland;
- 3.) Továbbgondolt: Egyesült Királyság, Írország.

A korábbi kutatásokkal összehasonlítva megállapítható, hogy a Cash flow kimutatás szabályozása terén kisebbek a különbségek az egyes országok között, s a többség az általam „Klasszikusnak” nevezett csoportban található. A másik három csoport jelentősen eltér ettől, bár különböző tényezők miatt:

- 0) Belgiumban és Franciaországban nincs szabályozás erre a területre;
- 1) Magyarország és Spanyolország rendelkezik szabályozással, de ez viszonylag kis terjedelmű és merev a többivel összehasonlítva;
- 3) az Egyesült Királyság és Írország (közös a szabályozásuk) a korábbi „Klasszikus” megoldástól két területen hajtott végre módosítást (1996-tól), a pénzbázis leszűkítésében illetve a részletesebb kategorizálásban (a három helyett nyolc kategória).

Az IAS/IFRS-ek folyamatban lévő felülvizsgálata során a nemzetközi szabályozás a „Klasszikus”-tól a „Továbbgondolt” felé mozdul el. Emellett megállapíthatjuk azt is, hogy a Cash flow kimutatás szabályozásában nem érvényes az angolszász / kontinentális európai megbontás.

A nemzetközi összehasonlítással foglalkozó kutatások újabb iránya – az IAS/IFRS-ek egyre szélesebb körű alkalmazásából eredően – az azonos szabályozási keretek között alkalmazott nemzeti gyakorlatra helyeződött át. Egyre több országban a tőzsdei vállalkozások a konszolidált beszámolóikat az IAS/IFRS szabályrendszer szerint kötelesek elkészíteni, így ezek vizsgálatánál a nemzeti eltérések csak az alkalmazott gyakorlat miatt jelenhetnek meg, s nem befolyásolja a különbségeket az eltérő szabályrendszer. Az elemzések itt is széles számviteli területet, de témánként csak néhány kérdés mentén érintőlegesen vizsgáltak, azonban az eredmények továbbra is azt mutatják, hogy az alkalmazott gyakorlatban is az angolszász és a kontinentális európai országok választhatók szét két csoportra (Nobes [2011]). Az értekezésben a vizsgálatot a Cash flow kimutatás területére szűkítettem le, azonban itt részletesebben vizsgálva azt, az IAS 7 szerint összesen 9 választási lehetőség mentén (2 formai és 7 tartalmi kérdésben). A kutatásba a Nobes által vizsgált 8 országot vontam be, de külön modellben vizsgáltam a Magyarországgal kiegészített változatot is. Általánosan azt tapasztaltam, hogy a többség a standard által javasolt alapesetet használja, s az alternatív megoldás kevésbé jelenik meg az alkalmazott gyakorlatban. Egyetlen kivétel volt, ez a működési kategória összeállítási módszere, amelynél – az ausztrál vállalkozásoktól eltekintve – szinte mindenki az opcionálisan megengedett indirekt logikát alkalmazta. Az alkalmazott gyakorlat kérdésenkénti összehasonlítása után klaszterelemzéssel

készítettem el a hierarchikus csoportosítást. A dendrogram alapján itt már a korábbi kutatásokban megjelent angolszász és kontinentális európai bontás rajzolódott ki, mivel a vizsgálatban az ausztrál és a brit vállalkozások kerültek először leválasztásra, majd a hat kontinentális európai ország alkotott egy külön csoportot, amelyet ezután még két három tagú részcsoportha lehetett felbontani. A fő különbségek a javasolt és az alternatív megoldások közti választás arányában jelennek meg a következők szerint:

- 1) Egyedül Ausztráliában alkalmazzák döntő többségben a javasolt direkt megoldást a működési cash flow kategória összeállítására (a többi országban csak elvétve), és a többi kérdésben is jellemzőbb a javasolt alapesetek választása;
- 2) Az Egyesült Királyságban inkább az opcionálisan engedélyezett megoldások használata a jellemző*;
- 3) Hollandiában, Olaszországban és Spanyolországban a köztes, de kisebb mértékben inkább az ajánlott megoldás alkalmazása a gyakori*;
- 4) Franciaországban, Németországban és Svédországban többségében a javasolt megoldás mellett döntenek, s ritkán élnek az alternatív lehetőségekkel*.

* A működési kategória a 2-4 csoportokban kivétel, mivel szinte mindenki a megengedett indirekt logikát választotta.

A modellben Magyarországot elhelyezve érdemben nem változik a kép, a kontinentális európai csoportba kerültünk, s azon belül a „Köztes” alcsoportban szerepelünk, de a csoport másik három tagjához képest közelebb vagyunk a brit gyakorlathoz.

Az elvégzett kutatásnál két irányban lehet továbblépni, egyrészt a vizsgálatba bevont országok körét tekintve, például érdekes lenne a magyar helyzetet összevetni a többi kelet-közép-európai országgal, másrészt a számvitel más területein is lehetne mélylési vizsgálatokat folytatni.

A gazdálkodó egységek teljesítményét sokféleképp mérhetjük, egyaránt használhatunk eredmény vagy cash flow adatokat erre, illetve a tőzsdei cégek esetében külső teljesítménymérőként a részvényhozamot is elemezhetjük. A H3 hipotézisemben a magyar tőzsdei vállalkozások eredmény és cash flow adatait vizsgáltam a részvényhozammal összefüggésben. Az elemzésben 13 vállalat 2005-2011 közötti időszaka szerepelt, amelyből – a felhasznált modellek kilógó és extrém értékekre való érzékenysége miatti megtisztítása után – összesen 78 eseten alapultak a számítások. A felhasznált adatokból az adózás előtti eredmény és a működési cash flow értéke mutatta

a legnagyobb összefüggést a részvényhozammal, így a részletesebb vizsgálatokban ezekkel dolgoztam tovább. A két beszámolóban szereplő adat részvényhozammal való egyedi összefüggését először az irány vizsgálata nélküli korrelációs számítással elemeztem, amely alapján mindkét esetben szignifikáns gyenge pozitív kapcsolatot állapítottam meg. Az adatok járulékos összefüggésére a parciális korrelációs együtthatót alkalmaztam, amelynél az adózás előtti eredménynél megmaradt a szignifikáns gyenge pozitív kapcsolat a cash flow változó kontrollálása mellett, viszont ez fordítva az általánosan elfogadott szignifikancia szinten már nem mutatható ki. Az összefüggés-vizsgálatnál az irány bekapcsolásával regressziós modelleket állítottam fel, ahol az adózás előtti eredmény és a működési cash flow adat volt a független változó, a részvényhozam pedig a függő változó. A kéttényezős (egy független és egy függő változó) regressziónál mind az adózás előtti eredmény, mind a működési cash flow szignifikáns – konstans nélküli – lineáris összefüggést mutat a részvényhozammal. A független változók együttes bevonása során, azaz háromtényezős (két független és egy függő változó) modellt felépítve azonban azt kaptam, hogy a szignifikáns lineáris egyenletben csak az adózás előtti eredmény próbája mutat egyedileg is szignifikáns összefüggést, a működési cash flow és a konstans tag már nem. Mindkét vizsgálat alapján arra a következtetésre jutottam, hogy az elemzés tárgyát képező körben az adózás előtti eredmény egyedileg és járulékosan is többletinformációval bír a részvényhozammal összefüggésben, a működési cash flow adatról azonban csak egyedileg mondható ez el, járulékosan már nem.

Az elemzésnél csak a cégek beszámolóiban megjelenő adatokat használtam fel, amelyek – a szabályozás szabadságából eredően – azonban nem minden esetben éltek ugyanazzal a cash flow kategória besorolási variációval. További kutatásban lehetne elemezni, hogy az alkalmazott gyakorlat egységesítése javítja-e a modell magyarázó erejét, illetve a problémás besorolási tényezőkkel további változókkal lehetne a modell finomítását tesztelni. A vizsgálatba csak a 2005-2011 között folyamatosan a tőzsdén szereplő és a többi feltételnek is megfelelő cégeket vontam be, de az elemzést ki lehetne terjeszteni a tőzsdére közben belépő vagy onnan kilépő vállalkozásokra is. Ezen bővítés esetén már elegendő adatmennyiség állna rendelkezésre ahhoz, hogy akár éves bontásban is lefuttathatóak legyenek a modellek, azonban a cégenkénti vizsgálathoz a legfeljebb 7 év adatát még kevésnek találom.

Az értekezésemben csak a számviteli beszámolókból szereplő Cash flow kimutatásokkal foglalkoztam. A Cash flow kimutatások azonban sokkal szélesebb témakört ölelnek fel, így további kutatásokra adnak lehetőséget akár a számvitel területén maradvány (például a vállalatban belül használt, de nem közzétett Cash flow kimutatások) akár a határterületekre evezve (például pénzügyi vagy vállalatértékelési megközelítések).

Az értekezésben a számviteli beszámolókból megjelenő Cash flow kimutatásokkal kapcsolatos szabályozásokat és alkalmazott gyakorlatot mutattam be, amelynek során a magyar helyzetet nemzetközi összehasonlításban is elhelyeztem. Az elemzések alapján a következő területeken fogalmaztam meg fejlesztési lehetőségeket a hazai szabályozás és alkalmazott gyakorlat tekintetében.

A hitelezői érdekhordozók vizsgálata során kimutattam, hogy a mérlegben sokszor nem is jelenik meg velük kapcsolatos kötelezettség, amely a kisvállalatok több mint felére igaz, de a nagyobb cégeknél is találkozhatunk ilyen esetekkel. A közzétett kiegészítő mellékletek elemzése azt mutatta, hogy sok esetben a gazdálkodók nem tartják be a Számviteli törvény előírásait, s nem készítik el a pénzügyi helyzet jellemzését, illetve az éves beszámolóban a Cash flow kimutatást. Kis előfordulással az elkészített Cash flow kimutatások ellentmondást tartalmaznak a beszámoló többi részével összehasonlítva, vagyis valószínűleg hibásak. Mindkét megállapításból eredően azt javaslom, hogy érdemes lenne átgondolni a Cash flow kimutatásra kötelezettek körét a szűkítés irányába, amelynek során célszerű lenne az érdekhordozói igények megjelenését is figyelembe venni a költség-haszon elv alapján. Szűkebb körű kötelező előírást több fejlett ország is alkalmaz (Amerikai Egyesült Államok, Hollandia, Japán, Németország), s kettőben még szabályozás sincs (Belgium, Franciaország), bár ez utóbbit nem tartom követendő példának.

A nemzeti Cash flow kimutatások összehasonlítása során Magyarország a kiterjedelmű és merev szabályozásával a „Fejlődő” csoportba került. Fejlesztésre vagy a nemzetközi szabályozás adaptálása vagy a vizsgálatban szereplő fejlett országok szabályozása irányába történő elmozdulás jöhet szóba. Két területen kellene előbbre lépni, egyrészt részletesebb szabályalkotásra volna szükség, másrészt a többi szabályozáshoz hasonlóan nagyobb szabadságot kellene biztosítani a gazdálkodók számára a kimutatás elkészítésénél. Az egyik ilyen terület a működési cash flow kategória összeállítása, amelynél – a nagyobb információtartalomtól eredően – a direkt

megoldást legalább megengedni, esetleg javasolni, vagy radikálisabb előrelépés esetén kötelezően előírni lehetne.

A magyar tőzsdei cégek körében az IAS 7 szerinti alkalmazott gyakorlat összhangban van a nyugat-európai országok gyakorlatával, így itt már utolértük őket, ezért nincs szükség további fejlesztésre.

A Cash flow kimutatás összeállítása során sokszor találkozunk tagolástani problémákkal, amelyet a Cash flow kimutatás hibájának szoktak felróni, pedig igazából itt jelenik meg a közgazdaságtan hármasság tagolási rendszere (működés, befektetés, finanszírozás), s a beszámoló másik két kimutatása tér el ettől. Ebből adódóan a Mérleg és az Eredménykimutatás van lemaradásban, de mivel a könyvvezetés során ezek kapnak prioritást, majd utána készül el a Cash flow kimutatás, ezért néz ki fordítottan a helyzet. A jelenleg az IASB-FASB közös projektjében folyamatban lévő pénzügyi kimutatások felülvizsgálata pontosan ebbe az irányba mozdul el, vagyis ez várható a számvitel jövőjében. A kérdés csak az, hogy a magyar szabályalkotó és szakma ezt milyen lemaradással fogja követni, vagy jobb esetben együtt halad vele, esetleg úttörőként elébe megy a változásoknak.

A kutatás során szerzett tapasztalataim alapján szükségesnek tartom a szakma minden résztvevője számára a Cash flow kimutatással kapcsolatos ismereteik színvonalának emelését, amelyet a hasznosság oldaláról közelítenék meg, vagyis képzések, publikációk, tanulmányok során világítanék rá a Cash flow kimutatás előnyeire. Remélem a disszertációmmal sikerül ehhez a folyamathoz hozzájárulnom.

Hivatkozások jegyzéke

1. AICPA [2010]: Accounting Trends & Techniques. Presenting and Analyzing Financial Reporting Practices. (Sixty-fourth Edition; AICPA; New York)
2. AICPA [2011]: IFRS Accounting Trends & Techniques. Presenting and Analyzing Financial Reporting Practices. (Second Edition; AICPA; New York)
3. Artsberg, Kristina – Schwencke, Hans R. [2003]: Accounting in Scandinavia. *IN: International accounting*. (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 304-331)
4. Bae, Kee-Hong – Tan, Hongping – Welker, Michael [2008]: International GAAP Differences: The Impact on Foreign Analysts. (*The Accounting Review*; Vol. 83, No. 3; pp. 593-628)
5. Baricz Rezső [1990]: A magyar számviteli rendszer szabályozásának aktuális kérdései. (*Számvitel és ügyviteltechnika*; 32. évfolyam, 7. szám, 1990. július; 240-241. oldal)
6. Baricz Rezső [1997a]: A magyar számvitel a nemzetközi és a nemzeti szabályok tükrében. (*Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*; 39. évfolyam, 10. szám, 1997. október; 410-416. oldal)
7. Baricz Rezső [1997b]: Mérlegtan. (átdolgozott kiadás; Aula Kiadó; Budapest)
8. Baricz Rezső – Róth József [2002]: Könyvviteltan. (Aula Kiadó; Budapest)
9. Barth, Mary E. – Cram, Donald P. – Nelson, Karen K. [2001]: Accruals and the Prediction of Future Cash Flows. (*The Accounting Review*; Vol. 76, No. 1, Jan. 2001; pp. 27-58)
10. Béhm Imre [1995]: Gazdasági mutatók és alkalmazásuk: 3. (*Pénzügyi szemle*; 40. évfolyam, 3. szám, 1995. március; 225-247. oldal)
11. Béhm Imre [1997]: Vállalkozási tevékenység megítélése cash flow-kimutatás alapján. (*Pénzügyi szemle*; 42. évfolyam, 10. szám, 1997. október; 777-784. oldal)
12. Beke Jenő [2010]: Nemzetközi számviteli standardok adaptálásának gyakorlata. (*Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*; 52. évfolyam, 2. szám, 2010. február; 90-95. oldal)
13. Benedict, Augustine – Elliott, Barry [2001]: Practical accounting. (FT/Prentice Hall; Harlow)
14. Bíró Tibor – Pucsek József – Sztanó Imre [2010]: Amit a mérleg mutat 2010. (második, átdolgozott kiadás; Saldo; Budapest)
15. Bíró Tibor – Kresalek Péter – Pucsek József – Sztanó Imre [2010]: A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése: Elemzés a beszámolók alapján. (bővített, átdolgozott kiadás; Perfekt; Budapest)
16. Bordáné Rabóczki Mária [1989a]: A pénzügyi helyzet vizsgálata a Cash-flow-kimutatás alapján. (*Pénzügyi szemle*; 33. évfolyam, 10. szám, 1989. október; 805-823. oldal)

17. Bordáné Rabóczki Mária [1989b]: Gazdasági társaságok pénzügyi megítélése: Nemzetközi számviteli és elemzési eljárások. (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó; Budapest)
18. Bosnyák János [1996]: A cash flow számítás elmélete és gyakorlata. (Doktori disszertáció; Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem)
19. Bosnyák János [1999]: Számviteli adatokra épülő cash-flow-számítás. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 41. évfolyam, 2. szám, 1999. február; 52-56. oldal)
20. Bosnyák János [2003]: Számviteli értékelési eljárások hatása a vállalkozások vagyoni, jövedelmi és pénzügyi helyzetére. (Ph. D. értekezés; Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem; Budapest)
21. Bosnyák János [2006]: Számvitel I. Könyvviteltan előadás. (Budapesti Corvinus Egyetem; Budapest; 2006. október 10.)
22. Bowen, Robert M. – Burgstahler, David – Daley, Lane A. [1986]: Evidence on the Relationships between Earnings and Various Measures of Cash Flow. (The Accounting Review; Vol. 61, No. 4, Oct. 1986; pp. 713-725)
23. Bowen, Robert M. – Burgstahler, David – Daley, Lane A. [1987]: The Incremental Information Content of Accrual versus Cash Flows. (The Accounting Review; Vol. 62, No. 4, Oct. 1987; pp. 723-747)
24. Chikán Attila [2003]: Vállalatgazdaságtan. (3. átdolgozott, bővített kiadás; Aula Kiadó; Budapest)
25. Choi, Frederick D. S. – Meek, Gary K. [2011]: International accounting. (Seventh Edition; New Jersey)
26. Cyert, Richard M. – Ijiri, Yuri [1974]: Problems of Implementing the Trueblood Objectives Report. (Journal of Accounting Research; Vol. 12; Studies on Financial Accounting Objectives 1974; pp. 29-42.)
27. Dechow, Patricia M. [1994] Accounting earnings and cash flows as measures of firm performance. The role of accounting accruals. (Journal of Accounting and Economics; Vol. 18; pp. 3-42)
28. Dechow, Patricia M. – Kothari, S. P. – Watts, Ross L. [1998]: The relation between earnings and cash flows. (Journal of Accounting and Economics; Vol. 25, Issue 2; pp. 133-168)
29. Dechow, Patricia M. – Skinner, Douglas J. [2000]: Earnings Management: Reconciling the Views of Accounting Academics, Practitioners, and Regulators. (Accounting Horizons; Vol. 14, No. 2; June 2000; pp. 235-250)
30. Donleavy, Gabriel [1992]: The Funds Statement: An Inquest. (Managerial Finance; Vol. 18, No. 6; pp. 27-44)
31. Dorgai Ilona [2004]: A részvényesi értékmaximalizálás elméleti háttere. (Vezetéstudomány; 35. évfolyam, 3. szám, 2004. március; 2-18. oldal)
32. Dudás Jánosné [1990]: A piaci gazdaságnak megfelelő számvitel kialakítása. (Számvitel és Ügyviteltechnika; 32. évfolyam, 4. szám, 1990. április; 111-113. oldal)

33. Epstein, Barry J. – Mirza, Abbas Ali [2003]: Nemzetközi számviteli standardok. Magyarátzatok és alkalmazások. (Perfekt; Budapest)
34. Ferenczi András [1998]: Az európai számviteli rendszerek összehasonlítása. (Számvitel és Könyvvizsgálat; 40. évfolyam, 10. szám, 1998. október; 406-411. oldal)
35. Filyó Janka – László Norbert – Mikáczó Éva [2011]: Helyzetkép a könyvelői szakmáról I. és II. rész. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 53. évfolyam, 3. szám, 2011. március; 126-130. oldal és 53. évfolyam, 4. szám, 2011. április; 184-187. oldal)
36. Glautier, M W E – Underdown, B. [2001]: Accounting theory and practice. (7th edition; FT/Prentice Hall; Harlow)
37. Gray, Sydney [1990]: Nemzetközi kutatások a kelet-nyugati számvitelben. (Számvitel és Ügyviteltechnika; 32. évfolyam, 7. szám, 1990. július; 235-239. oldal)
38. Haller, Axel [2003]: Accounting in Germany. *IN: International accounting.* (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 91-128)
39. Haller, Axel – Walton, Peter [2003]: Country differences and harmonization. *IN: International accounting.* (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 1-34)
40. Heazlewood, Terry [2003]: Accounting in Australia. *IN: International accounting.* (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 272-303)
41. Hicks, John R. [1978]: Érték és tőke. A közgazdasági elmélet néhány alapelveinek vizsgálata. (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó; Budapest)
42. Hoarau, Christian [2003]: Accounting in France. *IN: International accounting.* (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 129-152)
43. Horváth Lajos [1998]: Cashflow-elemzés banki és vállalati szemmel. *IN: Bankról, pénzről, tőzsdéről: Válogatott előadások a Bankárképzőben.* (Nemzetközi Bankárképző Központ; Budapest; 430-439. oldal)
44. Horváth Lajos [1999]: A pénzforgalmi (cash flow) kimutatás elemzése. (Bankszemle; 43. évfolyam, 3. szám, 1999. március; 42-55. oldal)
45. Hunyadi László – Vita László [2003]: Statisztika közgazdászoknak – Statisztikai módszerek a társadalmi és gazdasági elemzésekben (Második, javított kiadás; Központi Statisztikai Hivatal; Budapest)
46. IASCF [2003]: Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok 2003: A Nemzetközi Számviteli Standardokkal és Értelmezésekkel egybefoglalva. (Magyar Számvitel Fejlesztéséért Alapítvány; Budapest)
47. IASCF [2008]: Discussion Paper: Preliminary Views on Financial Statement Presentation. (IASCF; London)
48. IFRS Foundation [2010]: Staff Draft of Exposure Draft. IFRS X: Financial Statement Presentation. (IFRS Foundation; London)
49. Inchausti, Begona Giner [2003]: Accounting in Spain. *IN: International accounting.* (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 253-271)
50. Kaliczka Nándor [2010]: Összevont cash flow-kimutatás. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 52. évfolyam, 3. szám, 2010. március; 137-140. oldal)

51. Kapásiné Búza Mária [2000]: Az Európai Unió számviteli irányelvei és a nemzetközi számviteli standardok. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 42. évfolyam, 5. szám, 2000. május; 223-229. oldal)
52. Kapásiné Búza Mária [2002]: Az IASB törekvései a számvitel nemzetközi összehangolására II. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 44. évfolyam, 4. szám, 2002. április; 168-174. oldal)
53. Kapásiné Búza Mária [2007]: Az IFRS-ek szerint készített beszámoló tartalmáról VIII. rész. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 49. évfolyam, 3. szám, 2007. március; 127-132. oldal)
54. Karai Éva [2001]: A pénzeszközök változásának indirekt módszerű levezetése. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 43. évfolyam, 5. szám, 2001. május; 210-217. oldal)
55. Koblencz József [1994]: A könyvvitel és a számvitel fogalmának újraértékelése. (Számvitel és Könyvvizsgálat; 36. évfolyam, 4. szám, 1994. április; 174-177. oldal)
56. Koblencz József [1995]: Ködoszlatás cash-flow ügyben I. és II. rész. (Számvitel és Könyvvizsgálat; 37. évfolyam, 11. szám, 1995. november; 470-475. oldal; és 12. szám, 1995. december; 499-503. oldal)
57. Kopányi Mihály (szerk.) [1993]: Mikroökonómia. (2. javított kiadás; Műszaki Könyvkiadó; Budapest)
58. Korom Erik [2005]: Amit a mérleg mutat II.: Mérlegmutatók, Kiegészítő melléklet, Cash flow. (Saldo; Budapest)
59. Kousenidis, Dimitrios V. – Negakis, Christos I. – Floropoulos, Iordanis N. [2006]: Disclosure requirements and voluntarily reporting of cash flow information in Greece. (Managerial Finance; Vol. 32, No. 8; pp. 685-699)
60. Kovács Dániel Máté – Mohl Gergely [2011]: Egy felmérés tanulságai. A kkv-knak szóló IFRS-ek Magyarországon. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 53. évfolyam, 6. szám, 2011. június; 280-284. oldal)
61. Krylova, Tatiana [2003]: Accounting in the Russian Federation. *IN: International accounting*. (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 348-365)
62. Lakatos László Péter [2009]: A számvitel szabályozása, és a pénzügyi kimutatások hasznosságának megítélése. (Ph.D. értekezés; Budapesti Corvinus Egyetem; Budapest)
63. László Norbert [2002]: Cash-flow, avagy Hol a pénz? (TDK Dolgozat; BKÁE; Budapest)
64. László Norbert [2005]: Kérdések a cash-flow körül. Avagy hol a pénz? (Számadó; 14. évfolyam, 3. szám, 2005. március; 8-12. oldal)
65. László Norbert (szerk.) – Baricz Rezső – Bosnyák János – Filyó Janka – Gulyás Éva – Gyenge Magdolna – Hős Attila – Joó Ágnes – Kardosné Birkás Anikó – Kissné Becsei Annamária – László Norbert – Lukács János – Mikáczó Éva – Párizs Lajos – Pavlik Livia – Serfőző Gyula – Szabóné Veres Tünde [2005]: Könyvvitel (Számvitel I. tárgy) Szemináriumi és gyakorló feladatok. (Aula Kiadó; Budapest)

66. László Norbert [2010]: A pénzügyi helyzet bemutatása a számviteli beszámolóknban, kiemelt szerepben a cash flow-kimutatással. (Számviteli Tanácsadó; 2. évfolyam, 3. szám, 2010. március; 2-15. oldal)
67. László Norbert [2013]: Vállalkozások pénzügyi helyzetének bemutatása a számviteli beszámolóknban a Magyarországon alkalmazott gyakorlat tükrében (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 55. évfolyam, 3. szám, 2013. március; 141. oldal)
68. Leuz, Christian [2000]: The Development of Voluntary Cash Flow Statements in Germany and the Influence of International Reporting Standards. (Schmalenbach Business Review; Vol. 52; April 2000; pp. 182-207.)
69. Lukács János [2005]: A pénzügyi helyzet elemzése. *IN: Üzemgazdasági számvitel* (Második, javított kiadás; Saldo; 318-336. oldal)
70. Lukács János [2008]: Könyvvizsgálói tapasztalatok egy felmérés tükrében: Keresztmetszet a hazai helyzetről. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 50. évfolyam, 11. szám, 2008. november; 466-474. oldal)
71. Nagy Gábor [1991]: A számviteli törvényjavaslatról. (Számvitel és Ügyviteltechnika; 33. évfolyam, 3. szám, 1991. március; 91-95. oldal)
72. Nagy Imre [1998]: Cash flow-kimutatás. (második kiadás; Auditinfó Kiadó Kft.; Budapest)
73. Nagy Imre [1999]: A cash-flow-kimutatásról. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 41. évfolyam, 1. szám, 1999. január; 22-29. oldal)
74. Nagy János [1990]: A számvitel az új törvények és a dereguláció tükrében. (Számvitel és Ügyviteltechnika; 32. évfolyam, 1. szám, 1990. január; 19-24. oldal)
75. Nobes, W. Christopher (ed.) [2002]: GAAP 2001. A Survey of National Accounting Rules Benchmarked against International Account Standards. (Wiley & Sons; New York)
76. Nobes, Christopher – Parker, Robert [2008]: Comparative international accounting. (Tenth edition; FT/Prentice Hall; Harlow)
77. Nobes, Christopher [2011]: IFRS practices and the persistence of accounting system classification. (Abacus; 29 March 2011)
78. Purvis, S. E. C. – Gernon, Helen – Diamond, Michael A. [1988] The IASC and Its Comparability Project: Prerequisites for Success. *IN: Accounting theory: Text and readings* (6th edition; Wiley; New York; pp. 290-314)
79. Rappaport, Alfred [2002]: A tulajdonosi érték. Útmutató vállalatvezetőknek és befektetőknek. (Alinea Kiadó; Budapest)
80. Rayburn, Judy [1986]: The Association of Operating Cash Flow and Accruals with Security Returns. (Journal of Accounting Research; Vol. 24; pp. 112-133)
81. Riahi-Belkaoui, Ahmed [2000]: Accounting theory. (4th edition; Business Press/Thomson Learning; London)
82. Richard, Jacques [2003]: Accounting in Eastern Europe: From communism to capitalism. *IN: International accounting*. (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 332-347)

83. Sajtos László – Mitev Ariel [2007]: SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv (Alinea Kiadó; Budapest)
84. Sawa, Etsuo [2003]: Accounting in Japan. *IN: International accounting.* (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 174-194)
85. Schablik Béla [2011]: Mit mutatnak az egyszerűsített vállalkozói adó szerint adózók bevallásai? (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 53. évfolyam, 1. szám, 2011. január; 18-22. oldal)
86. Schroeder, Richard G. – Clark, Myrtle W. (ed.) [1998]: Accounting theory: Text and readings. (6th edition; Wiley; New York)
87. Schroeder, Richard G. – Clark, Myrtle W. – Cathey, Jack M. [2009]: Financial accounting theory and analysis: Text and cases. (9th edition; Wiley; Hoboken)
88. Sipos Petra [2010]: A tagállamok IAS/IFRS-alkalmazásának gyakorlata 2010-ben. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 52. évfolyam, 9. szám, 2010. szeptember; 398-399. oldal)
89. Street, Donna L. – Shaughnessy, Kimberly A. [1988] The Quest for International Accounting Harmonization: A Review of the Standard Setting Agendas of the IASC, US, UK, Canada, and Australia, 1973-1997. (The International Journal of Accounting; Vol. 33, No. 2; pp. 179-209)
90. Szabó Tamás [2011a]: Uniós számvitel a magyar elnökség alatt. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 53. évfolyam, 1. szám, 2011. január; 4-5. oldal)
91. Szabó Tamás [2011b]: Magyar elnökségi siker a mikrogazdálkodók pénzügyi beszámolásánál. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 53. évfolyam, 6. szám, 2011. június; 263-264. oldal)
92. Tas, Leo van der [2003]: Accounting in the Netherlands. *IN: International accounting.* (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 195-218)
93. Tompa Miklós [1994]: A finanszírozási helyzet elemzése. (Építési piac; 28. évfolyam, 4. szám, 1994. április; 19-21. oldal)
94. Tompa Miklós [1997]: A pénzügyi helyzet változása. (Bank & Tőzsde: Számvitel és könyvvizsgálat rovat; 5. évfolyam, 12. szám, 1997. március 21.; 8-9. oldal)
95. Újvári Géza [1999]: Számvitel 1999 – XVII. fejezet A cash flow kimutatás. (HVG-ORAC Kiadó Kft.; Budapest)
96. Veit József [2001]: 7. számú melléklet a 2000. évi C törvényhez Cash flow-kimutatás. *IN: A számviteli törvény magyarázata* (HVG-ORAC Kiadó Kft.; Budapest; 988-1001. oldal)
97. Veit József [2005]: A számviteli törvény szerinti cash flow-kimutatás összeállításának elméleti és gyakorlati problémái. (Doktori (PhD) értekezés; Veszprémi Egyetem)
98. Veit József [2010]: Cash flow-kimutatás. *IN: Számvitel speciális kérdései 2010.* (MKVKOK; Budapest; 205-242. oldal)
99. Virág Miklós – Fiáth Attila [2004]: Pénzügyi elemzés, csődelőrejelzés. (3. javított, bővített kiadás; Aula Kiadó)

100. Walton, Peter J. – Haller, Axel – Raffournier, Bernard (ed.) [2003]: International accounting. (2. ed; Thomson Learning; London)
101. Wilson, G. Peter [1986] The Relative Information Content of Accruals and Cash Flows: Combined Evidence at the Earnings Announcement and Annual Report Release Date. (Journal of Accounting Research; Vol. 24; pp. 165-200)
102. Zambon, Stefano [2003]: Accounting in Italy. *IN: International accounting*. (2. ed; Thomson Learning; London; pp. 195-218)

103. Ismeretlen szerző [1996]: A számvitel szabályozása Közép-Európában. (Számvitel és Könyvvizsgálat; 38. évfolyam, 6. szám, 1996. június; 257-263. oldal)
104. Ismeretlen szerző [2004]: Az első lengyel számviteli standard: cash flow. *IN: Lapszemle a lengyel könyvvizsgálói kamara folyóiratának 2004/1 számából* (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 46. évfolyam, 5. szám, 2004. május; 237-238. oldal)

Internetes hivatkozások

105. Financial Statement Presentation: Comment Letter Summary
<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/791DE489-E887-4652-9DD1-79789C36F032/0/FSP0907b17Cobs.pdf>
Letöltés ideje: 2011. november 4.
106. Phase B – Replacement of IAS 1 and IAS 7 (Paused)
<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Financial+Statement+Presentation/Phase+B/Phase+B+-+Replacement+of+IAS+1+and+IAS+7.htm>
Letöltés ideje: 2011. november 4.
107. Use of IFRSs by Jurisdiction
<http://www.iasplus.com/country/useias.htm>
Letöltés ideje: 2011. augusztus 22.

Felhasznált fontosabb joganyagok

108. 2000. évi C. törvény a számvitelről
109. IAS 7 Cash flow kimutatások
110. UK FRS 1 Cash flow Statements
111. US ASC 230 Statement of Cash flows

Az értekezés témakörével kapcsolatos saját publikációk:

1. László Norbert [2005]: Kérdések a cash-flow körül. Avagy hol a pénz? (SzámAdó; 14. évfolyam, 3. szám, 2005. március; 8-12. oldal)
2. László Norbert [2010]: A pénzügyi helyzet bemutatása a számviteli beszámolóknban, kiemelt szerepben a cash flow-kimutatással. (Számviteli Tanácsadó; 2. évfolyam, 3. szám, 2010. március; 2-15. oldal)
3. László Norbert [2013a]: Vállalkozások pénzügyi helyzetének bemutatása a számviteli beszámolóknban a Magyarországon alkalmazott gyakorlat tükrében (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 55. évfolyam, 3. szám, 2013. március; 141. oldal)
4. László Norbert [2013b]: Cash flow kimutatások a számviteli beszámolóknban. (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 55. évfolyam, 6. szám, 2013. június; 288-289. oldal)
5. László Norbert [2013c]: Az Éves beszámoló Cash flow kimutatásának többletinformáció tartalma. (Controller Info; 1. évfolyam, 5-6. szám, 2013. június-július; 9-13. oldal)
6. László Norbert [2014]: Cash flow kimutatások nemzetközi összehasonlítása és csoportosítása. (Vezetéstudomány; várható megjelenés 2014)

Mellékletek

<u>1. melléklet:</u> Javaslat a pénzügyi beszámoló összefüggés kimutatására.....	182
<u>2. melléklet:</u> A cash flow adatok információértékével foglalkozó empirikus kutatások mutatói	184
<u>3. melléklet:</u> Vállalkozások kötelezettség értékeinek alapstatisztikái	186
<u>4. melléklet:</u> Vállalkozások kötelezettség arányainak alapstatisztikái.....	190
<u>5. melléklet:</u> Vállalkozások hitelezői kötelezettség arányainak normalitás vizsgálatai és varianciaanalízise.....	192
<u>6. melléklet:</u> Mérlegképes továbbképzésen résztvevők kérdőíve	201
<u>7. melléklet:</u> Kisebb vállalkozások adatbázisa.....	203
<u>8. melléklet:</u> Nagyobb vállalkozások adatbázisa	205
<u>9. melléklet:</u> Nagyobb vállalkozások Cash flow kimutatásának új információ tartalom vizsgálata	206
<u>10. melléklet:</u> Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások kérdőíve	207
<u>11. melléklet:</u> Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások adatmátrixa a klaszterelemzéshez.....	211
<u>12. melléklet:</u> Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások adatainak korrelációs mátrixa	213
<u>13. melléklet:</u> Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások klaszterelemzése	215
<u>14. melléklet:</u> Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások K-központú (K=3) klaszterelemzése.....	220
<u>15. melléklet:</u> Cash flow kimutatás alkalmazott gyakorlatának vizsgálatába bevont tőzsdei vállalkozások listája.....	222
<u>16. melléklet:</u> Cash flow kimutatás alkalmazott gyakorlatának vizsgálatába bevont tőzsdei vállalkozások eredményei.....	224
<u>17. melléklet:</u> Cash flow kimutatás alkalmazott nemzeti gyakorlata adatainak korrelációs mátrixa.....	226
<u>18. melléklet:</u> Cash flow kimutatás alkalmazott nemzeti gyakorlatának klaszterelemzése.....	227
<u>19. melléklet:</u> Cash flow kimutatás alkalmazott nemzeti gyakorlata K-központú (K=4) klaszterelemzése.....	232

<u>20. melléklet:</u> Cash flow kimutatás alkalmazott nemzeti gyakorlata klaszterelemzése a magyar gyakorlattal kiegészítve.....	234
<u>21. melléklet:</u> Magyar tőzsdei vállalkozások adatbázisának kiválasztási folyamata....	236
<u>23. melléklet:</u> Magyar tőzsdei vállalkozások adatbázisának korrelációs számításai.....	237
<u>22. melléklet:</u> Magyar tőzsdei vállalkozások adatbázisának kilógó esetektől való megtisztítása.....	238
<u>24. melléklet:</u> Magyar tőzsdei vállalkozások adatbázisának függvényillesztése.....	240
<u>25. melléklet:</u> Magyar tőzsdei vállalkozások kétváltozós regressziószámítás modelljeinek részletszámításai.....	244
<u>26. melléklet:</u> Magyar tőzsdei vállalkozások kétváltozós regressziószámítás feltételeinek ellenőrzése	246
<u>27. melléklet:</u> Magyar tőzsdei vállalkozások háromváltozós regressziószámítás modelljeinek részletszámításai.....	248
<u>28. melléklet:</u> Magyar tőzsdei vállalkozások háromváltozós regressziószámítás feltételeinek ellenőrzése	251

A	B	C	D	E	F	G
Settlement of cash flow hedge	3,402	(594)	1,188		3,996	Realised gain on cash flow hedge
Sale of receivable	8,000	(8,000)		(4,987)	(4,987)	Loss on sale of receivable
Total cash received from other operating activities	49,052	(23,594)	1,188	18,773	45,419	Total other operating income
Net cash from operating activities	407,709	505,717	12,938	(10,227)	916,137	Total operating income
Investing						Investing
Dividends received	54,000				54,000	Dividend income
Sale of available-for-sale financial assets	56,100	(37,850)		7,500	18,250	Realised gain on available-for-sale financial assets
NET CASH FROM INVESTING ACTIVITIES	110,100	(37,850)	12,938	7,500	79,750	Share of profit of associate B
NET CASH FROM BUSINESS ACTIVITIES	517,809	467,867	12,938	(2,727)	995,887	Total investing income
FINANCING						TOTAL BUSINESS INCOME
Interest received on cash	8,619				8,619	FINANCING
Total cash from financing assets	8,619				8,619	Interest income on cash
Dividends paid	(86,400)	86,400				Total financing asset income
Interest paid	(83,514)	(27,838)			(111,352)	Interest expense
Proceeds from issue of short-term debt	162,000	(162,000)				Total financing liability expense
Total cash from financing liabilities	(7,914)	(103,438)			(111,352)	TOTAL NET FINANCING EXPENSE
NET CASH FROM FINANCING ACTIVITIES	705	(103,438)			(102,733)	Profit from continuing operations before taxes and other comprehensive income
Change in cash from continuing operations before taxes and equity	518,514	364,429	12,938	(2,727)	893,154	INCOME TAXES
Cash taxes paid	(281,221)	(52,404)			(333,625)	Income tax expense
Change in cash before discontinued operations and equity	237,293	312,025	12,938	(2,727)	559,529	Net profit from continuing operations
DISCONTINUED OPERATIONS						DISCONTINUED OPERATIONS
Cash paid from discontinued operations	(12,582)	11,340		(19,818)	(32,400)	Loss on discontinued operations
NET CASH FROM DISCONTINUED OPERATIONS	(12,582)	11,340		(19,818)	(21,060)	Tax benefit
Change in cash before equity	224,711	323,365	12,938	(22,545)	538,469	NET LOSS FROM DISCONTINUED OPERATIONS
OTHER COMPREHENSIVE INCOME (after tax)						NET PROFIT
Unrealised gain on available-for-sale securities			17,193		17,193	Unrealised gain on available-for-sale securities
Unrealised gain on cash flow hedge			1,825		1,825	Unrealised gain on cash flow hedge
Foreign currency translation adjustment—consolidated subsidiary				2,094	2,094	Foreign currency translation adjustment—consolidated subsidiary
Foreign currency translation adjustment—associate A				(1,404)	(1,404)	Foreign currency translation adjustment—associate A
Revaluation surplus			3,653		3,653	Revaluation surplus
TOTAL OTHER COMPREHENSIVE INCOME			22,671	690	23,361	TOTAL OTHER COMPREHENSIVE INCOME
Change in cash before equity	224,711	323,365	35,609	(21,855)	561,830	TOTAL COMPREHENSIVE INCOME

Forrás: IASCF [2008] 119. oldal

2. melléklet: A cash flow adatok információértékével foglalkozó empirikus kutatások mutatói

Bowen – Burgstahler – Daley (1986 és 1987)

NIBEI: Net Income before Extraordinary Items and Discontinued Operations	<i>Adózott eredmény a rendkívüli tételek és a megszünt tevékenységek nélkül</i>
NIDPR: Net Income plus Depreciation and Amortization	<i>Értékcsökkenéssel növelt nettó eredmény</i>
WCFO: Working Capital from Operations	<i>Működő tőke a működési tevékenységből</i>
CFO: Cash Flow from Operations	<i>Működési cash flow</i>
CFAI: Cash Flow after Investment	<i>Cash flow a befektetések után (= működési + befektetési cash flow)</i>
CC: Change in Cash and Short-Term Marketable Securities	<i>Változás a pénzeszközökben és a rövid távú piacképes értékpapírokban (= műk. + bef. + fin. cash flow)</i>

Rayburn (1986)

CF: Operating Cash Flow	<i>Működési cash flow</i>
AA: Accrual Adjustments	<i>„Accrual” eltérés</i>
DEPR: Depreciation, Depletion and Amortization	<i>Tárgyi eszközök és immateriális javak értékcsökkenése</i>
DWC: Change in Working Capital	<i>Működő tőke változása</i>
DTAX: Change in Deferred Taxes	<i>Halasztott adók változása</i>

Wilson (1986)

CO: Cash from Operations	<i>Működési cash flow</i>
CA: Current Accruals	<i>Rövid távú „accruals”</i>
NA: NonCurrent Accruals	<i>Hosszú távú „accruals”</i>
R: Revenues	<i>Bevételek</i>

Dechow (1984)

E: Earnings (excluding Extraordinary Items and Discontinued Operations)	<i>Eredmény (rendkívüli tételek és a megszűnt tevékenységek nélkül)</i>
ΔWC: Change in Working Capital	<i>Működő tőke változása</i>
CFO: Cash from Operations	<i>Működési cash flow</i>
NCF: Net Cash Flow	<i>Pénzeszközök változása</i>

Dechow – Kothari – Watts (1998)

E: Earnings before Extraordinary Items and Discontinued Operations	<i>Adózott eredmény a rendkívüli tételek és a megszűnt tevékenységek nélkül</i>
CF: Cash Flow from Operations	<i>Működési cash flow</i>
A: Operating Accruals	<i>Működési „accruals”</i>
S: Sales	<i>Értékesítés bevétele</i>

Barth – Cram – Nelson (2001)

EARN: Income before Extraordinary Items and Discontinued Operations	<i>Adózott eredmény a rendkívüli tételek és a megszűnt tevékenységek nélkül</i>
CF: Net Cash Flow from Operating Activities	<i>Működési cash flow</i>
ACCRUALS: Total Operating Accruals	<i>Összes működési „accruals”</i>
ΔAR: Change in Accounts Receivable	<i>Vevői követelések változása</i>
ΔINV: Change in Inventory	<i>Készletek változása</i>
ΔAP: Change in Accounts Payable and Accrued Liabilities	<i>Szállítói és egyéb kötelezettségek változása</i>
DEPR: Depreciation	<i>Tárgyi eszközök értékcsökkenése</i>
AMORT: Amortization	<i>Immateriális javak értékcsökkenése</i>
OTHER: Net of All Other Accruals	<i>Egyéb „accruals” elemek</i>

3. melléklet: Vállalkozások kötelezettség értékeinek alapstatisztikái

		Adatok száma		Átlag	Trimmett átlag (5 %)	Medián	Szórás	Relatív szórás	Ferdesség	Csúcsosság
		Érvényes	Hiányzó							
<i>Létszám</i>	Kisebb	317 892	0	4	3	1	12	333%	104	26 442
	Nagyobb	6 167	0	181	138	68	746	412%	25	912
	Összesen	324 059	0	7	4	1	106	1541%	170	43 180
<i>Árbevétel</i>	Kisebb	317 892	0	49 524	36 621	8 374	141 545	286%	11	347
	Nagyobb	6 167	0	8 695 115	5 019 765	2 039 860	49 961 805	575%	23	738
	Összesen	324 059	0	214 054	71 987	8 804	6 993 643	3267%	162	37 468
<i>Mérlegfőösszeg</i>	Kisebb	317 892	0	125 121	42 621	6 858	12 932 979	10336%	304	102 069
	Nagyobb	6 167	0	14 237 162	5 541 956	1 555 635	134 770 079	947%	27	936
	Összesen	324 059	0	393 680	91 188	7 205	22 658 153	5755%	163	33 215
<i>KÖT</i>	Kisebb	317 892	0	64 953	24 272	3 929	7 964 104	12261%	428	203 988
	Nagyobb	6 167	0	9 177 219	2 859 993	782 345	108 611 069	1183%	28	987
	Összesen	324 059	0	238 364	49 718	4 138	16 977 186	7122%	186	41 507
<i>HSK</i>	Kisebb	25 770	292 122	9 737	249	0	85 624	879%	48	3 024
	Nagyobb	1 032	5 135	517 069	2 764	0	5 415 143	1047%	15	238
	Összesen	26 802	297 257	29 272	265	0	1 069 872	3655%	75	6 177
<i>HLK</i>	Kisebb	129 808	188 084	72 497	3 097	1 511	5 917 009	8162%	192	39 192
	Nagyobb	4 392	1 775	4 435 259	608 229	92 715	44 649 583	1007%	18	406
	Összesen	134 200	189 859	215 278	5 732	1 658	9 984 886	4638%	93	10 100
<i>HLK:BH</i>	Kisebb	59 279	258 613	31 155	801	883	288 266	925%	27	1 031
	Nagyobb	2 654	3 513	875 917	71 657	38 091	7 863 275	898%	20	503
	Összesen	61 933	262 126	67 356	1 266	1 000	1 660 567	2465%	94	11 048
<i>HLK:T</i>	Kisebb	317 892	0	10 093	59	0	1 897 471	18800%	376	147 740
	Nagyobb	6 167	0	897 228	30 790	0	20 147 611	2246%	46	2 392
	Összesen	324 059	0	26 976	80	0	3 357 129	12445%	256	74 054
<i>HLK:NT</i>	Kisebb	317 892	0	19 510	1 910	0	3 270 010	16760%	391	154 851
	Nagyobb	6 167	0	2 261 465	330 904	4 191	28 417 426	1257%	22	546
	Összesen	324 059	0	62 176	3 429	0	5 094 010	8193%	173	36 023

		Adatok száma		Átlag	Trimmelt átlag (5 %)	Medián	Szórás	Relatív szórás	Ferdesség	Csúcsosság
		Érvényes	Hiányzó							
RLK	Kisebb	304 182	13 710	36 118	14 831	2 934	5 822 056	16120%	545	299 123
	Nagyobb	6 166	1	5 932 961	1 752 607	603 999	79 809 248	1345%	36	1 581
	Összesen	310 348	13 711	153 276	29 974	3 099	12 666 080	8264%	231	62 948
RLK:HK	Kisebb	76 673	241 219	22 120	1 616	1 760	874 987	3956%	255	68 266
	Nagyobb	3 605	2 562	955 455	251 991	131 339	7 174 260	751%	22	585
	Összesen	80 278	243 781	64 033	2 940	2 000	1 754 796	2740%	98	11 527
RLK:SZ	Kisebb	194 115	123 777	9 920	3 455	687	45 517	459%	62	9 955
	Nagyobb	6 017	150	729 815	399 842	184 109	4 204 777	576%	23	662
	Összesen	200 132	123 927	31 564	7 002	780	740 671	2347%	127	21 223
RLK:T	Kisebb	135 056	182 836	35 330	1 415	820	8 705 504	24641%	367	134 661
	Nagyobb	3 689	2 478	973 677	211 019	52 349	7 986 590	820%	26	795
	Összesen	138 745	185 314	60 279	2 164	900	8 688 444	14414%	360	132 124
RLK:NT	Kisebb	317 892	0	19 550	10 921	1 554	471 486	2412%	410	198 488
	Nagyobb	6 167	0	5 349 561	1 349 037	496 548	79 074 419	1478%	36	1 613
	Összesen	324 059	0	120 983	22 461	1 653	10 941 783	9044%	263	84 282
ÖHK	Kisebb	317 892	0	24 846	5 191	0	3 341 727	13450%	383	150 195
	Nagyobb	6 167	0	2 819 989	847 492	87 023	32 017 164	1135%	22	530
	Összesen	324 059	0	78 038	9 924	0	5 532 224	7089%	163	31 142
ÖHKSZ	Kisebb	317 892	0	30 903	11 324	202	3 342 188	10815%	382	150 117
	Nagyobb	6 167	0	3 532 052	1 447 869	405 320	33 187 651	940%	21	523
	Összesen	324 059	0	97 532	23 828	243	5 669 542	5813%	159	29 707

		Átlag	<i>M-Estimators^e</i>			
			<i>Huber's M-Estimator^a</i>	<i>Tukey's Biweight^b</i>	<i>Hampel's M-Estimator^c</i>	<i>Andrews' Wave^d</i>
<i>Létszám</i>	Kisebb	4	2	1	1	1
	Nagyobb	181	75	62	69	62
	Összesen	7	2	1	1	1
<i>Árbevétel</i>	Kisebb	49 524	10 581	6 541	8 266	6 514
	Nagyobb	8 695 115	2 290 376	1 831 978	2 045 623	1 828 275
	Összesen	214 054	11 175	6 760	8 538	6 732
<i>Mérlegfőösszeg</i>	Kisebb	125 121	8 652	5 331	6 690	5 310
	Nagyobb	14 237 162	1 793 840	1 396 905	1 570 621	1 394 353
	Összesen	393 680	9 134	5 509	6 906	5 487
<i>KÖT</i>	Kisebb	64 953	4 960	3 014	3 850	3 001
	Nagyobb	9 177 219	893 494	676 816	765 668	675 292
	Összesen	238 364	5 247	3 125	3 987	3 112
<i>HSK</i>	Kisebb	9 737				
	Nagyobb	517 069				
	Összesen	29 272				
<i>HLK</i>	Kisebb	72 497	1 871	908	1 275	902
	Nagyobb	4 435 259	116 929	66 484	87 018	66 200
	Összesen	215 278	2 052	988	1 377	982
<i>HLK:BH</i>	Kisebb	31 155	1 088	418	652	414
	Nagyobb	875 917	48 167	26 007	36 078	25 871
	Összesen	67 356	1 232	481	731	477
<i>HLK:T</i>	Kisebb	10 093				
	Nagyobb	897 228				
	Összesen	26 976				
<i>NLK:NT</i>	Kisebb	19 510				
	Nagyobb	2 261 465	5 482	851	1 419	843
	Összesen	62 176				

		Átlag	M-Estimators ^e			
			Huber's M-Estimator ^a	Tukey's Biweight ^b	Hampel's M-Estimator ^c	Andrews' Wave ^d
RLK	Kisebb	36 118	3 703	2 248	2 865	2 239
	Nagyobb	5 932 961	693 229	538 814	605 155	537 900
	Összesen	153 276	3 928	2 335	2 971	2 325
RLK:HK	Kisebb	22 120	2 230	1 185	1 627	1 178
	Nagyobb	955 455	159 573	114 768	139 435	114 386
	Összesen	64 033	2 533	1 314	1 794	1 305
RLK:SZ	Kisebb	9 920	908	407	561	405
	Nagyobb	729 815	210 868	164 841	191 309	164 479
	Összesen	31 564	1 032	453	623	450
RLK:T	Kisebb	35 330	1 027	483	711	479
	Nagyobb	973 677	68 695	36 019	48 352	35 849
	Összesen	60 279	1 116	528	768	524
RLK:NT	Kisebb	19 550	2 026	1 094	1 435	1 088
	Nagyobb	5 349 561	567 042	439 815	497 996	438 732
	Összesen	120 983	2 161	1 144	1 499	1 139
ÖHK	Kisebb	24 846				
	Nagyobb	2 819 989	108 844	53 371	79 271	52 939
	Összesen	78 038				
ÖHKSZ	Kisebb	30 903	267	55	87	54
	Nagyobb	3 532 052	466 391	357 103	411 422	356 327
	Összesen	97 532	321	67	108	67

a. The weighting constant is 1,339.

b. The weighting constant is 4,685.

c. The weighting constants are 1,700, 3,400, and 8,500

d. The weighting constant is 1,340*pi.

e. Some M-Estimators cannot be computed because of the highly centralized distribution around the median.

4. melléklet: Vállalkozások kötelezettség arányainak alapstatisztikái

		Átlag	Trimmett átlag (5 %)	Medián	Szórás	Relatív szórás	Ferdeség	Csúcsosság
A_HLK	Kisebb	10,9%	6,6%	0,0%	25,7%	235,8%	2,53	5,26
	Nagyobb	10,1%	7,4%	1,0%	17,9%	176,8%	2,46	6,21
	Összesen	10,9%	6,6%	0,0%	25,6%	234,9%	2,54	5,31
A_HLK_BH	Kisebb	1,8%	0,0%	0,0%	13,3%	741,0%	7,28	50,93
	Nagyobb	3,7%	1,7%	0,0%	10,7%	290,1%	4,73	26,66
	Összesen	1,8%	0,0%	0,0%	13,2%	724,0%	7,25	50,75
A_HLK_NT	Kisebb	5,8%	2,4%	0,0%	17,5%	302,9%	3,77	14,56
	Nagyobb	7,7%	5,2%	0,3%	15,0%	196,4%	2,96	9,90
	Összesen	5,8%	2,4%	0,0%	17,5%	300,3%	3,76	14,51
A_RLK	Kisebb	45,9%	45,4%	38,6%	36,2%	78,9%	0,30	-1,39
	Nagyobb	44,4%	43,7%	41,5%	26,2%	59,1%	0,35	-0,84
	Összesen	45,9%	45,4%	38,7%	36,1%	78,6%	0,30	-1,38
A_RLK_NT	Kisebb	36,8%	35,4%	24,7%	34,6%	93,9%	0,70	-0,92
	Nagyobb	37,9%	36,7%	33,3%	25,9%	68,4%	0,58	-0,60
	Összesen	36,9%	35,4%	24,9%	34,5%	93,5%	0,70	-0,91
A_RLK_HK	Kisebb	5,4%	1,8%	0,0%	17,7%	327,8%	4,07	16,71
	Nagyobb	7,7%	5,6%	0,1%	13,7%	177,3%	2,71	9,27
	Összesen	5,5%	1,9%	0,0%	17,7%	323,9%	4,05	16,68
A_RLK_SZ	Kisebb	10,8%	7,2%	0,4%	21,5%	199,0%	2,60	6,44
	Nagyobb	16,9%	14,7%	10,6%	18,8%	111,1%	1,79	3,49
	Összesen	10,9%	7,4%	0,5%	21,5%	196,6%	2,58	6,37
A_ÖHK	Kisebb	11,0%	7,0%	0,0%	24,4%	221,0%	2,48	5,31
	Nagyobb	15,3%	12,8%	6,1%	20,5%	133,6%	1,67	2,63
	Összesen	11,1%	7,1%	0,0%	24,3%	218,9%	2,47	5,27
A_ÖHKSZ	Kisebb	21,3%	18,1%	3,3%	30,7%	144,0%	1,40	0,70
	Nagyobb	32,1%	30,6%	27,1%	26,0%	81,1%	0,67	-0,47
	Összesen	21,5%	18,3%	3,7%	30,6%	142,4%	1,38	0,66

		Átlag	<i>M-Estimators</i> ^a			
			<i>Huber's M-Estimatör</i> ^b	<i>Tukey's Biweight</i> ^c	<i>Hampel's M-Estimatör</i> ^d	<i>Andrews' Wave</i> ^e
<i>A_HLK</i>	Kisebb	10,9%				
	Nagyobb	10,1%	1,3%	0,3%	0,5%	0,3%
	Összesen	10,9%				
<i>A_HLK_BH</i>	Kisebb	1,8%				
	Nagyobb	3,7%				
	Összesen	1,8%				
<i>A_HLK_NT</i>	Kisebb	5,8%				
	Nagyobb	7,7%	0,4%	0,1%	0,1%	0,1%
	Összesen	5,8%				
<i>A_RLK</i>	Kisebb	45,9%	42,7%	44,1%	45,6%	44,1%
	Nagyobb	44,4%	42,3%	42,5%	43,0%	42,5%
	Összesen	45,9%	42,7%	44,0%	45,5%	44,0%
<i>A_RLK_NT</i>	Kisebb	36,8%	28,9%	27,4%	31,5%	27,4%
	Nagyobb	37,9%	34,7%	34,5%	35,6%	34,5%
	Összesen	36,9%	29,1%	27,7%	31,6%	27,7%
<i>A_RLK_HK</i>	Kisebb	5,4%				
	Nagyobb	7,7%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%
	Összesen	5,5%				
<i>A_RLK_SZ</i>	Kisebb	10,8%	0,5%	0,1%	0,1%	0,1%
	Nagyobb	16,9%	11,9%	10,3%	12,0%	10,3%
	Összesen	10,9%	0,6%	0,1%	0,2%	0,1%
<i>A_ÖHK</i>	Kisebb	11,0%				
	Nagyobb	15,3%	7,6%	4,5%	6,9%	4,5%
	Összesen	11,1%				
<i>A_ÖHKSZ</i>	Kisebb	21,3%	4,3%	1,2%	2,0%	1,2%
	Nagyobb	32,1%	28,5%	28,5%	29,9%	28,5%
	Összesen	21,5%	4,8%	1,4%	2,4%	1,4%

a. Some M-Estimators cannot be computed because of the highly centralized distribution around the median.

b. The weighting constant is 1,339.

c. The weighting constant is 4,685.

d. The weighting constants are 1,700, 3,400, and 8,500

e. The weighting constant is $1,340 \cdot \pi$.

5. melléklet: Vállalkozások hitelezői kötelezettség arányainak normalitás vizsgálatai és varianciaanalízise

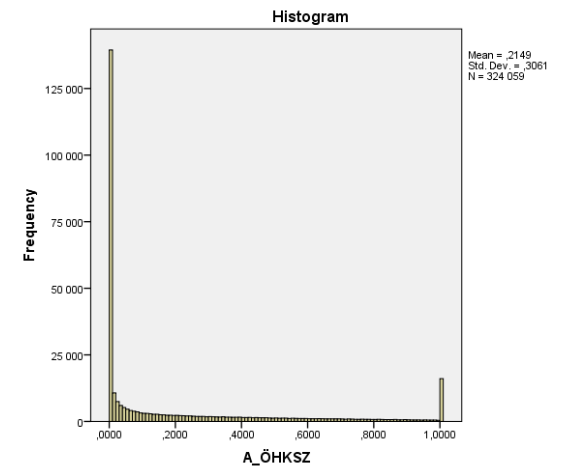
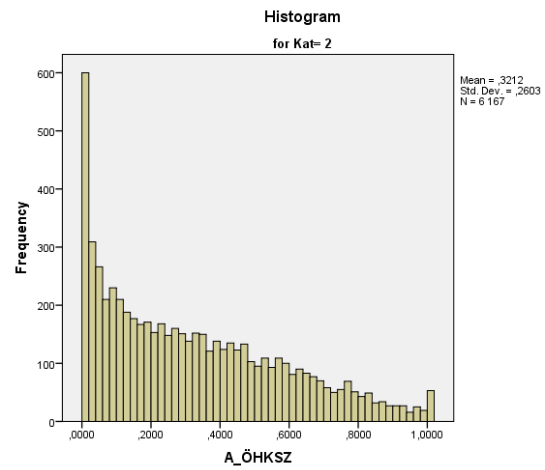
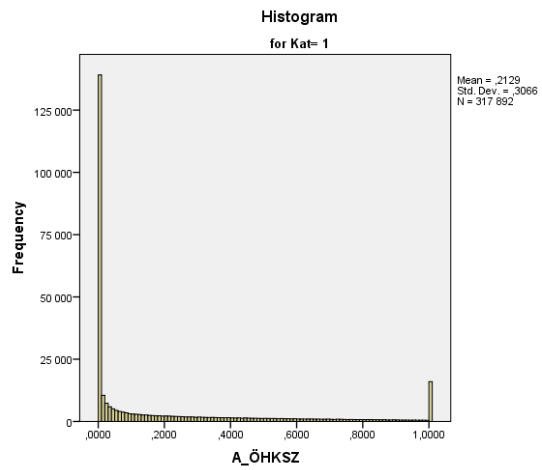
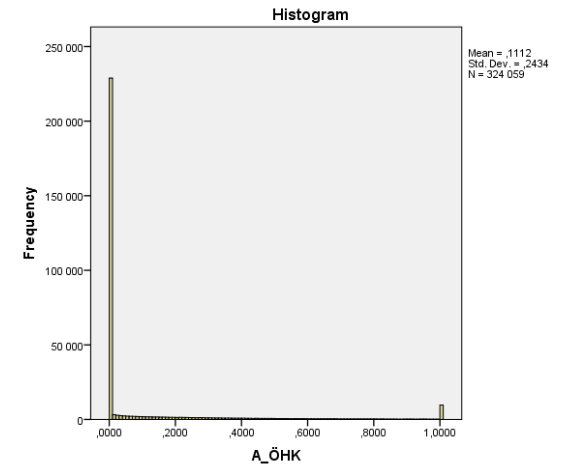
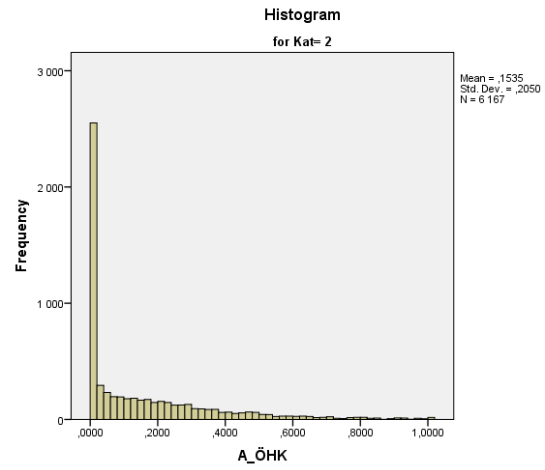
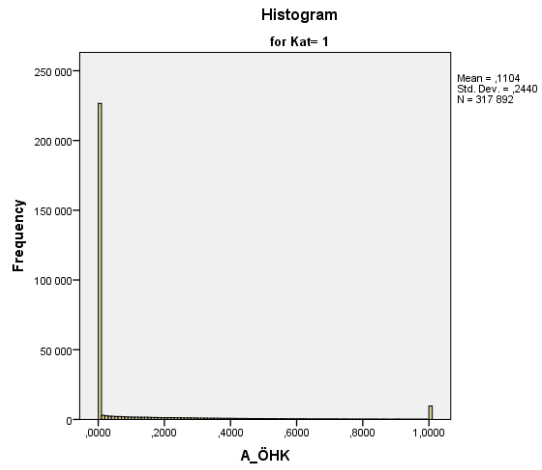
Case Processing Summary

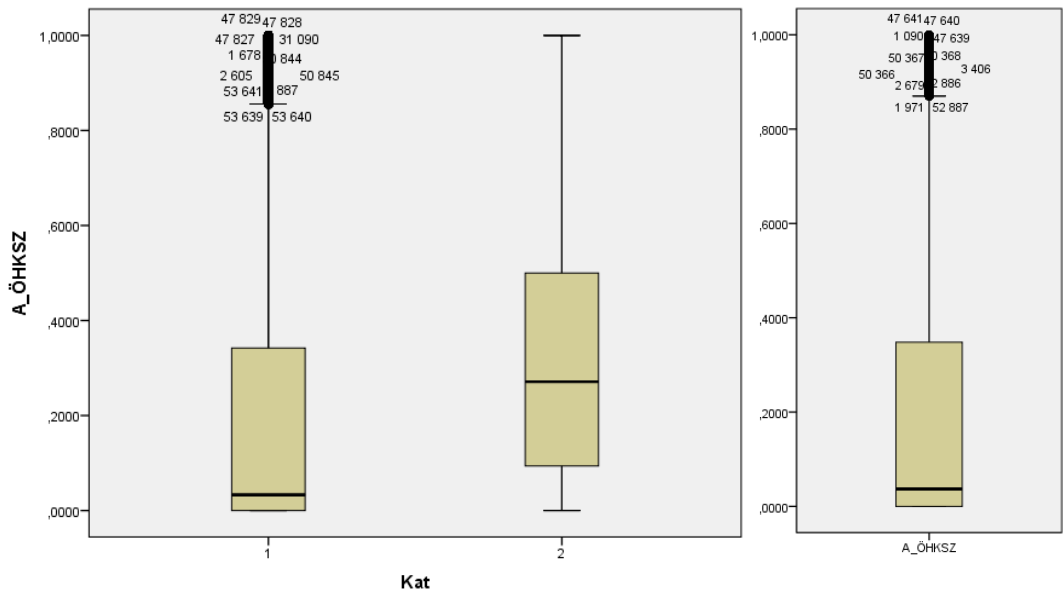
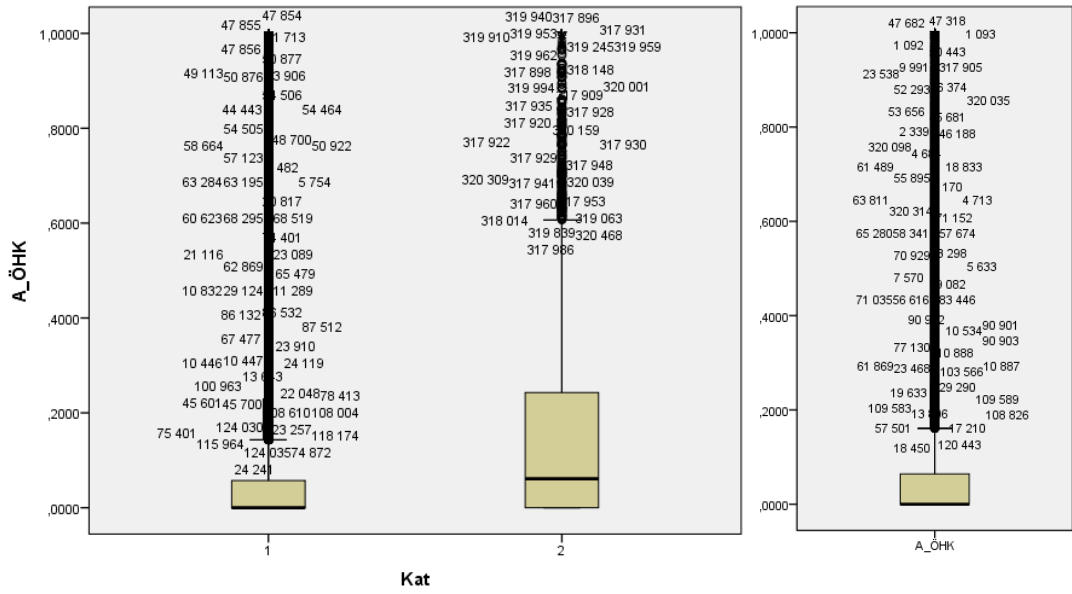
Mutató	Kat	Cases					
		Valid		Missing		Total	
		N	Percent	N	Percent	N	Percent
A_ÖHK	Kisebb	317 892	100,0%	0	0,0%	317 892	100,0%
	Nagyobb	6 167	100,0%	0	0,0%	6 167	100,0%
	Össz.	324 059	100,0%	0	0,0%	324 059	100,0%
A_ÖHKSZ	Kisebb	317 892	100,0%	0	0,0%	317 892	100,0%
	Nagyobb	6 167	100,0%	0	0,0%	6 167	100,0%
	Össz.	324 059	100,0%	0	0,0%	324 059	100,0%

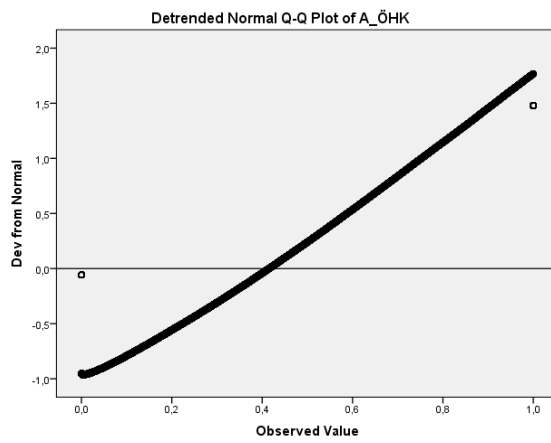
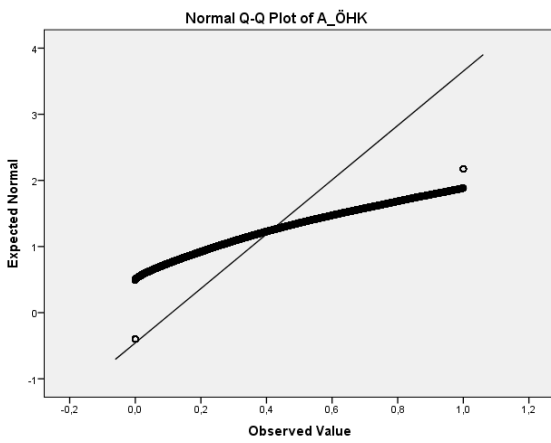
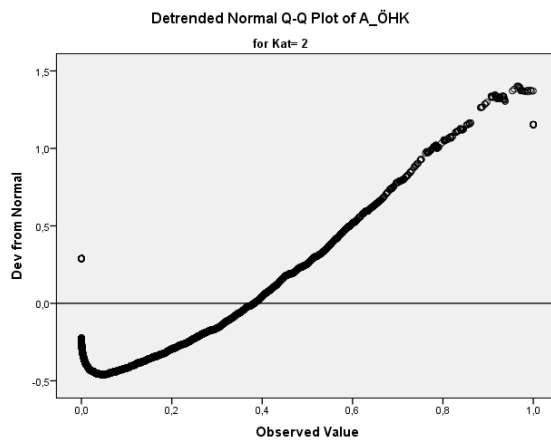
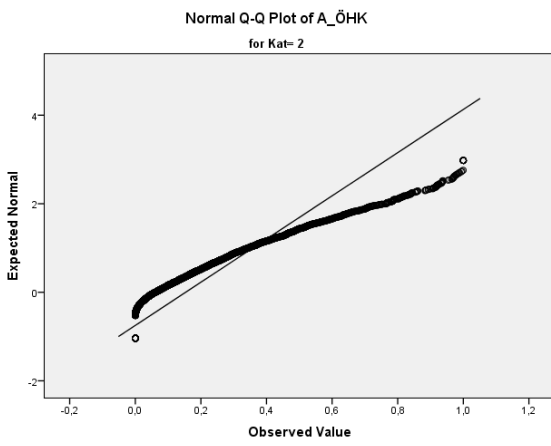
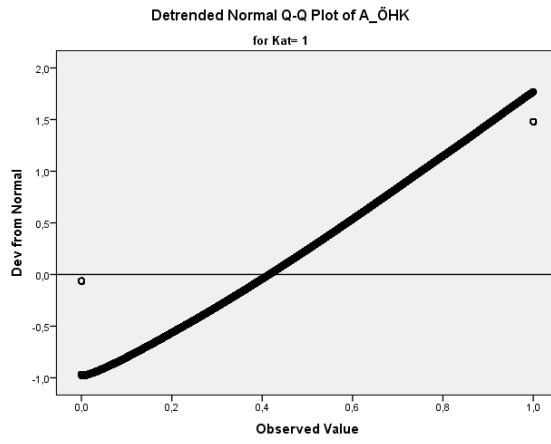
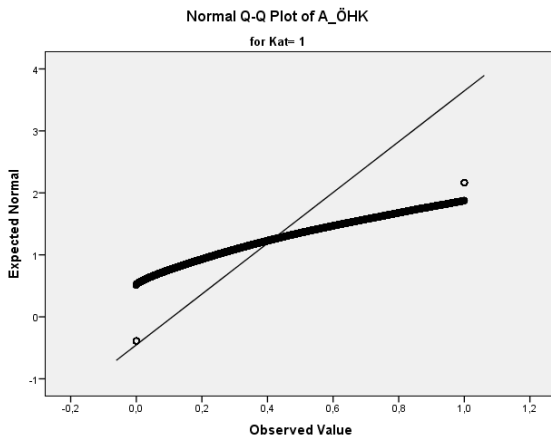
Tests of Normality

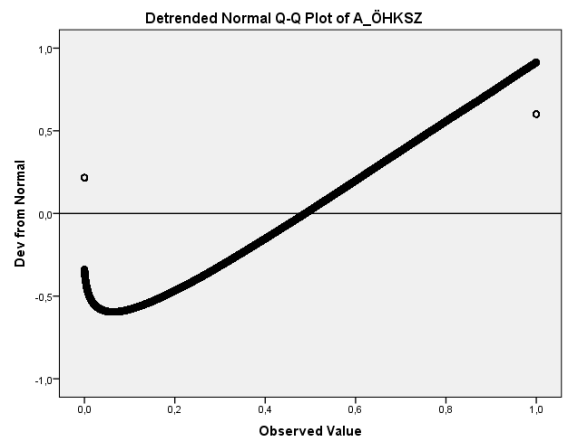
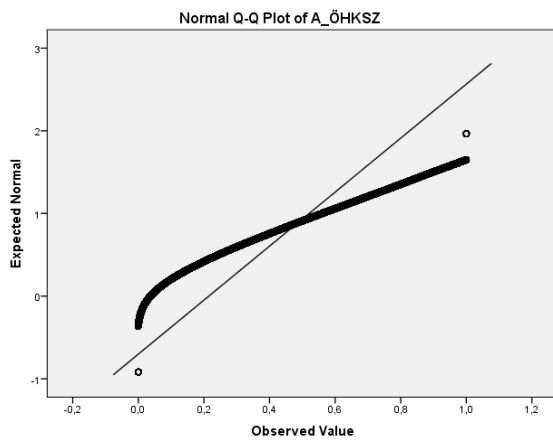
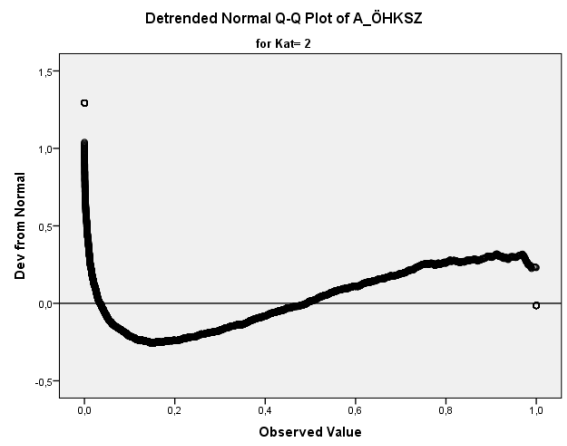
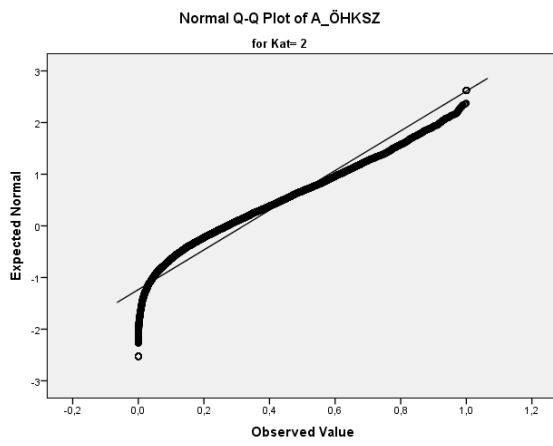
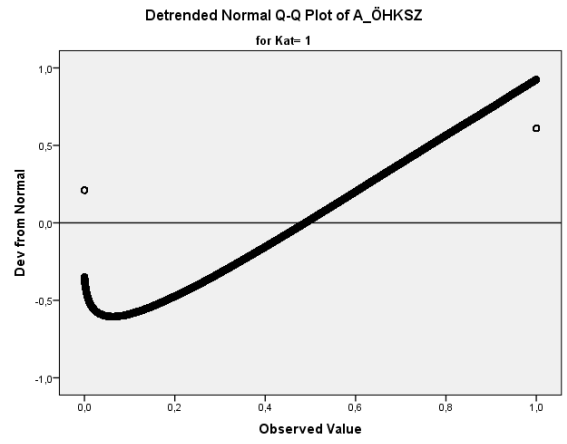
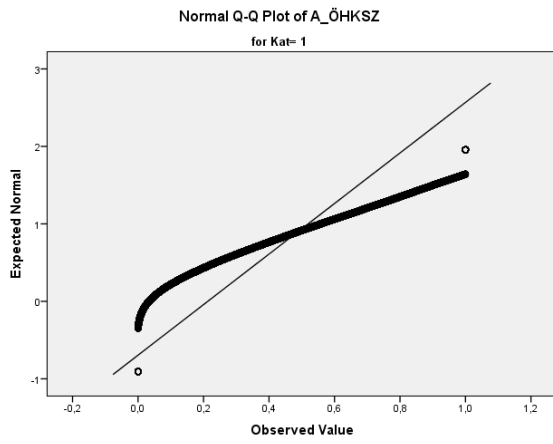
Mutató	Kat	Kolmogorov-Smirnov ^a		
		Statistic	df	Sig.
A_ÖHK	Kisebb	,375	317 892	,000
	Nagyobb	,227	6 167	,000
	Össz.	,369	324 059	,000
A_ÖHKSZ	Kisebb	,244	317 892	,000
	Nagyobb	,109	6 167	,000
	Össz.	,241	324 059	,000

a. Lilliefors Significance Correction

Descriptives (A_ÖHK)

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min.	Max.
					Lower Bound	Upper Bound		
1	317892	,110395	,2440094	,0004328	,109547	,111243	,0000	1,0000
2	6167	,153455	,2050003	,0026105	,148337	,158572	,0000	1,0000
Total	324059	,111215	,2433963	,0004276	,110377	,112053	,0000	1,0000

Descriptives (A_ÖHKSZ)

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min.	Max.
					Lower Bound	Upper Bound		
1	317892	,212878	,3065790	,0005438	,211813	,213944	,0000	1,0000
2	6167	,321157	,2602990	,0033146	,314659	,327655	,0000	1,0000
Total	324059	,214939	,3061211	,0005378	,213885	,215993	,0000	1,0000

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
A_ÖHK	7,709	1	324057	,005
A_ÖHKSZ	148,157	1	324057	,000

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
A_ÖHK	Between Groups	11,217	1	11,217	189,450	,000
	Within Groups	19186,542	324057	,059		
	Total	19197,759	324058			
A_ÖHKSZ	Between Groups	70,927	1	70,927	758,650	,000
	Within Groups	30296,580	324057	,093		
	Total	30367,507	324058			

6. melléklet: Mérlegképes továbbképzésen résztvevők kérdőíve

Kérdőív

Kedves Mérlegképes Könyvelő!

A segítségét szeretnénk kérni a Budapesti Corvinus Egyetemen folytatott kutatási program megvalósításához, mely a vállalkozások pénzügyi helyzetének beszámolóban történő megjelenítésével foglalkozik. Kérjük, hogy nevének feltüntetése nélkül töltse ki az alábbi kérdőívünket. A kutatás eredményeiről szakfolyóiratokban, illetve konferenciákon adunk tájékoztatást.

Köszönjük megtisztelő közreműködését!

- 1.) Nem: a) Nő b) Férfi
- 2.) Életkor: év
- 3.) Lakóhely: Budapest / Megye:
- 4.) Melyik szakterületen regisztráltatta magát (több válasz is megjelölhető):
a) államháztartási, b) egyéb szervezeti, c) pénzügyi, d) vállalkozási, e) egyik sem

A következő kérdéseknél kérjük, hogy csak azokat az ügyfeleket számítsa be, akik könyvelési és/vagy beszámoló készítési munkájában személyesen is részt vesz. (Amennyiben a cége ellát ilyen feladatokat, de Ön személyesen nem vesz részt abban, azok ne számítsa be.)

- 5.) Hány ügyfélnél lát el könyvelési és/vagy beszámoló készítési feladatokat az alábbi jogviszonyokban? (több válasz is megjelölhető)
a) a könyvelt cég alkalmazottjaként: db b) könyvelési iroda alkalmazottjaként: db
c) egyéni vállalkozóként: db d) társas vállalkozóként: db
e) megbízási jogviszonyban: db f) egyéb jogviszonyban: db
- 6.) Milyen ügyfeleknél vesz részt könyvelési és/vagy beszámoló készítési feladatokban?
a) egyéni vállalkozó: db e) szövetkezet: db
b) betéti társaság: db f) non-profit szervezet: db
c) korlátolt felelősségű társaság: db g) egyéb fel nem sorolt: db
d) részvénytársaság: db

- 7.) Milyen beszámolók elkészítésénél működik közre a fent említett ügyfeleknél?

Beszámoló fajtája	Hány beszámoló készítésében vett részt?	Ebből könyvvizsgált?
a) nem készít beszámolót (pl. egyéni váll., bevételi nyilvántartásos EVA-s Bt.)		
b) egyszerűsített beszámoló (pl. egyéb szervezet)		
c) egyszerűsített éves beszámoló (pl. kis/közepes Bt., Kft.)		
d) éves beszámoló (pl. nagy Kft., Rt.)		
e) konszolidált beszámoló (anyavállalat)		
f) nemzetközi beszámoló (IFRS, US GAAP)		

- 8.) A kiegészítő melléklet elkészítéséhez használ-e szoftvereket? a) igen, b) nem
Ha igen, a szoftver neve:

- 9.) A beszámolóban hogyan mutatja be a vállalkozás pénzügyi helyzetét? Kérjük, hogy darabszámban jelölje, hogy hány beszámolóban használta az alábbi módszereket!

Alkalmazott módszer	egyszerűsített éves beszámoló	éves beszámoló
a) cash flow kimutatás		
b) tőkeforgalmi kimutatás		
c) likviditási mérleg		
d) likviditási ráták		
e) nettó forgótőke mutató		
f) cash flow mutatószámok		
g) Egyéb, éspedig:		

- 10.) Kérjük, bekarikázással jelölje, hogy mi mennyire befolyásolta, hogy a beszámolóban melyik módszert alkalmazta az előző pontban felsoroltak közül?

① Egyáltalán nem ② Kismértékben ③ Közepes mértékben ④ Nagyon ⑤ Teljesen
NT Nem tudom megítélni

Hogyan választja ki, hogy milyen módszert alkalmaz?	Befolyás mértéke?
a) Sémát használok.	1 2 3 4 5 NT
b) Ügyfél határozza meg.	1 2 3 4 5 NT
c) A könyvvizsgálóval egyeztetve határozzuk meg.	1 2 3 4 5 NT
d) Mindig a céget legjobban jellemzőeket használom testreszabva.	1 2 3 4 5 NT

- 11.) Kérjük, bekarikázással jelölje, hogy az alábbi állításokkal mennyire ért egyet?

① Egyáltalán nem értek egyet ② Inkább nem értek egyet ③ Részben egyetértek, részben nem ④ Inkább egyetértek ⑤ Teljesen egyetértek NT Nem tudom megítélni

Állítás	Egyetért-e vele?
a) A Kiegészítő melléklet sok hasznos információt tartalmaz.	1 2 3 4 5 NT
b) A Kiegészítő melléklet pénzügyi helyzet jellemzését szabályozó része alapos és egyértelmű.	1 2 3 4 5 NT
c) A Cash flow kimutatás összeállítását mindenki részére kötelezővé kellene tenni.	1 2 3 4 5 NT
d) A Cash flow kimutatás jól jellemzi a vállalkozás pénzügyi helyzetét.	1 2 3 4 5 NT
e) A Cash flow kimutatás helyett más megoldások jobbak lennének a vállalkozások pénzügyi helyzetének bemutatására.	1 2 3 4 5 NT
f) A Számviteli törvény egyértelműen szabályozza a Cash flow kimutatás összeállítását.	1 2 3 4 5 NT
g) A Cash flow kimutatás összeállításához kevés támpontot nyújt a Számviteli törvény mellékletében lévő magyarázat.	1 2 3 4 5 NT
h) A Cash flow kimutatást könnyű összeállítani.	1 2 3 4 5 NT
i) A Cash flow kimutatás összeállításánál sok korrekciót kell elvégezni.	1 2 3 4 5 NT
j) A Cash flow kimutatás sorainak elnevezése sokszor megegyezik a mérleg és eredménykimutatás soraival, de ez csak nehezíti az összeállítást.	1 2 3 4 5 NT
k) A Cash flow kimutatás összeállításánál csak az a fontos, hogy a végeredménye egyezzen a mérleg pénzeszközeinek változásával.	1 2 3 4 5 NT
l) Szívesen használnék egy Cash flow kimutatás összeállítását segítő szoftvert.	1 2 3 4 5 NT
m) Hasznos lenne a mérlegképes továbbképző tanfolyamon a Cash flow kimutatás témakörével foglalkozni.	1 2 3 4 5 NT

Köszönjük, hogy kitöltötte kérdőívünket!

7. melléklet: Kisebb vállalkozások adatbázisa

#1	#2	Cég sorszám	Minősítés
1	1	485932	rendben
2	2	274391	rendben
3	3	19584	rendben
4	4	515729	rendben
5	5	462807	rendben
6	-	50827	nincs beszámoló
7	-	250409	végelszámolás
8	-	507553	nincs beszámoló
9	6	3556	rendben
10	7	304661	rendben
11	8	247776	rendben
12	9	18568	rendben
13	-	484643	nincs beszámoló
14	10	343421	rendben
15	-	67228	nincs teljes 2010-es év
16	-	389935	nincs KM (SEÉB)
17	11	471177	rendben
18	12	264152	rendben
19	13	453246	rendben
20	-	451899	nincs KM (SEÉB)
21	14	117247	rendben
22	15	332536	rendben
23	16	307664	rendben
24	17	222427	rendben
25	18	251476	rendben
26	-	100130	nincs teljes 2010-es év
27	19	106758	rendben
28	20	90995	rendben
29	21	137336	rendben
30	22	354326	rendben
31	-	25886	nincs beszámoló
32	23	434723	rendben
33	-	341843	nincs teljes 2010-es év
34	24	307813	rendben
35	25	29387	rendben
36	26	4322	rendben
37	27	347339	rendben
38	-	384187	nincs beszámoló
39	-	286032	nincs beszámoló
40	28	144986	rendben
41	29	216531	rendben
42	30	91067	rendben
43	31	341304	rendben
44	-	295689	nincs KM (SEÉB)
45	32	77730	rendben
46	33	510879	rendben
47	34	386727	rendben
48	35	287011	rendben
49	-	220997	nincs KM (SEÉB)
50	36	243653	rendben

#1	#2	Cég sorszám	Minősítés
51	37	199150	rendben
52	-	138644	nincs teljes 2010-es év
53	-	329658	nincs beszámoló
54	38	421203	rendben
55	-	204636	nincs KM (SEÉB)
56	-	190900	nincs beszámoló
57	39	283619	rendben
58	40	166750	rendben
59	41	89789	rendben
60	42	484493	rendben
61	-	470265	nincs beszámoló
62	-	371251	nincs beszámoló
63	-	78128	nincs teljes 2010-es év
64	43	17839	rendben
65	44	476527	rendben
66	45	118457	rendben
67	-	59678	nincs beszámoló
68	-	18223	nincs KM (SEÉB)
69	-	517041	átalakulás
70	46	23321	rendben
71	47	87858	rendben
72	-	459739	nincs teljes 2010-es év
73	-	54480	nincs teljes 2010-es év
74	48	353335	rendben
75	49	2314	rendben
76	50	320685	rendben
77	51	25934	rendben
78	52	358515	rendben
79	-	32466	nincs teljes 2010-es év
80	53	514450	rendben
81	54	440652	rendben
82	-	424806	végelszámolás
83	55	514204	rendben
84	-	177796	nincs beszámoló
85	56	148279	rendben
86	-	298149	nincs beszámoló
87	-	484832	átalakulás
88	57	161061	rendben
89	58	116102	rendben
90	59	31967	rendben
91	60	220114	rendben
92	61	132367	rendben
93	62	341227	rendben
94	-	332239	nincs beszámoló
95	63	417334	rendben
96	-	125912	nincs beszámoló
97	64	118135	rendben
98	-	232035	nincs beszámoló
99	-	509590	Éves beszámoló
100	-	196263	nincs teljes 2010-es év

#1	#2	Cég sorszám	Minősítés
101	-	436038	nincs beszámoló
102	-	357224	nincs teljes 2010-es év
103	65	390216	rendben
104	-	270	nincs beszámoló
105	66	163119	rendben
106	-	395550	nincs teljes 2010-es év
107	67	236750	rendben
108	-	141497	nincs KM (SEÉB)
109	68	97942	rendben
110	-	105192	nincs beszámoló
111	-	261262	nincs teljes 2010-es év
112	69	137135	rendben
113	70	214448	rendben
114	71	232679	rendben
115	72	458175	rendben
116	-	306415	nincs beszámoló
117	73	300383	rendben
118	74	303806	rendben
119	-	225438	nincs KM (SEÉB)
120	75	374153	rendben
121	-	58726	nincs beszámoló
122	76	425543	rendben
123	-	125437	nincs teljes 2010-es év
124	77	423394	rendben
125	78	171783	rendben
126	79	160794	rendben
127	80	111069	rendben
128	81	120545	rendben
129	82	375218	rendben
130	83	363926	rendben

#1	#2	Cég sorszám	Minősítés
131	84	364653	rendben
132	85	462849	rendben
133	-	172881	nincs teljes 2010-es év
134	86	315939	rendben
135	-	229716	nincs beszámoló
136	87	158163	rendben
137	88	26683	rendben
138	89	237396	rendben
139	90	251419	rendben
140	-	178390	nincs beszámoló
141	-	144594	nincs KM (SEÉB)
142	91	444723	rendben
143	92	369033	rendben
144	93	448865	rendben
145	-	168467	nincs teljes 2010-es év
146	94	280323	rendben
147	-	94259	nincs KM (SEÉB)
148	-	238948	nincs beszámoló
149	-	410971	nincs beszámoló
150	-	134685	nincs KM (SEÉB)
151	-	297333	nincs beszámoló
152	95	227987	rendben
153	-	324343	nincs beszámoló
154	96	395102	rendben
155	97	52967	rendben
156	98	515866	rendben
157	-	50195	nincs beszámoló
158	99	520550	rendben
159	100	173843	rendben

#1: sorszám a teljes listában

#2: sorszám a mintának megfelelőek listájában

Cég sorszám: a kiválasztott cég ABC szerinti sorszáma a cégadatbázisban

8. melléklet: Nagyobb vállalkozások adatbázisa

#1	#2	#3	Cég sorsz.	KV	Minősítés
1	1	1	4323	nem	rendben
2	2	2	59	igen	rendben
3	3		4685	nem	nincs CF
4	4	3	3850	igen	rendben
5	5	4	2245	nem	rendben
6	6		2441	igen	nincs CF
7	7		2252	nem	nincs CF
8	8	5	279	nem	rendben
9			2983	nem	nincs CF
10	9	6	2788	igen	rendben
11			4209		pénzügyi vállalkozás
12	10	7	3157	igen	rendben
13	11	8	46	igen	rendben
14	12	9	221	igen	rendben
15	13		3363	igen	nincs CF
16			2997		EÉB
17	14		1216	igen	nincs CF
18			579		előtársaság
19	15	10	3746	igen	rendben
20			829		biztosító
21	16		4142	igen	nincs CF
22			3154		pénzügyi vállalkozás
23	17		2159	igen	nincs CF
24	18	11	1633	igen	rendben
25	19	12	4665	igen	rendben
26	20		3498	nem	nincs CF
27	21		4619	igen	nincs CF
28	22	13	2011	igen	rendben
29	23	14	4623	igen	rendben
30			1103		nincs beszámoló

#1	#2	#3	Cég sorsz.	KV	Minősítés
31			2455		nincs teljes 2010-es év
32	24	15	1183	igen	rendben
33			487		előtársaság
34	25	16	4316	igen	rendben
35	26		1138	igen	nincs CF
36			4219		előtársaság
37	27	17	226	igen	rendben
38	28	18	4466	igen	rendben
39	29	19	5056	igen	rendben
40	30	20	4230	igen	rendben
41			2690		nincs beszámoló
42	31	21	1959	igen	rendben
43			3418		EÉB
44			531		EÉB
45	32	22	1222	igen	rendben
46			3085		pénzügyi vállalkozás
47	33		2559	igen	nincs CF
48	34	23	1671	igen	rendben
49			418		pénzügyi vállalkozás
50	35	24	4206	igen	rendben
51			3929		előtársaság
52	36	25	1632	igen	rendben
53	37	26	3462	igen	rendben
54			2304		átalakulás
55	38	27	442	igen	rendben
56	39	28	3672	igen	rendben
57	40	29	3149	igen	rendben
58	41		2274	igen	nincs KM
59	42		1149	igen	nincs CF
60	43	30	3500	igen	rendben

#1: sorszám a teljes listában

#2: sorszám a 2010. évi teljes Éves beszámolót készítők listájában

#3: sorszám a mintának megfelelőek listájában

Cég sorszám: a kiválasztott cég ABC szerinti sorszáma a cégadatbázisban

KV: könyvvizsgált-e a beszámoló (csak a #2 szerinti vállalkozásoknál vizsgáltam)

9. melléklet: Nagyobb vállalkozások Cash flow kimutatásának új információ tartalom vizsgálata

#	I. Működési cash flow													II. Bef. CF			III. Finanszírozási cash flow										IV. Pénzeszk. változása	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	22	18	23	19	24	20	25	21	26		27
1	A	A	E	A	Ü	A	E	A	E	E	A	A	A	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
2	A	A	Ü	Ü	Ü	A*	E	A	A*	A*	A	A	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	H
3	A	A	Ü	Ü	Ü	A	A	A	A	A	Ü	A	Ü	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
4	E	A	Ü	Ü	Ü	A	A	A	A	E	A	A	Ü	Ü	E	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	H
5	A	A	Ü	Ü	Ü	A	A	A	A	A	A	A	Ü	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
6	A	Ü	Ü	Ü	Ü	A	A	A	Ü	A	A	Ü	Ü	Ü	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A	A
7	A	A	E	Ü	E	E	E	A	E	E	A	A	Ü	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	E	E	Ü	Ü	Ü	E	Ü	Ü	A
8	A	A	Ü	Ü	Ü	A	A	A	A	E	A*	A	A	A*	Ü	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A*
9	A	A	Ü	Ü	Ü	A	E	A	E	E	E	A	A	Ü	Ü	H	Ü	Ü	Ü	Ü	E	Ü	Ü	E	Ü	Ü	A	A
10	A	H	A	Ü	Ü	A	A	A	E	A	A	A	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A	A*	Ü	Ü	Ü	A	A
11	A	Ü	Ü	Ü	Ü	A	A	A	Ü	A	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
12	A	A	E	Ü	E	A	A	A	A	E	A	A	E	E	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	E	E	Ü	Ü	E	Ü	Ü	A*
13	A	H	Ü	Ü	Ü	A	A	A	A	A	A	A	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	E	Ü	A
14	A	A	Ü	Ü	Ü	A	A	A	A	E	A	Ü	Ü	E	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
15	A	A	E	A	E	E	E	A	E	E	A	Ü	Ü	E	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
16	A	A	Ü	Ü	E	A	A	A	A	A	E	A	A	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
17	A	A	A	Ü	E	A	A	A	A	A	A	A	Ü	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
18	A	A	Ü	A	E	A	E	A	H	H	Ü	Ü	Ü	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	E	Ü	H
19	A	A	A	Ü	Ü	A	A	A	A	A	A	A	Ü	A*	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	A
20	A	H	Ü	Ü	Ü	A	A	A	A	A	A	A	A	A	Ü	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
21	A	A	Ü	Ü	Ü	A	A	E	A*	A	A	A	A	E	Ü	Ü	A	Ü	Ü	Ü	E	Ü	Ü	Ü	E	Ü	E	A
22	A	A	A	Ü	Ü	A	A	A	E	E	A	Ü	Ü	A*	Ü	Ü	E	Ü	Ü	Ü	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
23	A	A	Ü	Ü	Ü	A	E	A	A	A	A	Ü	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
24	A	A	A	Ü	E	E	E	A	A	A*	A	A	A	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A*
25	A	Ü	Ü	Ü	Ü	A	A	A	Ü	A	A	A	Ü	E	E	Ü	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
26	H	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A	A	Ü	H	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
27	H	A	H	A	Ü	A	A	A	A	H	A	H	A	A	H	Ü	E	Ü	Ü	Ü	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
28	A	A	E	Ü	E	E	E	A	A	A	A	A	Ü	E	E	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	E	E	Ü	A	E	E	Ü	A
29	A	A	Ü	Ü	Ü	A	A	A	A	E	E	E	E	A*	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A
30	H	A	Ü	Ü	Ü	A	A	A	A*	A*	A	H	Ü	A	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A*	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	Ü	A

Jelölések: A: teljesen azonos; A*: közel azonos; E: eltérő; H: hibás; Ü: üres

10. melléklet: Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások kérdőíve

Kérdőív a nemzeti Cash Flow kimutatás szabályozásáról

Ország:

Milyen beszámolási szabályrendszer (GAAP) szerint kell a profitorientált szervezeteknek az éves beszámolót elkészíteni? *(Ahol több lehetőség közül is választhatnak, kérjük, mindegyiket jelölje.)*

		éves beszámoló	
		egyedi	konzolidált
vállalkozások	tőzsdei		
	nem tőzsdei		

Van egyszerűsítési lehetőség a kisebb szervezeteknél?
Amennyiben igen, kérjük, írja le röviden, hogy ez mit jelent:

A vállalkozások éves beszámolója nyilvánosan hozzáférhető?
Online formában elérhető a nyilvános beszámoló?

Van nemzeti Cash Flow szabályozás?

- Igen, van végrehajtható Cash Flow szabályozás (jogszabály, standard vagy hasonló).
- Igen, létezik, de csak egy ajánlás (nem végrehajtható).
- Nem, nincs nemzeti szabályozás a Cash Flow kimutatásra. (Ebben az esetben nem kell a kérdőív további részét kitölteni.)

Hozzávetőlegesen hány oldalból áll a nemzeti Cash Flow szabályozás (beleértve a mellékleteket is)?

Milyen részei vannak a nemzeti Cash Flow szabályozásnak?

- főszöveg
- értelmezés
- séma
- szemléltető példák

A nemzeti szabályozás előírja a CF kimutatás összeállítását a beszámolóban?

- éves beszámoló: kötelező / ajánlott / nem szükséges
- egyszerűsített éves beszámoló: kötelező / ajánlott / nem szükséges

A Cash Flow kimutatás önálló főrész az éves beszámolóban?

- Igen.
- Nem, a Kiegészítő melléklet része.

Mit tartalmaz a készpénz és készpénz egyenértékes? Mit kell egyeztetni a Cash Flow kimutatásban (azaz minek a változása a tárgya a Cash Flow kimutatásnak) a nemzeti szabályozásban (kötelező / választható / nem):

- készpénz (érme, bankjegy):

- látra szóló bankbetét:
- lekötött bankbetét (overnight, egy munkanapos):
- lekötött bankbetét (max. 1-3 hónap):
- lekötött bankbetét (több mint 1-3 hónap, de kevesebb, mint 1 év):
- lekötött bankbetét (több mint 1 év):
- egyéb készpénz egyenértékesek (például nagyon rövid időn belül [azaz kevesebb, mint 90 nap] pénzzé váló értékpapírok):
- egyéb eszközök (kérjük, nevezze meg):
- folyószámlahitel (negatív tételként):
- egyéb kötelezettségek (kérjük, nevezze meg):

Be kell mutatni a Cash Flow végeredményének a Mérleg megfelelő soraival (záró és nyitó készpénz és készpénz-egyenértékesek) való összefüggését?

Milyen kategóriák vannak a Cash Flow kimutatásban?

- A szabályozás a szokásos működési, befektetési, finanszírozási kategóriát használja.
- A szabályozás a fentitől eltérő kategóriákat használ (kérjük, nevezze meg):

Van külön kategória a következő tételekre?

- rendkívüli tételek
- nem folytatott tevékenységek

Melyik módszerrel kell vagy lehet a kategóriákat összeállítani?

(Ahol több lehetőség közül is választhatnak, kérjük, mindegyiket jelölje. Jelezze, hogy a módszer kötelező vagy választható; szokásos módszerek: közvetlen és közvetett)

- Működési:
- Befektetési:
- Finanszírozási:
- Egyéb (kérjük, nevezze meg):

Melyik kategóriába tartoznak a következő tételek (kötelező / választható)?

(Ahol több lehetőség közül is választhatnak, kérjük, mindegyiket jelölje.)

- kapott kamat:
- kapott osztalék:
- fizetett kamat:
- fizetett osztalék:
- fizetett nyereségadó:

Van megosztási lehetőség a fizetett nyereségadónál (működési, befektetési, finanszírozási)?

Hol jelenik meg a készpénz és készpénz egyenértékesek árfolyamváltozásból eredő hatása a Cash Flow kimutatásban?

Közzé kell-e tenni a jelentősebb nem pénzmozgással járó eseményeket (pl. lízing felvétele)?

Vannak-e egyéb kötelezően előírt vagy ajánlott Cash Flow kimutatással kapcsolatos közzétételek a Kiegészítő mellékletben?

Questionnaire about the national regulation on the Statement of Cash Flows

Country:

Under which financial reporting system (GAAP) shall profit oriented entities prepare their annual financial statements? *(If they may choose from more than one system [GAAP], please indicate each of them.)*

		annual financial report	
		separate	consolidated
profit oriented entities	listed		
	non-listed		

Is there a simplifying option for smaller entities?

If yes, please write briefly, what does it mean:

Are the entities' financial statements publicly available?

Are the financial statements available in on-line format?

Does your country have a regulation on Statement of Cash Flows?

- Yes, there is enforceable regulation on Statement of Cash Flows in law, standard or similar communication.
- Yes, it exists but only as a recommendation (it is not enforceable).
- No, there is no available regulation on Statement of Cash Flows in my national system. (If you have chosen this, than you do not need to answer the rest of the questionnaire.)

Approximately how long (in pages) is the national Statement of Cash Flows regulation (including any annexes that might exist)?

Which of the following details are included in the national Statement of Cash Flows regulation?

- The actual (bare) rules [body text]
- Interpretation
- Format
- Illustrative example

Does your national GAAP require a Statement of Cash Flows as part of your annual financial statement?

- financial statements: obligation / recommendation / not required
- simplified financial statements: obligation / recommendation / not required

Is the Statement of Cash Flows a separate (main) part in the annual financial statements?

- Yes.
- No, it is included in the notes.

What is included in cash and cash equivalents? What is reconciled in the Statement of Cash Flows (i.e.: the change of what items are explained in the Statement of Cash Flows) under your national GAAP (mandatory / optional / not):

- cash on hand (coins, banknotes):
- demand deposits:

- bank deposit (overnight, for one workday):
- bank deposit (max. 1-3 month):
- bank deposit (more than 1-3 months but less than 1 year):
- bank deposit (more than 1 year):
- other cash equivalents (for example securities that will become cash in a very short period [say less than 90 days]):
- other assets (please specify):
- bank overdraft (as negative item):
- other liabilities (please specify):

Is it required to reconcile the closing cash and cash-equivalents with the opening cash and cash equivalents on the face of the statement of cash-flow?

Which are the categories (subtotals) used in the Statement of Cash Flows?

- Our GAAP uses the usual operating, investing and financing categories.
- Our GAAP uses different categories than above, please specify:

Is there a separate category for the following items?

- extraordinary items:
- discontinued operations:

Which method (of calculating a line item) is required or (optionally) allowed to calculate the categories? *(If there is more than one option, please indicate all of them. Indicate if the method is required or optional; usual methods are: direct and indirect)*

- Cash generated/used in operating activities (or similar):
- Cash generated/used in investing activities (or similar):
- Cash generated/used in financing cash-flows activities (or similar):
- Other (please specify):

Under which category are the following items classified according to your national GAAP (mandatory / optional)? *(If there is more than one option, please indicate each of them.)*

- interest received:
- dividend received:
- interest paid:
- dividend paid:
- income tax paid:

Is it allowed/required to allocate income taxes paid to the different subtotals of the Statement of Cash Flows (i.e. operating, investing, financial)?

Under which line item/category is the effect of changes in the exchange rate on cash and cash equivalents disclosed in the Statement of Cash Flows?

Is there a disclosure requirement for material non-cash transactions (for example initial recognition of a finance lease)?

Are there other required or recommended disclosures on issues regarding the Statement of Cash Flows in the notes?

11. melléklet: Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások adatmátrixa a klaszterelemzéshez

CF szabályozás	Kód	0	1	IFRS	AUS	ESP	GBR	GER	HUN	IRL	JPN	NED	NZL	SWE	USA
Terjedelem	K01	0	50	0,4	0,3	0,04	0,6	0,4	0,08	0,84	0,8	0,56	0,5	0,14	1
Szabályozás részei															
- főszöveg		nem	igen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- értelmezés	K02	nem	igen	1	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1
- séma	K03	nem	igen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1
- szemléltető példák	K04	nem	igen	1	1	0	1	0	0	1	1	1	0	1	1
CF összeállítás kötelező															
"normál" beszámoló	K05	senki	mindenki	1	1	1	1	0,25	1	1	0,25	0	1	1	0,5
egyszerűsített beszámoló	K06	senki	mindenki	1	1	0	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0
CF beszámoló főrész	K07	nem	igen	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1
CF bázis részei															
készpénz (érme, bankjegy)		nem	igen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
lára szóló bankbetét		nem	igen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
lekötött bankbetét (overnight, egy munkanapos)		nem	igen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
lekötött bankbetét (1-3 hónap)	K08	nem	igen	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	1
lekötött bankbetét (3-12 hónap)	K09	nem	igen	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1
lekötött bankbetét (min. 1 év)	K10	nem	igen	0	0	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
egyéb készpénz egyenértékesek (például nagyon rövid időn belül [azaz kevesebb, mint 90 nap] pénzzé váló értékpapírok)	K11	nem	igen	1	1	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1
egyéb eszközök (kérjük, nevezze meg)		nincs	van	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
folyószámlahitel (negatív tételként)	K12	nem	igen	0,5	0,5	0,5	1	0	0	1	1	1	0,5	0	0
egyéb kötelezettségek (kérjük, nevezze meg)		nincs	van	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mérleggel való egyeztetés bemutatása	K13	nem	igen	1	0	1	0	1	0	0	1	1	1	0	1

CF szabályozás	Kód	0	1	IFRS	AUS	ESP	GBR	GER	HUN	IRL	JPN	NED	NZL	SWE	USA
Kategóriák szokás M/B/F	K14	más	MBF	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	1
Külön kezelendő															
- rendkívüli tételek	K15	nem	igen	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
- nem folytatott tevékenységek	K16	nem	igen	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Milyen módszert használ															
- működési CF	K17	ID	D / ID	1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1
- befektetési CF		más	D	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- finanszírozási CF		más	D	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- egyéb kategória		nincs	van	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Melyik kategóriában															
- kapott kamat	K18	M	B	0,5	0,5	0	0,5	0	0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0
- kapott osztalék	K19	M	B	0,5	0,5	0	0,5	0	1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0
- fizetett kamat	K20	M	F	0,5	0,5	0	0,5	0	0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0
- fizetett osztalék	K21	M	F	0,5	0,5	1	0,5	1	0	0,5	1	1	0,5	1	1
- fizetett nyereségadó	K22	M	megoszt	1	1	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0
Árfolyamváltozás hatása	K23	M	külön	1	1	0	0	1	0,25	0	1	1	1	1	1
Nem pénzmozgásos tételek (pl. lízing)	K24	nem	igen	1	0	1	1	0	0	1	1	1	1	0	1
Egyéb közzététel	K25	nem	igen	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	1	1

12. melléklet: Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások adatainak korrelációs mátrixa

Correlations / Pearson Correlation (N=12)

	K01	K02	K03	K04	K05	K06	K07	K08	K09	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20	K21	K22	K23	K24	K25
K01	1,000																								
K02	0,641*	1,000																							
K03	0,340	-0,213	1,000																						
K04	0,521	0,625*	-0,213	1,000																					
K05	-0,420	-0,120	-0,205	-0,120	1,000																				
K06	-0,134	-0,078	0,165	0,388	0,373	1,000																			
K07	0,402	0,426	-0,091	0,426	-0,205	0,165	1,000																		
K08	-0,378	-0,316	-0,135	-0,316	-0,304	-0,049	-0,135	1,000																	
K09	-0,193	-0,408	0,174	-0,408	0,131	-0,317	-0,522	0,258	1,000																
K10	-0,443	-0,426	0,091	-0,426	0,205	-0,165	0,091	0,135	0,522	1,000															
K11	-0,069	0,000	-0,174	0,000	-0,392	0,063	0,522	0,775**	-0,111	0,174	1,000														
K12	0,410	0,433	0,369	0,433	-0,139	0,134	0,369	-0,548	-0,471	0,000	-0,236	1,000													
K13	0,229	0,120	0,357	-0,239	-0,574	-0,204	0,357	0,529	0,098	0,255	0,683*	0,000	1,000												
K14	-0,378	-0,316	-0,135	-0,316	-0,304	-0,049	-0,135	1,000**	0,258	0,135	,775**	-0,548	0,529	1,000											
K15	-0,073	-0,426	0,091	-0,426	-0,410	-0,165	0,091	0,135	-0,174	-0,091	0,174	-0,369	0,255	0,135	1,000										
K16	-0,073	0,213	0,091	0,213	0,205	0,629*	0,091	0,135	-0,174	-0,091	0,174	0,000	0,255	0,135	-0,091	1,000									
K17	0,626*	0,632*	-0,135	0,632*	-0,304	0,245	0,674*	-0,200	-0,775**	-0,674*	0,258	0,274	0,076	-0,200	0,135	0,135	1,000								
K18	0,220	0,625*	-0,213	0,625*	0,120	0,388	0,426	-0,316	-0,816**	-0,426	0,000	0,650*	-0,239	-0,316	-0,426	0,213	0,632*	1,000							
K19	-0,214	0,107	-0,091	0,107	0,307	0,165	-0,636*	-0,135	-0,174	-0,455	-0,522	0,185	-0,561	-0,135	-0,455	0,091	-0,135	0,426	1,000						
K20	0,220	0,625*	-0,213	0,625*	0,120	0,388	0,426	-0,316	-0,816**	-0,426	0,000	0,650*	-0,239	-0,316	-0,426	0,213	0,632*	1,000**	0,426	1,000					
K21	0,222	0,184	-0,275	0,184	-0,619*	-0,357	0,667*	0,291	-0,075	0,275	0,676*	0,000	0,550	0,291	0,275	-0,196	0,291	-0,092	-0,746**	-0,092	1,000				
K22	-0,321	-0,120	-0,357	0,239	-0,230	0,427	0,255	0,378	-0,488	-0,255	0,488	-0,207	0,029	0,378	0,357	0,357	0,378	0,239	-0,051	0,239	0,242	1,000			
K23	0,145	0,198	-0,211	0,198	-0,476	0,138	0,296	0,689*	-0,350	-0,464	0,782**	-0,286	0,450	0,689*	0,211	0,211	0,564	0,198	-0,127	0,198	0,383	0,592*	1,000		
K24	0,581*	0,625*	0,426	0,250	-0,120	-0,078	0,426	-0,316	0,000	0,213	0,000	0,650*	0,478	-0,316	-0,426	0,213	0,158	0,250	-0,213	0,250	0,184	-0,478	-0,198	1,000	
K25	0,324	0,408	-0,174	0,408	0,000	0,317	0,522	-0,258	-0,556	-0,522	0,111	0,000	-0,098	-0,258	0,174	0,174	0,775**	0,408	-0,174	0,408	0,075	0,488	0,350	0,000	1,000

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlations / Sig. (2-tailed) (N=12)

	K01	K02	K03	K04	K05	K06	K07	K08	K09	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20	K21	K22	K23	K24	K25
K01																									
K02	0,025																								
K03	0,279	0,506																							
K04	0,082	0,030	0,506																						
K05	0,174	0,710	0,523	0,710																					
K06	0,678	0,811	0,607	0,213	0,233																				
K07	0,196	0,167	0,779	0,167	0,523	0,607																			
K08	0,226	0,317	0,676	0,317	0,337	0,880	0,676																		
K09	0,548	0,188	0,588	0,188	0,685	0,316	0,082	0,418																	
K10	0,150	0,167	0,779	0,167	0,523	0,607	0,779	0,676	0,082																
K11	0,832	1,000	0,588	1,000	0,207	0,845	0,082	0,003	0,731	0,588															
K12	0,186	0,160	0,237	0,160	0,667	0,677	0,237	0,065	0,122	1,000	0,461														
K13	0,474	0,711	0,255	0,454	0,051	0,525	0,255	0,077	0,763	0,424	0,014	1,000													
K14	0,226	0,317	0,676	0,317	0,337	0,880	0,676	0,000	0,418	0,676	0,003	0,065	0,077												
K15	0,820	0,167	0,779	0,167	0,186	0,607	0,779	0,676	0,588	0,779	0,588	0,237	0,424	0,676											
K16	0,820	0,506	0,779	0,506	0,523	0,029	0,779	0,676	0,588	0,779	0,588	1,000	0,424	0,676	0,779										
K17	0,029	0,027	0,676	0,027	0,337	0,442	0,016	0,533	0,003	0,016	0,418	0,389	0,815	0,533	0,676	0,676									
K18	0,491	0,030	0,506	0,030	0,710	0,213	0,167	0,317	0,001	0,167	1,000	0,022	0,454	0,317	0,167	0,506	0,027								
K19	0,505	0,742	0,779	0,742	0,331	0,607	0,026	0,676	0,588	0,138	0,082	0,566	0,058	0,676	0,138	0,779	0,676	0,167							
K20	0,491	0,030	0,506	0,030	0,710	0,213	0,167	0,317	0,001	0,167	1,000	0,022	0,454	0,317	0,167	0,506	0,027	0,000	0,167						
K21	0,488	0,567	0,387	0,567	0,032	0,254	0,018	0,359	0,816	0,387	0,016	1,000	0,064	0,359	0,387	0,541	0,359	0,776	0,005	0,776					
K22	0,309	0,711	0,255	0,454	0,473	0,167	0,424	0,226	0,108	0,424	0,108	0,519	0,930	0,226	0,255	0,255	0,226	0,454	0,875	0,454	0,448				
K23	0,652	0,537	0,510	0,537	0,118	0,668	0,351	0,013	0,264	0,128	0,003	0,368	0,142	0,013	0,510	0,510	0,056	0,537	0,695	0,537	0,219	0,043			
K24	0,047	0,030	0,167	0,433	0,710	0,811	0,167	0,317	1,000	0,506	1,000	0,022	0,116	0,317	0,167	0,506	0,624	0,433	0,506	0,433	0,567	0,116	0,537		
K25	0,304	0,188	0,588	0,188	1,000	0,316	0,082	0,418	0,061	0,082	0,731	1,000	0,763	0,418	0,588	0,588	0,003	0,188	0,588	0,188	0,816	0,108	0,264	1,000	

13. melléklet: Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások klaszterelemzése

Case Processing Summary^a

Cases					
Valid		Missing		Total	
N	Percent	N	Percent	N	Percent
12	100,0	0	,0	12	100,0

a. Ward Linkage

Proximity Matrix

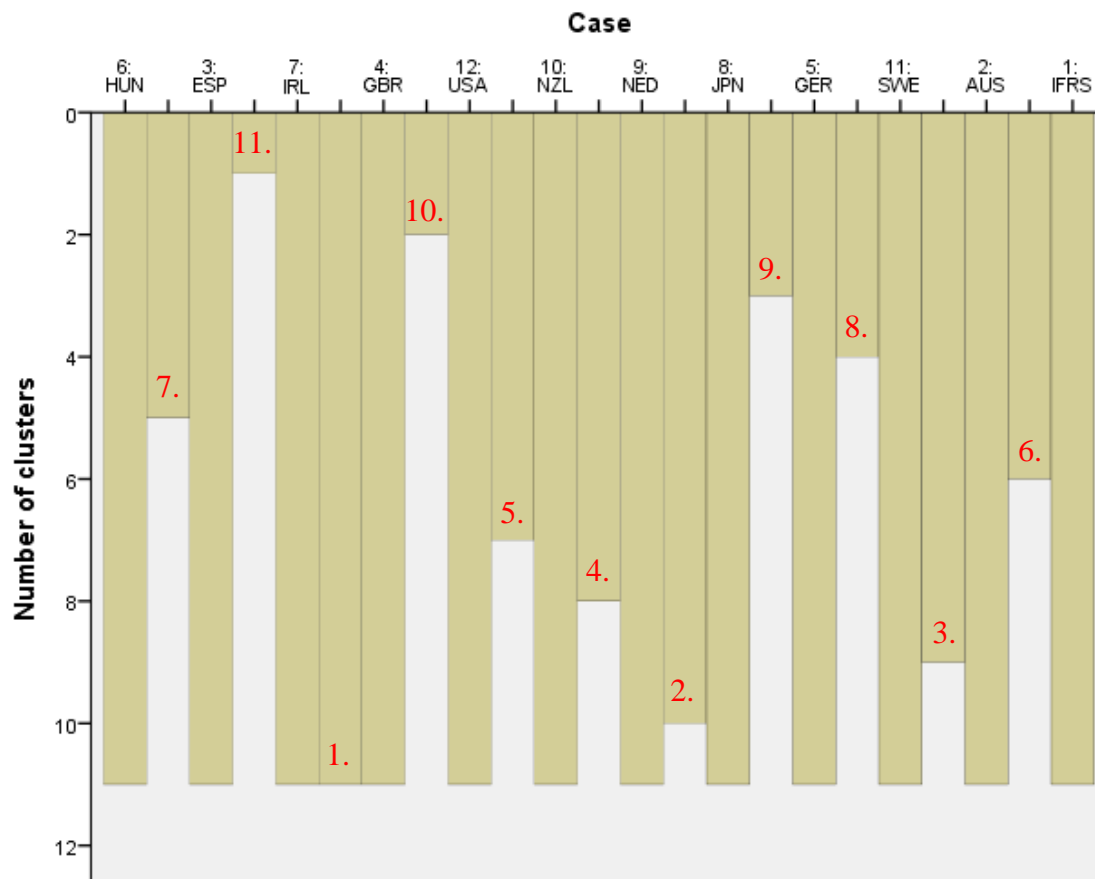
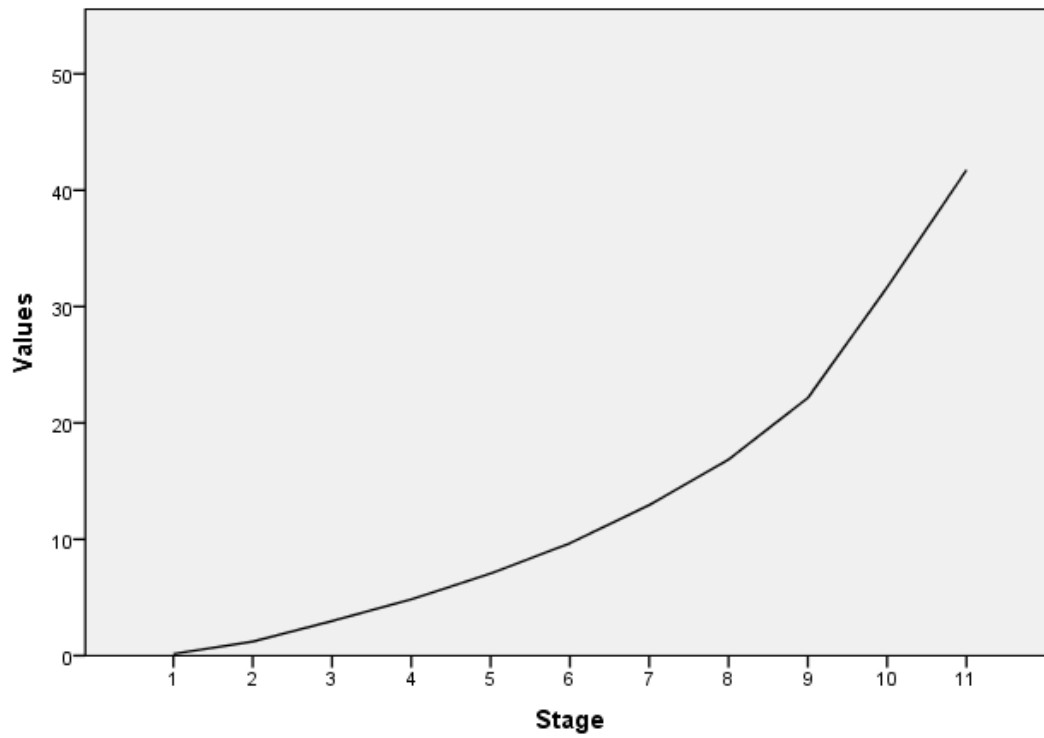
Case	Squared Euclidean Distance											
	1:IFRS	2:AUS	3:ESP	4:GBR	5:GER	6:HUN	7:IRL	8:JPN	9:NED	10:NZL	11:SWE	12:USA
1:IFRS	,000	4,010	10,380	7,540	7,813	13,915	8,444	5,223	3,526	4,010	5,568	5,860
2:AUS	4,010	,000	10,318	7,590	5,823	9,861	8,542	7,313	5,568	6,040	3,526	7,990
3:ESP	10,380	10,318	,000	11,064	8,192	6,564	11,140	7,390	9,520	6,462	11,260	6,672
4:GBR	7,540	7,590	11,064	,000	12,853	11,583	,308	7,103	7,502	6,510	8,712	8,660
5:GER	7,813	5,823	8,192	12,853	,000	11,227	12,756	7,910	5,838	5,823	6,380	6,422
6:HUN	13,915	9,861	6,564	11,583	11,227	,000	11,640	12,393	14,543	9,989	11,316	11,659
7:IRL	8,444	8,542	11,140	,308	12,756	11,640	,000	6,814	7,328	6,366	8,740	8,276
8:JPN	5,223	7,313	7,390	7,103	7,910	12,393	6,814	,000	2,120	3,153	6,998	3,853
9:NED	3,526	5,568	9,520	7,502	5,838	14,543	7,328	2,120	,000	3,504	5,176	4,194
10:NZL	4,010	6,040	6,462	6,510	5,823	9,989	6,366	3,153	3,504	,000	5,630	3,750
11:SWE	5,568	3,526	11,260	8,712	6,380	11,316	8,740	6,998	5,176	5,630	,000	6,740
12:USA	5,860	7,990	6,672	8,660	6,422	11,659	8,276	3,853	4,194	3,750	6,740	,000

This is a dissimilarity matrix

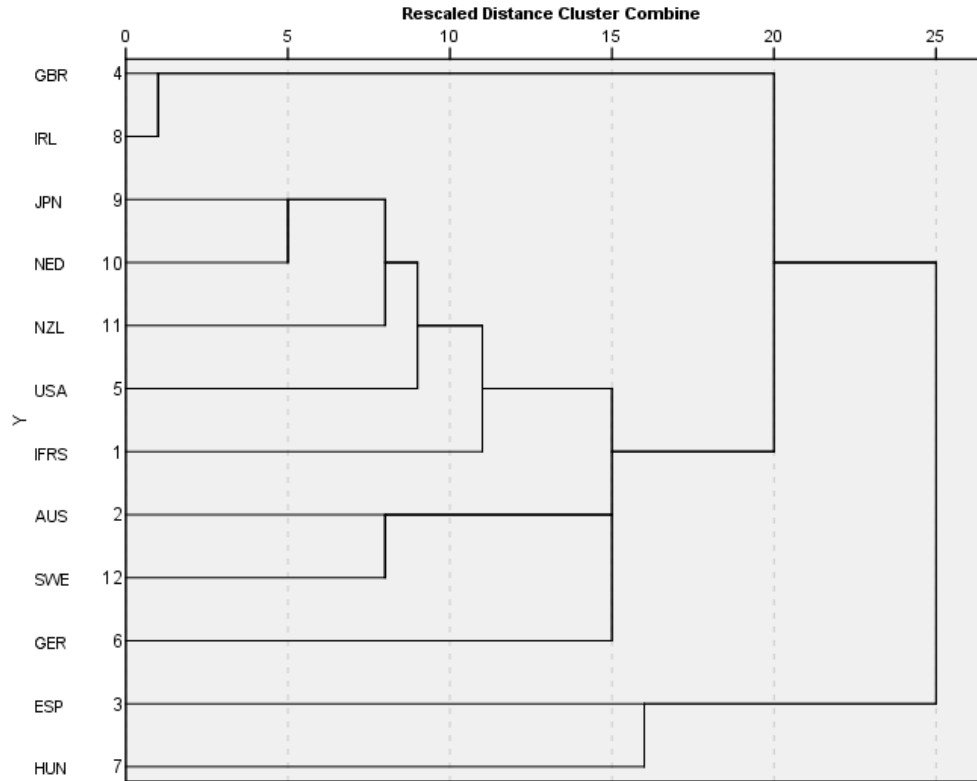
Agglomeration Schedule

Stage	Cluster Combined		Coefficients	Stage Cluster First Appears		Next Stage
	Cluster 1	Cluster 2		Cluster 1	Cluster 2	
1	4	7	,154	0	0	10
2	8	9	1,214	0	0	4
3	2	11	2,977	0	0	6
4	8	10	4,842	2	0	5
5	8	12	7,060	4	0	9
6	1	2	9,665	0	3	8
7	3	6	12,947	0	0	11
8	1	5	16,859	6	0	9
9	1	8	22,155	8	5	10
10	1	4	31,662	9	1	11
11	1	3	41,740	10	7	0

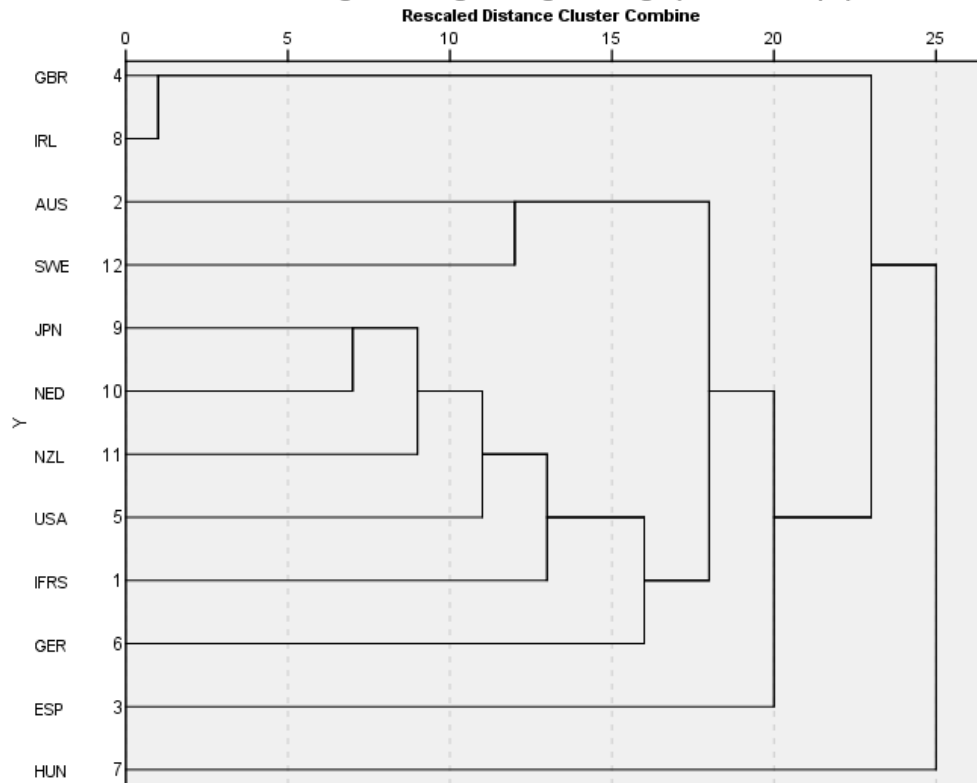
Agglomeration Schedule Coefficients

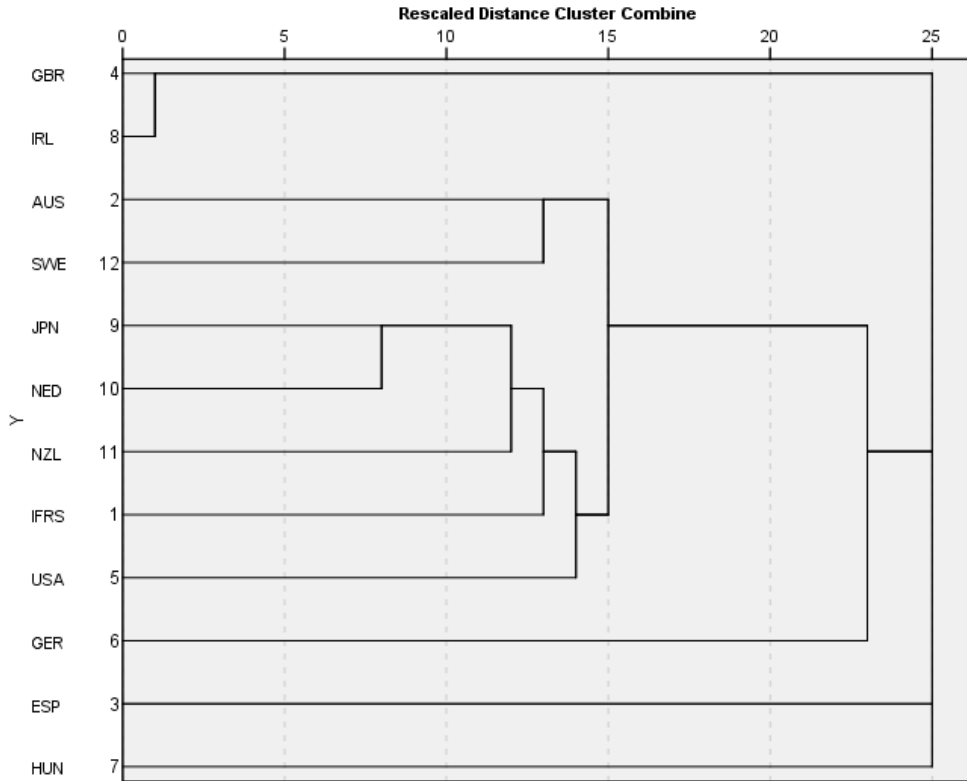
Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)

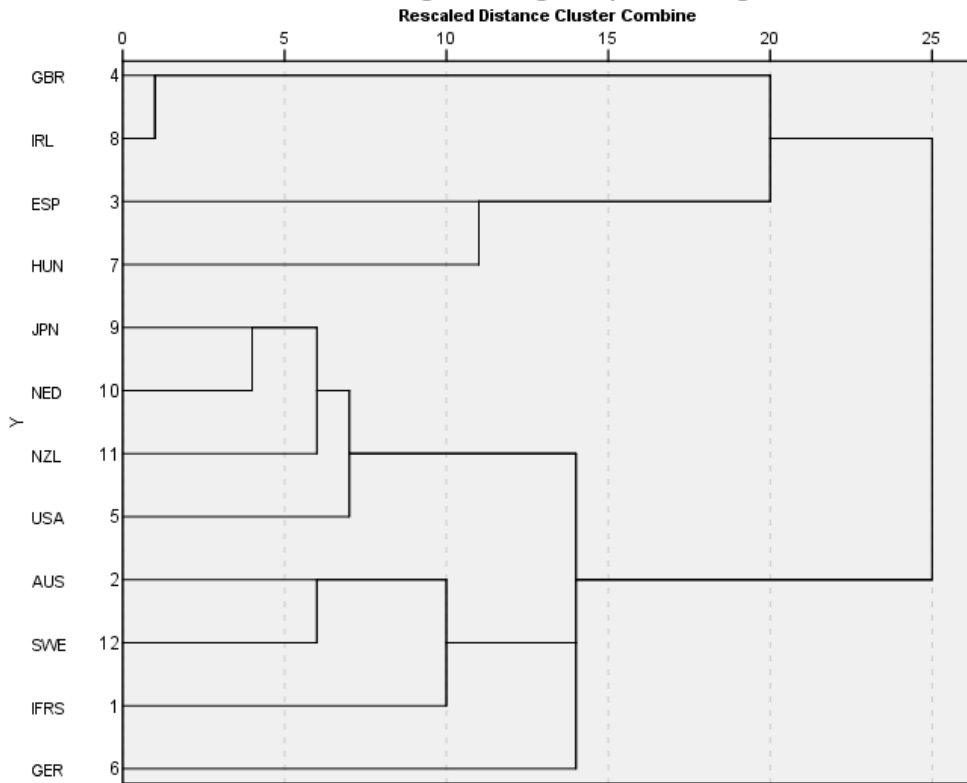
Dendrogram using Average Linkage (Within Groups)

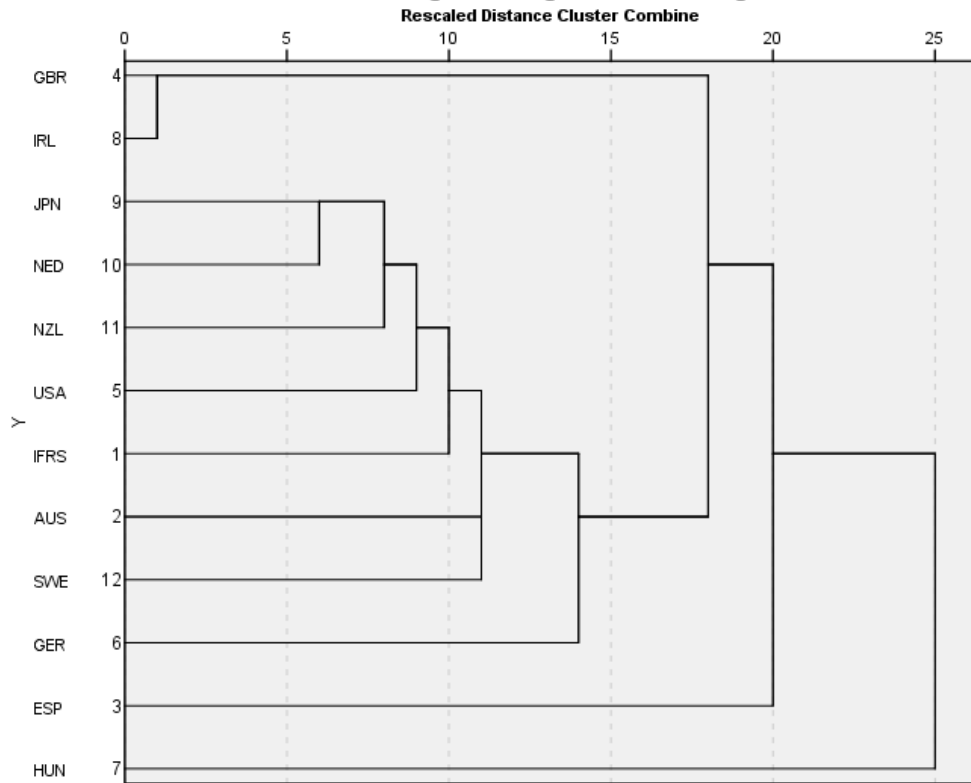
Dendrogram using Single Linkage

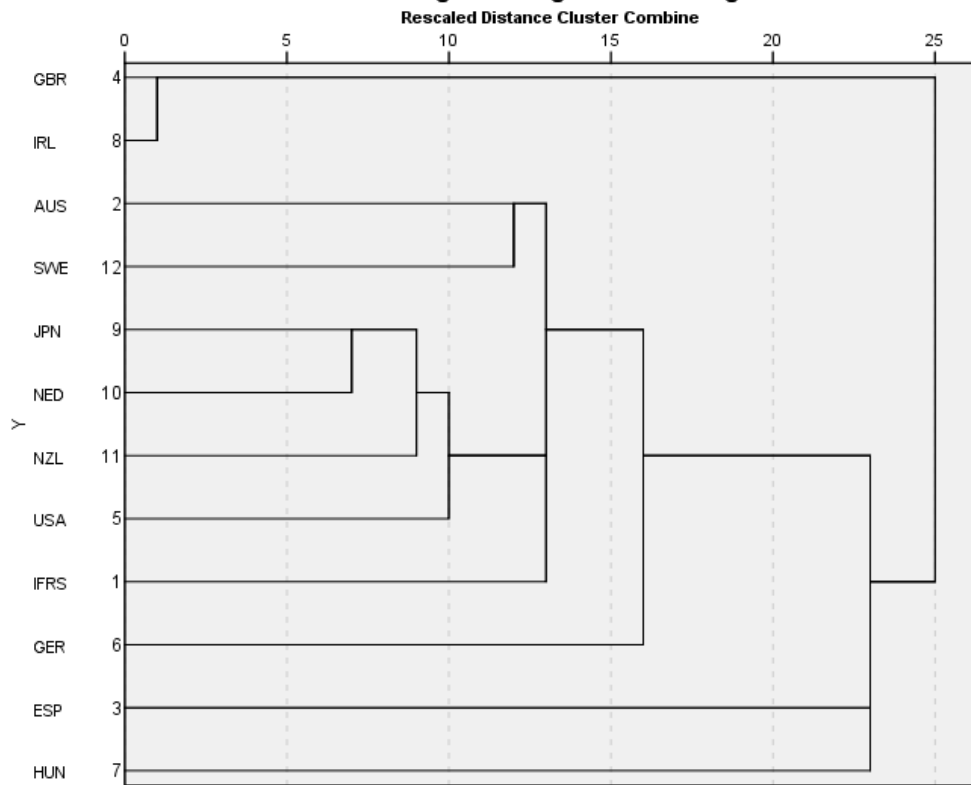
Dendrogram using Complete Linkage

Dendrogram using Centroid Linkage

Dendrogram using Median Linkage

14. melléklet: Nemzeti Cash flow kimutatás szabályozások K-központú (K=3) klaszterelemzése

Initial Cluster Centers

	Cluster		
	1	2	3
Terjedelem	,8400	,4000	,0800
Értelmezés	1	0	0
Séma	1	1	1
Szemléltető példák	1	0	0
"Normál" beszámolóban kötelező	1,00	,25	1,00
Egyszerűsített beszámolóban kötelező	,0	,0	,0
CF beszámoló főrész	1	1	0
Lekötött bankbetét (1-3 hónap)	0	1	1
Lekötött bankbetét (3-12 hónap)	0	0	1
Lekötött bankbetét (min. 1 év)	,0	,0	,0
Egyéb készpénz egyenértékesek	0	1	0
Folyószámlahitel (negatív tételként)	1,0	,0	,0
Egyeztetés mérleggel bemutatása	0	1	0
Kategóriák szokásos MBF	0	1	1
Rendkívüli tételek	0	1	0
Nem folytatott tevékenységek	0	0	0
Működési CF	1	1	0
Kapott kamat	,5	,0	,0
Kapott osztalék	,5	,0	1,0
Fizetett kamat	,5	,0	,0
Fizetett osztalék	,5	1,0	,0
Fizetett nyereségadó	0	1	0
Árfolyamváltozás hatása	,00	1,00	,25
Nem pénzmozgásos tételek (pl. lízing)	1	0	0
Egyéb közzététel	1	1	0

Iteration History^a

Iteration	Change in Cluster Centers		
	1	2	3
1	,891	1,770	1,281
2	,874	,213	,000
3	,000	,000	,000

a. Convergence achieved due to no or small change in cluster centers. The maximum absolute coordinate change for any center is ,000. The current iteration is 3. The minimum distance between initial centers is 3,351.

Cluster Membership

Case Number	Ország	Cluster	Distance
1	IFRS	2	1,470
2	AUS	2	1,641
3	ESP	3	1,281
4	GBR	1	,277
5	USA	2	1,585
6	GER	2	1,847
7	HUN	3	1,281
8	IRL	1	,277
9	JPN	2	1,494
10	NED	2	1,184
11	NZL	2	1,284
12	SWE	2	1,632

Final Cluster Centers

	Cluster		
	1	2	3
Terjedelem	,7200	,5125	,0600
Értelmezés	1	1	0
Séma	1	1	1
Szemléltető példák	1	1	0
"Normál" beszámolóban kötelező	1,00	,63	1,00
Egyszerűsített beszámolóban kötelező	,3	,3	,0
CF beszámoló főrésze	1	1	1
Lekötött bankbetét (1-3 hónap)	0	1	1
Lekötött bankbetét (3-12 hónap)	0	0	1
Lekötött bankbetét (min. 1 év)	,0	,0	,3
Egyéb készpénz egyenértékűek	0	1	1
Folyószámlahitel (negatív tételeként)	1,0	,4	,3
Egyeztetés mérleggel bemutatása	0	1	1
Kategóriák szokásos MBF	0	1	1
Rendkívüli tételek	0	0	0
Nem folytatott tevékenységek	0	0	0
Működési CF	1	1	0
Kapott kamat	,5	,4	,0
Kapott osztalék	,5	,4	,5
Fizetett kamat	,5	,4	,0
Fizetett osztalék	,5	,8	,5
Fizetett nyereségadó	0	1	0
Árfolyamváltozás hatása	,00	1,00	,13
Nem pénzügyi tételek (pl. lízing)	1	1	1
Egyéb közzététel	1	1	0

Distances between Final Cluster Centers

Cluster	1	2	3
1		2,438	3,105
2	2,438		2,517
3	3,105	2,517	

Number of Cases in each Cluster

Cluster 1	2,000
Cluster 2	8,000
Cluster 3	2,000
Valid	12,000
Missing	,000

15. melléklet: Cash flow kimutatás összeállítás alkalmazott gyakorlatának vizsgálatába bevont tőzsdei vállalkozások listája

Ausztrália	Franciaország
Amtcor Ltd	Air Liquide
BHP Billiton Ltd	Carrefour SA
Brambles Ltd	Cie de Saint-Gobain SA
Coca-Cola Amatil Ltd	Danone SA
CSL Ltd	Electricite de France SA
Fortescue Metals Group Ltd	Essilor International SA
Newcrest Mining Ltd	European Aeronautic Defence and Space Company EADS NV
News Corp	France Telecom SA
Oil Search Ltd	GDF Suez SA
Orica Ltd	L'Oreal SA
Origin Energy Ltd	LVMH Moet Hennessy Louis Vuitton SA
Rio Tinto Ltd	Pernod Ricard SA
Santos Ltd	PPR SA
Telstra Corp Ltd	Renault SA
Transurban Group	Safran SA
Wesfarmers Ltd	Sanofi SA
Westfield Group	Schneider Electric SA
Westfield Retail Trust	Total SA
Woodside Petroleum Ltd	Unibail-Rodamco SE
Woolworths Ltd	Vinci SA
Egyesült Királyság	Hollandia
Anglo American PLC	Akzo Nobel NV
AstraZeneca PLC	Aperam SA
BG Group PLC	ArcelorMittal
Bhp Billiton PLC	ASML Holding NV
BP PLC	Corio NV
British American Tobacco PLC	Fugro NV
BT Group	Heineken
Diageo PLC	Koninklijke Ahold NV
GlaxoSmithKline PLC	Koninklijke Boskalis Westminster NV
Glencore International PLC	Koninklijke DSM NV
Imperial Tobacco Group PLC	Koninklijke KPN NV
National Grid PLC	Philips Electronics
Reckitt Benckiser Group PLC	PostNL NV
Rio Tinto PLC	Randstad Holding
Royal Dutch Shell PLC	Reed Elsevier NV
SABMiller PLC	Royal Dutch Shell PLC
Tesco PLC	SBM Offshore NV
Unilever PLC	TNT Express NV
Vodafone Group PLC	Unilever NV
Xstrata PLC	Wolters Kluwer

Németország
adidas AG
BASF SE
Bayer AG
Bayerische Motoren Werke AG
Beiersdorf AG
Daimler AG
Deutsche Post AG
Deutsche Telekom AG
E.ON SE
Fresenius Medical Care AG & Co KGaA
Fresenius SE & Co KGaA
Henkel AG & Co. KGaA
Linde AG
MAN SE
Metro AG
RWE AG
SAP AG
Siemens AG
ThyssenKrupp AG
Volkswagen AG
Olaszország
Atlantia SpA
Davide Campari Milano SpA
Eni SpA
Fiat Industrial SpA
Fiat SpA
Finmeccanica SpA
Lottomatica Group SpA
Luxottica Group SpA
Mediaset SpA
Parmalat SpA
Pirelli & C SpA
Prysmian SpA
Saipem SpA
Salvatore Ferragamo SpA
Snam SpA
STMicroelectronics NV
Telecom Italia SpA
Tenaris SA
Terna Rete Elettrica Nazionale SpA
Tod's SpA

Spanyolország
Abertis Infraestructuras SA
Acciona SA
Acerinox SA
ACS Actividades de Construccion y Servicios SA
Amadeus IT Holding SA
ArcelorMittal SA
Distribuidora Internacional de Alimentacion SA
Enagas SA
Endesa SA
Ferrovial SA
Gas Natural SDG SA
Grifols SA
Iberdrola SA
Inditex S.A.
International Consolidated Airlines Group SA
Obrascon Huarte Lain SA
Red Electrica Corporacion SA
Repsol SA
Tecnicas Reunidas SA
Telefonica SA
Svédország
ABB Ltd
Alfa Laval AB
Assa Abloy AB
AstraZeneca PLC
Atlas Copco AB
Electrolux AB
Ericsson
Getinge AB
H & M Hennes & Mauritz AB
Lundin Petroleum AB
Nokia Oyj
Sandvik AB
Scania AB
Skanska AB
SKF INC
Svenska Cellulosa AB SCA
Swedish Match AB
Tele2 AB
TeliaSonera AB
Volvo AB

Magyarország
Állami Nyomda Nyrt
Danubius Szálloda es Gyógyüdülő Nyrt
EGIS Gyógyszergyár Nyrt
Graphisoft Park SE Ingatlanfejlesztő Európai Rt
MOL Magyar Olaj- es Gazipari Nyrt
Magyar Telekom Távközlési Nyrt
PannErgy Nyrt
Rába Járműipari Holding Nyrt
Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Nyrt
Synergon Informatikai Rendszereket Tervező es Kivitelező Nyrt
Tiszai Vegyi Kombinát Nyrt
Zwack Unicum Likőripari es Kereskedelmi Nyrt

16. melléklet: Cash flow kimutatás összeállítás alkalmazott gyakorlatának vizsgálatába bevont tőzsdei vállalkozások eredményei

Vizsgált kérdés	Lehetőségek*	AUS	ESP	FRA	GBR	GER	ITA	NED	SWE	Össz	HUN
Beszámoló főrészek sorrendje Cash flow kimutatás helye (V1)	1.	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
	2.	1	0	1	1	0	0	1	0	4	0
	3.	12	3	11	5	11	9	12	10	73	2
	4.	7	17	8	14	9	11	7	9	82	10
Kimutatás elnevezése (V2)	Cash Flow Statement	8	8	7	15	6	2	3	11	60	4
	Statement of Cash Flows	12	12	13	5	14	18	17	9	100	8
Folyószámlahitel a bázis részeként (V3)	igen	16	3	7	16	0	7	7	1	57	5
	nem	0	2	6	1	4	6	7	3	29	3
	nincs	4	15	7	3	16	7	6	16	74	4
Működési kategória összeállítása (V4)	direkt	15	1	0	0	0	0	1	0	17	0
	indirekt	5	19	20	20	20	20	19	20	143	12

Vizsgált kérdés	Lehetőségek*	AUS	ESP	FRA	GBR	GER	ITA	NED	SWE	Össz	HUN
Kapott kamat besorolása (V5)	Működési	15,5	15	17,5	8	13	15	10	18	112	4
	Befektetési	3	4	1,5	11	4	3	8	1	35,5	8
	Finanszírozási	1,5	1	0	1	3	2	1	1	10,5	0
	nincs ilyen tétel	0	0	1	0	0	0	1	0	2	0
Kapott osztalék besorolása (V6)	Működési	10	9	19	6	13	10	8	11	86	4
	Befektetési	2	9	1	9	3	7	9	1	41	3
	Finanszírozási	0	0	0	0	1	0	0	1	2	0
	nincs ilyen tétel	8	2	0	5	3	3	3	7	31	5
Fizetett kamat besorolása (V7)	Működési	16	14	17,5	10	12	15	15	19	118,5	8
	Befektetési	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Finanszírozási	4	6	2,5	10	8	5	5	1	41,5	4
	nincs ilyen tétel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fizetett osztalék besorolása (V8)	Működési	1	0	0	0	0	0	0,5	0	1,5	0
	Befektetési	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Finanszírozási	19	20	20	20	20	20	19,5	20	158,5	9
	nincs ilyen tétel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Adó megosztás alkalmazása (V9)	igen	1	1	0	0	0	0	0	1	3	0
	nem	19	19	20	20	20	20	20	19	157	12

*vastaggal jelölve az alapeset

17. melléklet: Cash flow kimutatás összeállítás alkalmazott nemzeti gyakorlata adatainak korrelációs mátrixa

Correlations / Pearson Correlation (N=8)

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9
V1	1,000								
V2	-0,253	1,000							
V3	0,153	-0,339	1,000						
V4	-0,338	-0,023	0,569	1,000					
V5	-0,262	0,196	-0,264	0,130	1,000				
V6	-0,605	0,058	-0,293	0,280	,815*	1,000			
V7	-0,547	0,241	-0,173	0,163	,849**	0,680	1,000		
V8	0,513	-0,161	-0,505	-,905**	0,055	-0,122	-0,171	1,000	
V9	-0,105	0,298	-0,178	-0,509	-0,462	-0,232	-0,438	0,325	1,000

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlations / Sig. (2-tailed) (N=8)

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9
V1									
V2	0,546								
V3	0,717	0,411							
V4	0,413	0,957	0,141						
V5	0,531	0,643	0,528	0,758					
V6	0,112	0,892	0,481	0,502	0,014				
V7	0,161	0,566	0,683	0,699	0,008	0,064			
V8	0,193	0,703	0,202	0,002	0,897	0,774	0,686		
V9	0,804	0,474	0,673	0,198	0,249	0,580	0,278	0,433	

18. melléklet: Cash flow kimutatás összeállítás alkalmazott nemzeti gyakorlatának klaszterelemzése

Case Processing Summary^a

Cases					
Valid		Missing		Total	
N	Percent	N	Percent	N	Percent
8	100,0	0	,0	8	100,0

a. Ward Linkage

Proximity Matrix

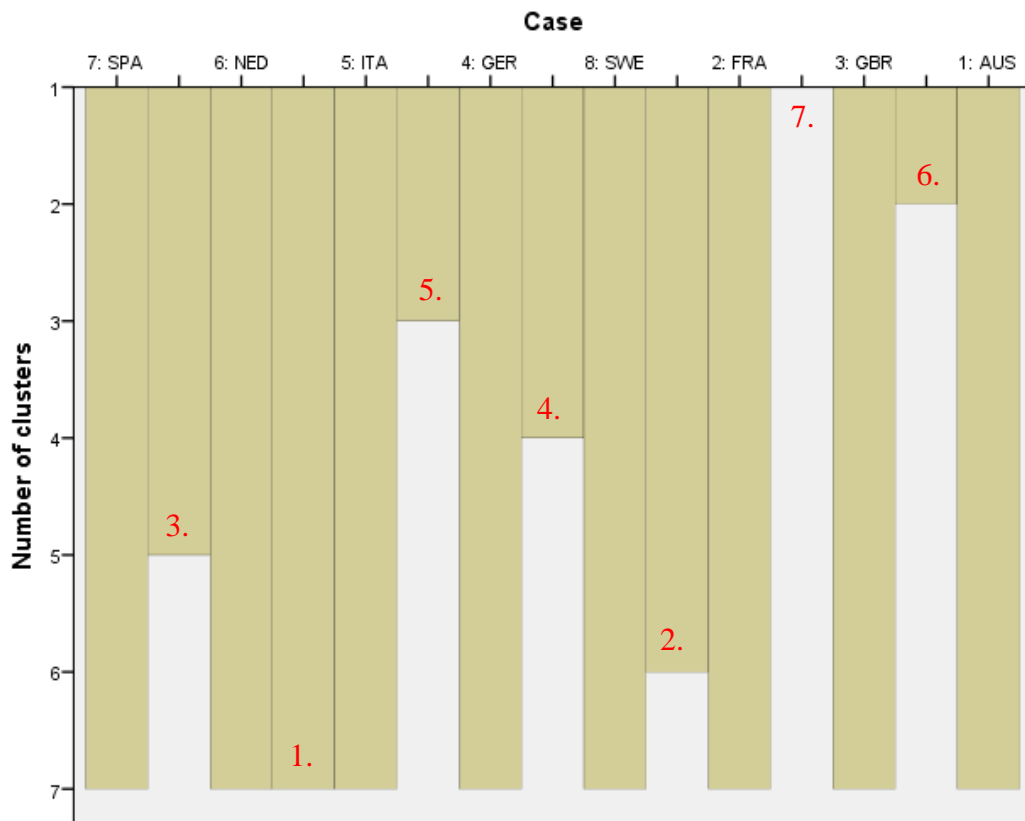
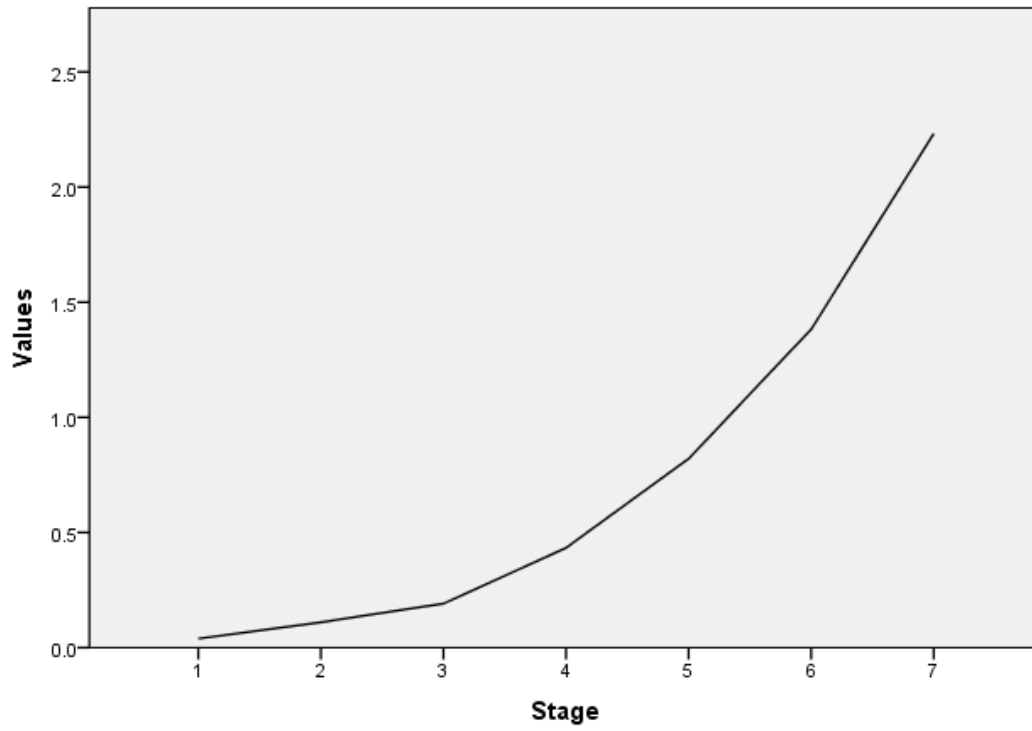
Case	Squared Euclidean Distance							
	1:AUS	2:FRA	3:GBR	4:GER	5:ITA	6:NED	7:SPA	8:SWE
1:AUS	,000	,824	1,125	1,640	,941	1,002	,808	1,189
2:FRA	,824	,000	1,047	,477	,243	,446	,301	,143
3:GBR	1,125	1,047	,000	1,298	,806	,655	,421	1,182
4:GER	1,640	,477	1,298	,000	,395	,402	,483	,320
5:ITA	,941	,243	,806	,395	,000	,078	,119	,422
6:NED	1,002	,446	,655	,402	,078	,000	,163	,549
7:SPA	,808	,301	,421	,483	,119	,163	,000	,380
8:SWE	1,189	,143	1,182	,320	,422	,549	,380	,000

This is a dissimilarity matrix

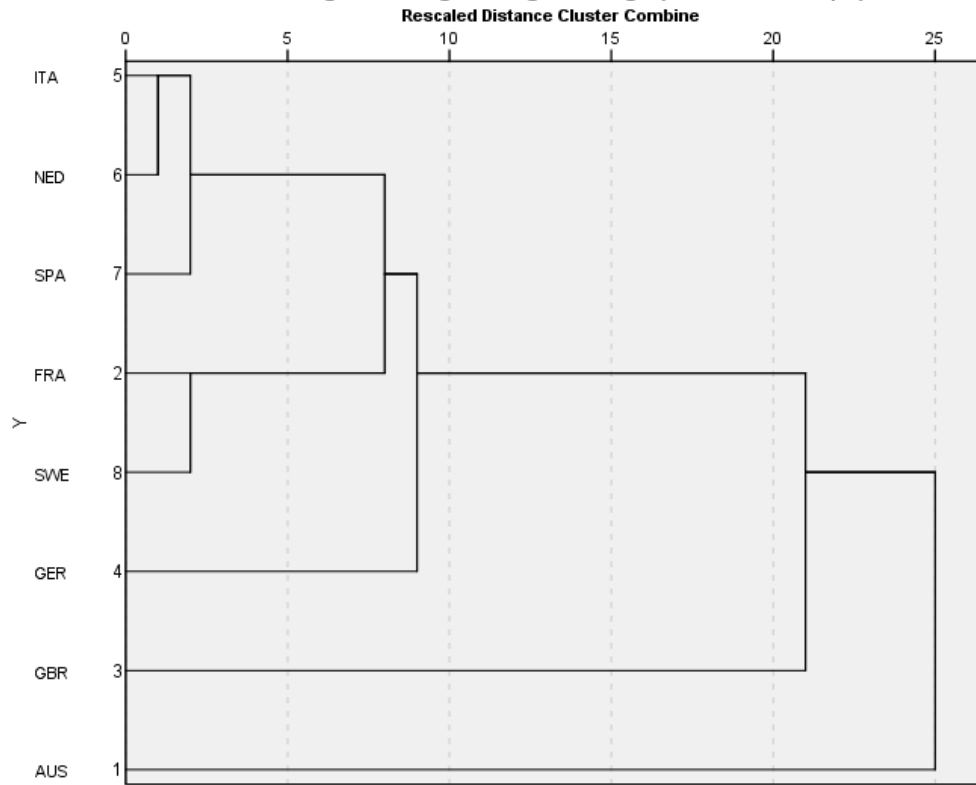
Agglomeration Schedule

Stage	Cluster Combined		Coefficients	Stage Cluster First Appears		Next Stage
	Cluster 1	Cluster 2		Cluster 1	Cluster 2	
1	5	6	,039	0	0	3
2	2	8	,110	0	0	4
3	5	7	,191	1	0	5
4	2	4	,433	2	0	5
5	2	5	,820	4	3	7
6	1	3	1,383	0	0	7
7	1	2	2,232	6	5	0

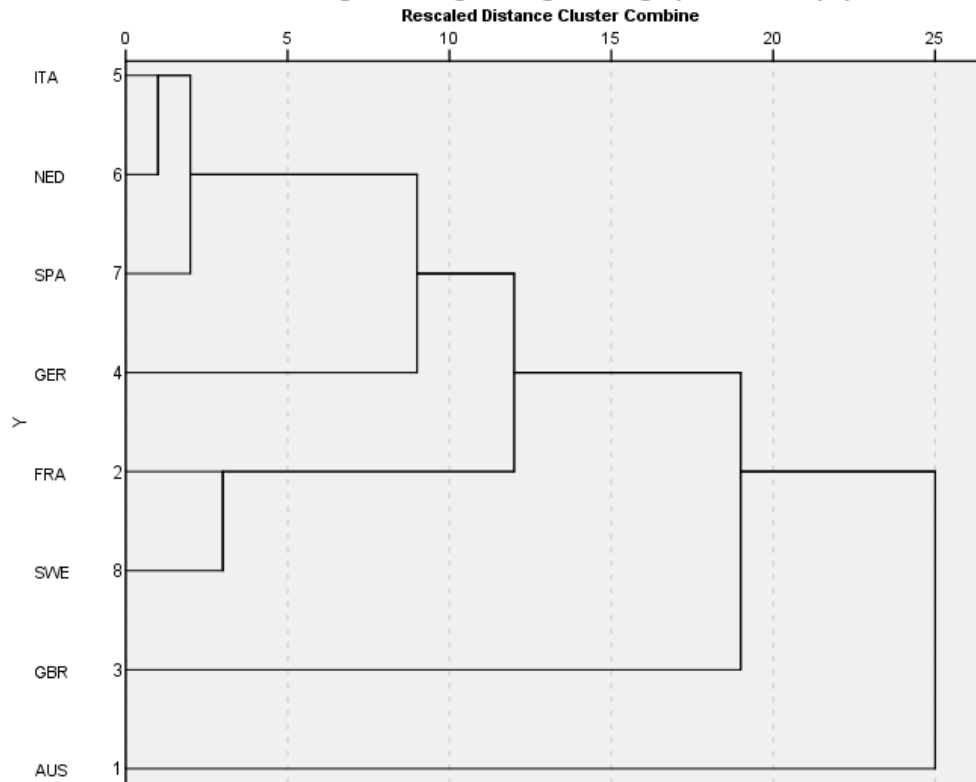
Agglomeration Schedule Coefficients

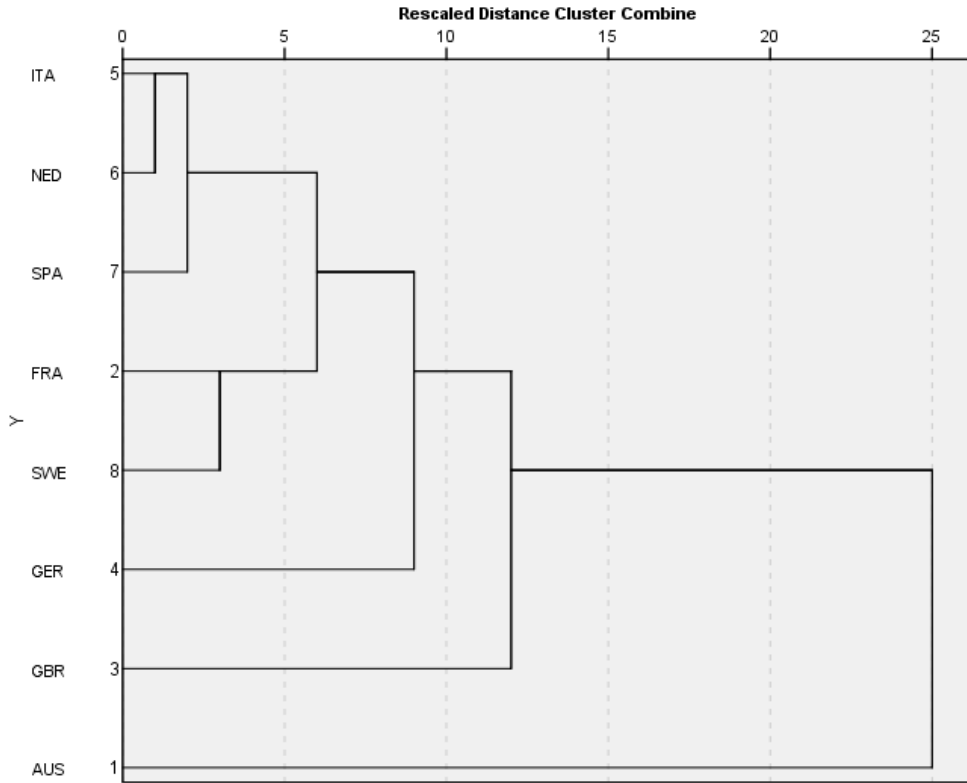
Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)

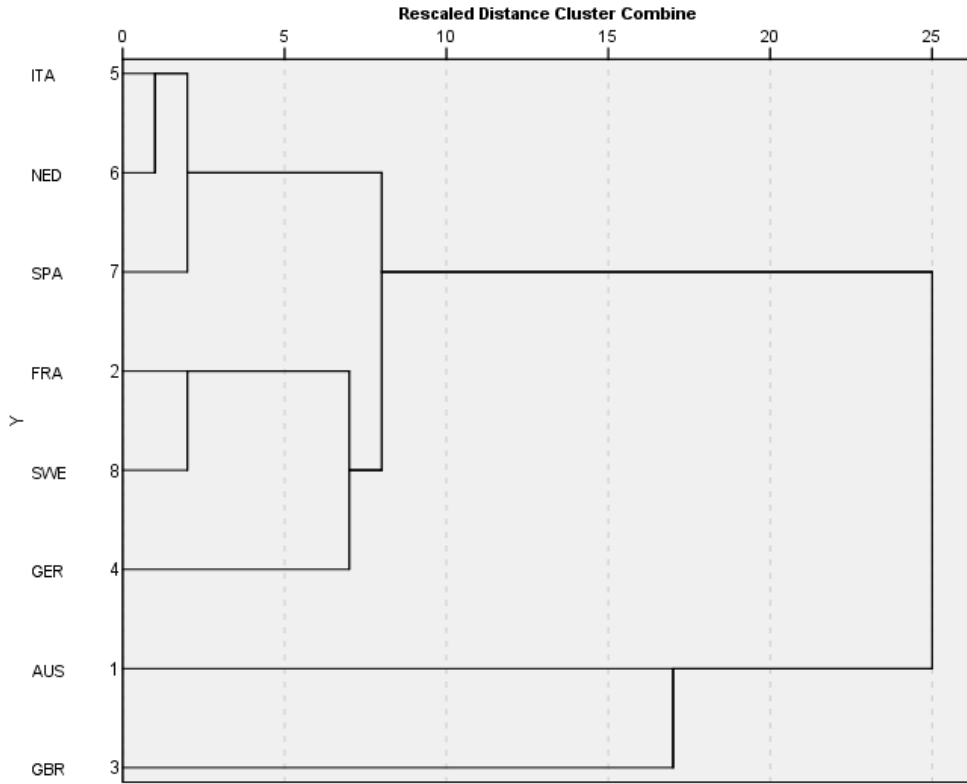
Dendrogram using Average Linkage (Within Groups)

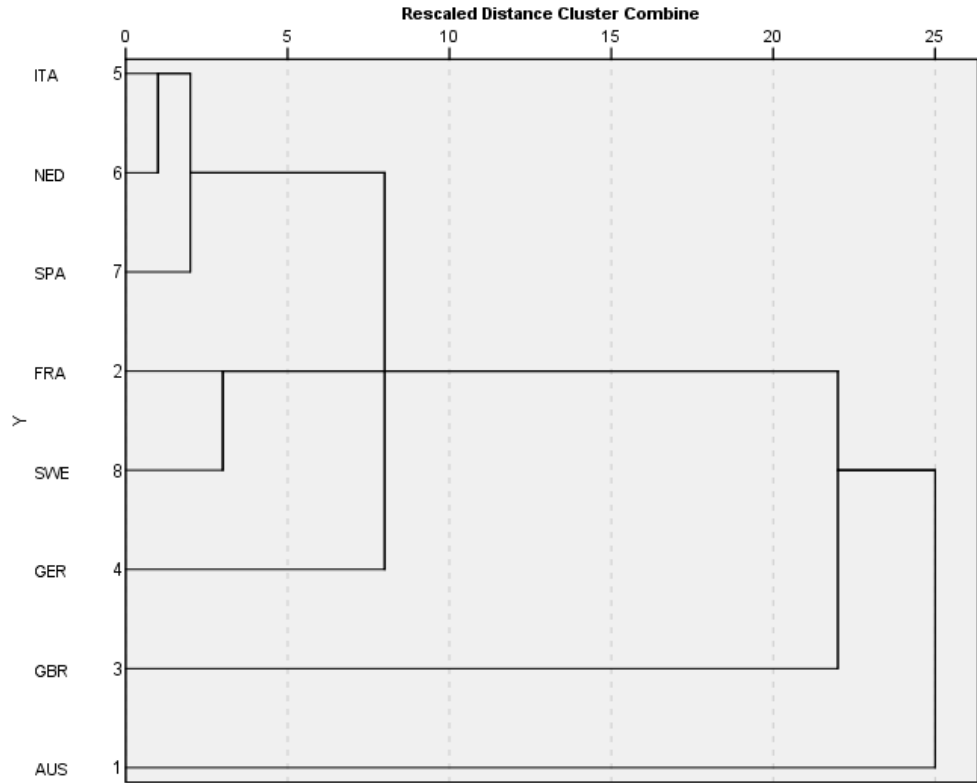
Dendrogram using Single Linkage

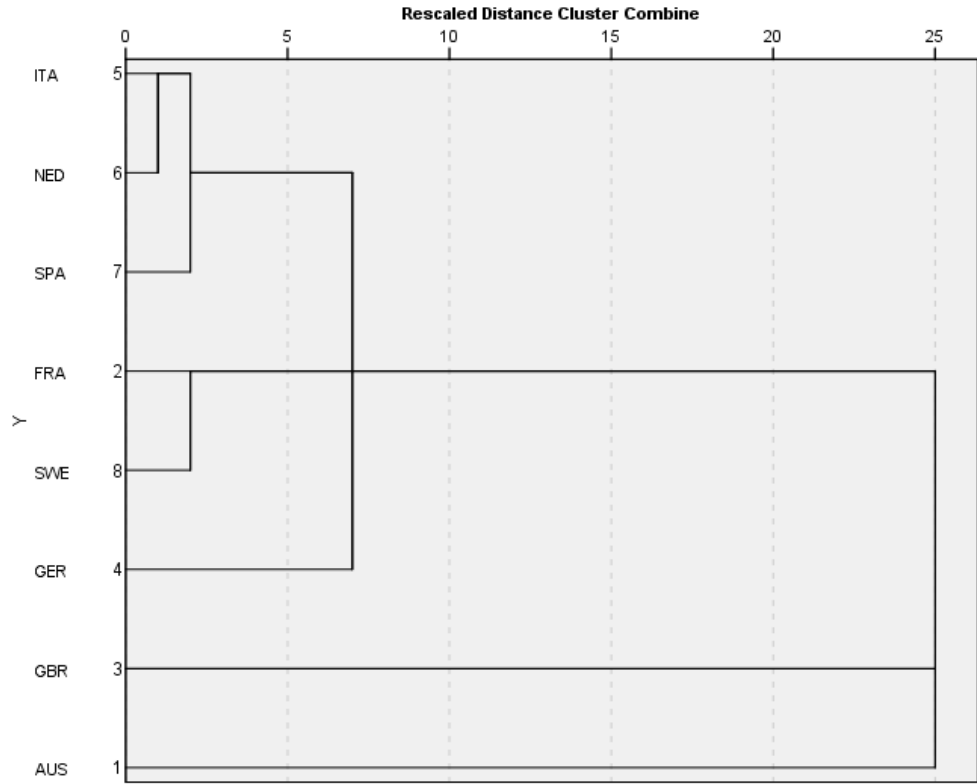
Dendrogram using Complete Linkage

Dendrogram using Centroid Linkage

Dendrogram using Median Linkage

19. melléklet: Cash flow kimutatás összeállítás alkalmazott nemzeti gyakorlata K-központú (K=4) klaszterelemzése

Initial Cluster Centers

	Cluster			
	1	2	3	4
V1	,2333333333	,1166666667	,2333333333	,2166666667
V2	,4000000000	,7500000000	,1500000000	,5500000000
V3	0E-10	,0588235294	,5000000000	,7500000000
V4	,2500000000	1,0000000000	,9500000000	1,0000000000
V5	,2250000000	,6000000000	,4736842105	,1000000000
V6	,1666666667	,6000000000	,5294117647	,1538461538
V7	,2000000000	,5000000000	,2500000000	,0500000000
V8	,0500000000	0E-10	,0250000000	0E-10
V9	,0500000000	0E-10	0E-10	,0500000000

Iteration History^a

Iteration	Change in Cluster Centers			
	1	2	3	4
1	,000	,000	,201	,223
2	,000	,000	,000	,000

a. Convergence achieved due to no or small change in cluster centers. The maximum absolute coordinate change for any center is ,000. The current iteration is 2. The minimum distance between initial centers is ,741.

Cluster Membership

Case Number	Ország	Cluster	Distance
1	AUS	1	,000
2	GBR	2	,000
3	NED	3	,201
4	ITA	3	,160
5	SPA	3	,232
6	FRA	4	,320
7	SWE	4	,223
8	GER	4	,402

Final Cluster Centers

	Cluster			
	1	2	3	4
V1	,2333333333	,1166666667	,1444444444	,2055555556
V2	,4000000000	,7500000000	,2166666667	,4000000000
V3	0E-10	,0588235294	,4538461538	,7371794872
V4	,2500000000	1,0000000000	,9666666667	1,0000000000
V5	,2250000000	,6000000000	,3245614035	,1763157895
V6	,1666666667	,6000000000	,4803921569	,1463800905
V7	,2000000000	,5000000000	,2666666667	,1916666667
V8	,0500000000	0E-10	,0083333333	0E-10
V9	,0500000000	0E-10	,0166666667	,0166666667

Distances between Final Cluster Centers

Cluster	1	2	3	4
1		1,061	,936	1,055
2	1,061		,766	1,035
3	,936	,766		,508
4	1,055	1,035	,508	

Number of Cases in each Cluster

	1	1,000
	2	1,000
Cluster	3	3,000
	4	3,000
Valid		8,000
Missing		,000

20. melléklet: Cash flow kimutatás összeállítás alkalmazott nemzeti gyakorlata klaszterelemzése a magyar gyakorlattal kiegészítve

Case Processing Summary^a

Cases					
Valid		Missing		Total	
N	Percent	N	Percent	N	Percent
9	100,0	0	,0	9	100,0

a. Ward Linkage

Proximity Matrix

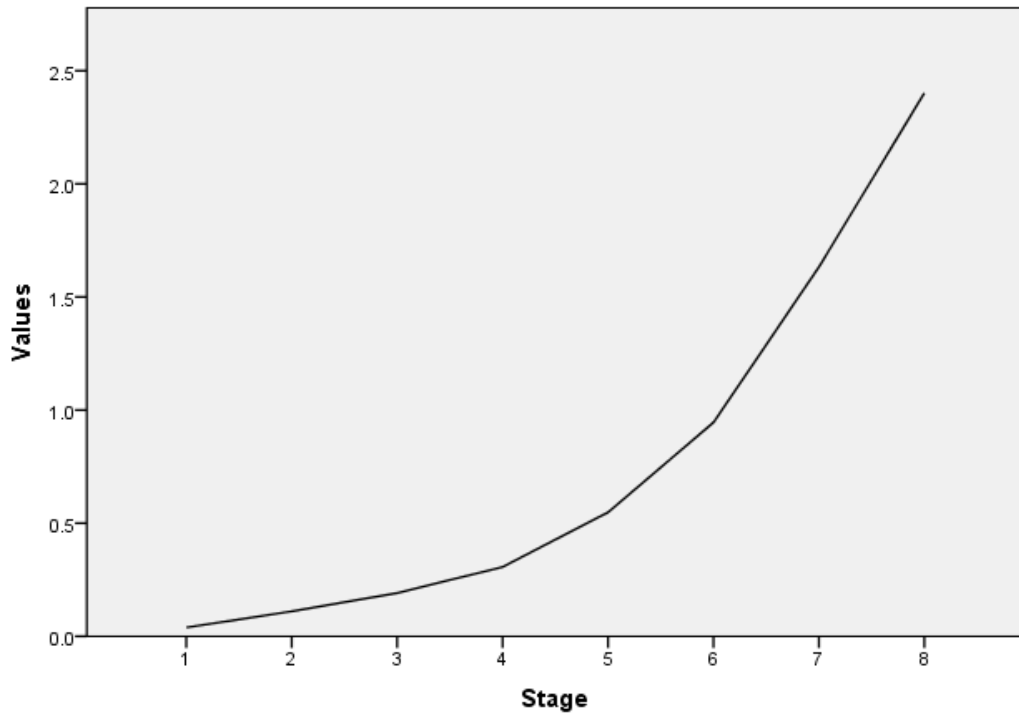
Case	Squared Euclidean Distance								
	1:AUS	2:FRA	3:GBR	4:GER	5:HUN	6:ITA	7:NED	8:SPA	9:SWE
1:AUS	,000	,824	1,125	1,640	1,026	,941	1,002	,808	1,189
2:FRA	,824	,000	1,047	,477	,566	,243	,446	,301	,143
3:GBR	1,125	1,047	,000	1,298	,339	,806	,655	,421	1,182
4:GER	1,640	,477	1,298	,000	,550	,395	,402	,483	,320
5:HUN	1,026	,566	,339	,550	,000	,252	,138	,190	,693
6:ITA	,941	,243	,806	,395	,252	,000	,078	,119	,422
7:NED	1,002	,446	,655	,402	,138	,078	,000	,163	,549
8:SPA	,808	,301	,421	,483	,190	,119	,163	,000	,380
9:SWE	1,189	,143	1,182	,320	,693	,422	,549	,380	,000

This is a dissimilarity matrix

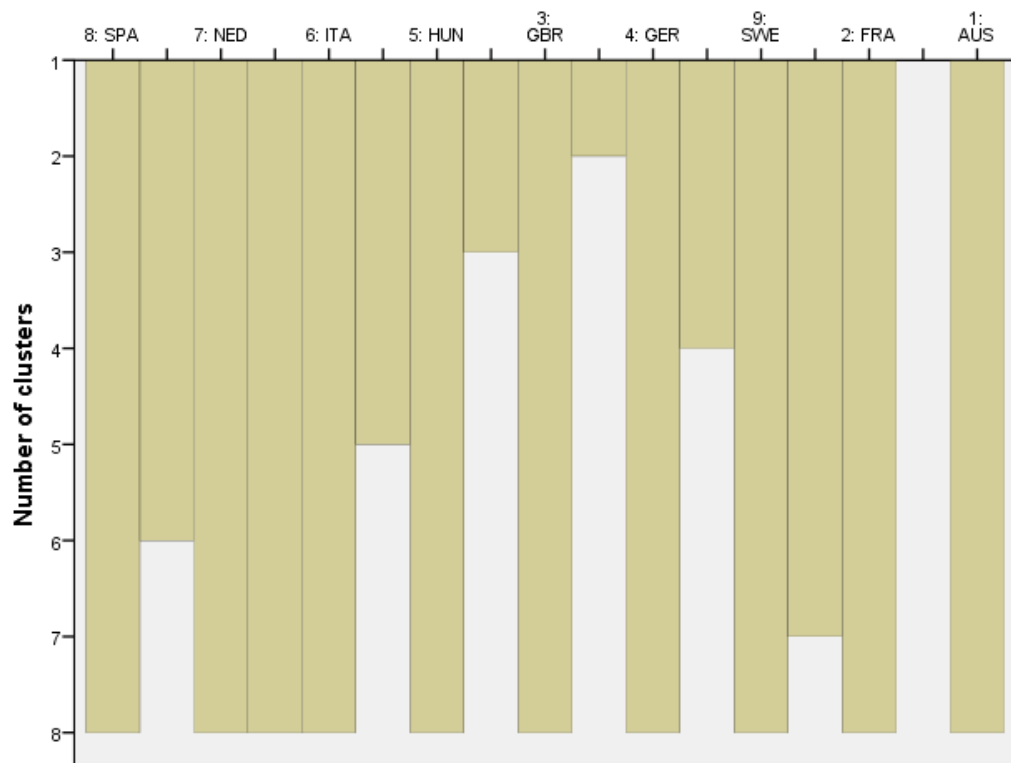
Agglomeration Schedule

Stage	Cluster Combined		Coefficients	Stage Cluster First Appears		Next Stage
	Cluster 1	Cluster 2		Cluster 1	Cluster 2	
1	6	7	,039	0	0	3
2	2	9	,110	0	0	5
3	6	8	,191	1	0	4
4	5	6	,306	0	3	6
5	2	4	,548	2	0	7
6	3	5	,945	0	4	7
7	2	3	1,632	5	6	8
8	1	2	2,401	0	7	0

Agglomeration Schedule Coefficients

Case

21. melléklet: Magyar tőzsdei vállalkozások adatbázisának kiválasztási folyamata

Cég	Megjegyzés
AAA	Nem teljes időszak
AGRIMPEX	Nem teljes időszak
ALTEO	Nem teljes időszak
ANTENNA	Nem teljes időszak
ANY	Nem teljes időszak
APPENINN	Pü-i/bizt. tevékenység
BCHEM	Nem teljes időszak
BIF	Megfelelő
BIOMEDICAL	Nem teljes időszak
BNPAGR10111	Pü-i/bizt. tevékenység
BOOK	Nem teljes időszak
BRAU	Nem teljes időszak
BTEL	Nem teljes időszak
CIGPANNONIA	Pü-i/bizt. tevékenység
CSEPEL	Pü-i/bizt. tevékenység
DANUBIUS	Megfelelő
DEDASZ	Nem teljes időszak
DEMASZ	Nem teljes időszak
DOMUS	Nem teljes időszak
ECONET	Nem teljes időszak
EDASZ	Nem teljes időszak
EGIS	Eltérő üzleti év
EHEP	Pü-i/bizt. tevékenység
ELMU	Megfelelő
EMASZ	Megfelelő
E-STAR	Nem teljes időszak
ESTMEDIA	Nem teljes időszak
EXBUS	Pü-i/bizt. tevékenység
EXTERNET	Nem teljes időszak
FEVITAB	Nem teljes időszak
FEVITAN	Nincs aktív forgalom
FHB	Pü-i/bizt. tevékenység
FINEXT	Pü-i/bizt. tevékenység
FORRAS/OE	Pü-i/bizt. tevékenység
FORRAS/T	Pü-i/bizt. tevékenység
FOTEX	Pü-i/bizt. tevékenység
FREESOFT	Megfelelő
FUTURAQUA	Nem teljes időszak
GARDENIA	Nem teljes időszak
GAREX	Pü-i/bizt. tevékenység
GENESIS	Pü-i/bizt. tevékenység
GLOBUS	Nem teljes időszak
GRAPHI	Nem teljes időszak
GSPARK	Nem teljes időszak

Cég	Megjegyzés
HUMET	Nem teljes időszak
HUNGENT	Pü-i/bizt. tevékenység
HUNMINING	Pü-i/bizt. tevékenység
HYBRIDBOX	Nem teljes időszak
IEB	Pü-i/bizt. tevékenység
KEG	Nem teljes időszak
KONZUM	Megfelelő
KPACK	Nincs aktív forgalom
KREDITJOG	Nem teljes időszak
KULCSSOFT	Nem teljes időszak
LINAMAR	Nem teljes időszak
MASTERPLAST	Nem teljes időszak
MOL	Megfelelő
MTELEKOM	Megfelelő
NABI	Nem teljes időszak
NORDTELEKOM	Nem teljes időszak
NOVOTRAD	Pü-i/bizt. tevékenység
NUTEX	Nem teljes időszak
OPTISOFT	Nem teljes időszak
ORC	Nem teljes időszak
ORMESTER	Nem teljes időszak
OTP	Pü-i/bizt. tevékenység
PANNERGY	Nem teljes időszak
PANNUNION	Nem teljes időszak
PFLAX	Megfelelő
PHYLAXIA	Pü-i/bizt. tevékenység
PLOTINUS	Pü-i/bizt. tevékenység
PPLAST	Nem teljes időszak
PVALTO	Pü-i/bizt. tevékenység
QUAESTOR	Pü-i/bizt. tevékenység
RABA	Megfelelő
RFV	Nem teljes időszak
RICHTER	Megfelelő
SHOP	Nem teljes időszak
SKOGLUND	Nem teljes időszak
STYL	Nem teljes időszak
SYNERGON	Megfelelő
TCB	Pü-i/bizt. tevékenység
TITASZ	Nem teljes időszak
TVK	Megfelelő
TVNETWORK	Nem teljes időszak
VISONKA	Nem teljes időszak
ZKERAMIA	Nem teljes időszak
ZWACK	Eltérő üzleti év

22. melléklet: Magyar tőzsdei vállalkozások adatbázisának korrelációs számításai

Correlations (N=91)

		R_rhoz	R_AEE	R_AE	R_M_CF	R_B_CF	R_F_CF	R_MB_CF	R_MBF_CF
R_rhoz	Pearson Corr.	1							
	Sig. (2-tailed)								
R_AEE	Pearson Corr.	,355**	1						
	Sig. (2-tailed)	,001							
R_AE	Pearson Corr.	,327**	,985**	1					
	Sig. (2-tailed)	,002	,000						
R_M_CF	Pearson Corr.	,253*	,197	,158	1				
	Sig. (2-tailed)	,015	,061	,135					
R_B_CF	Pearson Corr.	-,184	-,133	-,087	-,348**	1			
	Sig. (2-tailed)	,081	,209	,412	,001				
R_F_CF	Pearson Corr.	,015	-,050	-,056	-,548**	-,455**	1		
	Sig. (2-tailed)	,891	,636	,599	,000	,000			
R_MB_CF	Pearson Corr.	,028	,031	,043	,466**	,667**	-,865**	1	
	Sig. (2-tailed)	,791	,769	,683	,000	,000	,000		
R_MBF_CF	Pearson Corr.	,081	-,023	-,008	,001	,556**	-,028	,526**	1
	Sig. (2-tailed)	,446	,829	,938	,994	,000	,792	,000	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

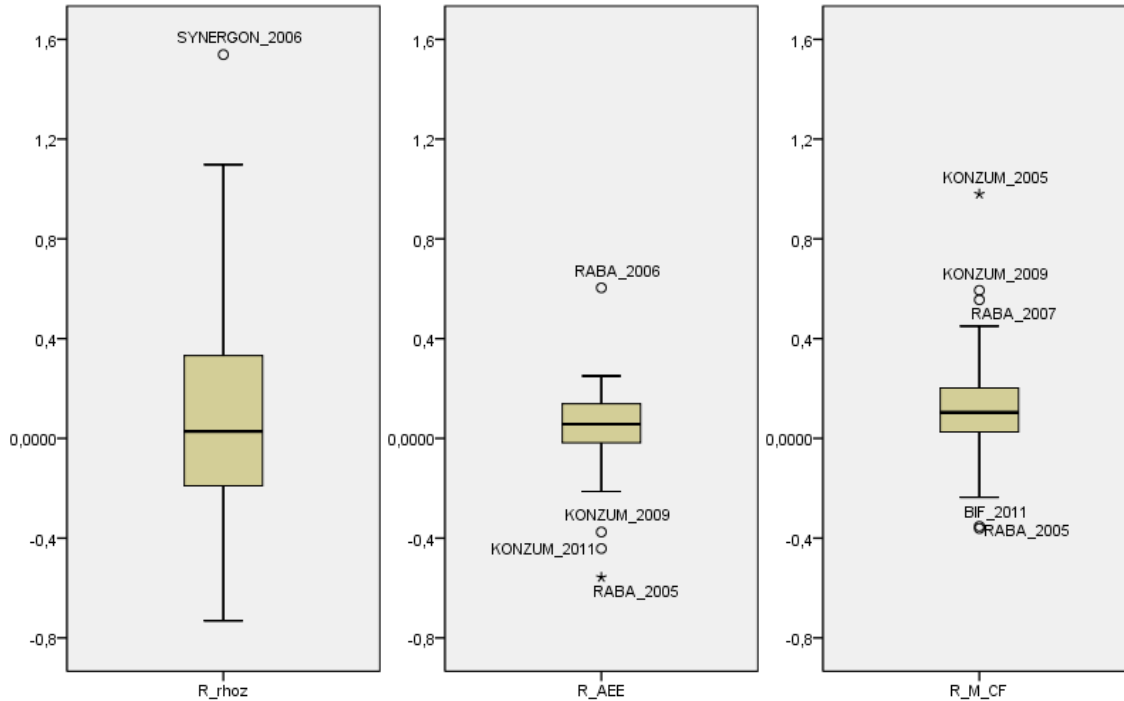
Correlations

		N=91			N=78		
		R_rhoz	R_AEE	R_M_CF	R_rhoz	R_AEE	R_M_CF
R_rhoz	Pearson Correlation	1			1		
	Sig. (2-tailed)						
R_AEE	Pearson Correlation	,355**	1		,505**	1	
	Sig. (2-tailed)	,001			,000		
R_M_CF	Pearson Correlation	,253*	,197	1	,327**	,506**	1
	Sig. (2-tailed)	,015	,061		,003	,000	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

23. melléklet: Magyar tőzsdei vállalkozások adatbázisának kilógó esetektől való megtisztítása

Kilógó (°) és extrém (*) eset miatti kizárás			
Lépés	R_rhoz	R_AEE	R_M_CF
1. kör	°SYNERGON_2006	°KONZUM_2009 °KONZUM_2011 *RABA_2005 °RABA_2006	°BIF_2011 *KONZUM_2005 °KONZUM_2009 °RABA_2005 °RABA_2007
2. kör	°BIF_2005 °PFLAX_2007	-	°FREESOFT_2007 °KONZUM_2010
3. kör	°EMASZ_2006	-	-
4. kör	-	-	-

Mintában maradt esetek

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Összesen
BIF								5
DANUBIUS								7
ELMU								7
EMASZ								6
FREESOFT								6
KONZUM								3
MOL								7
MTELEKOM								7
PFLAX								6
RABA								4
RICHTER								7
SYNERGON								6
TVK								7
Összesen	10	10	10	13	12	12	11	78

24. melléklet: Magyar tőzsdei vállalkozások adatbázisának függvényillesztése

Curve Fit

Warnings

The independent variable (R_AEE) contains non-positive values. The minimum value is -,213. The Logarithmic and Power models cannot be calculated.	The independent variable (R_M_CF) contains non-positive values. The minimum value is -,143. The Logarithmic and Power models cannot be calculated.
The dependent variable (R_rhoz) contains non-positive values. The minimum value is -,731. Log transform cannot be applied. The Compound, Power, S, Growth, Exponential, and Logistic models cannot be calculated for this variable.	The dependent variable (R_rhoz) contains non-positive values. The minimum value is -,731. Log transform cannot be applied. The Compound, Power, S, Growth, Exponential, and Logistic models cannot be calculated for this variable.

Model Description

Model Name		MOD_1	MOD_2
Dependent Variable	1	R_rhoz	R_rhoz
	1	Linear	Linear
	2	Logarithmic	Logarithmic
	3	Inverse	Inverse
	4	Quadratic	Quadratic
	5	Cubic	Cubic
Equation	6	Compound ^a	Compound ^a
	7	Power ^a	Power ^a
	8	S ^a	S ^a
	9	Growth ^a	Growth ^a
	10	Exponential ^a	Exponential ^a
	11	Logistic ^a	Logistic ^a
Independent Variable		R_AEE	R_M_CF
Constant		Included	Included
Variable Whose Values Label Observations in Plots		Unspecified	Unspecified
Tolerance for Entering Terms in Equations		,0001	,0001

a. The model requires all non-missing values to be positive.

Case Processing Summary

	N
Total Cases	78
Excluded Cases ^a	0
Forecasted Cases	0
Newly Created Cases	0

a. Cases with a missing value in any variable are excluded from the analysis.

Variable Processing Summary

	Variables		
	Dependent	Independent	
	R_rhoz	R_AEE	R_M_CF
Number of Positive Values	40	57	64
Number of Zeros	0	0	0
Number of Negative Values	38 ^a	21 ^b	14 ^b
Number of Missing Values	User-Missing	0	0
	System-Missing	0	0

a. The Compound, Power, S, Growth, Exponential, or Logistic model cannot be calculated. The minimum value is R_AEE -,731 / R_M_CF -,143.

b. The Logarithmic or Power model cannot be calculated. The minimum value is -,213.

Linear

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
,505	,255	,246	,306

The independent variable is R_AEE.

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	2,435	1	2,435	26,078	,000
Residual	7,097	76	,093		
Total	9,532	77			

The independent variable is R_AEE.

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
R_AEE	1,735	,340	,505	5,107	,000
(Constant)	-,073	,040		-1,834	,071

Linear

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
,327	,107	,095	,335

The independent variable is R_M_CF.

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	1,019	1	1,019	9,100	,003
Residual	8,513	76	,112		
Total	9,532	77			

The independent variable is R_M_CF.

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
R_M_CF	1,016	,337	,327	3,017	,003
(Constant)	-,078	,051		-1,520	,133

Inverse

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
,061	,004	-,009	,353

The independent variable is R_AEE.

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	,035	1	,035	,281	,598
Residual	9,497	76	,125		
Total	9,532	77			

The independent variable is R_AEE.

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 / R_AEE	,000	,001	,061	,530	,598
(Constant)	,025	,040		,628	,532

Inverse

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
,085	,007	-,006	,353

The independent variable is R_M_CF.

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	,069	1	,069	,556	,458
Residual	9,463	76	,125		
Total	9,532	77			

The independent variable is R_M_CF.

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 / R_M_CF	-,002	,002	-,085	-,746	,458
(Constant)	,037	,043		,871	,386

Quadratic

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
,515	,265	,246	,306

The independent variable is R_AEE.

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	2,527	2	1,264	13,531	,000
Residual	7,005	75	,093		
Total	9,532	77			

The independent variable is R_AEE.

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
R_AEE	1,553	,386	,452	4,017	,000
R_AEE ** 2	2,572	2,588	,112	,994	,323
(Constant)	-,097	,047		-2,082	,041

Quadratic

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
,376	,141	,118	,330

The independent variable is R_M_CF.

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	1,345	2	,673	6,163	,003
Residual	8,187	75	,109		
Total	9,532	77			

The independent variable is R_M_CF.

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
R_M_CF	,269	,545	,087	,494	,623
R_M_CF ** 2	3,724	2,154	,303	1,728	,088
(Constant)	-,087	,051		-1,722	,089

Cubic

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
,515	,265	,236	,308

The independent variable is R_AEE.

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	2,529	3	,843	8,908	,000
Residual	7,003	74	,095		
Total	9,532	77			

The independent variable is R_AEE.

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
R_AEE	1,479	,674	,431	2,194	,031
R_AEE ** 2	2,348	3,096	,102	,758	,451
R_AEE ** 3	2,816	21,015	,031	,134	,894
(Constant)	-,094	,052		-1,812	,074

Cubic

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
,376	,141	,107	,333

The independent variable is R_M_CF.

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	1,348	3	,449	4,064	,010
Residual	8,184	74	,111		
Total	9,532	77			

The independent variable is R_M_CF.

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
R_M_CF	,275	,550	,089	,500	,618
R_M_CF ** 2	2,899	5,413	,236	,536	,594
R_M_CF ** 3	2,394	14,403	,068	,166	,868
(Constant)	-,081	,065		-1,239	,219

25. melléklet: Magyar tőzsdei vállalkozások kétváltozós regressziószámítás modelljeinek részletszámításai

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,505 ^a	,255	,246	,3055825

a. Predictors: (Constant), R_AEE

b. Dependent Variable: R_rhoz

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2,435	1	2,435	26,078	,000 ^b
	Residual	7,097	76	,093		
	Total	9,532	77			

a. Dependent Variable: R_rhoz

b. Predictors: (Constant), R_AEE

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	
	B	Std. Error	Beta			
1	(Constant)	-,073	,040		-1,834	,071
	R_AEE	1,735	,340	,505	5,107	,000

a. Dependent Variable: R_rhoz

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,327 ^a	,107	,095	,3346808

a. Predictors: (Constant), R_M_CF

b. Dependent Variable: R_rhoz

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,019	1	1,019	9,100	,003 ^b
	Residual	8,513	76	,112		
	Total	9,532	77			

a. Dependent Variable: R_rhoz

b. Predictors: (Constant), R_M_CF

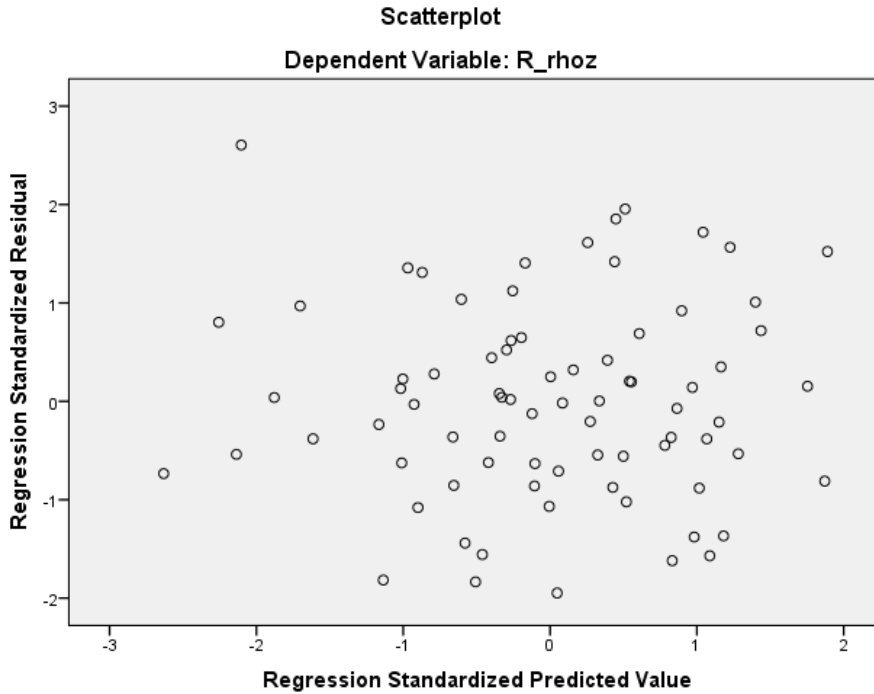
Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	
	B	Std. Error	Beta			
1	(Constant)	-,078	,051		-1,520	,133
	R_M_CF	1,016	,337	,327	3,017	,003

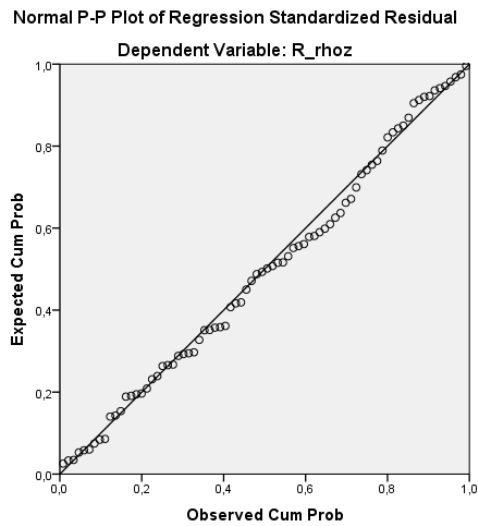
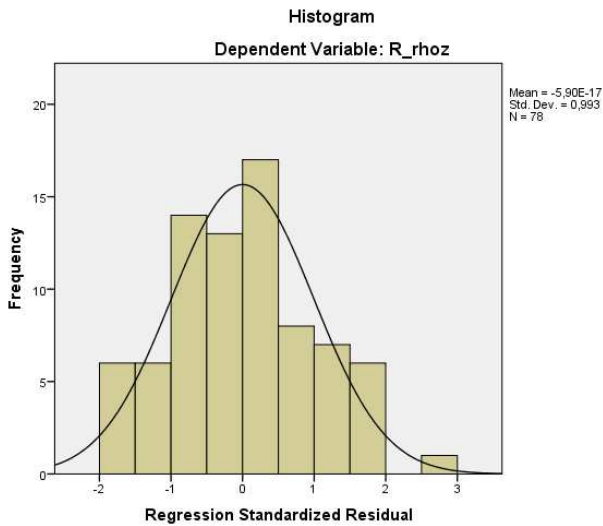
a. Dependent Variable: R_rhoz

26. melléklet: Magyar tőzsdei vállalkozások kétváltozós regressziószámítás feltételeinek ellenőrzése

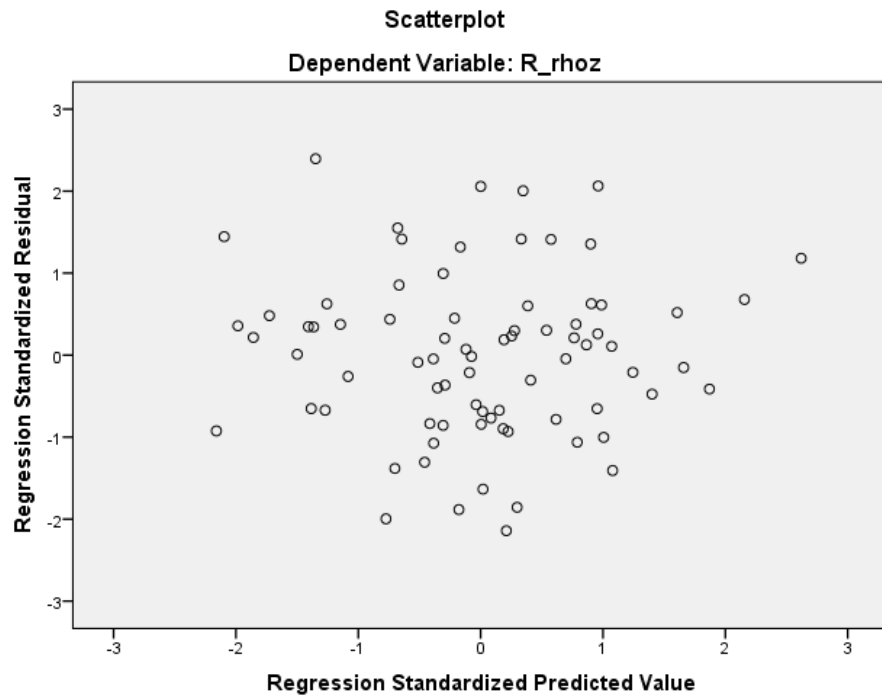
Homoszkedaszticitás (reziduumok konstans varianciája)

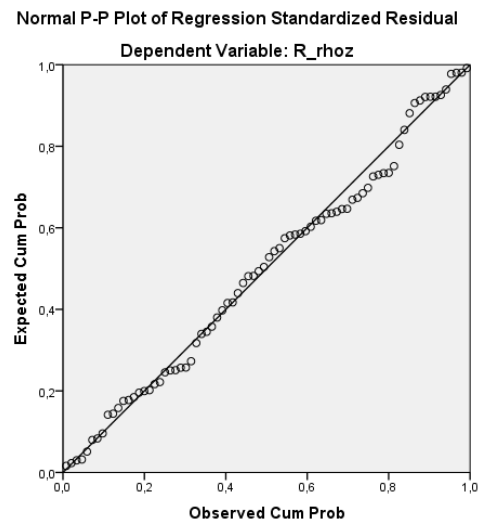
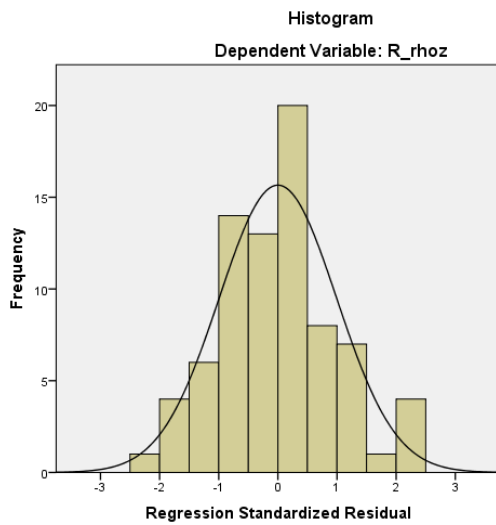
Hibatagok normális eloszlása

Homoszkedaszticitás (reziduumok konstans varianciája)

Hibatagok normális eloszlása

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

	Standardized Residual	
	R_AEE	R_M_CF
Kolmogorov-Smirnov Z	,498	,632
Asymp. Sig. (2-tailed)	,965	,819

27. melléklet: Magyar tőzsdei vállalkozások háromváltozós regressziószámítás modelljeinek részletszámításai

Enter-eljárás

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,512 ^a	,262	,243	,3062056

a. Predictors: (Constant), R_M_CF, R_AEE

b. Dependent Variable: R_rhoz

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	2,500	2	1,250	13,331	,000 ^b
Residual	7,032	75	,094		
Total	9,532	77			

a. Dependent Variable: R_rhoz

b. Predictors: (Constant), R_M_CF, R_AEE

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	-,093	,047		-1,992	0,050
1 R_AEE	1,569	,395	,457	3,974	,000
R_M_CF	,297	,357	,096	,831	,408

a. Dependent Variable: R_rhoz

Forward-eljárás

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	R_AEE		Forward (Criterion: Probability-of-F-to-enter <= ,050)

a. Dependent Variable: R_rhoz

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,505 ^a	,255	,246	,3055825

a. Predictors: (Constant), R_AEE

b. Dependent Variable: R_rhoz

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	2,435	1	2,435	26,078	,000 ^b
Residual	7,097	76	,093		
Total	9,532	77			

a. Dependent Variable: R_rhoz

b. Predictors: (Constant), R_AEE

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	-,073	,040		-1,834	,071
R_AEE	1,735	,340	,505	5,107	,000

a. Dependent Variable: R_rhoz

Excluded Variables^a

Model	Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Collinearity Statistics
					Tolerance
1 R_M_CF	,096 ^b	,831	,408	,096	,744

a. Dependent Variable: R_rhoz

b. Predictors in the Model: (Constant), R_AEE

Backward-eljárás

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	R_M_CF, R_AEE ^b		Enter
2		R_M_CF	Backward (criterion: Probability of F-to-remove >= ,100).

a. Dependent Variable: R_rhoz

b. All requested variables entered.

Model Summary^c

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,512 ^a	,262	,243	,3062056
2	,505 ^b	,255	,246	,3055825

a. Predictors: (Constant), R_M_CF, R_AEE

b. Predictors: (Constant), R_AEE

c. Dependent Variable: R_rhoz

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	
1	Regression	2,500	2	1,250	13,331	,000 ^b
	Residual	7,032	75	,094		
	Total	9,532	77			
2	Regression	2,435	1	2,435	26,078	,000 ^c
	Residual	7,097	76	,093		
	Total	9,532	77			

a. Dependent Variable: R_rhoz

b. Predictors: (Constant), R_M_CF, R_AEE

c. Predictors: (Constant), R_AEE

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	
	B	Std. Error	Beta			
1	(Constant)	-,093	,047		-1,992	,050
	R_AEE	1,569	,395	,457	3,974	,000
	R_M_CF	,297	,357	,096	,831	,408
2	(Constant)	-,073	,040		-1,834	,071
	R_AEE	1,735	,340	,505	5,107	,000

a. Dependent Variable: R_rhoz

Excluded Variables^a

Model	Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Collinearity Statistics	
					Tolerance	
2	R_M_CF	,096 ^b	,831	,408	,096	,744

a. Dependent Variable: R_rhoz

b. Predictors in the Model: (Constant), R_AEE

28. melléklet: Magyar tőzsdei vállalkozások háromváltozós regressziószámítás feltételeinek ellenőrzése

